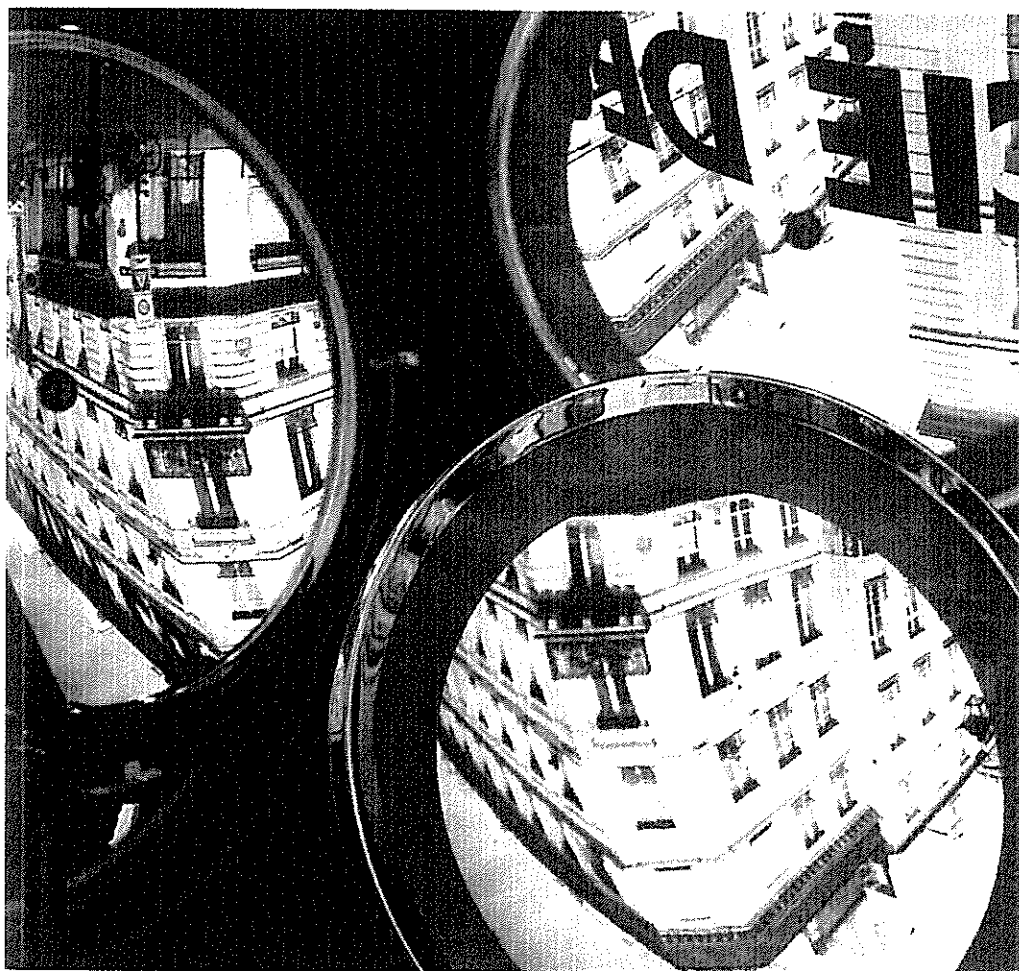

วารสาร ยุโรปศึกษา

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม-พฤษภาคม 2551

บรรณาธิการ	ผศ. ดร.สุธัชชัย ยิ้มประเสริฐ
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	ณรงเดช พันธะพุมมี นฤตม์ เจริญศรี (แบบปก)
ที่ปรึกษา	รศ. ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์
	รศ. ประทุมพร วัชรเสถียร
	รศ. วิมลวรรณ ภัทโรดม
พิมพ์ที่	บริษัท พี.เพรส จำกัด โทร 0-2331-5107

ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ชั้น 3 อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท
 เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
 โทรศัพท์ 0-2218-3922-3 โทรสาร 0-2215-3580
 เว็บไซต์: <http://ces.in.th> อีเมล: ces@chula.ac.th

EDITOR	Asst. Prof. Dr. Suthachai Yimprasert
ASSISTANT EDITOR	Narongdej Phanthaphoommee, Narut Charoensri (cover)
ADVISORS	Assoc. Prof. Dr. Suthiphand Chirathivat Assoc. Prof. Prathoomporn Vajrasthira Assoc. Prof. Vimolvan Phatharodom
PRINTING	P. Press Printing House Tel: +662-331-5107

Center for European Studies, Chulalongkorn University
3rd Floor, Vidyabhathana Building, Chulalongkorn University,
Phya Thai Road, Patumwan, Bangkok, 10330, Thailand
Tel: +662-218-3922-3 Fax: +662-215-3580
Website: <http://ces.in.th> e-mail: ces@chula.ac.th

ISSN 0858-7795

วารสาร ยุโรปศึกษานับนี้ เป็นฉบับแรกของ พ.ศ.2551 ซึ่งยังคงมีบทความที่น่าสนใจหลาย ดังนี้

บทความแรก เป็นเรื่อง “อนาคตของสหภาพยุโรปหลังจากการบังคับใช้สนธิสัญญา Lisbon” ของ วรลักษณ์ สงวนแก้ว ซึ่งได้ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนของสถานการณ์กล่าวคือ ระยะก่อนหน้านี้ มีรัฐสมาชิกบางประเทศ ไม่ให้สัตยาบันร่างสนธิสัญญาก่อตั้งรัฐธรรมนูญยุโรป จึงทำให้กฎหมายฉบับดังกล่าวไม่มีผลบังคับใช้ จนปลาย ค.ศ.๒๐๐๗ ผู้นำของรัฐสมาชิกได้มาประชุมกันใหม่ และได้ตกลงที่จะลงนามในสนธิสัญญฉบับใหม่ ซึ่งเรียกว่า สนธิสัญญา Lisbon ซึ่งจะเป็นสัญญาแทนที่ร่างสัญญารัฐธรรมนูญยุโรปฉบับเดิม ดังที่สมาชิกจะได้ให้สัตยาบันต่อไป บทความนี้ ต้องการที่จะสำรวจวัตถุประสงค์และรายละเอียดของสนธิสัญญา Lisbon และจะวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปสหภาพยุโรปที่จะเกิดจากสัญญานับนี้ในหลายประการ

บทความที่สองเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเกาหลีเหนือ: ปัญหาและทางออก” นฤดม เจริญศรี ต้องการที่จะชี้ให้เห็นว่า สหภาพยุโรปให้ความสำคัญอย่างมากปัญหาวิกฤตในคาบสมุทรเกาหลี ซึ่งเป็นปัญหาประการหนึ่งที่ยังคงคุกคามสันติภาพของโลก โดยเฉพาะในกรณีที่เกาหลีเหนือทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในเดือน

ตุลาคม ค.ศ.๒๐๐๖ ซึ่งก่อให้เกิดความวิตกในสถานการณ์ จนทำให้รัฐมหาอำนาจต้องจัดตั้งการประชุม ๖ ฝ่ายขึ้น เพื่อปรึกษาหารือและหาทางแก้ไขกรณีดังกล่าว แม้ว่าสหภาพยุโรปจะมีได้เป็นภาคีของการประชุม ๖ ฝ่าย แต่สหภาพยุโรปก็ให้ความสนใจในกรณีที่ว่า การทดลองอาวุธนิวเคลียร์ เป็นส่วนหนึ่งของการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลเกาหลีเหนือ บทความนี้ จึงต้องการที่จะสำรวจบทบาทและท่าทีของสหภาพยุโรปที่มีต่อเกาหลีเหนือ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องในการดำเนินนโยบายเกาหลีของสหรัฐอเมริกา

บทความที่สาม เป็นบทความภาษาอังกฤษเรื่อง “Problems and Challenges of Migrants in the EU and Strategies to Improve Their Economic Opportunities” โดย สุนันญา โล่ห์พัฒนานนท์ อธิบายว่า ในปัจจุบันมีคนเป็นจำนวนมากได้โยกย้ายและตั้งหลักปักฐานในประเทศที่มีชีวิตแดนเดิมของตน ผู้โยกย้ายถิ่นส่วนใหญ่เผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจในประเทศเดิม และต้องการโยกย้ายไปยังประเทศที่เจริญกว่าเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผู้โยกย้ายถิ่นบางส่วนเผชิญกับการข่มเหงทางศาสนาและการเมือง และต้องการโยกย้ายไปยังประเทศที่จะได้รับอิสระในด้านศาสนาและการเมือง ผู้โยกย้ายถิ่นมากมายที่อาศัยอยู่ในประเทศต่างๆ รวมทั้งในยุโรป ต้องเผชิญปัญหาต่างๆ อาทิเช่น ความไม่เท่าเทียมกันในการว่าจ้างเมื่อเทียบกับพลเมืองในประเทศที่ตนไปอาศัยอยู่ เรื่องที่พักอาศัย ประกันสุขภาพ ปัญหาในด้านภาษาและการสื่อสาร เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ควรได้รับการแก้ไขจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสหภาพยุโรป ถ้าผู้โยกย้ายถิ่นในยุโรปได้รับการสนับสนุนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การศึกษา การฝึกฝนความชำนาญในด้านทักษะต่างๆ เชื่อแน่ว่าผู้โยกย้ายถิ่นเหล่านี้ จะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในชุมชนและประเทศที่ตนได้โยกย้ายเข้าไปอยู่

บทความต่อมาเรื่อง "SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบฝูงใหม่จากประเทศสวีเดนและความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย" โดย ณัฐวัฒน์ กฤตยานวัช รายงานให้ทราบว่า กองทัพอากาศของไทยได้อนุมัติเงินซื้อเครื่องบินรบฝูงใหม่แทนที่ฝูงบินรบ เอฟ.5 อี. ที่มีอยู่เดิม คือเครื่องบินรบแบบซาบ.แจส.39-กริเฟ่น ของสวีเดน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างมากในทางการทหาร ถือได้ว่าเป็นการซื้อที่พลิกความคาดหมาย เพราะสวีเดนอยู่นอกกลุ่มนาโต และไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการทหารเป็นพิเศษกับไทยมาก่อน ไม่เหมือนกับสหรัฐอเมริกาที่เป็นพันธมิตรทางการทหารกับไทยมาเป็นเวลาช้านาน บทความนี้ จึงต้องการที่จะเสนอเกี่ยวกับความเป็นมาของบริษัทซาบ ผู้ผลิตเครื่องบินรบของสวีเดน ตลอดจนความเป็นของเครื่องบินแจส-39 กริเฟ่น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของเครื่องบิน ความเป็นมาของการจัดซื้อเครื่องบินรบของไทย ตลอดจนข้อดี ข้อด้อย และความเหมาะสมของเครื่องบินนี้ต่อประเทศไทย

บทความต่อมาเรื่อง การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย: ประสบการณ์จากเยอรมนี ของ ศักดินา จัตรกุล ณ อยุธยา ชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาพัฒนาพลเมืองของเยอรมนี ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการกวาดล้างรากฐานวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมเผด็จการ และสร้างพื้นฐานที่ดีแก่แนวคิดประชาธิปไตยจนยังรากลึกในสังคมเยอรมนี โดยการสร้างพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เชื่อมมั่นในระบบประชาธิปไตย มีความกระตือรือร้นที่จะติดตามข่าวสาร ตรวจสอบ และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน การศึกษาพัฒนาพลเมืองจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพของพลเมืองเยอรมัน และสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้อำนาจนิยมหวนกลับมามีอิทธิพลอีกครั้ง

บทความเรื่อง “วิวัฒนาการของพฤกษศาสตร์ในยุโรป : ความรักพืชพรรณของชาวอังกฤษ” โดย โซติรส โกวิทวัฒน์พงศ์ ได้แสดงให้เห็นว่า พืชพรรณในอังกฤษขณะนี้ มีเพียงหนึ่งในร้อยเท่านั้น ที่เป็นพืชพื้นเมืองเดิม นอกจากนั้น เมื่อนำพืชที่ถูกลำเลียงเข้ามาจากที่อื่น บทความนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงประวัติการพัฒนามหาพฤกษศาสตร์ในยุโรป โดยเสนอว่า การเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณ กลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิวัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีของประเทศในยุโรป โดยเฉพาะอังกฤษ ทั้งยังเป็นพยานแห่งความรัก ความสนใจพืชพรรณของชาวอังกฤษ จนทำให้อังกฤษกลายเป็นผู้นำสำคัญในด้านพฤกษศาสตร์และธรรมชาติวิทยา อีกทั้งเป็นผู้ดำเนินการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ภูมิทัศน์และธรรมชาติที่ไม่มีประเทศใดเทียบเคียงได้

ท้ายที่สุด กฤติยา รัตนกานตะดิกลง ได้เขียนบทปริทัศน์หนังสือเรื่อง “The Golden Notebook” โดย ดอริส เลสซิง นักเขียนรางวัลโนเบล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เรื่องสมมุติบทของนี้ เป็นวรรณกรรมที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ที่สะท้อนให้เห็นถึงวงเวียนชีวิตของกลุ่มนักปฏิบัติ การปะทะกันทางวัฒนธรรม และเรื่องความอยู่ดีมีสุขของลัทธิเหยียดผิวในแอฟริกาใต้ และความรู้สึกระหว่างวัฒนธรรมของสังคมคนผิวขาวผู้กดขี่ ทำให้อรรถาธิบายนี้ กลายเป็นหนังสือต้องห้ามในสหภาพแอฟริกาใต้และโรดิเชีย ในสมัยที่ชาวมิวนายังครอบครองความเป็นเจ้า ความโดดเด่นของนวนิยายเรื่องนี้ ยังอยู่ที่วิธีการเรียบเรียงนำเสนอเรื่องราวที่ไม่ปะติดปะต่อกัน เป็นหนังสือคนละเล่ม ที่เล่าคนละเรื่องกัน แต่ก็สามารถสร้างเอกภาพทางเนื้อหาได้ในที่สุด

บรรณาธิการก็มีความเชื่อกันว่า บทความเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านเป็นอย่างมาก ในการทำความเข้าใจกับเรื่องของยุโรป

ที่เกี่ยวกับสัญญาสิทธิบัตร ความสัมพันธ์ระหว่างยุโรปกับเกาหลีเหนือ
ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นในยุโรป เรื่องเกี่ยวกับเครื่องบินรบ การศึกษา
พัฒนาพลเมืองของเยอรมนี ตลอดจนเรื่องเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์ของ
อังกฤษ เป็นต้น

พบกันฉบับหน้าครับ

พศ. ดร.สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ

บรรณาธิการประจำฉบับ

ศูนย์ยุโรปศึกษา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกี่ยวกับผู้เขียน

วรลักษณ์ สงวนแก้ว

น.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEA, de droit public Science Politique mention droit public interne Université de Nancy 2, ฝรั่งเศส

นิติกร 5 กลุ่มงานคณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สำนักกรรมการ 2 สำนักงาน
เลขาธิการวุฒิสภา

นฤตม์ เจริญศรี

ร.บ. (การระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นิสิตปริญญาโท (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุนีนากู โลห์พัฒนานนท์

M.A. in European Studies, Chulalongkorn University

ณัฐวัฒน์ กฤตยานวัช

น.บ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

น.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา

ร.บ. (การปกครอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานไทย

อดีตที่ปรึกษาทางวิชาการให้กับมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท

โชติรส โกวิทวัฒนพงศ์

อ.บ. (เกียรตินิยม) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Licence-ès-lettres de linguistique, Université de Besançon ฝรั่งเศส

Maîtrise de linguistique, Université de Paris III ฝรั่งเศส

Doctorat de 3e cycle de Linguistique-Phonétique, Université de Paris III ฝรั่งเศส

อาจารย์ประจำคณะ Intercultural Studies, Tenri University ญี่ปุ่น

กฤติยา รัตนกานตะติลล

ร.บ. (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) (เกียรตินิยมอันดับ 2) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิสิตปริญญาโท (การแปลและการล่าม) อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เจ้าหน้าที่วิชาการ ศูนย์ยุโรปศึกษา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

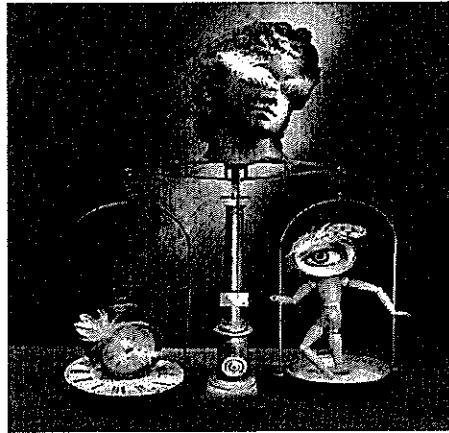
เนื้อหา ความคิดเห็น ตลอดจนการตีความต่างๆ ในวารสารฉบับนี้ เป็นความคิดของผู้เขียน
มิได้สะท้อนทัศนะและนโยบายของศูนย์ยุโรปศึกษา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่
ประการใด

The author is responsible for the contents, views and analyses expressed in the
paper, which are neither the same as ones of Centre for European Studies.
nor the editorial staff.

อนาคตของสหภาพยุโรปหลังจากการบังคับใช้สนธิสัญญา Lisbon วรลักษณ์ สงวนแก้ว	2
ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเกาหลีเหนือ: ปัญหาและทางออก นฤตม์ เจริญศรี	16
Problem and Challenges of Migrants in the EU and Strategies to Improve Their Economic Opportunities Suneenart Lophatthananon	32
SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบพุ่งใหม่จากประเทศสวีเดน และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย ณัฐวัฒน์ กฤตยานวัช	50
การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย: ประสบการณ์จากเยอรมนี ศักดิ์นา นัตถกุล ณ อยุธยา	70
วิวัฒนาการของพฤกษศาสตร์ในยุโรป: ความรักพืชพรรณของชาวอังกฤษ ไซติรส โกวิทวัฒนพงศ์	88
ปริทัศน์หนังสือ: The Golden Notebook โดย ดอริส เลสซิง กฤติยา รัตนกานตะดิลก	146

วารสารยุโรปศึกษา

ศูนย์ยุโรปศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

Blind Justice

“...นักวิเคราะห์ชาวยุโรปหลายท่านได้ตั้งข้อสังเกตว่า
สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนได้ทำให้การดำเนินงาน
ของสหภาพยุโรปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
เพื่อรองรับการขยายสมาชิกภาพและความท้าทายต่างๆ
ที่สหภาพยุโรปจะต้องเผชิญในอนาคต...”

ABSTRACT

THE FUTURE OF EUROPEAN UNION AFTER THE IMPLEMENTATION OF LISBON TREATY

Worakul Sanguankaeo

After the refusal to ratify the Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe by certain member states, the EU Constitution could not be entered into force. This shock phenomenon was still reverberating around Europe and the future of Europe remained unstable. Until, Heads of State and Government met in Lisbon on 18th and 19th October 2007 approved the new reform Treaty called "Lisbon Treaty," which replaces the draft Treaty establishing a Constitution for Europe. This new Treaty introduces modifications both to the Treaty on European Union (Maastricht Treaty) and the Treaty establishing the European Community (Rome Treaty). The Lisbon Treaty has to be ratified by the 27 Member States before 1st January 2009 in order to enter into force.

This article will explore the purpose and important details of the Lisbon Treaty. Moreover, it stresses the major reform of European Union promulgated in the Treaty of Lisbon that will bring modification to the Future of European Union. Finally, the author hopes that this article would be the informal guideline for those who are interested in European Affairs particularly the future of European Union after the implementation of the Lisbon Treaty.

Keywords: Lisbon Treaty, EU Constitution, European Integration

อนาคตของสหภาพยุโรป หลังจากการบังคับใช้สนธิสัญญาลิสบอน

วรลักษณ์ สงวนแก้ว

บทนำ

ภายหลังจากการที่รัฐสมาชิกบางประเทศไม่ได้ทำให้สัตยาบันร่างสนธิสัญญาก่อตั้งรัฐธรรมนูญยุโรป (The Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe) ร่างสนธิสัญญานับดังกล่าวจึงไม่สามารถมีผลใช้บังคับได้ตามกรอบระยะเวลาที่ร่างสนธิสัญญานับดังกล่าวกำหนดปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ทำให้สถานะทางการเมืองของสหภาพยุโรปประสบกับความความตึงเครียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับผู้นำของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปประเทศต่างๆ สถานการณ์ดังกล่าวได้นำไปสู่การประชุมสุดยอดในระดับผู้นำของรัฐสมาชิกและแนวคิดในการจัดทำสนธิสัญญานับใหม่แทนที่ร่างสนธิสัญญาก่อตั้งรัฐธรรมนูญยุโรปที่ได้รับการปฏิเสธจากพลเมืองของรัฐสมาชิกบางประเทศ จนกระทั่งปลาย ค.ศ. ๒๐๐๗ ผู้นำของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปได้มาประชุมร่วมกัน ณ กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกส เพื่อลงนามในสนธิสัญญานับใหม่ของสหภาพยุโรปที่มีชื่อว่า “สนธิสัญญาลิสบอน” โดยที่สนธิสัญญานับดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับแทนร่างสนธิสัญญาก่อตั้งรัฐธรรมนูญสหภาพยุโรป และแก้ไขในสาระสำคัญของสนธิสัญญาสหภาพยุโรป (Maastricht Treaty) และสนธิสัญญาก่อตั้งประชาคมยุโรป (Rome Treaty) ทั้งนี้สนธิสัญญาลิสบอนจะมีผลใช้บังคับได้เมื่อมี

การให้สัตยาบันจากรัฐสมาชิก จำนวน ๒๗ ประเทศ ภายในเดือนมกราคม ค.ศ. ๒๐๐๙

บทความเรื่องนี้ผู้เขียนจะขอนำเสนอถึงหลักการและสาระสำคัญของสนธิสัญญาลิสบอน นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปสหภาพยุโรปที่เกิดจากสนธิสัญญาลิสบอนในหลายๆ ประการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจเกี่ยวกับการบูรณาการของสหภาพยุโรปในเชิงลึกและเป็น การประเมินอนาคตของสหภาพยุโรปได้ในเบื้องต้น

สหภาพยุโรปดำเนินงานอยู่บนพื้นฐานของสนธิสัญญาหลายฉบับ โดยสนธิสัญญาบางฉบับได้มีการบังคับใช้มาเป็นเวลา ๕๐ กว่าปีนับตั้งแต่มีการก่อตั้งประชาคมยุโรป ยิ่งไปกว่านั้น นับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๙๐ สหภาพยุโรปต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายใหญ่ๆ ในสองประการ กล่าวคือ การขยายสมาชิกภาพด้วยการรับรัฐสมาชิกใหม่ๆ และปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพในการดำเนินงานตลอดจนการสร้างความร่วมมือของรัฐสมาชิกที่มีความหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าวสนธิสัญญาลิสบอนจึงถือกำเนิดขึ้นเพื่อรองรับการขยายสมาชิกภาพ และปฏิรูปการทำงานของสหภาพยุโรปในด้านต่างๆ อย่างไรก็ตามนักนิติศาสตร์ชาวยุโรปหลายท่านได้ตั้งข้อสังเกตว่าแม้สนธิสัญญาฉบับใหม่จะไม่ใช้คำว่ารัฐธรรมนูญและมีการตัดบทบัญญัติต่างๆ ที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ความเป็นรัฐชาติในด้านต่างๆตามที่ปรากฏในร่างสนธิสัญญาจัดตั้งรัฐธรรมนูญยุโรป อย่างไรก็ตามสนธิสัญญาลิสบอนยังคงหลักการและสาระสำคัญเดิมของร่างสนธิสัญญาจัดตั้งรัฐธรรมนูญยุโรปไว้หลายประการ หากรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปได้ทำการให้สัตยาบันสนธิสัญญาลิสบอนสนธิสัญญาฉบับดังกล่าว จะมีผลใช้บังคับใน ค.ศ. ๒๐๐๙ อันจะส่งผลให้สหภาพยุโรปต้องเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. การทำให้สหภาพยุโรปมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

ในอดีตที่ผ่านมาสหภาพยุโรปได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า สหภาพยุโรปเป็นเพียงองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคที่มีสภาพเหนือรัฐและเป็นการรวมตัวของรัฐสมาชิกแบบหลวมๆ ยิ่งไปกว่านั้นพลเมืองของสหภาพยุโรปก็แทบจะไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหภาพยุโรปเท่าใดนัก เนื่องจากรัฐสมาชิกจะเป็นผู้ดำเนินการกับสหภาพยุโรปเป็นส่วนมากและถึงแม้ว่าสนธิสัญญาบางฉบับของสหภาพยุโรปจะได้จัดตั้งกลไกต่างๆ ที่ส่งเสริมระบบการทำงานของสหภาพยุโรปให้มีความเป็นประชาธิปไตยแล้ว แต่ในทางปฏิบัติมักเกิดปัญหาในการบังคับใช้เป็นอย่างมาก ประเด็นดังกล่าวได้ทำให้ผู้นำของสหภาพยุโรปตระหนักว่า หากปล่อยให้สถานการณ์ยังคงดำเนินไปในรูปแบบดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและพลเมืองยุโรปจะมีความเปราะบางมากยิ่งขึ้นอันจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการบูรณาการของสหภาพยุโรปในอนาคต ดังนั้นสนธิสัญญา Lisbon จึงกำหนดกลไกที่ส่งเสริมให้สหภาพยุโรปมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ดังนี้

๑.๑ การทำให้สิทธิของพลเมืองยุโรปมีความโปร่งใสและสามารถใช้บังคับได้จริง

นับตั้งแต่สหภาพยุโรปได้มีการจัดทำกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐาน (The Charter of Fundamental Rights) ใน ค.ศ. ๒๐๐๐ สิทธิขั้นพื้นฐานประเภทต่างๆ ของพลเมืองยุโรปก็ได้ถูกนำมาประมวลไว้อย่างเป็นระบบซึ่งทำให้พลเมืองยุโรปได้รับทราบถึงสิทธิขั้นพื้นฐานประเภทต่างๆ ของพวกเขาตามที่กฎหมายสหภาพยุโรปได้รับรองไว้ สำหรับสถานะทางกฎหมายของกฎบัตรฉบับดังกล่าวนั้น ก่อนที่จะมีการรับรองสถานะทางกฎหมายกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรปเป็นเพียงคำประกาศทางการเมืองระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก (Political Declaration between European Union and Member states) ซึ่งเมื่อสนธิสัญญา Lisbon มีผลใช้บังคับใน ค.ศ. ๒๐๐๙ สถานะทางกฎหมายของกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานจะมีค่าเทียบเท่ากับสนธิสัญญาของสหภาพยุโรปและจะมีผลผูกพันรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป และพลเมืองยุโรปโดยตรง นอกจากนี้สนธิสัญญา Lisbon ได้ตระหนักถึง

ความสำคัญของกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างสหภาพยุโรปกับภาคประชาสังคมและองค์กรอื่นๆ ซึ่งแนวคิดในการให้ภาคประชาสังคม หน่วยงานตลอดจนสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสหภาพยุโรปเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานของสหภาพยุโรปนั้นมีมานานแล้วเพียงแต่สนธิสัญญาลิสบอนได้เปิดโอกาสให้หน่วยงานดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของสหภาพยุโรปมากยิ่งขึ้น

๑.๒ การบัญญัติรับรองสิทธิใหม่ๆ ให้กับพลเมืองยุโรป

ในการที่จะทำให้พลเมืองยุโรปเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสหภาพยุโรป สนธิสัญญาลิสบอนได้บัญญัติรับรองสิทธิใหม่ๆ ให้กับพลเมืองยุโรปในด้านต่างๆ เช่น สิทธิในการริเริ่มของพลเมืองยุโรป เช่น การบัญญัติให้พลเมืองยุโรปจำนวนตั้งแต่หนึ่งล้านคนขึ้นไป มีสิทธิในการเรียกร้องให้คณะกรรมาธิการยุโรปออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองยุโรปโดยตรง ตลอดจนบทบัญญัติใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิที่เกี่ยวกับการจ้างงานการประกันสังคม และการสร้างมาตรการป้องกันเกี่ยวกับการห้ามการเลือกปฏิบัติด้านต่างๆ ให้มีผลใช้บังคับกับพลเมืองยุโรปอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๑.๓ การเพิ่มบทบาทให้กับรัฐสภาของรัฐสมาชิก

การเพิ่มบทบาทให้กับรัฐสภาของรัฐสมาชิกมีส่วนช่วยให้แนวคิดเรื่องการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยของสหภาพยุโรปเป็นไปโดยง่ายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สนธิสัญญาลิสบอนได้เปิดโอกาสให้รัฐสภาของรัฐสมาชิกมีส่วนร่วมในการทำงานกับสถาบันของสหภาพยุโรปมากยิ่งขึ้น บทบัญญัติใหม่ๆ ในสนธิสัญญาลิสบอนที่เป็นการเพิ่มบทบาทรัฐสภาของรัฐสมาชิก มีดังต่อไปนี้

- การกำหนดให้รัฐสภาของรัฐสมาชิกสามารถใช้มาตรการในการตรวจสอบการดำเนินงานของสหภาพยุโรปภายใต้หลักการแบ่งแยกอำนาจระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก หลักการแบ่งแยกอำนาจระหว่างสหภาพยุโรป

และรัฐสมาชิก หรือ Subsidiarity คือ การที่สหภาพยุโรปมีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารบางประเภท เนื่องจากรัฐสมาชิกได้ถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยไปให้กับสหภาพยุโรปแล้ว สนธิสัญญาลิสบอนกำหนดให้รัฐสภาของรัฐสมาชิกสามารถหักห้ามการดำเนินงานใดๆ ของสหภาพยุโรปที่ไม่เคารพในหลักการแบ่งแยกอำนาจ กล่าวคือ ถ้ารัฐสภาของรัฐสมาชิกจำนวนหนึ่งในสามพิจารณาว่าการกระทำของสถาบันของสหภาพยุโรปไม่เป็นไปตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ คณะกรรมาธิการสหภาพยุโรปจะเป็นผู้วินิจฉัยว่าสหภาพยุโรปสามารถดำเนินนโยบายนั้นต่อไป จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกนโยบายนั้น เป็นต้น และในกรณีที่รัฐสภาของรัฐสมาชิกส่วนใหญ่ เห็นว่าข้อเสนอั้นควรที่จะต้องมีการทบทวนแต่คณะกรรมาธิการยุโรปยังคงดำเนินการในเรื่องดังกล่าว คณะกรรมาธิการจะต้องชี้แจงถึงเหตุผล และนำเรื่องดังกล่าวขึ้นสู่การพิจารณาของรัฐสภายุโรปและสภาแห่งสหภาพยุโรปว่าจะสามารถดำเนินการเรื่องนั้นต่อไปได้หรือไม่

- การนำกลไกการแจ้งเตือนล่วงหน้ามาใช้บังคับ เช่น การแจ้งเตือนให้รัฐสภาของรัฐสมาชิกทราบในกรณีที่หลักการแบ่งแยกอำนาจระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกกำลังได้รับการละเมิด

- การทบทวนการดำเนินนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมและสิทธิเสรีภาพของสหภาพยุโรปสามารถกระทำได้หากรัฐสภาของรัฐสมาชิกจำนวนหนึ่งในสามเห็นความเห็นในเชิงลบต่อการดำเนินนโยบายดังกล่าว

- การให้อำนาจรัฐสภาของรัฐสมาชิกในการให้ความเห็นต่อร่างกฎหมายของสหภาพยุโรปซึ่งจะทำให้กระบวนการพิจารณากฎหมายสหภาพยุโรปมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

๑.๔ การเพิ่มอำนาจให้กับรัฐสภายุโรป

รัฐสภายุโรปคือสถาบันที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากพลเมืองของสหภาพยุโรปนักวิชาการชาวยุโรปได้กล่าวไว้ว่ารัฐสภายุโรปคือสถาบันที่เป็น

เครื่องสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยของสหภาพยุโรป สนธิสัญญา
ลิสบอนได้เพิ่มอำนาจให้กับรัฐสภายุโรปในสามประการดังต่อไปนี้

- สนธิสัญญาลิสบอนได้ปรับปรุงกระบวนการด้านนิติบัญญัติของ
สหภาพยุโรปโดยการขยายอำนาจในการตัดสินใจร่วมระหว่างรัฐสภายุโรปและ
คณะมนตรีสหภาพยุโรปในด้านต่างๆ อีกกว่า ๕๐ รายการ ซึ่งจะทำให้อำนาจใน
ด้านนิติบัญญัติของรัฐสภายุโรปเทียบเท่ากับคณะมนตรี สหภาพยุโรปโดยการ
เปลี่ยนแปลงกระบวนการนิติบัญญัติ ภายใต้ชื่อ "co-decision procedure" เป็น
"ordinary legislative procedure"

- รัฐสภายุโรปได้รับสิทธิเท่าเทียมกับคณะมนตรีของสหภาพยุโรปใน
การให้การอนุมัติงบประมาณประจำปีของสหภาพยุโรปโดยการจัดตั้งกรอบ
รายงานทางการเงินประจำปี ทั้งนี้สนธิสัญญาลิสบอนได้ทำการยกเลิกวิธีการ
งบประมาณของสหภาพยุโรปในอดีตโดยมุ่งเน้นให้รัฐสภายุโรปและคณะมนตรี
ของสหภาพยุโรปสามารถใช้อำนาจในการอนุมัติงบประมาณร่วมกัน

- การกำหนดให้อำนาจในการทำข้อตกลงระหว่างประเทศของสหภาพ
ยุโรปเป็นของรัฐสภายุโรป โดยรัฐสภายุโรปจะเป็นผู้ให้ความยินยอมในการทำ
ข้อตกลงระหว่างประเทศของสหภาพยุโรปทั้งหมด

๒. การทำให้การดำเนินงานของสหภาพยุโรปเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพมากขึ้น

นักวิเคราะห์ชาวยุโรปหลายคนได้ตั้งข้อสังเกตว่า สนธิสัญญาลิสบอน
ได้ทำให้การดำเนินงานของสหภาพยุโรปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อ
รองรับการขยายสมาชิกภาพและความท้าทายต่างๆ ที่สหภาพยุโรปจะต้องเผชิญ
ในอนาคต สนธิสัญญาลิสบอนได้ทำให้การดำเนินงานของ สหภาพยุโรปเป็นไป
อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๒.๑ การแบ่งแยกขอบอำนาจระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก

หลักการแบ่งแยกอำนาจระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกมีมานานแล้วแต่สนธิสัญญาลิสบอนได้ทำให้หลักการดังกล่าวมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นซึ่งหลักการดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงหลักความรับผิดชอบของสถาบันของสหภาพยุโรปต่อรัฐสมาชิกได้เป็นอย่างดี หลักการแบ่งแยกอำนาจระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการของการที่สหภาพยุโรปสามารถดำเนินการภายใต้ขอบอำนาจที่ได้รับการมอบหมายจากรัฐสมาชิก กล่าวคือกิจการใดๆ ที่รัฐสมาชิกไม่ได้ถ่ายโอนอำนาจหรือทำข้อตกลงไว้กับสหภาพยุโรป สหภาพยุโรปย่อมไม่สามารถกระทำได้ การแบ่งแยกขอบอำนาจระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก มีดังนี้

○ ขอบอำนาจเฉพาะของสหภาพยุโรป

อำนาจเฉพาะของสหภาพยุโรปคืออำนาจเด็ดขาดด้านต่างๆที่รัฐสมาชิยินยอมให้สหภาพยุโรปดำเนินการได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากรัฐสมาชิกแต่อย่างใด สนธิสัญญาลิสบอนได้นำขอบอำนาจเฉพาะของสหภาพยุโรปที่มีมาแต่เดิมมาบัญญัติไว้ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยกำหนดอำนาจเฉพาะไว้ เช่น สหภาพศุลกากร การออกและการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายตลาดภายในของสหภาพยุโรป นโยบายด้านการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้เงินสกุลยูโร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลโดยเฉพาะในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกันกับนโยบายด้านการประมง นโยบายด้านการค้า และอำนาจในการทำข้อตกลงระหว่างประเทศ

○ ขอบอำนาจร่วมของสหภาพยุโรป

ขอบอำนาจร่วมของสหภาพยุโรปคือกิจการและนโยบายต่างๆ ที่สหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกใช้ในการตัดสินใจและดำเนินการร่วมกันซึ่งประกอบไปด้วย นโยบายทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค การคมนาคม ความมั่นคงและกระบวนการยุติธรรม กระบวนการวิจัยและการพัฒนา การให้

ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม สำหรับขอบอำนาจร่วมที่ถือกำเนิดใหม่ ภายใต้สนธิสัญญาลิสบอนคือกิจการด้านการพลังงานและอวกาศ

○ ขอบอำนาจที่อาศัยความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก

ขอบอำนาจที่อาศัยความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก ประกอบไปด้วยความร่วมมือทางด้านสุขภาพ อุตสาหกรรม วัฒนธรรม การท่องเที่ยวและการศึกษา สนธิสัญญาลิสบอนได้กำหนดขอบอำนาจที่อาศัยความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกใหม่ๆ เช่น ความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา การท่องเที่ยวและการกีฬา เป็นต้น

๒.๒ การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของสหภาพยุโรป

สนธิสัญญาลิสบอนได้ปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของสหภาพยุโรป เพื่อให้ สหภาพยุโรปสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการขยายสมาชิกภาพของ สหภาพยุโรปในอนาคต ดังนี้

- การทำให้กระบวนการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมากขยายการดำเนินการไปสู่การออกนโยบายใหม่ๆ เช่น นโยบายด้านผู้อพยพและการลี้ภัยตลอดจนความร่วมมือทางด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

- ในอดีตน้ำหนักในการลงคะแนนเสียงของรัฐสมาชิกจะขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกรัฐสภาของยุโรป สนธิสัญญาลิสบอนได้เปลี่ยนน้ำหนักของคะแนนเสียงของรัฐสมาชิกโดยการคำนึงถึงสัดส่วนของรัฐและจำนวนประชากร ที่ประชุมคณะมนตรีจะเริ่มใช้วิธีการ double majority voting (ร้อยละ ๕๕ ของจำนวนประเทศสมาชิก ซึ่งต้องมีประชกรรวมกันร้อยละ ๖๕ ต้องเห็นชอบ) เพื่อกำหนดน้ำหนักการออกคะแนนเสียงในวิธี qualified majority voting ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะทำให้อิทธิพลของรัฐสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของสหภาพยุโรปลดลง

- จัดวาระการดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ของสถาบันสหภาพยุโรปต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงการสรรหาบุคคลผู้จะมาดำรงตำแหน่งประธานของสหภาพ

อนาคตของสหภาพยุโรปหลังจากการบังคับใช้สนธิสัญญาลิสบอน

ยุโรปจากการให้มีการหมุนเวียนทุก ๖ เดือน มาเป็นการเลือกตั้ง ซึ่งจะมีวาระการดำรงตำแหน่งเพียง ๒ ปีครึ่ง ซึ่งจะช่วยให้สหภาพยุโรปดำเนินงานต่อเนื่องและมีเอกภาพ และการลดจำนวนของคณะกรรมการยุโรป เช่น ในอีก ๗ ปี ข้างหน้า (ค.ศ. ๒๐๑๔) จำนวนคณะกรรมการยุโรปจะเหลือจำนวนเท่ากับ ๒/๓ ของประเทศสมาชิก กล่าวคือ ๑๗ คน (หากมีประเทศสมาชิก ๒๗ ประเทศ)

๓. การทำให้สหภาพยุโรปเป็นที่ยอมรับในเวทีระดับโลกมากยิ่งขึ้น

๓.๑ การกำหนดสถานะทางกฎหมายของสหภาพยุโรปให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในอดีตสถานะทางกฎหมายของสหภาพยุโรปไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ในสนธิสัญญา จนกระทั่งสนธิสัญญาสหภาพยุโรปในมาตราแรกได้บัญญัติไว้ว่าสหภาพยุโรปตระหนักถึงความสำคัญในการที่จะให้พลเมืองยุโรปเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรป มาตราดังกล่าวได้สร้างเอกลักษณ์และสถานะทางกฎหมายของสหภาพยุโรปในเวทีระหว่างประเทศด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการดำเนินนโยบายการต่างประเทศ จากนั้นสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัมได้กล่าวถึงสถานะทางกฎหมายโดยปริยายของสหภาพยุโรปไว้ในมาตรา ๒๔ และมาตรา ๓๘ ซึ่งกำหนดให้สหภาพยุโรปมีอำนาจในการทำข้อตกลงที่เกี่ยวกับนโยบายร่วมในด้านต่างๆ ซึ่งในเวลาต่อมาสนธิสัญญานี้ยังได้กำหนดขอบอำนาจในการดำเนินงานของสหภาพยุโรปให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นสนธิสัญญาลิสบอนจึงได้ทำการส่งเสริมสถานะทางกฎหมายของสหภาพยุโรปในฐานะที่เป็นองค์กรที่มีบทบาทด้านต่างๆ ในเวทีโลกโดยกำหนดสถานะทางกฎหมายของสหภาพยุโรปให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำข้อตกลงระหว่างประเทศและการเข้าเป็นภาคีขององค์การระหว่างประเทศต่างๆ สิ่งดังกล่าวได้ทำให้สหภาพยุโรปมีความเป็นเอกภาพในการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศได้ดียิ่งขึ้น

๓.๒ การกำหนดตำแหน่งใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศของสหภาพยุโรป

สนธิสัญญาลิสบอนได้สร้างตำแหน่งใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสหภาพยุโรป กล่าวคือ ตำแหน่งผู้แทนระดับสูงทางด้านการต่างประเทศและความมั่นคง ซึ่งมีความรับผิดชอบในการเป็นตัวแทนของสหภาพยุโรปในด้านการต่างประเทศ ความมั่นคงและการดำเนินความสัมพันธ์ทางด้านการทูตต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศที่สามารถหารือกันในระยะกว้างกว่าเดิม ทั้งนี้จะมีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวโดยที่ประชุมคณะมนตรีระดับผู้นำและจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสหภาพยุโรปโดยจะเข้ารับตำแหน่งเมื่อสนธิสัญญากรุงลิสบอนมีผลบังคับใช้

๓.๓ การสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสำคัญๆ ในระดับ
ระหว่างประเทศ

สนธิสัญญาลิสบอนจะทำให้สหภาพยุโรปให้ความสนใจกับประเด็นด้านนโยบายและสิ่งท้าทายที่สำคัญต่างๆ ที่สหภาพยุโรปกำลังเผชิญอยู่ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พลังงาน ในปัจจุบันสหภาพยุโรปสนับสนุนกระแสโลกาภิวัตน์และยึดมั่นในด้านสังคม สิ่งแวดล้อม การพัฒนาและความมั่นคง นอกจากนี้สหภาพยุโรปได้เน้นย้ำความสำคัญของการทำการปฏิรูปองค์การอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างตลาดร่วมและเพิ่มการลงทุนด้านการวิจัย นวัตกรรมและการศึกษา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน กล่าวโดยสรุปนโยบายหลักๆ ของสนธิสัญญาลิสบอน คือ การให้ความสำคัญด้านพลังงาน และกำหนดยุทธศาสตร์ การแก้ไขปัญหาโลกร้อน การจัดการนโยบายการค้าเพื่อกลุ่มชาติสมาชิกและการรวมกันเป็นปีกแผ่นต่อสู้กับลัทธิก่อการร้าย รวมถึงการให้ความช่วยเหลือระหว่างรัฐสมาชิกในกรณีที่เกิดภัยพิบัติประเภทต่างๆ ทั้งนี้ที่รัฐสมาชิกร้องขอความช่วยเหลือ

อนาคตของสหภาพยุโรปหลังจากการบังคับใช้สนธิสัญญาลิสบอน

๓.๔ การส่งเสริมคุณค่าและเอกลักษณ์ของสหภาพยุโรป

สนธิสัญญาลิสบอนได้สร้างหลักประกันกับรัฐสมาชิกว่าสหภาพยุโรปจะ
ไม่เป็นองค์กรที่มีสภาพเหนือรัฐที่มีการรวมศูนย์อำนาจไว้แต่เพียงอย่างเดียว โดย
สนธิสัญญานับดังกล่าวมีมาตรการบางประการที่เน้นย้ำขอบอำนาจและการ
เคารพเอกลักษณ์ของรัฐสมาชิก นอกจากนี้สนธิสัญญานับดังกล่าว ได้มีบัญญัติ
ว่า คักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพ ประชาธิปไตย ความเท่าเทียมกัน หลักนิติ
ธรรมและการเคารพสิทธิมนุษยชน คือ คุณค่าทางกฎหมายหลักๆของสหภาพ
ยุโรป ซึ่งได้นำมาบัญญัติไว้ในส่วนแรกของสนธิสัญญาลิสบอน และยังเป็นคุณค่า
ทางกฎหมายของรัฐสมาชิกกล่าวโดยสรุปคุณค่าและเอกลักษณ์ของสหภาพยุโรป
ได้ทำให้สหภาพยุโรปเป็นที่ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น

บทส่งท้าย

สุดท้ายนี้ผู้เขียนหวังว่าหากสนธิสัญญาลิสบอนมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ.
๒๐๐๙ กลไกต่างๆ ที่ปฏิรูปการดำเนินงานของสหภาพยุโรปในสนธิสัญญา
ลิสบอนจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับสหภาพยุโรป ตลอดจนการทำให้
รัฐสมาชิกจำนวน ๒๗ ประเทศ มีความเป็นเอกภาพและสามารถสร้างความ
ร่วมมือในด้านต่างๆ ได้โดยง่าย ซึ่งอนาคตของสหภาพยุโรปหลังจากที่มีการ
บังคับใช้สนธิสัญญาลิสบอนจะเป็นอย่างไรนั้นเป็นสิ่งที่ต้องติดตามกันต่อไป

บรรณานุกรม

The Treaty of Lisbon: Implementing the Institutional Innovations, Joint Study
CEPS, EGMONT and EPC, November 2007.

Understanding the Lisbon Treaty, Working paper of the Robert Schuman
Foundation, 2007.

The Presidency Conclusion of the Brussels, European Council, 21/22 June
2007.

แผนที่ประเทศเกาหลีเหนือ

“...นโยบายที่สหภาพยุโรปใช้
เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นมนุษยธรรม
เพื่อประชาชนของเกาหลีเหนือ
มิให้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน
และได้รับความช่วยเหลือตามสมควร...”

ABSTRACT

EUROPEAN UNION AND NORTH KOREA: PROBLEMS AND RESOLUTIONS

Narut Charoensri

Even if European Union (EU) is not a member of Six Party-Talks, EU concerns Korean Peninsula crisis as one of the most perilous to international security, and tries to play a part in alleviating the crisis. The dreadful situation in North Korea, especially the Nuclear Test in October 2006, exacerbates the relationship between North Korea and major powers, since the reasons given by North Korea are concerned by major powers as 'unreasonable.'

EU, as one of the emerging power in world politics, condemned North Korea's nuclear test and aroused international community to assuage the circumstance. Multilateral approaches, bearing in mind that lot of actors will gather to issue policies, are the main implementation by EU. The position of the EU of trying to play a part in multilateral approaches can be seen, that EU is not only one of the members of Korean Peninsula Energy Development Organization (KEDO), but also a contributor to international organizations. The argument of this article is that, according to the effort of the EU in trying to perk up the Korean peninsula crisis, the position of the EU can be understood that the EU endeavors to put its position in international politics. The motivation for doing so is that the EU is striving to ensure international community that it can be a 'superpower' in world politics in the same way America is.

Keywords: North Korean, EU Foreign Policy, Korean Peninsula Crisis

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเกาหลีเหนือ: ปัญหาและทางออก

นรุตม์ เจริญศรี

วิกฤตการณ์เกาหลีเหนือที่มีการพัฒนานิวเคลียร์เป็นเหตุการณ์ที่รัฐมหาอำนาจทั่วโลกต่างกังวลต่อเป้าหมายของโครงการ แม้เกาหลีเหนือจะกล่าวหาโครงการดังกล่าวเป็นโครงการพัฒนานิวเคลียร์เพื่อพลังงานและไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาต่อไปให้กลายเป็นอาวุธนิวเคลียร์ แต่ประชาคมระหว่างประเทศก็ยังคงมีความเคลือบแคลงสงสัยต่อโครงการดังกล่าวอยู่

บทบาทของเกาหลีเหนือที่มีต่อโครงการยังสร้างความหวาดวิตกให้แก่รัฐอื่นๆ มากยิ่งขึ้นเมื่อเกาหลีเหนือถอนตัวออกจาก “สนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์” (Nuclear Non-Proliferation Treaty – NPT) ใน ค.ศ. 2003 เพราะการถอนตัวออกจากสนธิสัญญาดังกล่าวเท่ากับเกาหลีเหนือปฏิเสธหลักการของสนธิสัญญาที่มีความพยายามที่จะป้องกันการแพร่กระจายของอาวุธนิวเคลียร์และเทคโนโลยีด้านอาวุธ (weapon technology) และมีเป้าหมายที่จะสร้างความร่วมมือในการใช้พลังงานนิวเคลียร์เพื่อสันติ อีกทั้งเพื่อปลดอาวุธ (disarmament) นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายในการสร้างความมั่นใจร่วมกัน (confidence-building measure) ระหว่างรัฐสมาชิก² โดยสนธิสัญญาดังกล่าวอยู่ภายใต้การดูแลของ “สำนักงานพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ” (International Atomic Energy Agency – IAEA)

¹ ในที่นี้จะใช้คำว่า “เกาหลีเหนือ” แทนคำว่า “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี” (Democratic People's Republic of Korea – DPRK) ตลอดทั้งบทความ.

² United Nations, <<http://www.un.org/Depts/dda/WMD/treaty/>>.

จากวิกฤตการณ์ที่ทั่วโลกจับจ้องอย่างกังวลทำให้รัฐมหาอำนาจจัดตั้ง “การประชุมหกฝ่าย” (Six Party Talks) ขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรึกษาหารือ และแก้ไขประเด็นปัญหาดังกล่าว รัฐที่เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว ประกอบไปด้วย สหรัฐอเมริกา รัสเซีย ญี่ปุ่น จีน เกาหลีเหนือ และเกาหลีใต้ การประชุมดังกล่าวเริ่มครั้งแรกใน ค.ศ.2003 หลังการถอนตัวของเกาหลีเหนือออกจากสนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จวบจนถึงปัจจุบันมีการประชุมอย่างเป็นทางการแล้วหกครั้ง³

สหภาพยุโรป (European Union – EU) แม้จะมีได้เป็นภาคีในการร่วมประชุมหกฝ่าย หากแต่สหภาพยุโรปมีความกังวลต่อวิกฤตการณ์ในเกาหลีเหนือ เฉกเช่นเดียวกับรัฐมหาอำนาจอื่นๆ เพราะสหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับประเด็นที่ว่า การพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือเป็นส่วนหนึ่งของการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะการพัฒนานิวเคลียร์จะส่งผลให้งบประมาณแทนที่จะนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรเกาหลีเหนือต้องนำไปพัฒนาโครงการนิวเคลียร์แทน บทความนี้มีเป้าหมายในการศึกษามุมมองของสหภาพยุโรปต่อวิกฤตการณ์ในเกาหลีเหนือว่าสหภาพยุโรปมีมุมมองต่อวิกฤตการณ์อย่างไร และมีท่าที บทบาท หรือข้อเสนอแนะต่อเกาหลีเหนืออย่างไร อีกทั้งบทบาทของสหภาพยุโรปนั้นสอดคล้องหรือแตกต่างจากสหรัฐอเมริกาอย่างไร ด้วยที่ว่าสหรัฐอเมริกาคือรัฐมหาอำนาจในโลกที่มีบทบาทที่สำคัญในการประณาม กำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐองค์กร และความร่วมมือต่างๆ ในโลก และสหรัฐอเมริกาก็เป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหภาพยุโรป

บทความนี้มุ่งศึกษามุมมอง ทศนคติ หรือท่าทีของสหภาพยุโรปในฐานะกลุ่มระดับภูมิภาค โดยวิเคราะห์จากมุมมอง หรือคำแถลงการณ์ของประธานสหภาพยุโรป (EU Presidency) หรือผู้นำในภาคส่วนต่างๆ ที่เป็นองค์กร หรือหน่วยงานของสหภาพยุโรป โดยมีได้วิเคราะห์แยกประเทศสมาชิกว่า สมาชิกของสหภาพยุโรปแต่ละประเทศมีมุมมองอย่างไร โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการทดลอง

³ อ้างอิงเหตุการณ์และข้อมูลถึงวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ.2008.

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเกาหลีเหนือ: ปัญหาและทางออก

นิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ เป็นประเด็นหลักในการวิเคราะห์มุมมองของสหภาพยุโรป

ข้อเสนอของบทความนี้ คือ บทบาทของสหภาพยุโรปในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการลดความรุนแรงในวิกฤตการณ์คาบสมุทรเกาหลีนั้น จะไม่ดำเนินการแบบ เอกภาคี (Unilateralism) หากแต่มุ่งใช้กลไกแบบ พหุภาคี (Multilateralism) ผ่านองค์การระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสาเหตุที่ใช้วิธีการแบบพหุภาคีนั้น ด้วยเหตุที่ว่าสหภาพยุโรปมองว่าการที่ตนเองมิได้เป็นสมาชิกของการประชุมหกฝ่ายก็คงไม่สามารถทำให้บทบาทของสหภาพยุโรปในการเข้าไปร่วมหยุดยั้งโครงการไว้มิได้ ดังนั้นต้องหันไปให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนเกาหลีเหนือแทน เพื่อคงไว้ซึ่งมนุษยธรรม และเพื่อแสดงบทบาทของสหภาพยุโรปในการเป็น “หน่วย” (Unit) ที่มีอำนาจ และบทบาทที่สำคัญในเวทีการเมืองระหว่างประเทศที่เทียบเท่าหรือมากกว่าสหรัฐอเมริกา

บทความนี้แบ่งออกเป็น สี่ส่วนสำคัญ คือ ส่วนแรก นำเสนอเหตุผลที่นำไปที่เกาหลีเหนือให้แก่การทดลองนิวเคลียร์ของตนเอง ส่วนต่อไป นำเสนอเกี่ยวกับมุมมองของสหภาพยุโรปที่มีต่อประเด็นปัญหา ส่วนที่สาม แสดงให้เห็นถึงวิธีการแบบพหุภาคีที่สหภาพยุโรปใช้กับเกาหลีเหนือ และส่วนสุดท้าย คือ สรุป

การทดลองนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ

สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มภูมิภาคหนึ่งที่มีบทบาทไม่เพียงทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่โดดเด่นขึ้นมาในเวทีโลก หากแต่บทบาททางการเมืองและสังคมก็กำลังขยายขยายเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับกิจการระหว่างประเทศให้มากยิ่งขึ้นด้วย บทบาทของสหภาพยุโรปที่สำคัญในเวทีกิจการระหว่างประเทศ เช่น การเข้าช่วยเหลือเพื่อสิทธิมนุษยชนในเหตุการณ์ที่อิสราเอลทำการสู้รบกับเลบานอน เมื่อ ค.ศ.2006 หรือการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ประเทศต่างๆในทวีปแอฟริกา เป็นต้น นอกจากความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมแล้ว สหภาพยุโรป

ยังให้ความช่วยเหลือแก่เอเชียในเหตุการณ์ที่ประเทศต่างๆรอบมหาสมุทรอินเดียต้องประสบกับภัยพิบัติคลื่นยักษ์ (Tsunami) พัดถล่มชายฝั่งของประเทศต่างๆ

นอกจากความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมที่สหภาพยุโรปได้ให้แก่ประเทศต่างๆแล้ว สหภาพยุโรปยังมีความกังวลและเป็นห่วงเกี่ยวกับกิจการระหว่างประเทศที่สหภาพยุโรปมองว่าจะส่งผลกระทบต่อระบบความมั่นคงของโลกด้วย เช่น โครงการขีปนาวุธป้องกันประเทศ (National Missile Defence – NMD) ของสหรัฐอเมริกาที่มีเป้าหมายที่จะเข้าไปตั้งฐานยิงขีปนาวุธในโปแลนด์ เป็นต้น และหนึ่งในกิจการระหว่างประเทศที่สหภาพยุโรปเริ่มเข้าไปมีบทบาท หรือแสดงท่าทีเป็นห่วงมากที่สุดในปัจจุบัน คือ วิกฤติการณ์นิวเคลียร์ในคาบสมุทรเกาหลี หรือหากจะกล่าวให้ชัด คือ การพัฒนาและทดลองอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ

เกาหลีเหนือเป็นประเทศที่มีการใช้งบประมาณเพื่อการลงทุนด้านการทหารมากเป็นลำดับต้นของโลก โดยได้รับการจัดอันดับว่ามีกองทัพที่ใหญ่ลำดับหนึ่งในห้าของโลก⁴ ซึ่งแม้ตัวเลขที่แท้จริงของการใช้งบประมาณทางการทหารจะถูกปิดไว้เป็นความลับ แต่การที่เกาหลีเหนือมีความสมารถที่จะพัฒนาโรงงานนิวเคลียร์ขึ้นมาในประเทศได้ จึงสามารถเข้าใจได้ว่าเกาหลีเหนือมีการใช้งบประมาณมหาศาลเพื่อการพัฒนาด้านการทหาร

การพัฒนาโครงการนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือจนสามารถพัฒนาทดลองระเบิดนิวเคลียร์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ.2006 ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ต่อเหตุการณ์ดังกล่าวไปทั่วโลก ไม่เพียงรัฐที่อยู่ในเอเชียตะวันออกอย่าง จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ที่มีความกังวลต่อระยะที่ขีปนาวุธของเกาหลีเหนือสามารถส่งมาเพื่อยิงทำลายเป้าหมายได้ แต่ยังมีรัฐต่างๆทั่วโลกที่มีความกังวลต่อการทดลองนิวเคลียร์

ความกังวลที่เกิดขึ้นมิใช่เพียงประเด็นเรื่องรังสีของนิวเคลียร์ที่จะแพร่กระจายไปทั่วบริเวณ ซึ่งเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม แต่ประเด็นสำคัญของความกังวลเรื่องการทดลองนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ คือ การทดลองนิวเคลียร์

⁴ BBC, "A Guide to North Korea: Military",

<<http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/guides/456900/456994/html/n4page1.stm>>.

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเกาหลีเหนือ: ปัญหาและทางออก

เป็นการละเมิดสนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT) โดยการละเมิดสนธิสัญญาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดมุมมองที่ว่า การที่รัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะเกาหลีเหนือ ซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศที่สหรัฐอเมริกาจัดว่าเป็น “รัฐอันตราย” (Rogue State) นั้น ทดลองนิวเคลียร์จะเป็นการสร้างความไม่มั่นคงให้กับระบบความมั่นคงระหว่างประเทศ

ความกังวลของรัฐบาลนานาชาติเรื่องการพัฒนาและทดลองนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ได้ก่อให้เกิดความร่วมมือขึ้น กล่าวคือ ก่อให้เกิด “การประชุมหกฝ่าย” ที่สหรัฐอเมริกา รัสเซีย ญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ และเกาหลีเหนือ เข้ามาร่วมโต๊ะประชุมในการจัดการแก้ไขปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ การประชุมดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ค.ศ.2003

แม้สหภาพยุโรปจะมีได้เป็นภาคีในการเข้าร่วมประชุม แต่สหภาพยุโรปในฐานะที่เป็นตัวแสดงหลักตัวแสดงหนึ่งในเวทีการเมืองโลกก็สมควรที่จะได้รับการวิเคราะห์และพิจารณาถึงท่าทีและบทบาทที่มีต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว เนื่องจากสหภาพยุโรปมิได้เป็นเพียงตัวแสดงที่มีบทบาททางเศรษฐกิจที่เด่นชัดมากขึ้นในโลกปัจจุบัน แต่รวมไปถึงบทบาทของสหภาพยุโรปในฐานะที่เป็นผู้แสดงที่มีความกังวลและต้องการการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการระหว่างประเทศที่สหภาพยุโรปมีความกังวลว่าจะมีผลกระทบต่อระบบการเมืองระหว่างประเทศ หรือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

สหภาพยุโรปมีมุมมองต่อการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือว่าเป็นภัยไม่เพียงแต่ต่อภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ยังเป็นการทำลายระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อีกด้วย โดยเฉพาะการที่เกาหลีเหนือ ทดลองอาวุธนิวเคลียร์ยิ่งทำให้สหภาพยุโรปมีความเป็นห่วงต่อท่าทีของเกาหลีเหนืออย่างมาก⁵ เพราะการทดลองอาวุธนิวเคลียร์คือการแสดงท่าทีที่ชัดเจนของเกาหลีเหนือ ว่ามีความต้องการที่จะพัฒนานิวเคลียร์ให้เป็นอาวุธ มิใช่เพื่อพลังงาน

กระทรวงการต่างประเทศของเกาหลีเหนือได้แถลงเหตุผลของการทดลองนิวเคลียร์ในครั้งนี้ว่า เหตุผลของความจำเป็นในการทดลองนิวเคลียร์

⁵ Delegation of the European Commission to the USA, “European Commission Condemns North Korea’s Nuclear Test”, <<http://www.eurunion.org/News/press/2006/20060087.htm>>.

เพราะสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ขึ้นมาโดยตลอด อีกทั้งมีการแทรกแซงการเมืองของเกาหลีเหนือ ซึ่งก่อให้เกิดความกดดันต่อเกาหลีเหนือ อีกทั้งยังได้ประกาศสงครามโดยพฤตินัย (De facto) กับเกาหลีเหนือ ซึ่งการกระทำของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้เกาหลีเหนือไม่มีทางเลือกเลยที่จะหามาตรการป้องกันตนเอง (countermeasure) เพื่อปกป้องไว้ซึ่งอธิปไตย (sovereignty) และเกียรติภูมิ (dignity) ของเกาหลีเหนือ⁶

นอกจากนี้ กระบวนการต่างประเทศของเกาหลีเหนือยังได้กล่าวถึงแนวทางที่เกาหลีเหนือจะดำเนินการต่อไป โดยเน้นย้ำว่าเกาหลีเหนือจะยังคงพัฒนาวิทยาศาสตร์ และการทดลองนิวเคลียร์ต่อไปซึ่งเป็นการพัฒนาและทดลองที่สามารถรับรองความปลอดภัยแก่นานาประเทศได้ เกาหลีเหนือจะไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์กับรัฐอื่นก่อน และจะไม่มีการถ่ายโอนนิวเคลียร์ (nuclear transfer) ให้แก่รัฐอื่น แต่เกาหลีเหนือก็จะไม่อดทนต่อการที่รัฐอื่นใช้นิวเคลียร์เป็นอาวุธในการสร้างภัยคุกคามแก่รัฐอื่น และท้ายที่สุด เกาหลีเหนือจะพยายาม “ปลดกระบวนการสร้างนิวเคลียร์” (denuclearisation) ทั้งในคาบสมุทรเกาหลี และสร้างแรงกระตุ้นให้แก่โลกเพื่อปลดอาวุธนิวเคลียร์ให้หมดไป⁷

หากพิจารณาความพยายามของเกาหลีเหนือในการทดลองนิวเคลียร์แล้วจะเกาหลีเหนือมีทัศนคติต่อสหรัฐอเมริกาว่าเป็นปัจจัยที่ผลักดันในเกาหลีเหนือมีความหวาดกลัวต่อการเข้ามาคุกคาม การพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกา เกาหลีเหนือจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องป้องกันอธิปไตยของตนเองอย่างไรก็ดี เหตุผลของเกาหลีเหนือดูเป็นเหตุผลที่มีความขัดแย้งในตัวเองอยู่ ด้วยเหตุที่ว่า การที่เกาหลีเหนือมองว่าการพัฒนานิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาคือภัยคุกคามต่อความมั่นคงในคาบสมุทรเกาหลี อีกทั้งการที่สหรัฐอเมริกาบอกว่าเกาหลีเหนือเป็นรัฐอันตรายและเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในคาบสมุทร ดังนั้นวิธีการที่เกาหลีเหนือจะป้องกันตนเองได้ คือ การพัฒนานิวเคลียร์ขึ้นมาเพื่อต่อกรกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการเอาอาวุธมาสู้กับอาวุธ

⁶ BBC, "N-Korea statement on nuclear test", <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/5402292.stm>>.

⁷ Ibid.

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเกาหลีเหนือ: ปัญหาและทางออก

จากตรรกะของเกาหลีเหนือดังกล่าว ทำให้สามารถพิจารณาออกมาได้สองมุมมอง คือ การที่รัฐหนึ่ง (ในกรณีนี้ คือ สหรัฐอเมริกา) พัฒนานิวเคลียร์วิธีการป้องกัน คือ การพัฒนานิวเคลียร์ขึ้นมาต่อกร และ อีกมุมมองหนึ่งที่ซับซ้อน คือ การพัฒนานิวเคลียร์เพื่อต่อกรกับนิวเคลียร์นั้นเป็นวิธีการที่ถูกต้อง เพราะวิธีการอื่นเป็นวิธีการที่อาจจะไม่มีประสิทธิภาพเท่า จากการทับซ้อนของสองมุมมองจะพบว่า เกาหลีเหนือตัดสินใจบนพื้นฐานของการที่ต้องรับมือการการเข้ามาแทรกแซงของสหรัฐด้วยการพัฒนานิวเคลียร์ และมองว่าการพัฒนานิวเคลียร์เพื่อต่อสู้กับนิวเคลียร์จะเป็นการสร้างสันติภาพ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจและการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาได้ แต่วิธีการดังกล่าวเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า มีลักษณะที่มีอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงท่าทีและก่อให้เกิดความสงบสุขได้ ด้วยเหตุที่ว่า หากดูประสบการณ์การเมืองโลกจากอดีตที่สหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต (USSR) แข่งขันกันสร้างอาวุธนิวเคลียร์ในยุคสงครามเย็น จะพบว่าท้ายที่สุดก็จะมีการแข่งขันกันต่อไป มีการแข่งขันกันสร้างทั้งในเชิงปริมาณ และในเชิงคุณภาพ ซึ่งก็จะก่อให้เกิดการพัฒนาลงทุนใช้เงินทุนจำนวนมากมหาศาลเพื่อวิจัย ผลิต และพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเกาหลีเหนือในฐานะที่เป็นประเทศที่ยากจนจะต้องแบกรับงบประมาณที่จะต้องนำไปพัฒนาโครงการดังกล่าว และการแข่งขันก็จะนำไปสู่การไม่มีที่สิ้นสุดของการพัฒนาดังนั้น จากเหตุผลที่เกาหลีเหนือให้แก่ประชาคมโลกต่อการทดลองนิวเคลียร์ของตนเอง จึงไม่สมเหตุสมผล และไม่อาจนับได้ว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพอันจะก่อให้เกิดความมั่นคงต่อเกาหลีเหนือ และคาบสมุทรเกาหลีได้

มุมมองของสหภาพยุโรป

ดังที่ได้กล่าวถึงเหตุผลของเกาหลีเหนือในการพัฒนาโครงการนิวเคลียร์จนนำไปสู่การทดลองนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ จะพบว่าเหตุผลหลักของการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือตามที่ประกาศให้เป็นที่รับรู้กันทั่วโลกนั้น เกิดจากการที่สหรัฐอเมริกาเป็นปัจจัยที่ทำให้เกาหลีเหนือพัฒนาโครงการดังกล่าว

สหภาพยุโรปในฐานะที่เป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องแสดงปฏิกิริยาต่อเหตุผลและการกระทำของเกาหลีเหนือ

หากจะพิจารณาบทบาทของสหภาพยุโรปในฐานะตัวแสดงแบบภูมิภาค จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดูบทบาทของ “ประธานสหภาพยุโรป” เพื่อพิจารณาจุดยืนของผู้นำสหภาพยุโรปในช่วงเวลาดังกล่าว อีกทั้งต้องพิจารณาบทบาทของผู้นำในองค์กรโครงสร้างส่วนต่างๆของสหภาพยุโรปควบคู่กันไป เพื่อพิจารณาจุดยืน และท่าทีโดยภาพรวมของสหภาพยุโรป

ในขณะนั้นประธานสหภาพยุโรป คือ ฟินแลนด์ (Finland) โดยมี แมตตี แวนฮานเน (Matti Vanhanen) นายกรัฐมนตรีของฟินแลนด์เป็น “รัฐมนตรีระดับผู้รับผิดชอบ” (Responsible National Minister) ได้แสดงจุดยืนต่อการทดลองนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือว่าเป็นสิ่งที่รับไม่ได้ เพราะจะเป็นการทำลายประชาธิปไตยของเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (North East Asia) ดังนั้นสหภาพยุโรปจะสนับสนุนการประชุมหกฝ่ายให้มีการผลักดันให้เกาหลีเหนือยุติการพัฒนานิวเคลียร์ เพื่อไม่ให้สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือเลวร้ายไปมากกว่านี้⁸

จากคำกล่าวของประธานสหภาพยุโรปเมื่อเปรียบเทียบกับคำกล่าวของประธานาธิบดี (President) ของสหรัฐอเมริกา ที่แสดงท่าทีต่อการทดลองนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ พบว่ามีความสอดคล้องกันในประเด็นที่ว่าสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมองว่าการทดลองนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือเป็นภัยคุกคามต่อโลก และเอเชียตะวันออก

อย่างไรก็ดีสิ่งที่แตกต่างกัน คือ แนวนโยบายที่ประกาศออกมาว่าจะมีการรับมือ หรือตอบโต้กับเกาหลีเหนือจากเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างไร กล่าวคือ สหภาพยุโรปแม้จะมีการประณามเกาหลีเหนือว่าสร้างไม่มั่นคงให้แก่โลก แต่สหภาพยุโรปมิได้แสดงท่าทีที่ “แข็งกร้าว” ที่จะใช้มาตรการทางทหารในการเข้า

⁸ International Herald Tribune, 10 September 2006.

⁹ แถลงการณ์ของสหรัฐอเมริกาเปรียบเทียบ ดู The White House, “President Bush’s Statement on North Korea Nuclear Test”,

<<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2006/10/20061009.html>>.

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเกาหลีเหนือ: ปัญหาและทางออก

แทรกแซงเกาหลีเหนือ ไม่มีการประกาศการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ หากแต่จะสนับสนุนการประชุมทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมือในมาตรการการแก้ไขปัญหา ดังกล่าว ในขณะที่สหรัฐอเมริกาประกาศยืนยันสร้างความมั่นใจแก่เกาหลีใต้และญี่ปุ่นที่จะใช้กำลังทหารเพื่อปกป้องสองประเทศนี้ไว้จากเกาหลีเหนือ นอกจากนี้ยังระบุว่า การพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือเป็นการพัฒนาและมีการถ่ายโอนเทคโนโลยีให้กับอิหร่าน (Iran) และซีเรีย (Syria) และกลุ่มที่มีรัฐ (non-state entities) ซึ่งสหรัฐอเมริกา มองว่าหากเกิดปัญหาความมั่นคงในโลก สหรัฐอเมริกา จะถือว่าเกาหลีเหนือต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

กระนั้นก็ทำให้ว่าสหรัฐอเมริกา มองข้ามการแก้ไขปัญหาแบบพหุภาคี (Multilateral) ไปเสียทีเดียว เพราะยังมีตอบโต้เกาหลีเหนือว่าควรให้ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติ (United Nations Security Council - UNSC) ตอบโต้กับปัญหาดังกล่าวโดยทันที¹⁰

นอกจากบทบาทของประธานสหภาพยุโรปแล้ว ยังมีหน่วยงานของสหภาพยุโรปที่สำคัญ คือ คณะกรรมาธิการกิจการภายนอกของสหภาพยุโรป (EU External Relations Commissioner) หลังเหตุการณ์การทดลองนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ เบนิตา เฟร์เรโร วอลด์เนอร์ (Benita Ferrero-Waldner) หัวหน้าคณะกรรมาธิการสหภาพยุโรปด้านกิจการภายนอกและประเทศเพื่อนบ้าน (European Commissioner for External Relations and European Neighbourhood Policy) ได้แสดงท่าทีเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ว่า เป็นการสร้างความไม่มั่นคงให้กับเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ และละเมิดระบอบการแพร่กระจายของนิวเคลียร์ นอกจากนี้การทดลองของเกาหลีเหนือจะยิ่งส่งผลให้เกาหลีเหนือถูกแบ่งแยกจากประชาคมระหว่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลต่อผลประโยชน์แห่งชาติของเกาหลีเหนือ ที่ประชาชนต้องอดอยาก อีกทั้งเหตุผลของเกาหลีเหนือในการทดลองนิวเคลียร์ยังไม่สมเหตุสมผล¹¹

¹⁰ Ibid.

¹¹ Delegation of the European Commission to the USA, "European Commission Condemns North Korea's Nuclear Test", <<http://www.eurunion.org/News/press/2006/20060087.htm>>.

จากที่ได้นำเสนอให้เห็นถึงทัศนคติของหน่วยงานหลักของสหภาพยุโรปที่มีต่อประเด็นปัญหาเกาหลีเหนือ หากพิจารณามุมมองดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า มุมมองดังกล่าวเป็นการประเมินภัยคุกคาม (Threat Perception) ของสหภาพยุโรปที่มีต่อประเด็น ว่าการทดลองนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือจะส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงต่อระบบความมั่นคงระหว่างประเทศ อีกทั้งจะยังเป็นการใช้งบประมาณไปจนไม่สามารถนำไปดูแลประชาชนของเกาหลีเหนือได้ สหภาพยุโรปจึงได้ยื่นมือให้ความช่วยเหลือไป

สหภาพยุโรปและความช่วยเหลือแบบพหุภาคี

จากที่กล่าวมาในข้างต้น จะพบว่าท่าทีของสหภาพยุโรปในฐานะพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาได้แสดงท่าทีที่สอดคล้องกับสหรัฐอเมริกาอย่างเห็นได้ชัด แต่สหภาพยุโรปยังคงมีท่าทีที่จะให้เกิดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีแบบพหุภาคี

วิธีการทางการทูตแบบพหุภาคีของยุโรปได้ดำเนินการผ่านองค์การระหว่างประเทศ ที่สหภาพยุโรปมีความเชื่อในองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ สำนักงานพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ และ องค์การพัฒนาพลังงานสำหรับคาบสมุทรเกาหลี (Korean Peninsular Energy Development Organization – KEDO) เป็นต้น โดยตั้งความคาดหวังว่าองค์การระหว่างประเทศดังกล่าวจะสามารถช่วยบรรเทาเหตุการณ์ได้ และเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

บทบาทหนึ่งที่สำคัญของสหภาพยุโรปในการให้ความช่วยเหลือองค์การระหว่างประเทศ หรือความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ในคาบสมุทรเกาหลี คือ การให้ความช่วยเหลือแก่ องค์การพัฒนาพลังงานสำหรับคาบสมุทรเกาหลี เพราะสหภาพยุโรปได้ร่วมเป็นหนึ่งในภาคีขององค์การดังกล่าว ซึ่งมีสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้เป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเกาหลีเหนือ: ปัญหาและทางออก

โดยเมื่อศึกษาจากตัวเลขพบว่าระหว่าง ค.ศ.1995-2000 สหภาพยุโรปได้ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินกว่า 75 ล้านยูโร¹² นอกจากนี้สหภาพยุโรปยังได้ให้ความช่วยเหลือแก่เกาหลีเหนือโดยตัวสหภาพยุโรปเอง กล่าวคือ สหภาพยุโรปได้ให้ความช่วยเหลือเกาหลีเหนือด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Humanitarian Aid) เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านอาหาร และคุณภาพชีวิต (quality of life) เป็นต้น¹³ อีกทั้งรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปยังได้ให้ความช่วยเหลือแบบรายประเทศแก่เกาหลีเหนือด้วย เช่น สวีเดน เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ อิตาลี และประเทศอื่นๆ ให้ความช่วยเหลือแก่เกาหลีเหนือด้านการศึกษา การถ่ายทอดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสหภาพยุโรปทั้งในฐานะองค์การ รวมไปถึงในฐานะรัฐสมาชิกรายประเทศของสหภาพยุโรปได้ให้ความช่วยเหลือแก่เกาหลีเหนือโดยผ่านความช่วยเหลือแบบพหุภาคี ที่เน้นไปที่ความช่วยเหลือด้านมนุษยชน สังคม เป็นประเด็นหลัก

จากลักษณะการดำเนินนโยบายแบบพหุภาคีดังกล่าวและเกาหลีเหนือก็ตอบรับความช่วยเหลือดังกล่าวสามารถมองได้ว่าเพราะว่าสหภาพยุโรปมีความสัมพันธ์ที่ละเอียดอ่อน และเป็นมิตรมากกว่าสหรัฐอเมริกา โดยสังเกตเห็นได้ชัดจากเรื่องที่ว่าสหภาพยุโรปมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือ ในขณะที่สหรัฐอเมริกายังไม่มีท่าทีที่ชัดเจนในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต และการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ แก่เกาหลีเหนือผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ในคาบสมุทรเกาหลี¹⁴ ซึ่งเหตุผลของสหภาพยุโรปในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือคือ เพื่อสนับสนุนความพยายามของสหภาพยุโรปในการประสานความสัมพันธ์ (reconciliation) บนคาบสมุทรเกาหลี โดยเฉพาะเพื่อสนับสนุนการพัฒนา

¹² Ruediger Frank, "EU-North Korea Relations: No Effort Without Reason", International Journal of Korean Unification Studies (2002, 11: 2) p.6.

¹³ James Clay Moltz and C. Kenneth Quinones, "Getting Serious about a Multilateral Approach to North Korea", The Nonproliferation Review (spring: 2004) p.142.

¹⁴ Francis Yi-hua Kan, "East Asia in a Unipolar International Order and Europe's Role in the Region", Asia Europe Journal (2004, 2) p.517.

เศรษฐกิจ และเพื่อลดความรุนแรงของปัญหาเรื่องอาหารและสุขภาพในเกาหลีเหนือ¹⁵

อีกทั้งการที่เกาหลีเหนือได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพยุโรปมาก ด้วยเหตุผลที่ว่า ทั้งสหภาพยุโรปในฐานะองค์การระดับภูมิภาค และรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรป ต่างมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับเกาหลีเหนืออย่างมาก จากข้อมูลพบว่า รัฐสมาชิกของสหภาพยุโรป ซึ่งได้แก่ เยอรมนี เป็นรัฐที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งกับเกาหลีเหนืออย่างมาก ตามมาด้วย ฝรั่งเศส สเปน สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ ออสเตรีย อิตาลี และเบลเยียม ตามลำดับ ซึ่งเกาหลีเหนือมองว่าการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจดังกล่าว จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่เกาหลีเหนือจะพัฒนาแหล่งแร่ธาตุของประเทศ การสร้างสาธารณูปโภค การนำเข้าสินค้าผลิตพลังงาน และการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร¹⁶

อีกทั้งจากข้อมูลพบว่า สหรัฐอเมริกา มีได้จัดอยู่ในประเทศที่เป็นคู่ค้าอันดับต้นของเกาหลีเหนือ¹⁷ ซึ่งทำให้สามารถพอที่จะสรุปได้ว่า ด้วยเหตุที่ว่า สหรัฐอเมริกามีได้เป็นหนึ่งในคู่ค้าสำคัญของเกาหลีเหนือ ดังนั้นจึงมีความสามารถก่อให้เกิดความยากลำบากทางเศรษฐกิจ ในกรณีที่สหรัฐอเมริกาตัดความสัมพันธ์ทางการทูต หรือการไม่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับเกาหลีเหนือ ในทางตรงกันข้าม สหภาพยุโรปยังคงให้ความช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชนให้แก่เกาหลีเหนือ และยังคงดำเนินการทางการค้าขายเป็นไปตามปกติ บทบาทของสหภาพยุโรปในการให้ความช่วยเหลือเกาหลีเหนือผ่านความร่วมมือแบบพหุภาคีจึงเป็นส่วนหนึ่งของความคาดหวังของประชาคมโลกกว่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยบรรเทาปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเกาหลีเหนือได้

จากที่ได้นำเสนอมาจะเห็นได้ว่าบทบาทของสหภาพยุโรปที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเกาหลีเหนือนั้นเป็นบทบาทที่เข้าไปเพื่อช่วยเหลือด้าน

¹⁵ Frank, Ibid., p.97.

¹⁶ Ibid., pp.93-94.

¹⁷ คู่ค้าอันดับต้นของเกาหลีเหนือ หกอันดับแรก คือ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย ไทย สิงคโปร์ และเยอรมนี ตามลำดับจากมากมาน้อย - Ibid., p.93.

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเกาหลีเหนือ: ปัญหาและทางออก

มนุษยธรรมเป็นหลัก คำถามที่เกิดขึ้นตามมาจากการศึกษาดังกล่าว คือ ทำไมสหภาพยุโรปจึงมีความสนใจและต้องการที่จะช่วยเหลือเกาหลีเหนือ เพราะนอกจากตามทีสหภาพยุโรปได้แถลงการณ์ออกมาถึงเป้าหมายที่ต้องการรักษาสันติภาพในเอเชียตะวันออก และเพื่อความมั่นคงระหว่างประเทศแล้ว เหตุใดที่ทำให้สหภาพยุโรปมีความสนใจที่จะช่วยเหลือเกาหลีเหนือ

เหตุผลหนึ่งที่น่าสนใจและถูกนำมาอธิบายบทบาทของสหภาพยุโรปในการเข้าไปมีบทบาทเพื่อช่วยเหลือเกาหลีเหนือ คือ สหภาพยุโรปมีความกังวลและต้องการแสดงบทบาทตนเองในเวทีการเมืองระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ที่สหรัฐอเมริกาได้แสดงตัวเป็นผู้นำทางการเมืองระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น และใช้วิธีการดำเนินนโยบายแบบเอกภาคเป็นหลัก โดยมีการนำเสนอข้อมูลสนับสนุนข้อเสนอดังกล่าว โดยระบุว่า มีการศึกษาวิจัยของกลุ่ม German Marshall Fund of the United States และ The Chicago Council on Foreign Relations ที่ทำการสำรวจ และพบว่าร้อยละ 65 ของชาวยุโรป “ควร” (should) เป็น “มหาอำนาจ” (super power) เหมือนสหรัฐอเมริกา และอีกร้อยละ 14 มองว่า ควรเป็น “มหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียว” (only super power)¹⁸

บทบาทของสหภาพยุโรปในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือเกาหลีเหนือทั้งการให้ความช่วยเหลือผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ และการให้ความช่วยเหลือในฐานะหน่วยที่มีบทบาทที่สำคัญในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ จึงมีนัยสำคัญที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงบทบาทของสหภาพยุโรปที่มีต่อการเมืองระหว่างประเทศ ที่มีแนวนโยบายต่อรัฐอื่นๆที่เป็นมิตรมากกว่าสหรัฐอเมริกาที่มักดำเนินนโยบายแบบแข็งกร้าว ซึ่งผลจากการที่สหภาพยุโรปเน้นการดำเนินนโยบายแบบพหุภาคี และเน้นการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมมากนั้นจะส่งผลให้บทบาทและภาพลักษณ์ของสหภาพยุโรปมีความน่าเชื่อถือ และได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น อีกทั้งจะส่งผลดีต่อสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกเองในกรณีที่เกาหลีเหนือเข้าสู่ภาวะปกติและมีความจำเป็นที่

¹⁸ Ibid., pp.108-109.

จะต้องมีการค้าขาย หรือติดต่อเพื่อพัฒนาประเทศ ก็จะเป็นผลประโยชน์ต่อสหภาพยุโรปที่จะได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเกาหลีเหนือ และนำผลประโยชน์มาสู่สหภาพยุโรปในที่สุด

สรุป

บทบาทของสหภาพยุโรปเป็นบทบาทหนึ่งที่มีความสำคัญ และโดดเด่นมากยิ่งขึ้นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เพราะบทบาทดังกล่าวมีใช้บทบาทที่สหภาพยุโรปมีแบบก้าวร้าว หรือมุ่งเน้นแต่การใช้กองกำลังทางทหารเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ หากแต่นโยบายที่สหภาพยุโรปใช้เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นมนุษยธรรมเพื่อประชาชนของเกาหลีเหนือ มิให้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และได้รับความช่วยเหลือตามสมควร

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสหภาพยุโรปที่ต้องการกลายมาเป็นมหาอำนาจในโลก ผ่านการให้ความช่วยเหลือ หรือการเข้าไปมีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศจึงกลายเป็นบทบาทที่ได้รับความสนใจและได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะนโยบายของสหภาพยุโรปที่มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือ หรือการสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคีเพื่อเข้าไปมีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศนั้น ได้ทำให้เห็นนโยบายหรือแนวทางของสหภาพยุโรปได้รับการยอมรับมากกว่าสหรัฐอเมริกาที่เน้นแต่การใช้วิธีการดำเนินนโยบายแบบเอกภาคีเท่านั้น

ความช่วยเหลือของสหภาพยุโรปที่สามารถทำได้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเกาหลีเหนือจึงเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือมนุษย์ อาทิ การศึกษา การเกษตร อาหาร เป็นต้น เพราะนโยบายความช่วยเหลือลักษณะดังกล่าวเป็นความช่วยเหลือ หรือเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมแบบที่ได้รับการยอมรับในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ มากกว่าการเข้าไปโดยใช้กองกำลังทหาร หรือการดำเนินนโยบายแบบเอกภาคี บทบาทของสหภาพยุโรปจึงเป็นบทบาทที่สามารถคาดหวังได้ว่าจะเป็นหน่วยที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศทางการเมือง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนคาบสมุทรเกาหลี

**Immigrants to Europe caught
by the Spanish Coast Guard**
(<http://yaleglobal.yale.edu>)

**“...Economic integration is definitely
necessary to full integration of immigrants
into their new society....”**

ปัญหาและอุปสรรคของผู้ย้ายถิ่นในยุโรปและ แนวทางปรับปรุงโอกาสในทางเศรษฐกิจ

สุนิษา โล่ห์พัฒนานนท์

ในปัจจุบันมีคนเป็นจำนวนมากได้โยกย้ายและตั้งหลักปักฐานในประเทศที่มีใช้ประเทศของตน ผู้โยกย้ายถิ่นส่วนใหญ่เผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจในประเทศของตน และต้องการโยกย้ายไปยังประเทศที่เจริญกว่าเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผู้โยกย้ายถิ่นบางส่วนเผชิญกับการข่มเหงทางศาสนาและการเมือง และต้องการโยกย้ายไปยังประเทศที่ตนจะได้รับอิสระในด้านศาสนาและการเมือง ผู้โยกย้ายถิ่นมากมายที่อาศัยอยู่ในประเทศต่างๆ รวมทั้งในยุโรป ต้องเผชิญปัญหาต่างๆ อาทิเช่น ความไม่เท่าเทียมกันในการจ้างเมื่อเทียบกับพลเมืองในประเทศที่ตนไปอาศัยอยู่ เรื่องที่พักอาศัย ประกันสุขภาพ ปัญหาในด้านภาษาและการสื่อสาร เป็นต้น

ปัญหาเหล่านี้ควรได้รับการแก้ไขจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสหภาพยุโรป หากผู้โยกย้ายถิ่นในยุโรปได้รับการสนับสนุนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การศึกษา การฝึกฝนความชำนาญในด้านทักษะต่างๆ เป็นที่เชื่อว่าผู้โยกย้ายถิ่นเหล่านี้ จะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในชุมชนและประเทศที่ตนได้โยกย้ายเข้าไปอยู่

Keywords: Immigrants in Europe, EU Immigration Policy

Problems and Challenges of Migrants in the EU and Strategies to Improve Their Economic Opportunities

Suneenart Lophatthananon

Today, one human being out of 35 is an international migrant. The number of people who have settled down in a country other than their own countries is estimated at 175 million worldwide.¹ Nearly all countries are concerned by international migration, whether as sending, transit, or receiving countries, or as a combination of those.² International migration has become an inherent feature of globalization.

¹ Information Kit on the United Nations Convention on Migrant Rights, July 1, 2003, (Online) Available at: <http://www.unesco.org/most/migration/convention> (accessed October 11, 2007)

² "It is time to take a more comprehensive look at the various dimensions of the migration issue, which now involves hundreds of millions of people and affects countries of origin, transit and destination. We need to understand better the causes of international flows of people and their complex interrelationship with development." UN Secretary General Kofi Annan (from his report on strengthening the organization, 09/11/2002), (Online) Available at: <http://www.unesco.org/most/migration/convention> (accessed October 11, 2007)

Why do migrants move?

Most migrants move for economic reasons, but some migrate to escape political or religious persecution or simply to obtain a personal dream. Many are in search of better socio-economic perspectives and seek to work abroad. Migrants also move for their families: they send money back home, thereby enabling their relatives to live better lives. Migrant sending countries are also interested in these remittances, which play a key-role in their economy. In Morocco, for example, the amount of money sent via remittances represents 66 percent of total financial inflows in the country and nearly ten percent of the country's GDP.³

Other migrants move because of political circumstances. They flee war, civil strife, ethnic conflict, violations of human rights or other circumstances. Some are considered as refugees while others are asylum-seekers. Many refugees and asylum-seekers work illegally because they are not allowed to legally enter a country. Some refugees prefer to cross border as migrant workers to avoid suspicion.

Many receiving countries have reasons to welcome migrants. Migrants' presence and labour are needed because of shortages in the labour force and of native workers' reluctance to perform specific jobs; especially jobs concern the so-called 3D jobs (dirty, demanding, and dangerous), such as those in the construction and manufacturing

³ The International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, July 1, 2003, (Online) Available at <http://www.unesco.org/most/migration/convention> (accessed October 11, 2007)

sectors and low-skilled services (hotel and restaurants in particular). Migrants are therefore pushed to leave their countries and pulled towards countries that need them. Despite the growing restrictions put on immigration policies, migration is likely to continue.

Where do migrants move to?

Migrants move from anywhere in the world to almost anywhere else. The largest countries of origin in the last decades have been countries such as Mexico, the Philippines and Bangladesh and the largest receiving countries have been Western countries (in North America, Australia and Western Europe) and other countries such as the Gulf States or Japan.⁴

In addition, migrants do not always move from the developing countries to developed countries. Fifty-five percent of migrants live in North America and Western Europe and the remaining 45 percent in the rest of the world.

⁴ OECD, *"Trends in International Migration"* (Paris: OECD, 1997)

Migrant population by regions and in the world (2002)

Region	Number of migrants (thousands)	Percent of total number of migrants
Africa	16.277	9.31%
Asia	49.781	28.48%
Europe	56.100	32.10%
Latin America/Caribbean	5.944	3.40%
North America	40.844	23.37%
Oceania	5.835	3.34%
<i>Total World</i>	174.781	100%

Source: International Migration Report 2002, United Nations (Department of Economics and Social Affairs, Population Division)

The same situation also applies to refugees: less than a third of refugees worldwide live in North America or Europe; 70 percent of them live in less developed countries.

Refugees by regions and in the world (2002)

Region	Number of refugees (thousands)	Percent of total number of refugees
Africa	4.173	21.09%
Asia	8.821	44.59%
Europe	4.855	24.54%
Latin America/Caribbean	765	3.87%

*Problems and Challenges of Migrants
in the EU and Strategies to Improve Their Economic Opportunities*

North America	1.087	5.49%
Oceania	81	0.41%
Total World	19.782	100.00%

Source: UNHCR (<http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/statistics>)

Migration is therefore a multidirectional phenomenon in which many countries are both receiving and sending countries at the same time.

The situations of immigrants in Europe

Without jobs, immigrants become burdens for governments and for their own communities. This issue becomes problematic for Europe. A large portion of immigrants in Europe are unemployed, making poverty an issue. Although social welfare benefits are provided to keep them out of poverty, many immigrants are not able to participate fully in the economic life of their new countries. For example, In the Netherlands, immigrants performed poorly economically. Migrants expelled themselves from stable jobs in the labor market in the 1970s and this contributed to an increase in the number of households which almost completely dependent on welfare.⁵ Another example: the labor participation rate of Turkish men in Germany in 1995 declined to 61

⁵ Kloosterman, Robert, "Migration in the Netherlands and the Emerging Post-Industrial Social Divide in Urban Areas", in *Immigrants, Integration and Cities*, ed. OECD (Paris: OECD, 1998)

percent while the unemployment rate stood at 25 percent.⁶ Data from other European countries is quite similar. The unemployment rates among persons aged 25-54 in France and Belgium is higher than those of natives 20 percent.⁷

Moreover, the earnings and income of immigrants tend to be lower than that of natives. In 1995, the minimum wage for German men was DM26 whereas it was DM21.30 for Turkish men and DM20.30 for other Mediterranean immigrant men.⁸ In addition, Turkish and Moroccan immigrants in Europe tended to work in unskilled jobs. In terms of self-employment, the self-employment among immigrants tends to be lower than among natives. For example, only five percent of Mediterranean immigrant men were self-employed in 1995 compared to thirteen percent of German self-employed natives.⁹

In general, immigrants in Europe have somewhat lower labor force participation rates and higher unemployment rates than do native residents coupled with lower earnings. The causes of these differences are the poorer education of immigrants and discrimination in education and earnings as demonstrated by the examples above.

⁶ Seifert, Wolfgang, "Labor Market Performance of Mediterranean Immigrants in Germany and Hispanic Immigrants in the US", Inclusion or Exclusion of Immigrants: Europe and the US at the Crossroads, Berlin, 19-20 June, 1998

⁷ OECD

⁸ Neels, Karel and Reinhard Stoop, "Social Mobility and Equal Opportunities: The case of Turkish and Moroccan Minorities in Belgium", Population Association of America, Chicago, 2-4 April, 1998

⁹ Ibid.

Problems and Challenges of immigrants in Europe and Strategies to improve their economic opportunities

○ *Host country language acquisition & skills training*

The situation for new immigrants facing higher unemployment and lower occupational standing compared to natives is understandable. Since Europe comprises many countries speaking different languages, immigrants who do not speak the language of the host country are likely to be at a disadvantage in finding a job and enjoying rising incomes. Acquiring host country language may be obstructed by the limited availability of courses, high cost, or other factors. However, programs emphasizing literacy, host country language acquisition, and basic skills upgrading will give unskilled immigrants greater potential to advance economically. For example, public and private companies and organizations can work together with educational institutions (universities, language schools, adult schools, etc) to expand opportunities for instruction or a company launches classes and programs by which immigrant workers can earn high school equivalency degrees in order to give immigrant workers an opportunity to advance in their jobs.

○ *Housing problems*

Many migrants encounter the lack of affordable quality housing. Effective urban and regional planning strategies should be taken into account. Housing, transport, health services, school facilities and the

needs of the labor market can assist immigrants to overcome ethnic and social segregation in cities and its consequences.¹⁰

○ *Social and cultural environment*

Many newly arrived immigrants may face a cultural shock and it will take a long time for them to adapt to their environment. The active involvement and participation of immigrants in sports, community activities, and other clubs is a significant step in adjusting to new surroundings. In order to avoid the chaos of racism and resentment, government should promote a positive attitude in the public towards immigrants and this certainly requires political leadership. In addition, politicians and the mass media have a major responsibility in their role as educators of public opinion.

○ *Combating discrimination*

Combating discrimination and racism at the workplace are one of the strategies to improve economic performance of immigrants. Immigrants differ from the majority population in terms of race, religion and ethnicity. Discrimination whether overt or subtle discrimination can be barriers for immigrants to obtain employment or keep them tied to low-paying jobs.

Member States should implement strong anti-discrimination policies and programs in order to fight against discrimination. For

¹⁰ Activities of the European Union: Immigration, integration and employment, (Online) Available at: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c10611.htm> (accessed October 12, 2007)

example, EU should seriously make it illegal to discriminate against immigrants regarding recruiting, employing or discharging because of national origins or citizenship status. So far, EU has been raising public awareness of Community and national law prohibiting discrimination and has been involving enterprises in non-discriminatory practices, particularly with regard to corporate social responsibility.¹¹ There should be closer monitoring of migrants and ethnic minorities regarding housing, employment, racial violence and education. Furthermore, EU applies another measure to combat discrimination by exchanging experiences under the Community Action Program.¹²

○ The European Employment Strategy (EES)

In terms of the EES, the Commission takes appropriate actions such as closer monitoring of the needs of the EU labor market and of the role of immigration in filling labor shortages, contributing to increased job mobility of immigrants in the EU through the further development of the European Employment Services network (EURES)¹³ and sustainable integration of immigrants into the labor market.¹⁴ For example, France has been active over the past few years in assisting young immigrants to integrate into the labor market by providing them with a variety of training programs.

From my point of view, there should be tax and benefit reforms that reward work and/or sanction prolonged use of welfare such as

¹¹ Ibid.,6

¹² Ibid.

¹³ See further information at <http://europa.eu.int/eures/home.jsp?lang=en>

¹⁴ Ibid.,5

earned income tax credits, time limits on receipt of cash assistance and penalties for failure to seek work. In addition, there should policies aimed at enhancing the employment stability and upward mobility of low-paid immigrants such as minimum wage requirements, subsidized child care, and public sector jobs for disadvantaged workers and other hard-to-place employees.

○ *Financial support for refugees and asylum-seekers*

Refugees and asylum-seekers need to be provided some sort of preliminary financial support in order to facilitate immigrants' entry to the labor market. EU should continue to finance the introduction of integration programs and policies for refugees and persons granted international protection through The European Refugee Fund.¹⁵

○ *Immigration policy*

In my opinion, EU should shift immigration admission criteria from focusing on taking in refugees and asylum-seekers to focusing on increasing the number of professionals, managers and persons with highly technical skills in order to reduce the number of unskilled or unemployed migrants. EU should shift towards admission criteria favoring the entry of the highly skilled (employment-based admissions) and prioritize education to encourage admission of persons with advanced degrees. Over time, with a larger proportion of overall admissions coming from categories that take skill level into account,

¹⁵ Ibid.,6

*Problems and Challenges of Migrants
in the EU and Strategies to Improve Their Economic Opportunities*

refugees and asylum-seekers categories would also shift towards bringing in skilled immigrants who will contribute to the economy of EU. However, EU must make sure there will not be a problem of labor shortage of work that the highly skilled do not want to engage in.

Another strategy recommended by US Commission is trade and investment activities. The US applies this strategy as one of the immigration reforms aiming to increase economic opportunities for would-be migrants. These may include financial incentives to return migrants to help them reestablish in their home communities and encouraging use of remittances for constructive economic development to provide economic possibilities for migrants in home countries.¹⁶

○ *Community Economic Development*

Community Economic Development includes assistance for ethnic entrepreneurs as a way to provide greater economic opportunities for immigrants.¹⁷ Immigrant entrepreneurs are often perceived as an important factor to revitalize the economy of their neighborhoods. On the positive side, immigrant businesses can provide needed products and services such as laundries, groceries, clothing shops, restaurants, liquor stores, various professional services, etc. Immigrant entrepreneurs also fill gaps, including export and import of products to their home countries.

¹⁶ US Commission on Immigration Reform, *"Becoming an American: Immigration and Immigrant Policy"*, (Washington: Government Printing Office, 1997)

¹⁷ Martin, Susan, *"Economic Integration of Immigrants"*, Discussion Paper TransAtlantic Learning Community Migration Workshop, August 12, 1999 (Online) Available at: <http://isim.georgetown.edu/Publications/SusanPubs/TLCEEconomic.pdf>, pp.24

In addition, in growing economic sectors, such as information technology, immigrants with specialized skills set up companies that can have tremendous growth potential.

On the other hand, immigrant entrepreneurs operate their businesses within underground economy. Some of these businesses are criminal operations. Others violate labor standard, immigration and tax laws. For example, in the garment industry, there is exploitation of workers. Immigrant entrepreneurs also face high levels of bankruptcies because they may know little of their host country's banking and credit processes, business practices, or legal requirements.

A number of programs have tried to encourage entrepreneurs to immigrate. Other programs aim at assisting immigrants how to open businesses and to follow legal requirements and avoid failure. In Europe, for example, the EMPORIUM project on Ethnic Minorities Participation (or) Involvement in Urban Market-Economy has established a net work of practitioners from a number of European cities including Birmingham, Stockholm, Frankfurt, Antwerp, Barcelona, Berlin, Vienna, Lisbon, Lille, Turin and Amsterdam, to exchange knowledge and best practices in the field of immigrant entrepreneurship.¹⁸ This project focus on developing business plans, providing training and technical assistance on contract compliance, regulations, financing and other necessary information, and helping obtain financing from banks and other lending institutions.

¹⁸ Martin, Susan, pp.24

Conclusion

Immigrants in Europe have lower labor force participation and higher unemployment rates than do native residents due to the poorer education of immigrants, compared to natives and to discrimination in education and earnings.

Economic integration is definitely necessary to full integration of immigrants into their new society. The outcomes are mixed. While most immigrants have obtained some measure of economic integration and some have achieved considerable success, a significant minority remain unemployed or trapped into low-wage jobs with little chance of upward mobility.

Because of these differences, Europe designed programs such as language training programs, skills up grading and The European Employment Strategy (EES) to help unskilled immigrants in finding employment and to improve their economic performance. For immigrant entrepreneurs, governments have established programs to educate and help them start and build successful businesses.

Hopefully, by taking vocational skills and language training program, immigrants will be able to ladder up economically in their societies and to contribute to their societies in many ways as good citizens.

Bibliography

Print Sources

- Kloosterman, Robert, "Migration in the Netherlands and the Emerging Post-Industrial Social Divide in Urban Areas", in *Immigrants, Integration and Cities*, ed. OECD, Paris: OECD, 1998
- Neels, Karel and Reinhard Stoop, "Social Mobility and Equal Opportunities: The case of Turkish and Moroccan Minorities in Belgium", Population Association of America, Chicago, 2-4 April, 1998
- OECD, "Trends in International Migration", Paris: OECD, 1997
- Seifert, Wolfgang, "Labor Market Performance of Mediterranean Immigrants in Germany and Hispanic Immigrants in the US", Inclusion or Exclusion of Immigrants; Europe and the US at the Crossroads, Berlin, 19-20 June, 1998
- US Commission on Immigration Reform, "Becoming an American: Immigration and Immigrant Policy", Washington: Government Printing Office, 1997

Other Electronic Sources

- Activities of the European Union: Immigration, integration and employment,
<<http://www.europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c10611.htm>>
- Information Kit on the United Nations Convention on Migrant Rights, July 1, 2003,
<<http://www.unesco.org/most/migration/convention>>
- Martin, Susan, "Economic Integration of Immigrants", Discussion Paper TransAtlantic Learning Community MigrationWorkshop,
<<http://isim.georgetown.edu/Publications/SusanPubs>>
- The International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, July 1, 2003,
<<http://www.unesco.org/most/migration/convention>>

*Problems and Challenges of Migrants
in the EU and Strategies to Improve Their Economic Opportunities*

UN Secretary General Kofi Annan (from his report on strengthening the organization,

November 9, 2002,

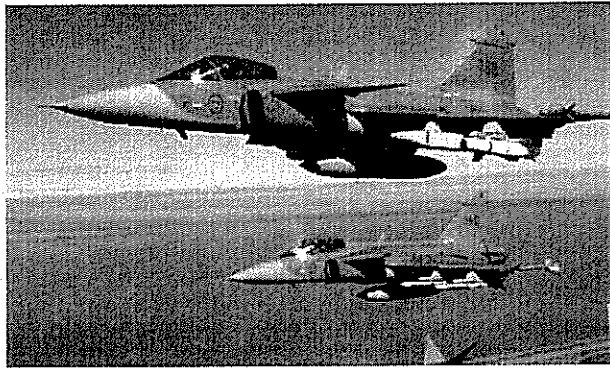
<<http://www.unesco.org/most/migration>>

Tables

International Migration Report 2002, United Nations (Department of Economics and
Social Affairs, Population Division)

Refugees by regions and in the world (2002) UNHCR,
<<http://www.unhcr.ch/cgi-bin/tehis/vtx/statistics>>

วารสารยุโรปศึกษา

SAAB JAS-39 Gripen

“...การซื้อกริเพ่นครั้งนี้
เมื่อเทียบกับการซื้อเครื่องบิน F-16 ที่ผ่านๆ มานั้น
มีความแตกต่างตรงเรื่องของแพ็คเกจของแถม
ที่คุ้มค่าและเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยในระยะยาว...”

ABSTRACT

SAAB JAS-39 GRIPEN: THE NEW FIGHTER PLANES FROM SWEDEN AND THE PRACTICALITY in ROYAL THAI AIR FORCE

Nattawat Krittayanawat

SAAB JAS-39 Gripen is the fighter plane which is manufactured by the SAAB-Scania AB of Kingdom of Sweden. On 8 January 2008, Thai government and Royal Thai Air force signed agreement to order 12 fighter planes to be stationed in Royal Thai Air Force (the first half will arrive between 2008-2012 and the others will arrive during 2013-2017). SAAB JAS-39 Gripen is for three missions: fighting, attacking and reconnaissance. Gripen is used in Thailand because, firstly, it is compatible with many NATO weapons because Sweden is the member of Partnership for Peace (PfP) programme of NATO. Therefore, Gripen can be used together with them. Secondly, it has a long combat radius in attacking mission against adversaries. Thirdly, it has much agility to have a dog-fight. Lastly, its low maintenance cost is appropriate for Thailand's economic status that is not much stable. Although it has some disadvantages regarding the low climbing rate, insufficient armament spot and inadequate spare parts, however, it is still practical to be used in Royal Thai Air Force.

Keywords: SAAB JAS-39 Gripen, Sweden fighter planes

SAAB JAS-39 Gripen:
เครื่องบินรบฝูงใหม่จากประเทศสวีเดน
และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย¹

ณัฐวัฒน์ กฤตยานวัช

เมื่อนึกถึงคำว่า SAAB คนทั่วไปส่วนใหญ่อาจนึกไม่ออกว่ามันคืออะไร ถ้าไปถามผู้ที่อยู่ในวงการรถยนต์บางกลุ่มที่สนใจและศึกษาอย่างลึกซึ้ง ก็จะบอกว่ามันเป็นชื่อแบรนด์ของรถยนต์สวีเดนที่ใช้สโลแกนโฆษณาภาษาไทยว่า “เทคโนโลยีจากอวกาศยาน” โดยใช้เทคโนโลยีหลายอย่างที่ดัดแปลงมาจากเครื่องบินเหมือนกับที่ได้ระบุเอาไว้ในสโลแกนเช่นว่า บางคนก็ศึกษาลึกซึ้งขึ้นไปอีกจนเกือบจะถึงขั้นแฟนพันธุ์แท้รถยนต์แบรนด์นี้ ก็จะบอกว่ามันมีสโลแกนโฆษณาที่ต่างประเทศด้วยซึ่งมีข้อความว่า “Born from jets” นั้นย่อมอนุมานได้ว่ามันต้องมีความเกี่ยวข้องกับเครื่องบินเจ็ตอย่างแน่นอน ซึ่งถ้าได้ถามผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับเครื่องบิน ก็จะรู้ว่ามันเป็นชื่อของบริษัทผลิตเครื่องบินของสวีเดน โดยที่บริษัทนี้ผลิตเครื่องบินทั้งการพาณิชย์และเครื่องบินรบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องบินรบที่มีชื่อเสียงของประเทศสวีเดน อีกทั้งยังได้ผลิตรถยนต์ออกขายทั่วโลกดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาเบื้องต้น

ในช่วงต้น ค.ศ.2008 นี้ ผู้ที่ได้สนใจติดตามข่าวเกี่ยวกับกองทัพอากาศไทยโดยเฉพาะกองทัพอากาศก็จะทราบว่า รัฐบาลไทยได้อนุมัติงบประมาณซื้อเครื่องบินรบฝูงใหม่มาประจำการในกองทัพอากาศไทยซึ่งก็คือ เครื่องบิน SAAB

¹ ผู้เขียนขอขอบคุณคุณศรศักดิ์ สิบงกช ที่ได้กรุณาเชื้อเพื่อข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้กับผู้เขียนจนได้ข้อมูลที่นำเสนอมาสนับสนุนการเขียนบทความฉบับนี้จนสำเร็จลงไปได้ด้วยดี

JAS-39 Gripen เพื่อแทนที่ฝูงบินรบ F-5 E ที่มีอยู่เดิม จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจพอสมควรสำหรับข่าวในวงการทหาร เนื่องจากในปัจจุบัน เครื่องบินรบที่ประเทศไทยมีอยู่ในกองทัพอากาศเป็นเครื่องบินแบบเก่า เทคโนโลยีล้าสมัย มีปัญหาตกบ่อย รวมถึงความแพร่หลายของอะไหล่ที่มีน้อยลง รัฐบาลแต่ละชุดจึงได้มีความพยายามที่จะสั่งซื้อเครื่องบินรบรุ่นใหม่เข้ามา แต่ทว่าต้องพบกับข้อครหาเรื่องการติดสินบนค่านายหน้า งบประมาณที่ไม่เพียงพอในการจัดซื้อ รวมถึงปัญหาอื่นๆ ที่ทำให้การเจรจาต้องพบกับความล้มเหลวมาหลายครั้ง จนกระทั่งล่าสุด รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ รวมถึงกองทัพอากาศ ได้บรรลุข้อตกลงสั่งซื้อเครื่องบินรบรุ่นใหม่ ชื่อว่า JAS-39 Gripen ที่ผลิตโดยบริษัท SAAB ของประเทศสวีเดน โดยเป็นการเจรจาซื้อขายระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล (Government-to-Government) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการซื้อที่พลิกความคาดหมายพอสมควร เนื่องจากรัฐบาลไทยได้จัดซื้อเครื่องบินจากประเทศสวีเดนซึ่งอยู่นอกกลุ่มประเทศนาโต ทั้งๆ ที่ในอดีต ประเทศไทยได้ซื้อเครื่องบินรบจากประเทศกลุ่มนี้มาโดยตลอดโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาซึ่งมีสนธิสัญญาผูกพันทางการค้าอาวุธระหว่างกันมานับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

บทความนี้ จะเสนอเกี่ยวกับความเป็นมาของบริษัท SAAB ผู้ผลิตเครื่องบินรบสวีเดน ตามมาด้วยประวัติความเป็นมาของเครื่องบิน JAS-39 Gripen ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของเครื่องบิน ความเป็นมาของการจัดซื้อเครื่องบินรบของประเทศไทย ข้อดีและข้อด้อย รวมทั้งความเหมาะสมกับประเทศไทยตามลำดับ

ความเป็นมาของบริษัท SAAB ของสวีเดน

บริษัท SAAB เป็นบริษัทผลิตอากาศยานและรถยนต์ยักษ์ใหญ่ของสวีเดน ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.1937 ที่เมืองโทรลล์เฮตตัน (Trollhättan) คำว่า SAAB

SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบพุ่งใหม่จากประเทศสวีเดน
และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย

นั้นเป็นชื่อย่อ โดยมีชื่อเต็มคือ Svenska Aeroplan Aktiebolaget (Swedish Aeroplane Limited) ก่อตั้งได้ 2 ปีก็เข้าร่วมกับบริษัท ASJA ที่มีสำนักงานใหญ่ที่เมืองลินเคอปีง (Linköping) ใน ค.ศ.1939 ต่อมาใน ค.ศ.1969 SAAB ได้ควบกิจการกับบริษัท Scania-Vabis ซึ่งเป็นบริษัทผลิตรถบรรทุก หลังจากนั้นเมื่อ ค.ศ.1990 ได้เปลี่ยนตัวผู้บริหารและเปลี่ยนชื่อบริษัทเป็น SAAB AB และต่อมาก็ได้เปลี่ยนเป็น SAAB-Scania AB ใน ค.ศ.1995 ปัจจุบัน SAAB ถูกบริษัท GM หรือ General Motor ของสหรัฐอเมริกาเข้าถือกิจการแทน โดย GM เข้าถือหุ้นร้อยละ 51 ของทั้งหมดใน ค.ศ.1990 และกว้านซื้อหุ้นในส่วนที่เหลือทั้งหมดใน ค.ศ.2000²

SAAB ได้ผลิตเครื่องบินมาประจำการในกองทัพอากาศสวีเดนอีกทั้งยังขายให้กับประเทศใกล้เคียงหลายประเทศ เริ่มจากการที่ SAAB ผลิตเครื่องบินรบใบพัดอย่าง SAAB 17, SAAB 18 หรือ SAAB 21 โดยต่อมาได้ผลิตเครื่องบินไอพ่นแบบแรก นั่นก็คือ SAAB J-21R ซึ่งเอามาตัว 21 เดิมที่เป็นเครื่องบินใบพัดมาพัฒนาเป็นเครื่องบินไอพ่นใช้เครื่องยนต์เทอร์โบเจ็ต แต่หลังจากที่เผยแพร่ได้แค่เดือนเดียวก็ได้มีเครื่องบินรบรุ่นใหม่เปิดตัวออกมาอีกรุ่นนั่นก็คือ SAAB J-29 Tunnan (คำว่า Tunnan ในภาษาสวีเดน แปลว่า ถังไม้) ซึ่งเครื่องบินรุ่นนี้มีรูปร่างประหลาดแต่มีความคล่องตัวสูงอย่างน่าประหลาดอันเนื่องมาจากทีมวิศวกรของ SAAB ได้วิจัยเกี่ยวกับปีกฉลุ (Sweep-wing) ของเครื่องบิน Messerschmidt Me P.1101 ซึ่งเป็นเครื่องบินเจ็ตต้นแบบของกองทัพเยอรมันในปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อนเอามาปรับใช้กับ J-29 Tunnan นี้ ทำให้ลดการต้านลม มีความเร็วและความคล่องตัวสูง โดยเคยทำสถิติเป็นเครื่องบินรบที่บินได้เร็วที่สุดในโลกใน ค.ศ.1954 ด้วยความเร็ว 977 ก.ม./ชม. ในพื้นที่ทดสอบวงรอบยาว 500 ก.ม. ก่อนจะถูกแซงโดย F-86 Sabre ซึ่งเป็นเครื่องบินขับไล่/สกัดกั้นของสหรัฐฯ โดย J-29 ได้มีการผลิตมาประจำการกองทัพทั่วโลกเป็นจำนวน 661 เครื่อง และด้วยการที่สวีเดนมีเครื่องบิน J-29 ประจำการอยู่

² อ้างอิงจาก <http://en.wikipedia.net/Saab>

นี้เอง ได้ทำให้สวีเดนเป็นประเทศที่ทรงอำนาจทางอากาศเป็นอันดับที่ 4 ของโลกในช่วงสั้นๆ ของทศวรรษที่ 1950³

ต่อมา บริษัท SAAB ได้ทยอยส่งเครื่องบินรบออกสู่กองทัพต่อมาอีกหลายรุ่น ได้แก่ J-32 Lansen, J-35 Draken, JA-37 Viggen และ JAS-39 Gripen ซึ่งเป็นรุ่นปัจจุบัน โดยส่งเข้าประจำการในกองทัพอากาศสวีเดนและส่งขายไปประจำการยังประเทศต่างๆ ได้แก่ สาธารณรัฐเช็ก ฮังการี และแอฟริกาใต้ เป็นต้น⁴

ประวัติความเป็นมาของเครื่องบิน SAAB JAS-39 Gripen

หลังจากความล้มเหลวทางด้านการตลาดของเครื่องบิน JA-37 Viggen เนื่องจากไม่มีต่างประเทศเป็นลูกค้าซื้อไปประจำการ รัฐบาลสวีเดนได้มีความเห็นว่ากองทัพอากาศสวีเดนจะต้องมีเครื่องบินรบที่ปฏิบัติการได้หลากหลายภารกิจในช่วงเปลี่ยนผ่านของศตวรรษที่ 20 นี้ โดยประเมินจากเครื่องบิน F-16 และ F/A-18 ซึ่งใน ค.ศ.1982 ทางบริษัท SAAB ของสวีเดนจึงได้ริเริ่มโครงการพัฒนาเครื่องบินรบใหม่ใน ค.ศ.1982 โดยวางเป้าหมายให้เครื่องบินรุ่นใหม่เป็นเครื่องบินรบเอนกประสงค์ ใช้งานได้หลากหลายรูปแบบ ทำให้เกิดเครื่องบิน JAS-39 Gripen ขึ้นมา โดยอาศัยความร่วมมือทางด้านเทคนิคและการผลิตกับบริษัทอื่นทั้ง Volvo, Ericsson ฯลฯ⁵

ต้องทำความเข้าใจกันก่อนว่า คำว่า JAS มาจากชื่อย่อในประเภทภารกิจการบินในภาษาสวีดิช ซึ่ง J (Jakt) หมายถึง การไล่ล่าต่อสู้แบบอากาศสู่อากาศ A (Attack) หมายถึง โจมตีจากอากาศสู่พื้น และ S (Spaning) ซึ่งหมายถึง การ

³ สรรค์ดิ์ สุนงษ , "JAS 39 ความจำเป็นและเหตุผล (1)," *มติชนสุดสัปดาห์*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1423 , วันที่ 23-29 พฤศจิกายน 2550, หน้า 30

⁴ อ้างอิงจาก <http://en.wikipedia.org/wiki/JAS_39_Gripen>

⁵ อ้างอิงจาก <<http://www.fighter-planes.com>> โหมดเครื่องบินปี 1990-2000: JAS-39 Gripen

SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบพุ่งใหม่จากประเทศสวีเดน
และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย

ลาดตระเวน ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าเครื่องบินชนิดนี้เป็นเครื่องบินที่ใช้งานได้หลากหลายทั้งเป็นเครื่องบินขับไล่เข้าศึก โจมตีเป้าหมาย และลาดตระเวนในตัว เลข 39 ที่ต่อท้ายชื่อย่อนี้หมายถึง เครื่องบินลำดับที่ 39⁶ ส่วน Gripen นั้นในภาษาสวีดิชหมายถึง ตัวกริฟฟิน (Griffin) หรือ กริฟอน (Griphon) ซึ่งเป็นสัตว์ประหลาดในเทพนิยายโบราณที่มีศีรษะและขาหน้าเป็นนกอินทรี และขาหลังเป็นสิงโต มีความดุร้าย สถิติปัญญาเฉลียวฉลาด งามสง่า ทรงอำนาจ ซึ่งปรากฏอยู่ในตราแผ่นดินประจำจังหวัดอีสเตอร์เก็ทลันด์ (Östergötland) ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่บริษัท SAAB⁷

ตราประจำเมืองอีสเตอร์เก็ทลันด์ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่บริษัท SAAB

นอกจากนี้ ตัวกริฟฟินยังเป็นเครื่องหมายการค้าของบริษัท SAAB อยู่แล้วนับตั้งแต่ก่อตั้งขึ้นมา

ศีรษะของตัวกริฟฟินที่ปรากฏบนเครื่องหมายการค้าของ SAAB

⁶ สรศักดิ์ สุขงขร , "JAS 39 ความจำเป็นและเหตุผล (2)," *มติชนสุดสัปดาห์*, ปีที่ 8 , ฉบับที่ 1424 , วันที่ 30 พฤศจิกายน-6 ธันวาคม 2550, หน้า 30

⁷ สรศักดิ์ สุขงขร , "JAS 39 ความจำเป็นและเหตุผล (จบ)," *มติชนสุดสัปดาห์*, ปีที่ 8 , ฉบับที่ 1425 , วันที่ 7-13 ธันวาคม 2550, หน้า 26

JAS-39 Gripen เริ่มขึ้นบินครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.1988 จากนั้นก็ได้เข้าประจำการในกองทัพอากาศสวีเดนใน ค.ศ.1996 ในปัจจุบัน กองทัพอากาศสวีเดนมีเครื่องบินรบรุ่นนี้ 204 ลำ และเครื่องบินรุ่นนี้ได้รับการสั่งซื้อให้เข้าประจำการในกองทัพอากาศไทยเป็นที่เรียบร้อยแล้วเมื่อต้น ค.ศ.2008 ที่ผ่านมา

ความเป็นมาเกี่ยวกับการจัดซื้อเครื่องบินรบ SAAB JAS-39 Gripen ในประเทศไทย

แต่เดิมก่อน พ.ศ.2547 ประเทศไทยมีความต้องการจัดซื้อเครื่องบินขับไล่รุ่นใหม่เพื่อมาแทนที่ฝูงบิน F-5 เดิมที่เก่าและมีปัญหาตกบ่อย รวมถึงอะไหล่ที่เริ่มหายาก จึงได้มีโครงการจัดซื้อเครื่องบินขับไล่รุ่นใหม่ (โครงการบ.ข. 20) ซึ่งก็มีข่าวเกี่ยวกับเครื่องบินรบรุ่นต่างๆ ที่ประเทศไทยให้ความสนใจซื้อ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องบินรบ SAAB JAS-39 Gripen ประเทศสวีเดนที่เสนอขาย ภายหลังจากที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรนายกรัฐมนตรีสมัยนั้น เยือนประเทศสวีเดนเมื่อ ค.ศ.2004 เครื่องบินรบ F-16 ของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นรุ่นที่ผ่านการใช้งานในปฏิบัติการ Enduring Freedom ในประเทศอัฟกานิสถาน เครื่องบิน SU-30 MKIT ซึ่งทางบริษัท Rosoboronexpert ซึ่งเป็นบริษัทนายหน้าของรัฐบาลสหพันธรัฐรัสเซีย ได้เสนอขาย หลังจากนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้ไปเยือนสหพันธรัฐรัสเซียใน ค.ศ. 2005 ทั้งนี้ ทางกองทัพจึงได้เชิญผู้ผลิตเครื่องบินรบส่งข้อเสนอขั้นสุดท้ายเพื่อให้รัฐบาลประกาศการตัดสินใจเลือกซื้อ แต่การตัดสินใจต้องล่าช้าออกไปเพราะความวุ่นวายทางการเมืองและรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน ค.ศ.2006

ต่อมา ทางรัฐบาลไทยภายใต้การนำของ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีและกองทัพอากาศได้ทำการพิจารณาเพื่อจัดซื้อเครื่องบินรบรุ่นใหม่อีกครั้ง โดยมี 5 ตัวเลือกที่อยู่ในข่ายก็คือ

SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบพุ่งใหม่จากประเทศสวีเดน
และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย

1. F-16 C/D Fighting Falcon Block 50/52+ ของบริษัท Lockheed Martin ของสหรัฐอเมริกา
2. SU-30 MK ของสหพันธรัฐรัสเซีย
3. JAS-39 Gripen ของบริษัท SAAB ของประเทศสวีเดน
4. Eurofighter Typhoon ซึ่งเป็นเครื่องบินที่พัฒนาร่วมกันของสหภาพยุโรป
5. Rafale ของฝรั่งเศส

ในการเจรจาขั้นสุดท้ายนี้ รัฐบาลได้ตกลงซื้อเครื่องบิน JAS-39 Gripen จากประเทศสวีเดนในราคา 1,022 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (คิดเป็นเงินไทย คุณด้วย 30) จำนวน 12 ลำพร้อมด้วยเครื่องบินลาดตระเวนอีก 2 ลำแถมมาอีกด้วย

และสุดท้าย เครื่องบิน JAS-39 Gripen ได้เข้ามาประจำการในกองทัพอากาศไทยเป็นที่เรียบร้อยแล้วหลังจากที่คณะรัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณในการซื้อเครื่องบินรบในเมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ.2551 ในการนี้ เครื่องบินจะไม่มี การส่งมอบมาแบบเต็มฝูง โดยแบ่งเป็น 2 ล็อต ซึ่งการอนุมัติงบประมาณครั้งนี้ เป็นการซื้อครั้งแรก (6 ลำแรก) โดยตัวเครื่องบินจะมาในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2551-2555 จากนั้นอีก 6 ลำจะมาในช่วง พ.ศ.2556-2560 ถือเป็นเครื่องบินพุ่งใหม่แทนที่เครื่องบิน F-5 ของสหรัฐอเมริกาซึ่งไทยได้นำมาประจำการตั้งแต่ช่วง สงครามเวียดนาม ซึ่งเครื่องบิน F-5 นี้อายุมาก จึงตกบ่อยและมีปัญหาความ แพร์หลายของอะไหล่ในการดูแลรักษา และถือเป็นการแหวกผ่านประเพณีการซื้อ เครื่องบินรบครั้งแรกจากที่แต่เดิมซื้อจากประเทศสหรัฐอเมริกา มาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงครามเย็นอันประกาศความเป็นพันธมิตรทาง การทหารได้เป็นอย่างดี โดยครั้งนี้ ไทยได้ซื้อเครื่องบินจากประเทศสวีเดนซึ่งเป็น ประเทศในยุโรป

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครื่องบิน SAAB JAS-39 Gripen

เครื่องบิน SAAB JAS-39 Gripen นั้นใช้เครื่องยนต์ที่ผลิตโดยบริษัท Volvo Aero ซึ่งได้นำเอาเครื่องยนต์ของเครื่องบินรบ F/A-18 ที่ผลิตโดยบริษัท General Electric ของสหรัฐอเมริกามาพัฒนา โดย Gripen จะขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์เดี่ยว ความเร็วสูงสุด 2 มัค (ถ้าคิดความเร็วเป็นกิโลเมตรต่อชั่วโมงให้คูณด้วย 1,881) อัตราการไต่เพดานบินต่อเนื่อง 20 องศา/วินาที อัตราการไต่เพดานบินฉับพลัน 30 องศา/วินาที ใช้เวลา 2 นาทีจากจุดหยุดนิ่งจนถึง 30,000 ฟุต และ 3 นาทีจากจุดหยุดนิ่งจนถึงเพดานบิน 46,000 ฟุต เพดานบินสูงสุด 15,000 เมตร หรือ 50,000 ฟุต⁸

เรื่องพิสัยปฏิบัติการบินนั้น Gripen มีพิสัยปฏิบัติการที่ไกลพอสมควร เมื่อเทียบกับขนาดของตัวเครื่อง โดยมีระยะทำการในการกิจสกัดกั้นที่รัศมี 900 กม. มีระยะทำการในการกิจแบบบินสูงแล้วโจมตีในระดับเพดานต่ำและบินขึ้นสูง หรือ Hi-Lo-Hi ที่ 1200 กม. และมีระยะทำการในการกิจบินเพดานต่ำ โจมตีด้วยเพดานบินต่ำและถอนตัวในเพดานบินต่ำโดยบรรทุกกระเบิด 3 ลูกที่ 650 กม. ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีระยะทำการไกลพอสมควร โดยเฉพาะภารกิจแบบ Hi-Lo-Hi มีศักยภาพในการปฏิบัติการโจมตีไกลพอสมควร

มิติของ Gripen มีความยาว 14.1 เมตร มีความกว้างจากปลายปีกสู่ปลายปีก 8.4 เมตร ความสูง 4.5 เมตร พื้นที่ทั้งหมดของปีก 25.4 ตารางเมตร น้ำหนักเปล่า 6,620 กิโลกรัม น้ำหนักรวมเชื้อเพลิง 8,720 กิโลกรัม น้ำหนักบรรทุกสูงสุด 14,000 กิโลกรัม จะเห็นได้ว่าเป็นเครื่องบินที่มีขนาดกะทัดรัดและน้ำหนักเบา พื้นที่การจอดน้อยมาก อีกทั้งมีระยะบินขึ้น-ร่อนลงรันเวย์สั้น (500 เมตรในการร่อนลงและ 800 เมตรในการวิ่งขึ้น) สามารถใช้ถนนไฮเวย์สนามบินแทนรันเวย์ชั่วคราวในกรณีสนามบินถูกทำลายได้

⁸ กองทัพอากาศ, "การจัดหาเครื่องบินขับไล่เอนกประสงค์ทดแทนเครื่องบินขับไล่แบบ ๑๙ ก/ข ; เทคโนโลยีแห่งความสมดุล," คำชี้แจงประชาชน , หน้า 24

⁹ กองทัพอากาศ, เพิ่งอ้าง, หน้า 27

SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบรุ่นใหม่จากประเทศสวีเดน
และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย

เรื่องของอาวุธติดตั้งประจำเครื่องบินนั้น เครื่องบินลำนี้มีจุดติดตั้งอาวุธ 6 จุด นำหนักบรรทุกทุกอาวุธประมาณ 6,000 กิโลกรัม อาวุธที่ติดตั้งประจำเครื่องบินก็จะมีปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานของ Mauser BK-27 ขนาด 27 มิลลิเมตร 1 กระบอก จรวดต่อสู้อากาศยานพิสัยกลาง (Advanced Medium Range Air-to-Air Missiles or AMRAAM) จรวดต่อสู้อากาศยานพิสัยใกล้ (Advanced Short Range Air-to-Air Missiles or ASRAAM) จรวดต่อต้านเรือรบ (Sea Skimming Anti-Ship Missiles) จรวดโจมตีจากอากาศสู่พื้น (Air-to-Ground Missiles) จรวดราง ระเบิด ระเบิดนำวิถีเลเซอร์ ระเบิดสะเทิน กระเปาะชี้เป้า และเรดาร์ลาดตระเวน ต้องทำความเข้าใจกันก่อนว่า Gripen นั้นเป็นเครื่องบินรบของสวีเดนซึ่งสามารถใช้อาวุธร่วมกับระบบอาวุธของ NATO ได้ทั้งๆ ที่สวีเดนไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การ NATO เนื่องจากสวีเดนได้เข้าร่วมปฏิบัติการฝึกและการรบกับกลุ่มประเทศ NATO โดยเฉพาะอย่างยิ่งสงครามในแคว้นโคโซโวของอดีตยูโกสลาเวียเดิม จึงทำให้ใช้อาวุธได้หลากหลายชนิดทั้งอาวุธของสวีเดนและ NATO¹⁰

Gripen มีระบบเรดาร์เชื่อมต่อสัญญาณแบบ Data Link แบบ PS/05-A ซึ่งผลิตโดยบริษัท Ericsson โดยจะทำการเชื่อมต่อข้อมูลเป็นเครือข่ายระหว่างเครื่องบินรบด้วยกันรวมถึงสถานีภาคพื้นดิน ERIEYE ด้วย ถือเป็นการเชื่อมโยงการปฏิบัติการของแต่ละหน่วยเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้สามารถวางแผนการรบได้หลากหลายและมีชั้นเชิง ซึ่งก็คือมิติแห่งการรบแบบสงครามเครือข่าย (Network Centric Warfare) นั่นเอง ทำให้สามารถปฏิบัติการรบได้อย่างไม่ผิดพลาด ไม่ทำให้เกิดการโจมตีกันเอง สามารถประมวลผลข้อมูลเพื่อวางแผนในการเข้าโจมตี ขั้วไล่ข้าศึก ลาดตระเวน และถอยหนีได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเอื้อต่อระบบการพรางตาทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronically Stealth) ด้วยการปิดเรดาร์ของเครื่องบินบางลำได้ฝูงบินเพื่อหลอกป้องกันการตรวจจับและตกตาข้าศึกได้

ภายในห้องนักบินของ Gripen นั้น เป็นจอติดจอ สามารถปิดเมนูการทำงานบางประเภทที่ไม่ต้องการจนทำให้ดูสับสน และทำให้เลือกรูปแบบการ

¹⁰ อ้างอิงจาก <<http://www.fighter-planes.com>> เครื่องบินปี 1990-2000: JAS-39 Gripen

ทำงานได้ อีกทั้งในการทำสงครามเครือข่าย ต้องอาศัยจอภาพดิจิทัลเพื่อระบุถึงเครื่องบินที่อยู่ฝ่ายตนเองและเป้าหมายที่ต้องการโจมตี รวมถึงรูปแบบการปฏิบัติการในทางยุทธศาสตร์ เพื่อช่วยให้สามารถเลือกใช้อาวุธและแบบแผนในการปฏิบัติการได้อย่างเป็นหมู่คณะ

เรื่องการดูแลรักษานั้น Gripen มีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาต่ำ โดยมีช่างเครื่อง 5 คน รถซ่อมบำรุง 2 คันต่อเครื่องบิน 1 ลำ อีกทั้งเครื่องยนต์ของ Gripen นั้นเป็นเครื่องยนต์ที่พัฒนามาจากเครื่องยนต์ของ General Electric ซึ่งใส่ในเครื่องบิน F/A-18 ของสหรัฐอเมริกา Volvo Aero เป็นผู้มีส่วนในการพัฒนา นี้ โดยเครื่องยนต์ตัวนี้มีความทนทานมาแต่เดิม จึงไม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนเครื่องยนต์บ่อย อีกทั้ง Gripen ใช้เครื่องยนต์เดี่ยว ทำให้อัตราสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงต่ำพอสมควรในบรรดาเครื่องบินรบทั้งหลายในโลก

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการแสดงถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องของเครื่องบิน Gripen ซึ่งในตัวเครื่องบินรุ่นนี้ มีทั้งข้อดี และข้อด้อยในตัวเอง อันจะได้อภิปรายในส่วนต่อไปว่าเครื่องบินรุ่นนี้มีข้อดีและข้อด้อยในแง่มุมไหนบ้าง

ข้อดี

1. เครื่องบินรบกริเพ่นนี้ได้รับการออกแบบมาให้มีขนาดกะทัดรัดเมื่อเทียบกับเครื่องบินโจมตีหรือขับไล่ยี่ห้ออื่นๆ ทำให้ประหยัดพื้นที่ในการขึ้นหรือลงรันเวย์ถึงขนาดที่สามารถนำมาลงจอดหรือบินขึ้นจากพื้นถนนในเมืองได้เลย ยิ่งกว่านั้น น้ำหนักที่เบาได้ทำให้ประหยัดระยะทางบินขึ้นและลงจอด ทำให้เกิดประโยชน์ในยามฉุกเฉินที่สนามบินถูกทำลาย

2. กริเพ่นนี้มีปีกเล็ก (Canard) ทำให้ประหยัดระยะทางในการตีวงเลี้ยว ส่งผลให้เกิดความคล่องตัวในการต่อสู้ระยะประชิด (Dog fight) ในแนวระนาบ รวมทั้งตัวเครื่องบินมีขนาดเล็กกะทัดรัดอยู่แล้ว จึงทำให้การใช้งานมีความคล่องตัวอย่างมาก¹¹

¹¹ สรศักดิ์ สุนทกร, "JAS 39 ความจำเป็นและเหตุผล (จบ)," อ้างแล้ว, หน้า 28

SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบรุ่นใหม่จากประเทศสวีเดน
และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย

3. เรื่องพิสัยปฏิบัติการ กริเพนมีพิสัยปฏิบัติการที่ไกลพอสมควรเมื่อเทียบกับขนาดตามที่คุณเขียนได้กล่าวมาข้างต้น สามารถปฏิบัติการกิจลาดตระเวนสกัดกั้น และรุกเข้าโจมตีภายในภูมิอากาศเขีนได้ ในกรณีที่เกิดกรณีพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ ถือได้ว่าเป็นความน่าทึ่งอย่างหนึ่งของเครื่องบินชนิดนี้

4. กริเพนมีระบบเครือข่ายข้อมูลแบบดาต้าลิงค์ (Data Link) ทำให้สามารถทำการสู้รบในเชิงยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความยืดหยุ่นพลิกแพลงในด้านกลยุทธ์การรบ อีกทั้งสามารถปิดบังอำพรางศัตรูทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronically Stealth) ด้วยการปิดเรดาร์ ซึ่งแน่นอนว่าก่อให้เกิดความหลากหลายในการปฏิบัติการและสามารถทำงานได้อย่างฉับไวไม่ยุ่งยาก

5. ในส่วนของความสอดคล้องกับระบบอาวุธของประเทศไทย กริเพนไม่มีปัญหาเลยแม้แต่น้อย ต้องทำความเข้าใจกันก่อนว่าแต่เดิมประเทศไทยใช้ระบบอาวุธแบบสหรัฐอเมริกา ซึ่งการประสานงานระหว่างยานรบ การเชื่อมต่อเครือข่ายอุปกรณ์ต่างๆ ใช้ระบบของสหรัฐอเมริกาแทบทั้งสิ้น ซึ่งสหรัฐอเมริกานั้นเป็นประเทศผู้ก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือหรือนาโต (North Atlantic Treaty Organization-NATO) ระบบอาวุธของสหรัฐอเมริกาจึงเป็นระบบที่ใช้ร่วมกันในประเทศกลุ่มนาโต ซึ่งสวีเดนผู้ผลิตเครื่องบิน JAS-39 Gripen แม้จะไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การ NATO แต่ก็เคยเข้าร่วมปฏิบัติการของนาโตในบอสเนีย โคโซโว และอัฟกานิสถาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าอาวุธของสวีเดนก็ย่อมรองรับระบบอาวุธของนาโตได้อย่างสอดคล้อง แน่หนว่าการเชื่อมต่อเครือข่ายและการประสานงานของอาวุธยุโรปกรณีภายในกองทัพไทยที่เป็นอาวุธของสหรัฐอเมริกาจะมากนัก ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด อีกทั้งสามารถใช้อาวุธของสหรัฐอเมริกาได้โดยไม่ต้องกลัวเรื่องการคว่ำบาตรทางการค้ากับไทย

6. ในเรื่องของการดูแลรักษานั้น กริเพนมีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาที่ต่ำ ใช้ช่างเครื่องยนต์ 5 คนและรถซ่อมบำรุง 2 คันต่อเครื่องบิน 1 เครื่อง ซึ่งถือว่าน้อยเมื่อเทียบกับเครื่องบินรุ่นอื่นๆ อย่างเช่น F-16 ของสหรัฐอเมริกาหรือ SU-30 ของสหพันธรัฐรัสเซีย อีกทั้งการใช้ช่างเครื่องน้อยทำให้การใช้เวลาในการเติม

เชื้อเพลิงและตรวจสอบสภาพเครื่องบินหลังจากร่อนลงจอดจากปฏิบัติการก่อนหน้านี้ เพื่อที่จะปฏิบัติการต่อไป (Run Around Time) ก่อนขึ้นบิน ปฏิบัติการรบได้ดีกว่าเครื่องบินรุ่นอื่น

7. รัฐบาลสวีเดนได้ให้รหัสในการพัฒนาโปรแกรม (Source Code Data) ซึ่งเป็นการเอื้อให้ทางกองทัพไทยสามารถเข้าถึงข้อมูลและนำเอาโปรแกรมนั้นมาใช้ในการพัฒนาเป็นเทคโนโลยีของตนเองเพื่อให้เข้ากับระบบของกองทัพได้ ซึ่งเมื่อพัฒนาเป็นของตนเองแล้วก็สามารถขายให้กับประเทศอื่นได้อีก รวมถึงสวีเดนที่เป็นแหล่งเทคโนโลยีเดิมที่ตนเอามาพัฒนาด้วย¹²

8. นอกจากนี้ การซื้อฝูงบิน JAS-39 Gripen ยังมีแพ็คเกจแถมที่น่าสนใจนั่นก็คือการได้เครื่องบิน SAAB 340 AEW & C ที่มีระบบเรดาร์อากาศยานมองทางข้าง (Side-Looking Airborne Radar) แบบสแกนด้วยอิเล็กทรอนิกส์แบบแอคทีฟ (Active Electronically Scanned Antenna) ระบบพิสูจน์ฝ่าย (IFF) ระบบเรดาร์เฝ้าระวังตัวที่สอง (Secondary Surveillance Radar) ระบบ มาตรการสนับสนุนทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronics Support Measures) ทำหน้าที่เหมือนสถานีเฝ้าระวังทางอิเล็กทรอนิกส์ ตรวจจับ และพิสูจน์ทราบบรรดาคลื่นวิทยุทั้งหลาย) ทำงานที่ย่านความถี่ 2-18 GHz (นาโต E-J แบนด์) ระบบ AEW & C (Airborne Early Warning and Control) ซึ่งทำหน้าที่ชี้เป้าหมาย บอกประเภทของเป้าหมาย และนำร่องเข้าสู่ทิศทางนั้น แม้ว่าจู่ระบบ AWACS (Airborne Warning and Control System) ไม่ได้ในส่วนของ การวางแผนการรบล่วงหน้าก็ตาม แต่ก็ถือเป็นประโยชน์สำหรับกองทัพอากาศไทยพอสมควรในอนาคตจากเดิมที่ไม่มีระบบนี้อยู่เลย และเครื่องบินสามารถดัดแปลงทำเป็นเครื่องบินโปรยฝนเทียมได้อีกด้วย นอกจากนั้น ยังมีสถานีเรดาร์ภาคพื้นดิน 3 สถานีที่ทางสวีเดนพร้อมมาติดตั้งให้สำหรับเป็นหอคอยควบคุมและเชื่อมต่อเครือข่ายสัญญาณกับฝูงบินรบ อีกทั้ง ทางรัฐบาลสวีเดนยังมีทุนการศึกษาแก่นักเรียนนายเรืออากาศไทยไปศึกษาต่อด้านวิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์อีก 200 ทุน ซึ่งช่วยพัฒนาศักยภาพของเด็กนักเรียนไทยให้มาก

¹² สรศักดิ์ สุนทร, "JAS 39 ความจำเป็นและเหตุผล (จบ)," อ้างแล้ว, หน้า 28

SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบพุ่งใหม่จากประเทศสวีเดน
และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย

ขึ้นอีกเนื่องจากสวีเดนเป็นประเทศที่ขึ้นชื่อเรื่องของเทคโนโลยีและวิศวกรรมไม่แพ้ประเทศมหาอำนาจทางเทคโนโลยีอื่นๆ เช่น เยอรมัน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส รัสเซีย สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ข้อดี

1. JAS-39 Gripen เป็นเครื่องบินที่มีเครื่องยนต์เดียว การไต่เพดานบินเพื่อเพิ่มระดับทำได้ช้าเนื่องจากกำลังเครื่องจำกัด ต่างจากเครื่องบิน SU-30 MK หรือ F-16 ที่เครื่องยนต์คู่ กำลังเครื่องมากกว่า ศักยภาพในการเพิ่มเพดานบินทำได้เร็วกว่า อาจมีปัญหาสำหรับกริเพนเวลาม้วนตัวหลบในการต่อสู้ระยะประชิด (Dog fight) ซึ่งจะเห็นได้ว่ากริเพนเสียเปรียบในการต่อสู้ระยะประชิดแบบแนวตั้ง

2. เครื่องยนต์ของกริเพนมีเครื่องยนต์เดียวทำให้อัตราเร่งความเร็วทำได้ไม่ดีนักเมื่อเทียบกับ SU-30 MK ซึ่งเมื่อทำการประกบติดคู่ต่อสู้จะถูกฉีกให้ห่างได้ง่ายซึ่งต้องอาศัยการต่อสู้ในเชิงแท็กติกล้วนๆ จึงเป็นเรื่องที่ลำบากในการวางแผนพอสมควร

3. กริเพนบรรทุกอาวุธได้น้อยกว่าเครื่องบิน F-16 และ SU-30 โดยมีน้ำหนักบรรทุกสูงสุด 5 ตัน มีตำบลติดอาวุธ 7 แห่ง ในขณะที่ SU-30 MK มีตำบลติดอาวุธ 12 แห่ง น้ำหนักบรรทุกอาวุธ 8 ตัน ส่งผลให้โจมตีเป้าหมายได้น้อย และถึงแม้ว่าจะมีระยะเวลาในการเข้าเติมเชื้อเพลิงและดูแลอย่างสังเขปที่รวดเร็วกว่าเครื่องบินรุ่นอื่น ทำให้บินเข้าโจมตีได้บ่อยครั้งกว่าก็ตาม แต่การที่เข้าโจมตีได้บ่อยขึ้นย่อมทำให้ตัวเครื่องบินมีโอกาสสึกหรอมากกว่าเดิมอันนำมาซึ่งค่าบำรุงรักษาที่ทับถมกันจนแพงกว่ารุ่นอื่นๆ อีกทั้งตัวเครื่องบินมีโอกาสเสี่ยงที่จะเสียหายจากการถูกยิงมากกว่าเพื่อนอีกด้วย

4. อะไหล่หาได้ไม่ถนัดนักแม้ว่าค่าดูแลรักษาจะต่ำ แต่ราคาอะไหล่บางชิ้นอาจไม่ถูกนัก เนื่องจากเครื่องบินรุ่นนี้ไม่ค่อยมีการซื้อหาไปใช้อย่างแพร่หลาย

ประเทศที่ใช้ในปัจจุบันมีประเทศสวีเดน นอร์เวย์ สาธารณรัฐเช็ก ฮังการี และแอฟริกาใต้

ทั้งหมดนี้เป็นข้อดีและข้อด้อยของเครื่องบิน JAS-39 Gripen ซึ่งเครื่องบินทุกรุ่นก็มีทั้งข้อดีและข้อด้อยด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็น F-16, SU-30 MK หรืออื่นๆ ซึ่งล่าสุดรัฐบาลไทยได้เลือกซื้อแล้ว จึงเกิดคำถามในเรื่องที่ว่าจำเป็นแค่ไหนสำหรับประเทศไทยในการซื้ออาวุธชนิดนี้

ความเหมาะสมกับประเทศไทย

กริเพนมีค่าดูแลรักษาต่ำเมื่อเทียบกับตัวเลือกอื่นที่เข้ามา ซึ่งก็สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบันพอสมควร โดยเมื่อพิจารณาจากค่าดูแลรักษาในระยะยาวเทียบกับอีก 2 ตัวเลือกก็คือ SU-30 MK และ F-16 C/D Block 52 ซึ่งค่าดูแลรักษาสูงมาก อย่างเช่นเรื่องค่าดูแลเชื้อเพลิงซึ่งเครื่อง F-16 และ SU-30 มี 2 เครื่องยนต์ ย่อมต้องสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงมาก อีกทั้ง SU-30 ต้องเปลี่ยนเครื่องยนต์ถึง 6 ครั้งกว่าจะปลดประจำการ นอกจากนี้ อาวุธยุทธโธปกรณ์ที่เกี่ยวข้องของ SU-30 ก็ต้องใช้ระบบรัสเซียซึ่งเป็นคนละระบบกับของนาโตเดิมที่เราใช้อยู่ เมื่อซื้อตัวเครื่องบินมาแล้วก็ต้องซื้ออาวุธปล่อยที่ติดมากับตัวเครื่องทั้งหมดรวมถึงอุปกรณ์เชื่อมต่อสัญญาณและอุปกรณ์ซ่อมบำรุง ทำให้ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นอย่างเลี่ยงไม่ได้

แพ็กเกจด้านอาวุธและของแถม สวีเดนให้ประโยชน์มากกว่าในเรื่องของอาวุธปล่อย เครื่องบินสอดแนมที่มีอุปกรณ์ทันสมัยมากมายและดัดแปลงไปใช้ประโยชน์อื่นๆ ได้ มีสถานีเรดาร์ควบคุมและเชื่อมต่อเครือข่าย นอกจากนี้ยังมีทุนการศึกษาให้กับนักเรียนนายเรืออากาศอีกด้วย ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อประเทศไทยในการพัฒนาศักยภาพกองทัพอากาศให้ทันสมัย ซึ่งทางสหรัฐอเมริกาและรัสเซียไม่มีให้ในจุดนี้

SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบฝูงใหม่จากประเทศสวีเดน
และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย

ทางบริษัท SAAB ของสวีเดนได้ให้รหัสในการพัฒนาโปรแกรม (Source Code Data) เพื่อให้ไทยจะได้มีโอกาสในการปรับแต่งโปรแกรมของอาวุธต่างๆ ให้เหมาะกับการใช้งานร่วมกับอาวุธชนิดอื่นที่มีอยู่แล้วเพื่อไม่ให้เกิดการติดตั้งมีอุปสรรค ทำให้การใช้อาวุธร่วมกันมีความสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถนำเอาเทคโนโลยีของเครื่องบินและอาวุธเหล่านี้มาวิจัยและพัฒนาได้ในทันทีโดยไม่ต้องเสียเวลากับการปิดบังรหัสเช่นว่าเมื่อเจรจาตกลงซื้อขายเสร็จเด็ดขาดระหว่างรัฐบาลโดยต้องไปเจรจากับบริษัทผู้ผลิตอีกรอบแบบที่สหรัฐอเมริกาเคยทำกับไทย และเมื่อไทยได้วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีจนเป็นของตนเองและจดสิทธิบัตรแล้วก็สามารถขายเทคโนโลยีใหม่ของเราให้แก่ประเทศใดก็ได้แม้แต่ประเทศสวีเดนเองที่เราเอาเทคโนโลยีเก่ามาวิจัยและพัฒนา ยิ่งกว่านั้น การที่ได้รับรหัสในการพัฒนาโปรแกรม (Source Code Data) ทำให้การปรับแต่งโปรแกรมอาวุธของตนเองให้เข้ากับอาวุธของประเทศอื่นนั้นทำได้ง่าย สามารถซื้ออาวุธได้จากหลายประเทศทั้งสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี อิสราเอล และประเทศที่อยู่ในกลุ่มนาโต

แต่การที่ได้ Source Code Data มา นั้น แม้จะหมายถึงซื้ออาวุธอะไรก็ได้มาติดแต่ก็ไม่ได้หมายความว่ารัฐบาลไทยจะต้องมีงบประมาณพอที่จะซื้อเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีงบประมาณทางทหารไม่มากนักเมื่อคิดเป็นจำนวนเงิน ซึ่งการซื้อหาอาวุธปล่อยและระบบรองรับจากต่างประเทศ

นอกจากนี้ตัวเครื่องบินก็มีความกะทัดรัด เหมาะสมในการใช้งานในหลากหลายสถานการณ์ กล่าวคือ สามารถใช้งานบนถนนในเมืองในกรณีที่สนามบินถูกทำลายได้เนื่องจากกระยะบินขึ้นและลงจอดสั้น รวมถึงตัวเครื่องบินมีความกะทัดรัด ความกว้างจากปีกสู่ปีกมีไม่มากนัก ไม่กินเนื้อที่มาก จึงมีความสะดวกในการใช้งานในยามคับขันได้

ในเรื่องพิสัยการบินก็เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากการบินแต่ละครั้งต้องสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงมากมายและประเทศไทยไม่ได้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากพอที่จะต้องมารับภาระทางกองทัพในการดูแล การใช้งานแต่ละครั้งจึงต้องคุ้มค่า

ที่สุด กริเฟนนี้ พัลัยการบินไกลพอสมควรเมื่อดูจากลักษณะภายนอก สามารถบินได้ไกลจนถึงพม่าหรือสิงคโปร์ได้เลย และการที่มีความคล่องตัวสูง ใช้งานได้หลายรูปแบบ ทำให้เปรียบเสมือนม้างานในปฏิบัติการรบ เหมาะสำหรับประเทศที่อยู่ในภูมิภาคที่มีปัญหาความมั่นคง อย่างน้อยก็เพื่อป้องปรามฝ่ายตรงข้ามอย่างมาเลเซีย พม่า หรือสิงคโปร์ได้พอสมควร

ส่วนในเรื่องของประสิทธิภาพในการสู้รบในสมรภูมิจริงนั้น ถึงแม้กริเฟนอาจจะมิใช่ข้อจำกัดในการสู้รบบางแบบกับเครื่องบินยี่ห้ออื่น แต่เมื่อมองภาพรวมของการปฏิบัติการรบก็สามารถต่อสู้ได้อย่างสูสีทีเดียว ทั้งนี้ การที่จะต่อสู้กับเครื่องบินของฝ่ายตรงข้ามได้มันขึ้นอยู่กับการฝึกฝนความสามารถในการรบเชิงยุทธวิธี การจัดวางกำลัง ความคุ้นเคยกับตัวเครื่องบินด้วย ซึ่งทางกองทัพไทยเองก็ได้ฝึกซ้อมรบกับประเทศต่างๆ ทั้งกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา กองทัพเรือสหรัฐอเมริกา นาวิกโยธินสหรัฐอเมริกา กองทัพอากาศสิงคโปร์ กองทัพอากาศออสเตรเลีย กองทัพอากาศฝรั่งเศส กองทัพอากาศอังกฤษ เป็นต้น ทำให้รู้ถึงสภาพและยุทธวิธีการรบของประเทศต่างๆ รวมถึงได้รับการถ่ายทอดรูปแบบการทำสงครามที่หลากหลายอันช่วยพัฒนาความสามารถของนักบินให้มีความเชี่ยวชาญและชำนาญพอสมควร

สรุป

ล่าสุดนี้ทางคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติงบประมาณเพื่อจะซื้อกริเฟนล็อตแรกแล้วเป็นจำนวน 6 ลำ ซึ่งก็เป็นที่น่าพอใจที่กองทัพอากาศไทยมีโอกาสได้กริเฟนจากสวีเดนมาประจำการค่อนข้างแน่นอนแล้ว จึงเป็นเรื่องดีของประเทศไทยในเรื่องของความมั่นคงทางทหารเนื่องจากเครื่องบินรุ่นนี้มีสมรรถนะและประสิทธิภาพการทำงานในภาพรวมไม่น้อยหน้าไปกว่าเครื่องบินรบชั้นนำของชาติที่เบ้มืออย่างสหรัฐอเมริกา รัสเซีย และฝรั่งเศส โดยกริเฟนมีจุดเด่นในเรื่องของความคล่องตัวในการต่อสู้ระยะประชิดแนวระนาบ พัลัยการบิน ความถี่ในการปฏิบัติการ ความประหยัดเนื้อที่ในการใช้งาน การเชื่อมโยงเครือข่ายสัญญาณและ

SAAB JAS-39 Gripen: เครื่องบินรบรุ่นใหม่จากประเทศสวีเดน
และความเหมาะสมกับกองทัพอากาศไทย

ข้อมูลซึ่งกันและกัน ความสามารถในการรองรับกับระบบอาวุธที่มีอยู่ในประเทศ
ไทย ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในเรื่องของความเร็วในการไต่
เพดานบิน อัตราเร่ง น้ำหนักบรรทุกอาวุธโจมตี ก็ต้องขึ้นอยู่กับฝึกฝนอย่าง
ซ้ำซ้อนในเรื่องความคุ้นเคยและยุทธวิธีการรบ และแน่นอนว่าการซื้อกริเพ่นครั้งนี้
เมื่อเทียบกับการซื้อเครื่องบิน F-16 ที่ผ่านๆ มานั้นมีความแตกต่างตรงเรื่องของ
แพ็คเกจของแถมที่คุ้มค่าและเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็น
เป็นเรื่องของทุนการศึกษาที่ให้แก่นักเรียนนายเรืออากาศไปศึกษาต่อที่สวีเดน
หรือเครื่องบินสอดแนมที่สามารถดัดแปลงเป็นเครื่องบินใช้งานพลเรือนในเรื่อง
ของเครื่องบินลำเลียงและโปรยฝนเทียมได้ รวมถึงการเข้าถึงรหัสในการพัฒนา
โปรแกรม (Source Code Data) ที่ช่วยให้การปรับปรุงให้เข้ากับอาวุธที่มีอยู่ใน
ประเทศมีความง่ายพอสมควรและสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อนำไปวิจัยและ
พัฒนาได้อีกด้วย ซึ่งแน่นอนว่าเป็นการซื้อที่คุ้มค่ามาก และเป็นประโยชน์ต่อ
ความมั่นคงของประเทศชาติและไม่รบกวนกับสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศไทย
ในเรื่องของงบประมาณที่ใช้ไปในระหว่างที่เครื่องประจำการอยู่มากมายอีก
ด้วย

“...ตราใบที่ประชาชนไทยยังถูกกีดกัน
ในการที่จะเข้าถึงข้อมูล
และการศึกษาทางการเมืองอย่างแท้จริงแล้ว
วัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย
จะไม่สามารถเข้ามาแทนที่วัฒนธรรมศักดินาดั้งเดิมได้...”

ABSTRACT

CIVIC EDUCATION: LESSON FROM GERMANY

Sakdina Chatrakul Na Ayuthaya

Germany was ruled by the Nazi party for 13 years before World War II, and suffered under the dictatorship of the communist party in the East side of country for 50 years. Thence, the Civic Education has played a crucial role in eliminating the culture of dictatorship and establishing democracy in a profound manner. It is interesting for Thai society, also once under the subjugation of dictatorship, to read up on the German experience of Civic Education.

The German constitution allowed Germany to emerge as a state characterized by democracy that supports political education in order to uphold the democratic culture within its citizenry.

In Germany, 'Political Foundations' are the functional, organizational responses to political education management. They act as educational units, think tanks and centers of German political identity, and play a major part in democratic development in Germany by improving the course of policy for political parties, as well as disseminating the democratic value of political parties to people in wider areas. Now, there are six foundations.

Keywords: Civic Education, German Political Foundation

**การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education)
เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย:
ประสบการณ์จากเยอรมนี**

ศักดิ์นา จัตรกุล ณ อยู่ธยา

เกริ่นนำ

แม้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชจะถูกโค่นล้มลงกว่า 76 ปีแล้ว แต่ประชาธิปไตยก็ยังไม่สามารถลงรากปักฐานตั้งมั่นบนแผ่นดินรูปขวานบินผืนนี้ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ผ่านมายังจำกัดขอบเขตอยู่กับการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและสถาบันทางการเมือง กว่า 70 ปีของการเมืองไทยหลังระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช กระบวนการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยไทยมุ่งเน้นไปที่การเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อสร้างและกำหนดบทบาทหน้าที่ให้กับองค์กรและสถาบันทางการเมืองต่างๆ ที่เข้าใจว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สิ่งที่ยังอยู่ในหัวของนักปฏิรูปการเมืองไทยคือความเชื่อที่ว่าหากสร้างรัฐธรรมนูญที่ดีขึ้นมาได้จะส่งผลให้ประชาธิปไตยพัฒนาและเติบโตไปได้โดยอัตโนมัติ ด้วยความเชื่อเช่นนี้จึงส่งผลให้กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยไทยเหตกความสนใจไปยังตัวรัฐธรรมนูญและการสร้างสถาบันทางการเมืองต่างๆ ซึ่งถือเป็น Hardware ขณะที่มองข้ามส่วนที่เป็น Software ของระบบการเมืองนั่นคือเรื่องของวัฒนธรรมทางการเมือง กระบวนการปฏิรูปทางการเมืองที่เกิดขึ้นมาหลายครั้งหลายหนในประวัติศาสตร์ไทยได้ละเลยปัญหาความขัดแย้งไม่ลงรอยกันระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมของไทยที่เข้ากันไม่ได้กับสถาบันการปกครองแบบประชาธิปไตยทำให้

เราต้องประสบกับความล้มเหลวในการพัฒนาประชาธิปไตยจนเกิดเป็นวงจรอุบาทว์ของการปฏิรูปการเมืองที่หาจุดจบไม่ได้

ประชาชนไทยในวันนี้ยังคงตกอยู่ใต้อิทธิพลจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ “ไพร่ฟ้าข้าไท” ซึ่งเป็นมรดกตกทอดทางการเมืองที่สืบเนื่องมาจากจารีตเผด็จการแบบศักดินา อันไม่เชื่อมั่นในเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมกันของผู้คนในสังคม ไม่ยอมรับในการดำรงอยู่ของความหลากหลายของผู้คนร่วมสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ได้สร้างพลเมืองที่มีลักษณะ “ยอมจำนนยอมรับในความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ยอมรับในการแบ่งบทบาทที่ชัดเจนระหว่างผู้คนที่มีความสามารถที่ต่างกัน” และ “แสวงหาการพึ่งพิง” จาก “ผู้ที่อยู่เหนือกว่า” “ปฏิเสธการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน” ซึ่งไม่สอดคล้องกับการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่ต้องการพลเมืองที่มีความตื่นตัว ตระหนักในสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแบบที่เรียกว่า “พลเมืองรอบรู้สาร” (Well-informed citizens) ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะเกิดขึ้นและเจริญงอกงามในสังคมได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดการศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) บางครั้งเรียกกันว่าการให้การศึกษาทางการเมืองกับประชาชน (Political Education) ซึ่งหมายถึงสิ่งเดียวกัน

เยอรมนีเป็นประเทศหนึ่งที่มีประสบการณ์น่าสนใจยิ่งที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมาสู่วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย เยอรมนีเคยถูกปกครองโดยเผด็จการนาซีนานถึง 13 ปีในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (1933–1945) และอีกเกือบ 50 ปีภายใต้เผด็จการพรรคคอมมิวนิสต์ในซีกที่เคยเป็นประเทศเยอรมันตะวันออก การกิจสลายอิทธิพลของวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมของระบอบเผด็จการในอดีตที่ครอบงำเหนือคนเยอรมันถือเป็นภารกิจใหญ่ของทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมในการสร้างประชาธิปไตยประเทศ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทำให้ระบอบการปกครองเผด็จการนาซีล่มสลายไปด้วยนั้น ในเยอรมันตะวันตกได้มีกระบวนการรื้อถอนระบอบนาซีอย่างจริงจังเป็นระบบที่เรียกว่า Denazification เพื่อกำจัดซากเดนของลัทธินาซีที่ฝังหัวชาวเยอรมันกว่า ทศวรรษออกไป การจัดการศึกษาทางการเมืองหรือการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา

การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย:
ประสบการณ์จากเยอรมนี

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มุ่งสร้างพลเมืองคุณภาพใหม่ที่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เชื่อมมั่นในระบอบประชาธิปไตย มีความกระตือรือร้นที่จะติดตามข่าวสาร ตรวจสอบและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน การศึกษาพัฒนาพลเมืองจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและยกระดับคุณภาพของพลเมืองเยอรมัน อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันมิให้เผด็จการหวนกลับมาใช้อิทธิพลอีกครั้ง เมื่อครบรอบ 50 ปีของการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เยอรมนีเฉลิมฉลองวาระดังกล่าวด้วยการสร้างพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์เยอรมนีร่วมสมัย ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่และทันสมัยมากที่สุดของประเทศ รัฐทุ่มงบประมาณจำนวนมหาศาลเพื่อการจัดทำพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ พิพิธภัณฑ์ได้หยิบยกเอาบทเรียนเมื่อครั้งที่เยอรมนีตกอยู่ภายใต้ระบอบนาซีของฮิตเลอร์มาเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดแสดงย้ำเตือนความทรงจำอันปวดร้าวของสังคมกลับคืนมา จากนั้นก็ไล่เรียงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศโดยอธิบายประวัติศาสตร์อย่างรอบด้าน ทั้งในแง่มุมมองเศรษฐกิจการเมือง สังคมและวัฒนธรรม เป็นการนำเสนอที่มีพลังสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง ต่อยำให้ประชาชนเกิดความผูกพัน ตระหนักและหวงแหนประชาธิปไตยที่พวกเขาได้มา ในแต่ละวันจะมีคณะนักเรียนและประชาชนจำนวนมากมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์โดยไม่ต้องเสียค่าผ่านประตู พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ถือเป็นโรงเรียนการเมืองที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมืองของเยอรมันได้เป็นอย่างดีเยี่ยม

ด้วยเยอรมนีเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาบทเรียนและการทำความเข้าใจเรื่องจัดการศึกษาพัฒนาพลเมืองในเยอรมนีน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาทางการเมืองในประเทศไทยซึ่งเริ่มมีการพูดถึงกันมากขึ้นในฐานะองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย

เหตุผลสำคัญ 3 ประการของการจัดการศึกษาทางการเมือง

การจัดการศึกษาทางการเมืองหรือการศึกษาเพื่อพัฒนาพลเมือง ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Adult Political Education หรือ Civic Education ในประเทศเยอรมนีเกิดขึ้นด้วยเหตุผลหลัก 3 ประการคือ

1. เหตุผลเรื่องบูรณาการ (Integration) ด้วยเชื่อว่าความเป็นประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับความเห็นพ้องต้องกันของพลเมือง (consent of the citizen) โดยการให้ศึกษาทางการเมืองจะช่วยทำให้ประชาชนมีความศรัทธาและหวงแหนรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยของเขา พวกเขาจะช่วยกันพิทักษ์หลักการที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ ขณะเดียวกันก็จะยอมรับความหลากหลายของทัศนะทางการเมืองและผลประโยชน์ที่แตกต่างกันของผู้คนในสังคม

2. เหตุผลเรื่องการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนและความอยู่รอดของประเทศ ในสังคมที่เป็นประชาธิปไตยประชาชนจะต้องเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นอย่างดี (Politically well-informed citizen) ประชาชนที่มีคุณภาพเหล่านี้จะสามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างจริงจัง การจัดการศึกษาทางการเมืองจะช่วยทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่จำเป็นซึ่งจะช่วยให้กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นไปได้

3. เหตุผลเรื่องความเป็นสังคมพหุนิยม (Pluralism) ในสังคมเปิดกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมืองต่างๆ ต้องไม่เพียงแต่จะมีโอกาสทำงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายของพวกเขาเท่านั้น แต่พวกเขาควรมีโอกาสที่จะสร้างมติดมหาชนเพื่อสนับสนุนแนวทางของเขาเหล่านั้นได้ด้วย ในสังคมการเมืองที่ยอมรับในความหลากหลายของความคิดความเชื่อทางการเมือง การจัดการศึกษาทางการเมืองโดยองค์กรที่มีความเชื่อที่แตกต่างกันจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายที่ดำรงอยู่ในสังคมนั้น

การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย:
ประสบการณ์จากเยอรมนี

หลักการสำคัญของการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาพลเมืองในเยอรมนี

- บทเรียนอันปวดร้าวของเยอรมนีภายใต้การปกครองเผด็จการของระบอบนาซีในช่วง ค.ศ. 1933-1945 ที่ไม่ยอมรับในความหลากหลายในสังคม ได้สอนให้คนเยอรมันหันมาส่งเสริมแนวทางที่ยอมรับความคิดที่หลากหลายหรือพหุนิยม (pluralistic approach)
- พหุนิยมหมายถึงการยอมรับให้มีความหลากหลายของรูปแบบและหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาทางการเมือง ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของสังคมเยอรมันที่มีความคิดเห็นที่หลากหลาย โดยให้ความเชื่ออันหลากหลายนั้นสามารถส่งต่อความเชื่อของตนไปยังประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้ โดยต้องได้รับการส่งเสริมจากฝ่ายต่างๆ โดยไม่ถูกกีดกัน ทั้งนี้ทั้งนั้นความเชื่อเหล่านั้นต้องอยู่ในกรอบประชาธิปไตยที่ปรากฏอยู่ในหลักการแห่งรัฐธรรมนูญเยอรมัน
- นับแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง และมีการสถาปนาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีขึ้นในซีกตะวันตก การจัดการศึกษาทางการเมืองแบบพหุนิยมนี้ได้ถูกนำมาใช้อย่างจริงจังและต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ การจัดการศึกษาทางการเมืองดังกล่าวได้สะท้อนความหลากหลายขององค์กร กลุ่มคน และความเชื่อที่มีอยู่อย่างหลากหลายในเยอรมนี
- การจัดการศึกษาการเมือง ต้องมีความเป็นอิสระไม่ถูกผูกขาดและครอบงำหรือบงการโดยรัฐ รัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณและอำนวยความสะดวกให้กับภาคประชาสังคมให้สามารถจัดการศึกษาทางการเมืองให้กับสมาชิกและสาธารณชน บทบาทของรัฐจะมีมากในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษาต่อเนื่องต่างๆ ไป
- พหุนิยมคงไว้ซึ่งคุณค่าหลัก ที่ได้รับมอบหมายโดยตรงจากรัฐธรรมนูญเยอรมันที่เรียกกันว่า “กฎหมายพื้นฐาน” หรือ Basic Law ซึ่งได้ให้หลักประกันในเรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพในการรวมตัวกัน เสรีภาพในการ

แสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการศึกษาค้นคว้า การเรียนการสอน และเสรีภาพในการที่จะเลือกแนวทางการศึกษา

การจัดศึกษาทางการเมือง 3 แบบในเยอรมนี

ในประเทศไทยการเรียนการสอนมักจำกัดอยู่ในสถาบันการศึกษาคือโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ยิ่งการศึกษาว่าด้วยการเมืองแล้ว เรามักมองไปถึงการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง หรือวิชารัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัย แต่ในเยอรมนีแล้วการจัดการศึกษาทางการเมืองที่สำคัญกลับไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย ทว่ากลับเป็นการศึกษานอกระบบและการศึกษาต่อเนื่องที่ทำกันอย่างกว้างขวางโดยหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคประชาชนต่างๆ ในหลายรูปแบบ ทั้งหลักสูตรอบรมระยะสั้นไปจนถึงระยะยาวที่ใช้เวลาเป็นปี มีทั้งอย่างเป็นทางการไปจนถึงที่ไม่เป็นทางการเช่นซึ่งจักรยานเยี่ยมสถานที่ประวัติศาสตร์แล้วถกเถียงประเด็นประวัติศาสตร์สังคมเศรษฐกิจการเมือง การจัดสัมมนา การวิจัย การทำสื่อจากสิ่งพิมพ์ไปจนถึงวิทยุและโทรทัศน์ พิพิธภัณฑ์ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาทางการเมืองที่ได้ผลยิ่งในเยอรมนี การจัดการศึกษาทางการเมืองเหล่านี้ล้วนได้รับการสนับสนุนโดยงบประมาณแผ่นดินของรัฐเป็นอย่างดี

การจัดการศึกษาทางการเมืองที่สำคัญในเยอรมนีมี 3 แบบใหญ่ได้แก่

1. การศึกษาทางการเมืองที่ดำเนินการโดยรัฐ และรัฐบาลท้องถิ่น
2. การศึกษาทางการเมืองที่ดำเนินการโดยภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน (นั่นคือเป็นอิสระจากการแทรกแซงของรัฐ. แต่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐ เช่นการจัดการศึกษาทางการเมืองที่ดำเนินการโดยโบสถ์, สหภาพแรงงาน องค์กรนายจ้าง เป็นต้น)
3. การศึกษาทางการเมืองที่เป็นแบบทางเลือก

การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย:
ประสบการณ์จากเยอรมนี

1. การศึกษาทางการเมืองที่ดำเนินการโดยรัฐ และรัฐบาล ท้องถิ่น

การจัดการศึกษาประเภทนี้ดำเนินการในกรอบ “มหาวิทยาลัยเปิดหรือมหาวิทยาลัยประชาชน” การศึกษาทางการเมืองประเภทนี้จะมีเนื้อหาสาระที่กว้างขวาง โดยมากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายดังนี้

- เป้าหมายเพื่อสร้างการเมืองที่มีเหตุมีผล, ต้องการที่จะส่งเสริมและให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเพื่อให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
- เป้าหมายทางสังคมคือต้องการที่จะส่งเสริมโอกาสให้แก่ผู้ที่อ่อนแอหรือผู้ที่เสียเปรียบในสังคม
- เป้าหมายทางชุมชนคือต้องการที่จะทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างประชาชนในลักษณะที่ข้ามพ้นผลประโยชน์เฉพาะของแต่ละปัจเจกชนบุคคล

มากกว่าครึ่งหนึ่งของมหาวิทยาลัยเปิดหรือมหาวิทยาลัยปวงชนเหล่านี้ดำเนินการและสนับสนุนโดยรัฐบาลท้องถิ่น ที่เหลือจะเป็นการดำเนินการโดยองค์กรที่จัดตั้งโดยมีกฎหมายรองรับ เช่นสมาคม หรือองค์กรที่มีการจดทะเบียนอื่นๆ

- โครงการมหาวิทยาลัยเปิดเหล่านี้มีเจ้าหน้าที่ทำงานเต็มเวลาราว 4,000 คน และมีเจ้าหน้าที่ทำงานไม่เต็มเวลาและ Free lance อีกราว 150,000 คน
- มีการจัดหลักสูตรการศึกษาทางการเมืองหลักสูตรต่าง ๆ มากมาย 400,000 หลักสูตรต่อปี มีผู้เข้ารับการอบรมหรือร่วมหลักสูตรถึง 5.5 ล้านคนในแต่ละปี ในจำนวนนี้ เกือบ 9,000 หลักสูตรว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับสังคม ประวัติศาสตร์และการเมือง
- หน่วยงานที่อยู่ในระบบที่เรียกว่า มหาวิทยาลัยเปิด มีมากกว่า 840 สถาบัน ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศสถาบันเหล่านี้ดำเนินการโดยไม่ได้แสวงหากำไร ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นที่จะเปิดเวทีเพื่อให้ผู้คนได้แสดงออกและแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นที่แตกต่างของกันและกัน

- กระทรวงที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
ทางการเมืองได้แก่

- กระทรวงสตรีและเยาวชน
- หน่วยงานข้าราชการพลเรือน
- กระทรวงกลาโหม
- กระทรวงมหาดไทย โดยศูนย์การศึกษาทางการเมือง
- กระทรวงความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา(เป้าหมายสำคัญคือสร้างความเข้มแข็งให้กับความเข้าใจในประเด็นของความร่วมมือในภูมิภาคต่าง ๆ ในเอเชีย ลาตินอเมริกาและแอฟริกา ทำงานในแนวทางพหุนิยม คือโดยองค์กรรับผิดชอบที่หลากหลายในการจัดโครงการ ที่มีทัศนคติที่แตกต่างหลากหลายไปยังผู้รับการศึกษาที่หลากหลายด้วยเช่นกัน

2. การให้การศึกษามององค์การภาคประชาชน

สมมุติฐานเบื้องต้นของการจัดการศึกษาทางการเมืองประเภทนี้คือ องค์การภาคประชาชนที่มีอยู่อย่างหลากหลายแต่ละองค์กรจะมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ให้กับการพัฒนาการเมืองของเยอรมันตามแนวความเชื่อของตน องค์การเหล่านี้จะให้การศึกษากับกลุ่มคนที่แตกต่างกันไป จึงใจพวกเขาเพื่อให้เขาค้นคว้าแสวงหาความรู้และเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคมอย่างแข็งขัน

องค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาประเภทนี้ได้แก่

- โบสถ์
- สหภาพแรงงาน
- องค์กรของนายจ้าง
- มูลนิธิทางการเมือง

การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย:
ประสบการณ์จากเยอรมนี

จุดเด่นของการจัดการศึกษาทางการเมืองโดยองค์กรภาคประชาชน

- การจัดการศึกษาทางการเมืองโดยภาคประชาชนทำให้มั่นใจได้ว่าการจัดการศึกษาดังกล่าวจะไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองของรัฐ เหมือนดังเช่นการจัดการศึกษาทางการเมืองที่ทำโดยหน่วยงานรัฐ
- ช่วยป้องกันการผูกขาดการให้การศึกษาทางการเมืองที่ในหลายประเทศมักตกอยู่ภายใต้การครอบงำและดำเนินการโดยรัฐ ซึ่งมักอาศัยกลไกและเครื่องมือของตนที่มีอยู่อย่างมากมายมาแฝงถ่ายข้อมูลเป้าหมายประชาชน
- การจัดการศึกษาทางการเมืองโดยภาคประชาชนเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยซึ่งเป็นสังคมเปิด ที่ให้โอกาสกับผู้มีความเชื่อทางการเมืองที่แตกต่างกันสามารถสะท้อนความเชื่อ (ในขอบเขตที่รัฐธรรมนูญอนุญาตให้) จัดการศึกษาทางการเมืองตามแนวทางที่ตนเชื่อ อันจะเป็นการสะท้อนความหลากหลายที่มีอยู่จริงในสังคม ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เปรียบเทียบและเลือกสรรข้อมูลความรู้ชุดต่างๆ ที่มีอยู่และใช้วิจารณ์ฐานของตนได้อย่างสมบูรณ์
- ประชาชนมีความเป็นผู้ใหญ่เพียงพอที่จะเลือกสรรสิ่งที่เขาต้องการจากหลักสูตรการศึกษาทางการเมืองที่มีให้เลือกอย่างหลากหลายโดยการจัดการศึกษาทางการเมืองของภาคประชาชน
- การตัดสินใจในหลักสูตรและเนื้อหาสาระโดยทั่วไปแล้วทำโดยผู้แทนของสถาบันที่รับผิดชอบโปรแกรมโดยรวมแล้วมิได้กำหนดโดยตัวผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญที่ถูกว่าจ้างมาเพื่อจัดหลักสูตร

เงินทุนในการจัดการศึกษาทางการเมืองมาจากไหน

- ทุนในการจัดการศึกษาทางการเมืองทั้งโดยภาครัฐและโดยภาคประชาชนนั้นมาจากภาษีอากรหรืองบประมาณแผ่นดิน

3. การศึกษาทางการเมืองแบบทางเลือก (Alternative political education)

ต้นศตวรรษที่ 70 ขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องทางสังคมและการเมืองที่เรียกว่าขบวนการทางเลือกใหม่ขึ้นมากมายในประเทศเยอรมนี พวกเขาได้เรียกร้องที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทางการเมืองในแนวทางที่เป็นแบบของเขาซึ่ง การจัดการศึกษาทางการเมืองทั้งภาครัฐและภาคประชาชนที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการนี้ได้ กลุ่มนักกิจกรรมทางเลือกเหล่านี้ได้แก่กลุ่มสตรี กลุ่มองค์กรพิทักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มเรียกร้องสันติภาพคัดค้านสงครามกลุ่มรักร่วมเพศ เป็นต้น พวกเขามีความเชื่อที่เป็นการเฉพาะของตน ขบวนการทางเลือกนี้เติบโตขึ้นในทุกปี ในแต่ละปีพวกเขาได้จัดการศึกษาทางการเมืองให้กับสมาชิกกลุ่มและประชาชนทั่วไปไม่ต่ำกว่าปีละ 6.35 ล้านคนทีเดียว

เป้าหมายของสถาบันจัดการศึกษาทางการเมืองแบบทางเลือกคือ

- ทำงานกับคนงานระดับรากหญ้า เน้นที่การส่งเสริมประเด็นประชาธิปไตยและมนุษยธรรม
- บูรณาการกลุ่มคนที่มีความเชื่อและสถานะทางสังคมที่หลากหลาย
- การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตยไม่มีการทำงานแบบสายลำดับบังคับบัญชา
- เน้นที่การเปิดเผยและโปร่งใส
- ไม่แสวงหากำไร
- ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคม การเมืองและวัฒนธรรม
- ส่งเสริมกระบวนการจากล่างขึ้นบน

การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย:
ประสบการณ์จากเยอรมนี

มูลนิธิการเมืองในฐานะหน่วยงานด้านการจัดการศึกษาทางการเมืองที่สำคัญของเยอรมนี

รัฐธรรมนูญเยอรมนีได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐไว้อย่างชัดเจนที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้คือกำหนดให้เยอรมนีเป็นรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องทำหน้าที่สนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาทางการเมืองเพื่อส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน องค์กรที่มีบทบาทสำคัญมากในการจัดการศึกษาทางการเมืองให้กับประชาชนในเยอรมนีก็คือ “มูลนิธิการเมือง” (Political Foundation) มูลนิธิการเมืองเป็นองค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐ แม้จะมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับพรรคการเมืองในเชิงอุดมการณ์และความเชื่อทางการเมืองแต่ก็เป็นอิสระไม่ขึ้นต่อพรรคการเมือง ร่วมอุดมการณ์ มูลนิธิการเมืองเป็นเสมือนหน่วยการศึกษาเป็นคลังสมอง (Think tank) ของกลุ่มความคิดทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์ทางอุดมการณ์อย่างแนบแน่นกับพรรคการเมืองนั้น มูลนิธิการเมืองแห่งแรกในเยอรมนีคือ มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท ซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ.1925 ตามชื่อของประธานาธิบดีในระบอบประชาธิปไตยคนแรกของเยอรมนี ซึ่งมาจากพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย แนวความคิดเรื่องมูลนิธิการเมืองเป็นเอกลักษณ์ของเยอรมัน มีส่วนและมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในเยอรมนี มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาปรับปรุงแนวนโยบายทางการเมืองให้กับแต่ละพรรคการเมือง ขณะเดียวกันก็ช่วยเผยแพร่ประชาธิปไตยตามแนวทางของพรรคการเมืองให้ขยายไปสู่ประชาชนอย่างได้ผล ปัจจุบันมีมูลนิธิการเมืองอยู่ทั้งหมด 6 มูลนิธิ (หมายถึงมูลนิธิทางการเมืองที่มีสิทธิที่จะได้รับการสนับสนุนทางการเมืองจากงบประมาณแผ่นดิน) ได้แก่

1. มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท Friedrich Ebert Stiftung (FES) ซึ่งยึดถือแนวความคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมประชาธิปไตยอยู่กับพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยในเยอรมนี Social Democrat Party (SPD) ซึ่งถือเป็นพรรคฝ่ายซ้ายในรัฐสภาเยอรมนี มูลนิธินี้เป็นมูลนิธิเก่าแก่ที่สุดในเยอรมนี มีสำนักงานและ

โครงการอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกว่า 100 แห่ง ในประเทศไทย มีการดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่ พ.ศ.2512 FES เริ่มกิจกรรมในประเทศไทยในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิแรงงานก่อนซึ่งยังคงเป็นงานสำคัญของมูลนิธิมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีโครงการที่ส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างชายหญิง ส่งเสริมสันติวิธีและความร่วมมือระหว่างประเทศ

2. มูลนิธิคอนราด อะเดนาวร์ Konrad Adenauer Stiftung (KAS) เป็นมูลนิธิที่มีอุดมการณ์ร่วมกับพรรคประชาธิปไตยคริสเตียน (Christian Democrat Party-CDU) ถือเป็นพรรคแนวอนุรักษ์นิยมมีสำนักงานอยู่ในประเทศไทยทำงานร่วมกับองค์กรทั้งของรัฐและภาคเอกชนในประเทศไทยในการส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

3. มูลนิธิฟรีดริค นาวมันน์ Friedrich Naumann Stiftung (FNS) มูลินิธีนี้เชื่อในอุดมการณ์แบบเสรีนิยมที่อยู่กับพรรคประชาธิปไตยเสรี Free Democrat Party (FDP) มีสำนักงานทำงานอยู่ในประเทศไทย ทำงานส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ส่งเสริมบทบาทของสื่อมวลชนและองค์กรชาวบ้าน

4. มูลนิธิฮันส์ไฮเดล Hanns Seidel Stiftung (HSS) เป็นมูลนิธิที่อยู่กับพรรคแนวอนุรักษ์นิยมอีกพรรคที่ชื่อพรรคสหสังคมคริสเตียน CSU อันเป็นพรรคคู่แข่งกับพรรค CDU ที่แบ่งพื้นที่ไม่แข่งขันกันทางการเมือง พรรค CSU จะกุมพื้นที่ในแคว้นBavaria มูลินิธีนี้มีโครงการในประเทศไทยแต่ไม่ใช่โครงการใหญ่

5. มูลนิธิไฮน์ริชโบล Heinrich Boll Stiftung (HBS) เป็นมูลนิธิการเมืองที่เกิดจากการควบรวมขององค์กรพัฒนาเอกชนหลายองค์กรที่ทำงานสนับสนุนพรรคกรีน (Alliance90/ The Green Party) ก่อนหน้าที่พรรคนี้จะได้รับเลือกตั้งเข้าสู่รัฐสภา มูลินิธีนี้มุ่งส่งเสริมเผยแพร่แนวความคิดแบบพรรคกรีน คือเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม ประเด็นสิทธิสตรีต่อต้านสงคราม

6. มูลนิธิ โรซ่า ลักเซมเบิร์ก Rosa Luxemburg Stiftung (RLS) เป็นมูลนิธิการเมืองที่มีความคิดทางการเมืองในแนวทางเดียวกับพรรคซ้าย Left Party ซึ่งเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นจากการรวมกันของพรรค PDS (ซึ่งพัฒนามาจากพรรคคอมมิวนิสต์เดิมของเยอรมันตะวันออกก่อนรวมประเทศ) กับ

การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย:
ประสบการณ์จากเยอรมนี

อดีตผู้นำพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยที่แยกตัวออกไป มูลนิธิแห่งนี้ยังไม่ได้ดำเนินกิจกรรมในประเทศไทย

บทบาทด้านการจัดการศึกษาทางการเมืองของมูลนิธิการเมืองเหล่านี้คือการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจหลักการใหญ่ของการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศเช่นเรื่องหลักนิติรัฐ สิทธิมนุษยชน หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การมีขั้นตอนธรรมต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจการเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางของตน ส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบเพื่อรองรับการตัดสินใจทางการเมืองอย่างมีเหตุมีผล จัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นสำคัญๆ ต่างๆ เป็นต้น

มูลนิธิการเมืองเหล่านี้มีสิทธิได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อใช้สำหรับการดำเนินการของตน พรรคการเมืองจะมีสิทธิเสนอจัดตั้งมูลนิธิการเมืองของตนได้ต่อเมื่อพรรคการเมืองนั้นได้รับการเลือกตั้งเข้าไปทำงานในรัฐสภาติดต่อกันสองสมัยขึ้นไป ซึ่งพรรคที่จะเข้าสู่รัฐสภาได้จะต้องผ่านเกณฑ์ 5 เปอร์เซ็นต์ ในการเลือกตั้งระบบสัดส่วนบัญชีรายชื่อ และหากพรรคการเมืองดังกล่าวไม่ได้รับการเลือกตั้งเข้าสู่รัฐสภา 2 สมัยติดกัน มูลนิธิดังกล่าวก็就会被ตัดสิทธิที่จะได้รับการจัดสรรงบประมาณให้ ซึ่งปัจจุบันมีเพียง 6 พรรคการเมืองเท่านั้นที่สามารถฝ่าฟันเข้าสู่รัฐสภาและมีมูลนิธิการเมืองของตนที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากงบประมาณแผ่นดิน พรรคการเมืองจะเป็นผู้ช่วยอภิปรายสนับสนุนงบประมาณเพื่อการดำเนินกิจกรรมของมูลนิธิการเมืองของตนในการพิจารณางบประมาณในรัฐสภา นั้นย่อมหมายความว่าพรรคการเมืองที่มีจำนวน ส.ส. มากย่อมมีศักยภาพในการสนับสนุนมูลนิธิของตนได้มากกว่า แต่การพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้กับมูลนิธิการเมืองต่างๆ จะพิจารณาจากโครงการ เหตุผลและความจำเป็นมากกว่าที่จะเป็นการใช้เสียงส.ส. ของแต่ละพรรคเป็นตัวกำหนดตัวเงินที่ควรจะได้ ปัจจุบันสัดส่วนในการจัดสรรงบประมาณให้กับมูลนิธิทางการเมืองทั้ง 6 เป็นดังนี้

มูลนิธิ Friedrich Ebert Stiftung (FES) ได้ 33.75 เปอร์เซ็นต์
มูลนิธิ Konrad Adenauer Stiftung (KAS) ได้ 32.0 เปอร์เซ็นต์
มูลนิธิ Friedrich Naumann Stiftung (FNS) ได้ 11.42 เปอร์เซ็นต์
มูลนิธิ Hanns Seidel Stiftung (HSS) ได้รับ 11.42 เปอร์เซ็นต์
มูลนิธิ Heinrich Boll Stiftung (HBS) ได้รับ 11.42 เปอร์เซ็นต์
และมูลนิธิ Rosa Luxemburg Stiftung (RLS) ได้ 4 เปอร์เซ็นต์

แม้มูลนิธิการเมืองเหล่านี้จะได้รับงบประมาณจากรัฐบาลแต่มูลนิธิเหล่านี้มีความเป็นอิสระปลอดจากการแทรกแซงโดยรัฐ เนื่องจากเยอรมันเชื่อในเรื่องของการกระจายอำนาจ ซึ่งหมายรวมถึงการกระจายงบประมาณแผ่นดินไปยังองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรรัฐที่ทำงานเพื่อเป้าหมายอันเป็นสาธารณะประโยชน์ย้อมมีสิทธิที่จะใช้งบประมาณแผ่นดินได้ไม่แตกต่างจากหน่วยงานรัฐ ด้วยกรอบความเชื่อเช่นนี้ทำให้รัฐมีอาจที่จะเข้ามาบงการหรือครอบงำการดำเนินกิจกรรมของมูลนิธิได้ ประเทศไทยยังมีความคิดที่อนุรักษ์นิยมมากกับการใช้งบประมาณแผ่นดิน เราเชื่อกันว่าเงินของหลวงจะใช้ได้ก็เฉพาะส่วนราชการเท่านั้น องค์กรภาคประชาชนไม่สามารถที่เอาเงินหลวงไปใช้ได้ ทั้งๆ ที่เงินแผ่นดินแท้ที่จริงก็คือเงินภาษีอากรของประชาชนทั้งสิ้น รัฐมักผูกขาดการจัดสรรงบประมาณไว้กับตน ทั้งๆ ที่เอาเข้าจริงๆ การใช้งบประมาณแผ่นดินโดยหน่วยงานรัฐเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพและไม่โปร่งใส เมื่อองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์เช่นกันไม่สามารถใช้เงินแผ่นดินได้ก็ต้องแสวงหางบประมาณจากองค์กรต่างประเทศ ซึ่งก็มักถูกวิจารณ์โดยรัฐอีกนั่นแหละที่หาว่ารับเงินต่างชาติถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องช่วยกันเปลี่ยนความคิดว่างบประมาณแผ่นดินสามารถใช้ได้เฉพาะหน่วยงานรัฐเท่านั้น

เช่นเดียวกันแม้มูลนิธิการเมืองเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับพรรคการเมืองในเชิงอุดมการณ์อีกทั้งยังต้องอาศัยเสียงสนับสนุนของพรรคการเมืองในการอธิบายเพื่อสนับสนุนในการของบประมาณแผ่นดิน แต่มูลนิธิการเมืองทุกแห่งเป็นอิสระแยกออกจากพรรคการเมืองอย่างเด็ดขาด พรรคไม่

การศึกษาพัฒนาพลเมือง (Civic Education) เครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย:
ประสบการณ์จากเยอรมนี

สามารถเข้ามาบงการครอบงำออกคำสั่งแก่มูลนิธิการเมืองได้ มูลนิธิสามารถที่จะทำงานทางวิชาการเพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่พรรคการเมืองได้ แต่เช่นกัน มูลนิธิการเมืองก็ไม่มีอำนาจที่จะไปสั่งให้พรรคการเมืองต้องรับเอาข้อเสนอของตนไปปฏิบัติใช้

มูลนิธิการเมืองจะต้องถูกตรวจสอบจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความโปร่งใสในการดำเนินกิจกรรม การใช้งบประมาณจะมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดเพื่อให้แน่ชัดว่าเงินที่มาจากภาษีอากรของแผ่นดินจะไม่รั่วไหล

ต้องยอมรับว่ามูลนิธิการเมืองทั้ง 6 แห่งมีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาทางการเมืองไม่เฉพาะแต่ในประเทศเยอรมนีเท่านั้น ทว่ายังรวมไปถึงประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ในแต่ละปีโครงการศึกษาทางการเมืองของมูลนิธิทั้ง 6 ได้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมากมาย มีผู้คนทั่วโลกได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการศึกษาของมูลนิธิเหล่านี้นับไม่ถ้วน

ความส่งท้าย

ดังที่ได้เขียนไว้ในตอนต้นของบทความว่าประเทศไทยเสียเวลากับการทำรัฐธรรมนูญ สร้างสถาบันทางการเมืองใหม่ๆ มากมาย แต่หากตราบใดที่ประชาชนไทยยังถูกกีดกันในการที่จะเข้าถึงข้อมูล และการศึกษาทางการเมืองอย่างแท้จริงแล้ว วัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยจะไม่สามารถเข้ามาแทนที่วัฒนธรรมศักดินาดั้งเดิมได้ การแสวงหาผู้อุปถัมภ์หรือเรียกร้องหาอัศวินขี่ม้าขาวก็จะไม่รู้จักจบสิ้น หากปล่อยไว้เช่นนี้ก็ยากที่จะหวังว่าประชาธิปไตยจะเติบโตขึ้นมาได้บนแผ่นดินนี้ได้ มีแต่จะต้องเร่งส่งเสริมให้เกิดการศึกษาทางการเมืองอย่างหลากหลายและอย่างเป็นอิสระจึงจะทำให้คนไทยเปลี่ยนไปเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพหรือพลเมืองมีอาชีพของสังคมประชาธิปไตยได้ และเมื่อئันเขาเหล่านี้แหละที่จะเป็นกำลังสำคัญในการปกป้องหลักการประชาธิปไตยไว้และ

คงไม่ต้องมานั่งเขียนรัฐธรรมนูญฉบับแล้วฉบับอีก วันนี้เรากำลังจะมีสภาพพัฒนาการเมืองซึ่งถูกวางไว้ให้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาทางการเมืองอย่างจริงจัง แต่เรื่องนี้ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย ผู้เขียนเชื่อว่าประสบการณ์ของประเทศเยอรมนีซึ่งให้ความสำคัญและประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในเรื่องดังกล่าวน่าจะเป็นสิ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะได้ศึกษาเอามาประยุกต์ใช้กันอย่างจริงจังต่อไป

Kew Garden
(www.londonpress.com)

“...คุณเป็นส่วนหนึ่งของวงจรชีวิต
นอกจากแสงแดด ไม่มีอะไรเพิ่มเข้ามาในโลก
หรือหลุดหายไปจากโลก
แล้วทำไมเราจึงสูญเสียแหล่งทรัพยากรไปได้ ...”

ABSTRACT

BOTANY AND THE BRITISH LOVE OF PLANTS

Chotiros Kovithvattanaphong

The Royal Horticultural Society reported that ninety-nine percents of plants in English gardens (and very likely in most European gardens) originate from elsewhere outside Europe. This leads to a further study of how and when those plants were gathered, imported into Britain, and successfully implanted, and how they definitely modify the image of English gardens. History of plants fascinates, enriches, and consequently pushes the advance of botanical science. Thanks to those pioneers botanists, plant-explorers, and plant-hunters, new plants, new varieties, new species have continuously been introduced then developed in Europe. The garden history in the British Isles very well suggests what is the philosophy the British live by. Britain has always been the most important leader of researches in botany and natural sciences. Countless are organizations, associations, projects, clubs, and web sites, both on national and international scales, that contribute to perpetuate the British love for plants, such as The Millennium Seed Bank, The Eden Project, the National Trust, or the British Cactus and Succulent Society, Heather Society, National Vegetable Society, etc., not to mention the two pillars - The Royal Horticultural Society and the Kew Garden.

Keywords: Botanical garden, British garden

วิวัฒนาการของพฤกษศาสตร์ในยุโรป: ความรักพืชพรรณของชาวอังกฤษ

โชติรส โกวิทวัฒนพงศ์

ราชสมาคมพืชพรรณ (The Royal Horticultural Society) แห่งประเทศอังกฤษทำสถิติไว้ว่า หนึ่งในร้อยของพืชพรรณ'ทั้งหลายที่ปลูกในสวนอังกฤษปัจจุบัน เป็นพันธุ์ไม้พื้นเมือง นอกนั้นเป็นพันธุ์ที่นำเข้าไปในอังกฤษ ความจริงนี้ทำให้ยากจะรู้ต่อไปว่าพันธุ์ไม้ต่างแดนเหล่านั้นเข้าไปถึงอังกฤษตั้งแต่เมื่อไรและอย่างไร หัวข้อนี้นำไปสู่ประวัติการพัฒนาพฤกษศาสตร์ในยุโรปและการเดินทางของพืชพรรณจากแดนไกลสู่ยุโรป พืชพรรณกลายเป็นหลักฐาน เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวิวัฒนาการด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีของประเทศในยุโรปโดยเฉพาะของอังกฤษ เพราะเป็นกุญแจของอำนาจและความมั่งคั่งของประเทศอังกฤษตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ทั้งยังเป็นพยานแห่งความรักความสนใจพืชพรรณของชาวอังกฤษที่มีได้ลดน้อยลงไปเลยตลอดห้าทศวรรษที่ผ่านมา จนทำให้อังกฤษเป็นผู้นำสำคัญที่สุดในด้านพฤกษศาสตร์และธรรมชาติวิทยา อีกทั้งยังเป็นผู้ให้การรณรงค์เพื่ออนุรักษ์ภูมิทัศน์และธรรมชาติที่ไม่มีประเทศใดเทียบเคียงได้

ไม่มีพืช ไม่มีสิ่งมีชีวิต

การศึกษาวิจัยด้านพฤกษศาสตร์ ชีววิทยา ธรณีวิทยา โบราณคดี และศาสตร์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ให้ข้อมูลชีวิตพืชพรรณไม้ในโลกว่า เมื่อ 3.5 พันล้านปีก่อน เริ่มมีพืชอุบัติขึ้นในทะเล เป็นพันธุ์สาหร่ายที่เรียกว่า Blue-green algae ถือกันว่านั้นเป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งมีชีวิต สาหร่ายทะเลคายก๊าซออกซิเจนออกสู่บรรยากาศโลก ก๊าซนี้สะสมพอกพูนเข้าไปในชั้นบรรยากาศติดต่อกันตั้งแต่นั้นมาจนถึงเมื่อ 600 ล้านปีก่อน บรรยากาศโลกจึงสะสมก๊าซออกซิเจนไว้ได้เพียงพอและในที่สุดเอื้ออำนวยให้สิ่งมีชีวิตอุบัติขึ้นบนพื้นโลก ก๊าซนี้ยังทำหน้าที่เป็นโล่คุ้มกันภัยอันตรายจากแสงอัลตราไวโอเล็ต พืชพันธุ์แรกๆนั้นยังเป็นสายพันธุ์สาหร่าย ส่วนพืชที่มีท่อน้ำในลำต้น (vascular flora) ปรากฏบนพื้นโลกเมื่อ 433 ล้านปีก่อนเท่านั้น และป่าไม้ (ต้นสนพันธุ์เมล็ด-gymnosperms) พัฒนาขึ้นเมื่อ 410 ล้านปีก่อน และดอกไม้ (angiosperms) เมื่อ 140-125 ล้านปีก่อนนี้เองดอกไม้เหล่านั้นพัฒนาขยายพันธุ์เรื่อยมาจนมีถึง 2 ใน 3 ของจำนวนพืชพรรณทั้งหมดในโลก ปัจจุบันทุกคนรู้อย่างแน่ชัดแล้วว่า มวลชีวิตจะคงอยู่ได้บนโลกนี้ ต้องมีก๊าซออกซิเจนปริมาณสม่ำเสมอและคงที่ในอากาศไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 แต่เพราะทุกชีวิตต้องหายใจออกซิเจน และเมื่อหายใจออกคล้ายก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ หากไม่มีการเพิ่มปริมาณก๊าซออกซิเจนในอากาศ วันหนึ่งปริมาณออกซิเจนต้องหมดลง ระบบชีวเคมีของคนไม่สามารถผลิตออกซิเจน ในขณะที่พืชพรรณไม้ต่างๆ ทำได้ สีเขียวของพืชพรรณนำออกซิเจนที่ทุกชีวิตต้องการ เราจึงต้องหาทางเพิ่มพืชพรรณต่างๆ เพื่อให้ได้ออกซิเจนมาชดเชย และเพื่อรักษาปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศโลกให้ได้ คงที่อยู่เสมอ ร้อยละ 70 ของออกซิเจนที่เข้าไปทดแทน มาจากพืชพันธุ์สาหร่ายที่ล่องลอยอยู่ในทะเล อีกร้อยละ 30 เกิดจากการสังเคราะห์แสงของเหล่าพืชพรรณบนแผ่นดิน

วิวัฒนาการของพฤกษศาสตร์ในยุโรป: ความรักพืชพรรณของชาวอังกฤษ

ความสนใจพืชพรรณมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน อย่างน้อยสามารถสืบย้อนกลับไปถึงยุคของอริสโตเติล (Aristotle, 384-322 BC) ได้ โดยมี “พฤกษศาสตร์” ศึกษาพืชพรรณที่พัฒนาขยายกว้างออกไปเรื่อยมาตามยุคสมัย โยงเป็นเครือข่ายไปถึงสรีรศาสตร์ นิเวศศาสตร์ และพันธุศาสตร์ เป็นต้น ผสมกับเทคโนโลยีไอทีสมัยใหม่ เพิ่มพูนข้อมูลความรู้ใหม่ๆ เกือบไม่รู้จบ และตอกย้ำให้ตระหนักว่า การอยู่รอดของคน ขึ้นอยู่กับ ความเป็นความตายของพืชพรรณทั้งหลายบนโลก สวนพฤกษศาสตร์หลวงที่ Kew (The Royal Botanical Gardens, Kew ชาวอังกฤษเรียกกันสั้นๆ ว่า Kew Garden เราจะเรียกสั้นๆ ในที่นี้ว่า สวน Kew) ผู้นำด้านพฤกษศาสตร์ของประเทศอังกฤษและของโลก ได้ตั้งคำขวัญที่สื่ออุดมการณ์และเป้าหมายการดำเนินงานไว้ว่า “ไม่มีพืช ไม่มีสิ่งมีชีวิต” ในที่สุด **ความเชี่ยวชาญของพืชพรรณ กลายเป็นกรอบพื้นฐานหรือฉากหลังของจินตนาการทุกแบบของชาวยุโรป**

วิวัฒนาการความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ในยุโรปโดยสังเขป

ตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปลายศตวรรษที่ 19 พฤกษศาสตร์เป็นวิชาแขนงหนึ่งของแพทยศาสตร์ จนถึงยุคกลาง คนแบ่งพืชพรรณตามคุณสมบัติหรือสรรพคุณในการเยียวยารักษา ในสมัยกลางการเรียนรู้เกี่ยวกับดอกไม้ มิใช่การไปเก็บดอกไม้มาพินิจพิเคราะห์ แต่คือการไปค้นคำอธิบายเกี่ยวกับดอกไม้เหล่านั้นจากจารึกโบราณ ชาวยุโรปในยุคกลาง มิได้สนใจพืชในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิต แต่มองมันในฐานะของอาหารและยา จุดหักเหที่เบนค่านิยมนี้เกิดขึ้นเมื่อชาวยุโรปเดินทางไปทำสงครามครูเสดในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 12 ได้เห็นความเจริญ ความรุ่มเย็นของสวนอาหรับที่พวกเขาคาดไม่ถึง เพราะจนถึงตอนนั้นสวนแบบเดียวที่ชาวยุโรปคุ้นเคย คือสวน

ตามสำนักอารามนักบวช ที่ปลูกผัก สมุนไพรและดอกไม้บางชนิดที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ลัทธิศาสนาและโยงไปถึงคุณธรรมของพระแม่มารีเป็นสำคัญ²

Theophrastus (~372-287 BC) ได้ชื่อว่าผู้วางรากฐานของพฤกษศาสตร์ ความคิดของเขาผูกพันอยู่กับธรรมชาติ สังคม และปรัชญา เขาตระหนักถึงความต่อเนื่องในการศึกษาวิทยาศาสตร์ ว่าผู้รู้ในสมัยก่อนๆ มีความสำคัญในฐานะเป็นผู้นำและผู้สืบทอดความรู้ จำเป็นที่ต้องศึกษาสังเกตและหาความรู้จากธรรมชาติด้วย จำเป็นต้องพัฒนาวิชาปรัชญา ต้องจัดสรรพลังเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้อะไรต่ออะไรชัดเจนเข้าใจง่ายขึ้น เพราะฉะนั้นจึงเป็นการดีที่จะจัดหมวดหมู่สำคัญๆ ของพืชพรรณไว้เป็นพื้นฐาน

ในด้านพืชพรรณ เขาจัดแบ่งพืชพรรณเป็น 4 ประเภทดังนี้

- 1) ประเภทต้นไม้ คือพืชที่มีลำต้นเดี่ยวโผล่ขึ้นจากราก มีหลายกิ่ง มีปุ่มตามกิ่งที่จะแตกออกเป็นใบ และเป็นต้นที่จะตั้งถอนขึ้นจากดินได้ยาก เช่นต้นมะกอก ต้นมะเดื่อ ต้นองุ่น
- 2) ประเภทพุ่มไม้ คือพืชที่มีหลายลำต้นที่แตกหน่อจากรากและมีกิ่งหลายกิ่ง เช่น ไม้พุ่มพวงกุหลาบ (bramble)
- 3) ประเภทกิ่งพุ่มไม้ คือพืชที่มีหลายกิ่งแตกออกจากราก เช่นต้นผักกาด
- 4) ประเภทลำต้นอ่อน (herbaceous) คือพืชที่แตกหน่อจากรากพร้อมใบและไม่มีลำต้น และก้านที่สูงใหญ่มีผลหรือเมล็ด เช่นต้นข้าวสาลี พวงผักเป็นต้น

เขายังได้ย้ำเตือนว่า การแบ่งดังกล่าวนั้นเป็นการแบ่งหยาบๆเท่านั้น เพราะพืชบางชนิดอาจเปลี่ยนสภาพรูปร่างได้อันเป็นผลจากการเพาะปลูกที่ทำให้มันผิดแปลกไปจากธรรมชาติดั้งเดิม เช่นพืชพรรณหลายชนิดเมื่อนำไปปลูกในที่สูงจะเปลี่ยนลักษณะเหมือนต้นไม้ หรือบางชนิดหากไม่ตัดกิ่งก้าน ออกบ้างจะมีลักษณะเป็นพุ่ม ทั้งยังบอกไว้ว่าต้นไม้ในลักษณะพุ่มแบบนี้ให้ผลมากกว่าต้นไม้ลำต้นเดี่ยว เช่นเดียวกับต้นแอปเปิล ต้นแพร์ที่เป็น

ต้นไม้ลำต้นเดี่ยว ตอนนี้นักกลับนิยมปลูกและจัดและตัดให้มีหลายลำต้นแผ่ออกไปเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น อีกประการหนึ่ง บางทีเราอาจจัดแบ่งพืชพรรณตามความสูง หรือตามความทนทานหรือความเปราะบาง หรือตามอายุสั้นยาว เพราะในหมู่ผัก มีบางชนิดที่แตกขึ้นเป็นลำต้นเดี่ยวเหมือนต้นไม้ เช่นต้นผักกาด ผักหลายชนิดเมื่อถูกทิ้งให้อยู่กับที่นานๆ ก็อาจพัฒนากิ่งก้านสาขาออกไป เพียงแต่มันมีอายุสั้นเท่านั้น ดังนั้นเราจึงไม่ควรยึดหลักการแบ่งประเภทที่กล่าวมากเกินไป ในความเป็นจริงแล้ว เราอาจต้องจัดประเภทพืชพรรณออกเท่าจำนวนพันธุ์พืช เช่นจัดแบ่งประเภทพืชที่คนนำมาปลูกมาเลี้ยงหรือพืชที่ขึ้นในป่าตามธรรมชาติ เป็นพืชที่ให้ผลไม้หรือไม่ เป็นพืชที่ให้ดอกหรือไม่ เป็นพืชที่มีใบทนทานหรือใบร่วงหล่น เขายังยกตัวอย่างว่า พืชที่ให้ผลไม้ พืชที่ให้ดอกหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับสถานที่ที่มันขึ้นกับสภาพอากาศที่มันเติบโต พืชมีใบที่อยู่ทนทานหรือใบที่ร่วงหล่นตามฤดูก็เช่นกัน ในแถบ Elephantine (เมืองโบราณอยู่ในอียิปต์ เป็นเกาะกลางแม่น้ำไนล์ ไม่ไกลจากบริเวณที่ตั้งเมือง Assuan ปัจจุบัน) พืชหลายชนิดไม่เคยสูญเสียใบเลยสักใบเดียว อย่างไรก็ตาม การจัดแบ่งประเภทแม้เพียงคร่าวๆ ยังจำเป็น เพราะทำให้เห็นลักษณะเหมือนกันในแต่ละหมวดหมู่ได้ชัดเจน หรือการจัดแบ่งเป็นประเภทพืชพรรณสำหรับเลี้ยงหรือประเภทขึ้นเองในป่านั้น เขายังโยงไปเปรียบกับสิ่งที่มีวัฒนธรรมที่สุดในโลก และกล่าวว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวที่เปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมหรือมนุษย์เป็นตัวอย่างสุดยอของสิ่งมีชีวิตที่มีวัฒนธรรม

เพราะความสนใจ ความสังเกตอย่างละเอียดลออของนักปราชญ์กรีกผู้นี้ ทำให้นักประวัติศาสตร์พืชพรรณยกย่องว่าเขาเป็น นักพฤกษศาสตร์คนเดียวของโลกโบราณ ผู้ปูทางการศึกษาพินิจพิจารณาพืชพรรณแก่คนรุ่นหลังๆ เป็นบิดาของพฤกษศาสตร์ แต่น้อยคนนักจะรู้จัก Theophrastus หากไม่มี Dioskoridēs รวบรวมตำราของเขาไว้ และหากไม่มีผู้อื่นเขียนวิพากษ์วิจารณ์ตำราเหล่านั้น เพราะการแพทย์ได้เข้ายึดพืชพรรณและเปลี่ยนให้เป็นยารักษาเสียหมด

ในสมัยคริสต์กาล พืชพรรณเริ่มเป็นแบบประดับแบบหนึ่งในหนังสือสวดยุคกลาง และพัฒนาเป็นจิตรกรรมน้อยที่นิยมกันมากในยุโรป (คริสต์วรรษที่ 16-17) เพิ่งในศตวรรษที่ 16 เท่านั้นที่คนเริ่มเก็บและจัดรายละเอียดพืชพรรณโดยตรง ถ่ายทอดความเป็นจริงในธรรมชาติ ตัวอย่างแรกสุดคือ ภาพจิตรกรรมชื่อ “หญ้ากอใหญ่” (1513 ปัจจุบันอยู่ที่หอศิลป์ Albertina, กรุงเวียนนา) ฝีมือของ Albrecht Dürer (1471-1528, ชาวเยอรมัน) เป็นภาพกอพืชหลายประเภท ขึ้นปนๆ กันบนพื้นหญ้า ให้รายละเอียดทุกต้นทุกใบตรงตามความเป็นจริง ในขณะเดียวกันก็ให้ผู้รู้สึกว่าเป็นมุมหนึ่งตามทางเดินในทุ่ง Dürer ไม่ได้รวมดอกไม้ไว้ในภาพนี้ จึงเป็นภาพแรกที่อยู่นอกกรอบความหมายสัญลักษณ์ในคริสต์ศาสนา และกลายเป็นแบบของการทำภาพพืชพรรณประกอบพฤกษศาสตร์ตั้งแต่นั้น คุณภาพและความถูกต้องของภาพในที่สุดมีค่าเหนือคำบรรยาย การวาดภาพแนวนี้ เป็นพยานแห่งสติปัญญาของคนสมัยนั้นที่ช่างสังเกต ความอยากรู้อยากเห็นลึกลงไปถึงธรรมชาติของสรรพสิ่งจะเป็นพื้นฐานของการศึกษาศิลปะวิทยาการต่างๆ ในเวลาต่อมา การวาดภาพบันทึกรายละเอียดของพืชพรรณ (และสัตว์) กลายเป็นสิ่งที่ชาวยุโรปฝึกฝนตั้งแต่เด็ก ควบคู่กับการจดบันทึกข้อความ เหตุการณ์ ความคิดคำนึง จนเป็นอุปนิสัยถาวรอย่างหนึ่งของชาวยุโรป ภาพพืชพรรณโดยเฉพาะเป็นเอกสารสำคัญที่สุดสำหรับการศึกษาวิจัยพฤกษศาสตร์ ทำให้สามารถจัดกลุ่มพืชพรรณตามความเหมือนหรือความต่างของรูปลักษณ์แทนการจัดตามสรรพคุณอย่างที่ทำกันมา

หนังสือรวมภาพไม้ประดับ (Florilegium) เล่มที่สำคัญที่สุดคือเล่ม Jardin du Roy très Chrestien Henry IV [sic] ของ Pierre Vallet (ชาวฝรั่งเศส) ที่พิมพ์ออกมาในปี 1608 รวมภาพพิมพ์จากแผ่นโลหะแกะจำหลักทั้งหมด 75 ภาพ เป็นภาพต้นไม้ที่ปลูกขึ้นจริงๆ ในสวนหลวงฝรั่งเศส หนังสือเล่มนี้ทำถวายแด่พระนาง Marie de Medici ผู้ควบคุมบริหารการวางผังสวนในพระราชวัง Luxembourg ที่ปารีส ภาพอันสวยงามจาก

หนังสือเล่มนี้ เป็นแบบให้สร้างสรรค์ box parterre บนพื้นสวน นั่นคือการ ตัดหรือตัดต้นบ็อกซ (ไม้พุ่มขนาดเล็ก สกุล Buxus) ที่ปลูกเพียงเดี่ยวๆ ติดต่อกันไป ตามลวดลายเกี่ยวไขว้ไปมาเหมือนลายปักบนผ้า หรือที่ชาว อังกฤษนำไปทำสวนแบบ knot garden หนังสือเล่มนี้เป็นแบบอย่างของ หนังสือพืชพรรณทั่วทั้งยุโรป เล่มสำคัญเล่มต่อมาคือเล่มที่พิมพ์ขึ้นที่เมือง Frankfurt ในปี 1612 ของ Emmanuel Sweert (ผู้ดูแลและคนปลูก อุทยานให้พระเจ้า Rudolph II ที่เมือง Prague) รวมพืชพรรณไม้ประดับ โดยเฉพาะ ทั้งหมด 250 ชนิด ที่เขามีพร้อมจำหน่ายในงานพืชพรรณ ประจำปีที่เมือง Frankfurt และเมือง Amsterdam ส่วนเล่มที่น่าทึ่งที่สุด จัด พืชพรรณไม้ตามสี่ฤดูกาลของ Basil Besler (1561-1629) ชื่อ Hortus Eysttensis พิมพ์ครั้งแรกในปี 1613 รวมภาพพิมพ์ของพืชพรรณ 580 ชนิดที่ปลูกในสวนของ Johann Konrad von Gemmingen เมือง Eichsolt (ในเยอรมนี) เพิ่งในปี 1987 ที่มีการแปลหนังสือเล่มนี้ออกเป็น ภาษาฝรั่งเศสในชื่อว่า L'Herbier des Quatre Saisons จากเล่มฝรั่งเศส ได้มีผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษในปี 1989 หนังสือเล่มนี้รวมรายชื่อครบ สมบูรณ์ที่สุดของพืชพรรณในต้นศตวรรษที่ 17 การทำหนังสือพร้อม ภาพเหมือนจริงของดอกไม้และพืชพรรณยังคงมีมาถึงปัจจุบัน แต่ส่วนใหญ่ เปลี่ยนจากภาพวาด ภาพพิมพ์ เป็นภาพถ่ายตามความก้าวหน้าของ เทคโนโลยี ปัจจุบันมีหนังสือแค็ตตาล็อกที่คนเปิดเลือกสั่งซื้อได้เลย หรือ ตรงไปเลือกจากศูนย์พืชพรรณ ในอังกฤษศูนย์แบบนี้มีอยู่ทั่วไปเกือบทุก ตำบลทุกหมู่บ้านเลยทีเดียว มีผู้เชี่ยวชาญคอยตอบคำถามหรือให้คำแนะนำ ตลอดเวลา เป็นธุรกิจเงินร้อยล้านที่สำคัญที่สุดประเภทหนึ่งในอังกฤษมา หลายร้อยปีแล้ว

Leon-Battista Alberti (1404-1472 สถาปนิกและนัก มานุษยวิทยาชาวอิตาลี) กล่าวไว้ในศตวรรษที่สิบห้าว่า “สวนควรจะ เป็นที่รวมพืชพรรณไม้ ต้องปลูกต้นไม้ ผลไม้ที่คนรู้จักทุกต้นที่มีใน ประเทศ” อุดมการณ์ในกระแสนี้แพร่หลายไปในสังคมยุโรป

เป็นค่านิยมที่มีได้เฉพาะเจาะจงอยู่ในหมู่นักพฤกษศาสตร์ นายแพทย์ หรือนักวิชาการเท่านั้น ในที่สุดสวนกลายเป็นที่รวมธรรมชาติทุกแบบทุกประเภท เป็นที่สะสมผลิตผลทั้งเก่าและใหม่ของธรรมชาติ ไม่เพียงต้นไม้พืชพรรณยังมีหรากหินของสิ่งมีชีวิตในยุคก่อนๆ สัตว์ และแร่หินประเภทต่างๆ และเมื่อสิ่งสะสมเหล่านี้เพิ่มปริมาณมากขึ้น จึงจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาควบคู่ไปกับการพัฒนาสวนพฤกษชาติ

ในศตวรรษที่ 16 และ 17 มีนักพฤกษศาสตร์เก่งๆหลายคนในยุโรป ทั้งชาวฝรั่งเศส ชาวดัตช์ ชาวเยอรมัน ชาวอังกฤษ ชาวสวิส ส่วนใหญ่เป็นแพทย์ หมอยา หรือหมอผ่าตัด พวกเขาแลกเปลี่ยนความรู้กัน ส่งพันธุ์ไม้แปลกใหม่ที่เพาะได้ไปก้านัลหรือแลกเปลี่ยนกัน ในปี 1577 มีหนังสือสอนการปลูกพืช เพาะเมล็ดและสร้างสวน ออกมาเล่มแรก ชื่อ The Gardeners Labyrinth ของ Thomas Hill

นักพฤกษศาสตร์ชาวเฟลมิชคนสำคัญในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 16 คือ Charles de Lecluse หรือที่รู้จักกันในนามว่า Carolus Clusius (1526-1609) ได้รับสมญานามว่า "บิดาแห่งสวนงามทั้งหลาย" หนังสือรวมความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ของเขา Opera Rariorum Plantarum Historia เป็นพยานยืนยันกระแสนิยมสนใจแนวใหม่ ที่มุ่งศึกษาพืชพรรณตามเอกลักษณ์และความงามเฉพาะของแต่ละพันธุ์ เบนการศึกษาพฤกษศาสตร์ออกจากการมุ่งหาประโยชน์ด้านการเยียวยารักษา เขามีได้ยึดความรู้ที่เขาได้จากการอ่านหนังสือเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์เท่านั้น เขายอมเหน็ดเหนื่อยล้าสุดสาหัสเดินทางไปยังสเปน โปรตุเกส เยอรมนี และฮังการีเพื่อศึกษาพืชพรรณท้องถิ่นของประเทศเหล่านั้น นับเป็นก้าวสำคัญก้าวหนึ่ง ที่ผลักดันการศึกษาพฤกษศาสตร์ให้ไกลออกไปบนเส้นทางวิทยาศาสตร์ ในขณะที่ Dalechamp ผู้มีชีวิตอยู่ในยุคใกล้เคียงกันและแม้ว่าจะไม่เคยเดินทางออกนอกเขตเมือง Lyon รอบบริเวณลของเทือกเขา Dauphiné และอาณาบริเวณใกล้เคียงอีกสองสามแห่งก็ตาม เขาเชื่อว่า การพัฒนาความรู้ด้านธรรมชาติวิทยาให้ลึกซึ้งและถูกต้องนั้น จำเป็นต้องติดต่อสื่อสาร

กับนักสังเกตพืชพรรณจากประเทศอื่นๆด้วย วิธีนี้สามารถทดแทนการที่เขาไม่สามารถออกเดินทางไปในที่ต่างๆด้วยตนเอง นักพฤกษศาสตร์ฝรั่งเศสร่วมยุคคนหนึ่งคือ Matthias de l'Obel (1538-1616) ผู้ใช้ชีวิตทำงานด้านนี้ในประเทศอังกฤษ ได้เขียนรวมความรู้ต่างๆไว้ (โดยไม่ทันได้พิมพ์) ให้ข้อมูลสำคัญแก่ John Parkinson ผู้เขียนและพิมพ์ออกมาในปี 1629 ชื่อว่า *Paradisi in Sole: Paradisus Terrestris (A Garden of Pleasant Flowers)* หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสืออังกฤษเล่มแรกในกระแสการศึกษาพืชพรรณแนวใหม่

ยุคนั้นนักพฤกษศาสตร์ได้เนรมิตสวนพฤกษศาสตร์แห่งแรกของโลก เช่นในอิตาลีที่เมือง Pisa (1544), Padova (1546) และ Bologna (1548) ในฝรั่งเศสเช่นที่เมือง Montbéliard (1578), Montpellier (1597) และ Paris (1626) ในอังกฤษเช่นที่เมือง Oxford (1621), Edinburgh (1670), Kew (ชานเมืองลอนดอน) เป็นต้น สวน Kew พัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 จนเป็นสวนพฤกษศาสตร์ที่ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุดในโลก ตั้งแต่นั้นเมืองใหญ่ๆทุกเมืองในยุโรปจะมีสวนพฤกษศาสตร์ ที่ขยายขึ้นอย่างรวดเร็วควบคู่กับความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และพร้อมๆกับการขยายอาณานิคมของประเทศในยุโรปสู่ทวีปอื่นๆ และโดยเฉพาะกับจักรวรรดิอังกฤษ

การประดิษฐ์กล้องจุลทรรศน์ (1624) ทำให้การศึกษาวិภาคศาสตร์พืชพรรณ (vegetable anatomy) ละเอียดยิบลงไปถึงขั้นเซลล์ เชื่อกันว่านักพฤกษศาสตร์ชาวอิตาลีชื่อ Marcello Malpighi (1628-1694) เป็นผู้เริ่มใช้กล้องจุลทรรศน์ศึกษาพืชเป็นคนแรก Nehemiah Grew ชาวอังกฤษก็เป็นอีกผู้หนึ่ง ทั้งสองได้วาดบันทึกสิ่งที่ค้นพบด้วยกล้องจุลทรรศน์ไว้เป็นเอกสารจำนวนมาก จนถึงปลายศตวรรษที่ 18 ไม่มีผลงานของผู้ใดเกินหน้าผลงานของนักพฤกษศาสตร์สองคนนี้

ต่อมา Robert Hooke (1635-1703 ชาวอังกฤษ) เป็นคนแรกที่ค้นพบลักษณะการเป็นเซลล์ในพืช เขายังริเริ่มเปรียบเทียบพืชในซากหินกับพืชเดียวกันที่ยังมีชีวิต การศึกษาเปรียบเทียบนี้พาเขาออกไปสู่ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิตที่กลายจากพันธุ์หนึ่งไปเป็นอีกพันธุ์หนึ่ง (transformism) ในปี ค.ศ.1805 Lorenz Okenfuss (1779-1851 ชาวเยอรมัน) ยืนยันหลักการของ Hooke ว่าอินทรีย์ภาพของสิ่งมีชีวิตประกอบด้วยเซลล์ และ Mathias Jacob Schleiden (1804-1881 ชาวเยอรมัน) ได้พิสูจน์และกำหนดเป็นความรู้ถาวรตั้งแต่นั้นปี ค.ศ.1833

ศตวรรษที่ 18 เป็นศตวรรษแห่งสติสำนึกและเป็นยุคทองของพฤกษศาสตร์ด้วย Carl Linnaeus (1707-1778 หรือ Carl von Linné ชาวสวีเดน) เป็นหนึ่งในนักพฤกษศาสตร์เด่นๆแห่งยุค สำเร็จการศึกษาแพทยศาสตร์จากประเทศฮอลแลนด์ ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้จัดจำแนกแยกแยะพืชพรรณ เขามีได้เป็นคนแรกที่จัดแบ่งพืชพรรณเป็นสกุลๆ มีผู้คิดและจัดไว้ก่อนหน้านั้นหลายคนและเขาก็ได้แรงบันดาลใจเหล่านั้น อีกประการหนึ่งการที่เขาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเมือง Uppsala ในสวีเดนส่งลูกศิษย์ออกไปสำรวจและเก็บพืชพรรณต่างๆ ทำให้ชื่อเสียงเขากระจายไกลออกไปเร็วกว่า จนไปกลบรัศมีคนอื่น ๆ เป็นที่รู้กันว่าเขาเป็นคนแบ่งกลุ่มพืชพรรณออกเป็นยี่สิบสี่กลุ่ม ตามลักษณะและจำนวนของเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมีย การประกอบกันของเกสรทั้งสองที่เขาเรียกว่า "การแต่งงาน" ของพืชพรรณ คือลักษณะพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม ทฤษฎีเกี่ยวกับเพศในพืชแพร่หลายมากตั้งแต่ต้นศตวรรษ เมื่อ Sébastien Vaillant (1669-1722) พิมพ์งานเขียนเกี่ยวกับเพศของพืชพันธุ์ใน Du sexe des plantes ออกมาสู่ตลาดในปี 1717 นั้นเอง Linnaeus เจาะจงให้พืชแต่ละพันธุ์มีสองชื่อ (the binomial name) คือมีชื่อสกุล (genus) ตามด้วยชื่อสายพันธุ์ (species) การแบ่งพันธุ์ของ Linnaeus ในตอนนั้นเป็นเพียงการจัดแบ่งชั่วคราว งานวิจัยที่ตามมาในยุคหลังให้วิธีการจัดกลุ่มที่รัดกุมยิ่งขึ้น และการวิเคราะห์ตามแนวของ DNA ในพืชพรรณยิ่งทำให้

สามารถแยกแยะละเอียดลงไปอีก ในปี 1788 อังกฤษจัดตั้งสมาคม Linnean Society of London เพื่อเป็นเกียรติแก่ Linnaeus

ในศตวรรษที่ 19 ตารางการจัดพันธุ์ไม้บรรลุนิยามขึ้น ด้วยระบบ phylogenetics (มาจากคำ phulê ในภาษากรีกแปลว่า เฝ่า บวก กับคำ genesis ที่แปลว่า ต้นกำเนิด) ดังปรากฏในผลงานของ Lamarck (1744-1841), Etienne Geoffroy Saint-Hilaire (1772-1844) และ Charles Darwin (1809-1895) ยุคนี้ยังมีนักพฤกษศาสตร์เด่นๆอีกมากทั่วทั้งยุโรป การจัดระบบพืชพรรณในสมัยใหม่ ล้วนมาจากการลำดับเอกลักษณ์ของพืชเป็นขั้นๆและการจัดตารางเฝ่ากำเนิดเป็นตระกูลหรือวงศ์ วิธีการดังกล่าวสร้างเป็นเครือข่ายของความรู้ของแต่ละพันธุ์และความเกี่ยวข้องระหว่างพันธุ์อย่างชัดเจนที่สุด

ความรู้ที่สั่งสมมาตั้งแต่ยุคโบราณ สร้างพื้นฐานอันมั่นคงให้พฤกษศาสตร์ เดียวนี้ทุกชาติตระหนักแล้วว่าความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณเป็นกุญแจสำคัญที่สุดของความอยู่รอดของมนุษยชาติ **พฤกษศาสตร์ต้องเป็นแกนนำการพัฒนาสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ วิทยาการทุกแขนง และเทคโนโลยีทุกรูปแบบจำเป็นต้องพัฒนาจากมุมมองของนิเวศวิทยาของพืชพรรณ สัตว์และคนร่วมกัน**

การสำรวจทางทะเล

ประวัติการเดินทางเรือ การค้นพบดินแดน และการตั้งอาณานิคมของชาวยุโรปตั้งแต่ศตวรรษที่สิบห้าเป็นต้นมานั้น รวมกันเป็นข้อมูลสำคัญที่สุดที่ต้องคำนึงถึงเมื่อศึกษายุโรปไม่ว่าด้านใด เป็นกุญแจที่เปิดสู่โลกตะวันตกสมัยใหม่ จุดมุ่งหมายในการเดินทางเรือประการแรกคือการค้าขาย และเพื่อรักษาผลประโยชน์ด้านนี้ ทำให้เกิดการจับจองที่ดิน ที่กลายเป็นจุดหมายทางการเมือง บวกกับทางศาสนาที่เพิ่มเข้าไป การเดินทางเรือกลายเป็น

กิจกรรมจำเป็นระดับชาติในยุโรปตั้งแต่ปี 1453 เมื่อสุลต่าน Mehmet II (1451-1481) ขึ้นครองราชย์ นำชาวเตอร์กเข้ายึดเมืองคอนสแตนติโนเปิล ได้สำเร็จและสถาปนาเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรออตโตมันตั้งแต่ปลายปี 1457 ในนามใหม่ว่าอิสตันบูล อาณาจักรออตโตมันขยายออกไปบนดินแดน กรีซเกือบหมดและครอบดินแดนยุโรปตะวันออกเกือบหมดอีกเช่นกัน ยุคของสุไลมาน (Suleyman, 1520-1566) อาณาจักรออตโตมันบรรลุความเจริญสูงสุด แสนยานุภาพของพระองค์แผ่เหนือดินแดนตะวันออกและ ตะวันตก ดินแดนรอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน จากตะวันออกกลางไปถึง แอฟริกาตอนเหนือ (ยกเว้นมาร็อคเท่านั้น) เข้าสู่คาบสมุทรไอบีเรียขึ้นไปถึง ตอนกลางของประเทศฝรั่งเศส กองเรือของออตโตมันที่ปักหลักชมขวัญ เหนือ่านน้ำทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและทะเลดำ เป็นกำลังสำคัญที่สุดที่พยุง แสนยานุภาพของจักรวรรดิออตโตมันไว้ เส้นทางการค้าขายทางบกจาก ยุโรปสู่ตะวันออกกลางและตะวันออกไกลและทางเรือในทะเลเมดิเตอร์เร เนียนตอนนั้น จึงตกอยู่ในมือของชาวอาหรับเชื้อชาติเดียว เช่นนี้ชาวยุโรป จึงต้องหาเส้นทางเดินเรือเส้นทางใหม่³ การเดินเรือสำรวจและค้นพบ แผ่นดินใหม่ เท้ากับการค้นพบพืชพรรณใหม่ๆ ด้วย กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและความสนใจในโลกธรรมชาติ ที่นำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ ด้านพฤกษศาสตร์ที่กลายเป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งตั้งแต่นั้นมา

จนถึงทศวรรษที่ 1560 พืชพรรณที่มีในยุโรป เป็นพันธุ์พื้นเมือง ของยุโรปเอง การติดต่อกับจักรวรรดิเตอร์ก ทำให้ยุโรปได้พันธุ์แปลกใหม่เข้ามาเป็นจำนวนมาก เป็นพรรณไม้ประดับสวนอาหรับมานานหลายร้อยปีแล้ว นอกจากนี้ยังได้พรรณไม้จากดินแดนกรีซ ตั้งแต่ปี 1620 เมื่ออังกฤษเข้าสำรวจทวีปอเมริกาเหนือและยึดเป็นอาณานิคมอย่างมั่นคงแล้ว พืชพรรณใหม่ๆจำนวนมากถูกส่งออกจากแคนาดาและรัฐเวอร์จิเนียกลับเข้าสู่อังกฤษ ในระยะเวลาเพียงร้อยปี มีพืชพรรณเข้าสู่ยุโรปเป็นจำนวนมากกว่าตลอดสองพันปีก่อนหน้านั้น พืชไม้ดอกรูปลักษณะและสีล้นต่างๆ เบนความสนใจ ไปสู่การปลูกพันธุ์ไม้ดอกเพื่อประดับสวน วิทยาการและเทคนิคการก่อสร้าง

ที่พัฒนาขึ้นตั้งแต่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) เพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างสวนแนวใหม่เพื่อความงามและเพื่อให้เป็นที่รวมที่แสดงพรรณไม้ใหม่ๆทั้งหลาย การกระจายพันธุ์นั้นกระทำกันในหมู่นักพฤกษศาสตร์ ในวงการแพทย์ ภายในพระราชวัง องค์การคริสต์ศาสนาและพ่อค้าผู้ร่ำรวย ก่อน แล้วจึงค่อยๆกระจายออกนอกทวีปยุโรป คฤหาสน์และวัด พืชพรรณกลายเป็นสิ่งสะสมที่ชาวยุโรปและโดยเฉพาะชาวอังกฤษหลงใหลตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สรุปได้ว่า ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา การเดินเรือค้าขายถูกยกขึ้นสู่ระดับที่ไม่เคยทำกันมาก่อน เริ่มด้วยโปรตุเกสในคริสต์ศตวรรษที่ 15 สู่แอฟริกาและเอเชีย ตามด้วยประเทศสเปนสู่ทวีปอเมริกาเหนือและใต้ในคริสต์ศตวรรษที่ 15-16 และต่อด้วยฮอลันดาสู่ทั้งตะวันออกไกลและอเมริกาในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ฝรั่งเศสและอังกฤษโดยเฉพาะจะเริ่มสร้างอาณานิคมในโลกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ในด้านเศรษฐกิจจึงเป็นยุคของการเดินเรือค้าขายที่นำไปสู่การสร้างอาณานิคมในทวีปอื่นๆ เป็นยุคของการต่อสู้เพื่อรักษาผลประโยชน์ในการค้าเป็นสำคัญ ยุโรปกลายเป็นศูนย์การค้าขายของโลก มีเมือง Lisboa (ในโปรตุเกส) เมือง Sevilla (ในสเปน) เมือง Antwerpen (ในเบลเยียม) และโดยเฉพาะเมือง Amsterdam ที่กลายเป็นเมืองที่เจริญมั่งคั่งที่สุดในยุโรปคริสต์ศตวรรษที่ 17 เมื่อโปรตุเกสตกไปอยู่ใต้อำนาจของสเปนในคริสต์ศตวรรษที่ 16 และต่อมาเมื่อสเปนตกอยู่ในความควบคุมของอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 17

การเดินเรือสู่แผ่นดินใหม่แต่ละครั้งในยุคนั้น แม้จะใช้เวลานาน และต้องอาศัยความกล้าหาญและความซื่อสัตย์ของทะเลของนักเดินเรืออย่างมาก แต่ผลประโยชน์ที่ได้จากการนำสินค้าวัตถุดิบเช่นเครื่องเทศ เครื่องเงินทอง เครื่องแพรไหม เครื่องลายคราม รวมทั้งพืชพรรณและสัตว์ป่าจากต่างทวีปมาขายในยุโรป ให้กำไรไม่น้อยกว่าร้อยละ 400 ผลประโยชน์ชัดเจนเช่นนี้ จึงกระตุ้นการประดิษฐ์อุปกรณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือ พัฒนา

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สร้างสรรค์อาชีพใหม่ๆที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งการให้ความคุ้มครองต่อคนและสินค้า ค่าของพืชพรรณก็พัฒนาจากการเป็นสิ่งศึกษา สิ่งประดับสวน เป็นสินค้าเศรษฐกิจ

พืชพรรณที่นำเข้าสู่อังกฤษ

หนังสือของ William Turner (1551)⁴ บอกให้รู้ว่า ตั้งแต่ศตวรรษที่สิบห้าในอังกฤษ มีพืชพันธุ์พุ่ม เช่น *Cistus salvifolius*, white jasmin, Spanish broom (*Spartium junceum*), sweet bay, lavender, santolina, rue, Rosemary รวมกันเป็นพรรณไม้ในสวนยุคนั้น ต้นไม้ใหญ่หลายชนิดเข้าสู่อังกฤษในช่วงกึ่งศตวรรษที่ 16 เช่นต้น oriental planes, umbrella หรือที่เรียกว่า stone pines, spruce fir, Italian cypress, และ walnut Turner ระบุเป็นพิเศษว่า มีการปลูกต้นโอ๊กพันธุ์ *Auercus ilex* ในปี 1581 ที่ Whitehall (ในกรุงลอนดอน) นอกจากนี้ก็พวกต้นผลไม้อันมี almonds, apricots, pomegranates, figs และเจาะจงว่ามี mulberries ขึ้นทั่วไปแล้วในศตวรรษที่ 16 โดยปลูกติดกำแพงอิฐหรือบนเนินริมแม่น้ำที่มีแสงแดดพอ

หนังสือ Herball (1597) ของ John Gerard กล่าวถึงต้น phillyreas ในอังกฤษพร้อมระบุว่า มีสิบสองชนิดในสายพันธุ์นี้ ต้นไม้นี้จะถูกนำไปใช้ในการตัดและตัดให้เป็นรูปลักษณะแบบต่างๆประดับสวนอังกฤษตลอดร้อยปีต่อมา

หนังสือ Garden of Pleasant Flowers (1629) ของ John Parkinson บอกให้รู้ว่าคนในยุคนั้นรักการปลูกดอกไม้ เป็นพันธุ์หัวที่แพร่เข้ามาในยุโรปจากดินแดนเตอร์กโดยเฉพาะพวกทิวลิป เขาได้อธิบายการเพาะและเลี้ยงดูตลอดจนการเก็บแห้งในระหว่างฤดูหนาว แต่ไม่มีข้อความระบุว่า มีผู้ใดสามารถปลูกพันธุ์ทิวลิปขึ้นงงามเหมือนที่เห็นในจักรวรรดิเต

ออร์ก หนังสือเล่มต่อมาของเขา (1640) ชื่อ Theatrum Botanicum ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับพืชพรรณที่ John Tradescant ปลุกได้สำเร็จ ดงาม Parkinson ไปเยี่ยมสวนของ Tradescant ที่ Lambeth ในกรุงลอนดอน และบันทึกว่าได้เห็นต้น oriental plane tree, horse-chesnut ที่เจ้าของสวนเพาะเลี้ยงขึ้นจากเมล็ดที่ส่งมาจากตุรกี และต้น Gentian (Gentiana acaulis) ที่มีดอกสีฟ้าเข้มเป็นต้น

ข้อมูลจากหนังสือเหล่านี้ รวมกับเล่ม Hortus Eystettensis ของ Besil Besler ทำให้สรุปได้ว่า ในศตวรรษที่ 17 มีผู้รักการทำสวน การปลูกต้นไม้ คนเหล่านี้กลายเป็นนักพฤกษศาสตร์ที่เอาจริงเอาจัง ต่างสะสมพืชพรรณในสวนของตนด้วยความหวงแหน หากมีสามารถเดินทางออกไปเก็บพืชพรรณใหม่ๆเอง ก็จะใช้ผู้เชี่ยวชาญออกไปแทน และตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา ผู้คนเริ่มแยกแยะพืชพรรณออกเป็นไม้ประดับ และต้นไม้ธรรมดา แนวโน้มนี้เหมือนกันทั้งยุโรป โดยทั่วไป ดอกไม้พันธุ์ใหม่ๆเข้าสู่ภาคพื้นยุโรปและเพาะเลี้ยงกันแล้ว สำเร็จมากบ้างน้อยบ้าง แต่ยังไม่ข้ามช่องแคบไปถึงเกาะอังกฤษ ความรักความสนใจในพืชพรรณ ทำให้มีพรานล่าพรรณไม้ (plant hunter) และนักสำรวจพืชพรรณ (plant explorer) เพิ่มขึ้นในวงพฤกษศาสตร์ พวกเขาเป็นผู้นำพืชพรรณใหม่ๆแปลกๆจากทั่วโลกมาสู่สวนยุโรป และโดยเฉพาะสวนในอังกฤษ

ในตอนแรกๆ นั้น พันธุ์ไม้แปลกใหม่จากต่างแดนเข้าสู่อังกฤษในรูปของ เมล็ดหรือหัว เช่นหัวทิวลิปเป็นต้น เพราะฉะนั้นในสมัยก่อนเมื่อพูดถึงนักสะสมพรรณไม้ คือนักสะสมเมล็ด ที่ฝากส่งกับคณะทูตบ้าง คณะมิชชันนารีบ้าง หรือกับกัปตันเรือเดินทะเลและนักเดินทาง Henry Compton เป็นตัวอย่างของนักสะสมพรรณไม้คนแรกๆ และเป็นคนสำคัญทีเดียว เนื่องจากเขาเป็นหัวหน้าคณะนักบวชแห่งนครลอนดอน (ระหว่างปี 1632-1713) มีหน้าที่ดูแลชาวคริสต์ในนครลอนดอนและชาวคริสต์ที่อยู่ในแดนอาณานิคมของอังกฤษในทวีปอเมริกา นอกจากสะสมเมล็ดพืชพรรณอย่างจริงจัง เขายังติดต่อกับนักเล่นต้นไม้คนอื่นๆ ในยุโรปและ

สหรัฐอเมริกา เช่นนี้ทำให้เขาสามารถเพิ่มพันธุ์ใหม่ๆ จำนวนมากแก่สวนของเขาเองที่ Fulham (ตั้งอยู่ทางตะวันตกของกรุงลอนดอน) เขายังกำชับกำชาให้คณะมิชชันนารีที่เขาส่งไปอเมริกาให้จัดส่งเมล็ดพืชกลับไปให้เขา ในบรรดาเมล็ดต่าง ๆ นั้น มีเมล็ด Magnolia เวอร์จิเนีย ที่จะเป็นต้นแม็กโนเลียต้นแรกที่ขึ้นในอังกฤษ สวนของเขาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของสวนที่เรียกกันในตอนนั้นว่า สวนอเมริกัน (American garden) เพราะรวมพืชพรรณไม้จากอเมริกาอันมีต้น magnolias ต้น azaleas และพันธุ์ไม้ป่าอีกหลายพันธุ์ นอกจากอเมริกา เขายังมีโอกาสได้เมล็ดพืชจากฮอลแลนด์ ที่มากับเรือสำรวจที่ผ่านไปทาง Cape of Good Hope อีกทีหนึ่ง (ทำให้คาดได้ว่าเขาได้พืชพรรณจากแอฟริกาหรือตะวันออกด้วย) เมื่อเขาเริ่มปลูกได้ผล ก็จะส่งต่อไปยังแหล่งเพาะพันธุ์ โดยเฉพาะที่ Brompton Park Nursery ที่เป็นศูนย์สำคัญที่สุดในอังกฤษยุคนั้น มี George London (1681-1714) และ Henry Wise (1653-1738) เป็นนักเพาะพันธุ์คนสำคัญ ทั้งสองเป็นเจ้าของแหล่งเพาะพันธุ์ร่วมกัน สามารถกระจายพันธุ์ไม้ใหม่ๆ สุดลาดภายในเวลาเร็วกว่าสมัยก่อนๆ เมื่อ Henry Comptom ถึงแก่อนิจกรรม สวนของเขาถูกละเลย กว่าจะมีผู้มาช่วยชีวิตต้นไม้ใหญ่ๆ ในนั้น พืชพรรณล้มตายลงไปมากแล้ว

ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณไม้ในทวีปอเมริกาเหนือเป็นที่รู้จักกันมานานแล้ว เพราะในปี 1577 มีหนังสือเกี่ยวกับพืชพรรณไม้อเมริกาพิมพ์ออกมาในนครลอนดอน ชื่อว่า Joyfull Newes out of the New Founde Worlde [sic] ที่มีส่วนกระตุ้นวิญญานผจญภัยและผลักดันให้นักพฤกษศาสตร์ออกเดินทางไปสำรวจทวีปนั้น แต่การสำรวจจริงๆ เริ่มขึ้นในต้นศตวรรษที่ 19 เท่านั้น (ดังจะกล่าวถึงต่อไปข้างล่าง) John Bartram นักสะสมพืชพรรณที่อาศัยอยู่ในอเมริกาเหนือ ได้ชื่อว่าเป็นผู้วางรากฐานของพฤกษศาสตร์ในอเมริกา เขาไปตั้งถิ่นฐานอยู่ไม่ไกลจากเมือง Philadelphia ทำฟาร์มที่นั่นตั้งแต่ปี 1728 แต่ที่สำคัญคือตลอดสามสิบปีต่อมา เขาเก็บสะสมพืชพรรณจากดินแดนในทวีปอเมริกาเหนือ และได้ส่งเมล็ดตัวอย่าง

ให้สวนอังกฤษไม่ต่ำกว่าสองร้อยชนิด เขาส่งเมล็ดไปครั้งละจำนวนมาก ทำให้การกระจายพันธุ์ขยายออกไปได้รวดเร็วทั่วยุโรป

ความหลงใหลพืชพรรณแปลกใหม่จากต่างแดนทวีขึ้นเรื่อยๆ การเก็บพืชพรรณจากทั่วโลกก็มีระบบรัดกุมขึ้นตามลำดับ นักเพาะพันธุ์ สวนพฤกษศาสตร์ หรือสมาคมที่รวมกลุ่มคนสวน จะเป็นผู้ร่วมลงทุนและจัดส่งเรือเดินทะเลไปตามส่วนต่างๆ ของโลก เพราะฉะนั้นนักพฤกษศาสตร์ในฐานะของนักสำรวจและพราน จึงมีอุปนิสัยใจคอพิเศษผิดคนอื่นๆ และเป็นผู้มีความอดทนอดกลั้นเป็นเลิศ เพราะต้องทนทรมาณการเดินทางไกลที่ใช้เวลายาวนาน ต้องใช้ชีวิตอยู่ในสภาพพื้นที่ ที่เต็มไปด้วยอันตรายสารพัดแบบติดต่อกันนานหลายปี โดยมีความหวังว่า จะพบเห็นพืชต้นแปลกๆ ดอกสวยๆ จดบันทึกไว้ วาดไว้ แล้วกลับไปเมื่อดอกไม้ให้เมล็ด เก็บเมล็ดมาแล้วส่งตัวอย่างอันประหลาดนั้นกลับไปยุโรป เมล็ดพืชพรรณต้องเผชิญกับสภาพภูมิอากาศแบบต่างๆ ว่าจะถึงอังกฤษ เพราะฉะนั้น การเดินทางจากถิ่นกำเนิดของพืชพันธุ์หนึ่งสู่อีกมุมหนึ่งของโลก และความสามารถปลูกขึ้นได้ในต่างแดน จึงเป็นเรื่องมหัศจรรย์เหลือเชื่อที่ตรึงจินตนาการของชาวอังกฤษตลอดมา

นักสำรวจพืชพรรณกับพรานพรรณไม้ชาวอังกฤษ

ชาวอังกฤษคนแรกๆ ที่ออกเดินทางไปต่างแดนเพื่อการศึกษาและเก็บพรรณไม้ ที่รู้จักกันมากกว่าผู้ใดคือพ่อลูกชื่อเดียวกันว่า John Tradescant¹ ผู้พ่อเป็นหัวหน้าคนสวนของ Robert Cecil, Earl of Salisbury ผู้ส่งเขาไปฝรั่งเศสในปี 1610 และในปีต่อๆ มาหลายครั้ง เพื่อหาซื้อพืชพรรณต่างๆ สำหรับมาปลูกสวน ในปี 1618 เขายังได้เดินทางไปถึงแถบอารติกในรัสเซีย ส่วนผู้ลูกต่อมารับหน้าที่หัวหน้าคนสวนต่อจากพ่อ และได้เดินทางไปถึงมลรัฐเวอร์จิเนีย ในสหรัฐอเมริกา (1637) เก็บรวบรวม

พืชพรรณและเปลือกหอยกลับมาอังกฤษเป็นจำนวนมาก พ่อลูกคู่นี้ เป็นหัวหน้าคนสวนที่มีประสบการณ์และความชำนาญเรื่องต้นไม้ อีกทั้งมีวิญญานนักพนันจร เดินทางเสี่ยงชีวิตเพื่อนำพืชพรรณต่างๆมาให้ชาวอังกฤษ นอกจากจะเดินทางหาพืชพรรณด้วยตนเองแล้ว เขายังได้พืชพรรณหลายชนิดจากบุคคลรู้จักที่ติดต่อกับเขาทั่วไปในยุโรป และจากบริษัท Virginia Company ทั้งสองยังปลูกต้นไม้หลายชนิดที่รู้จักกันแล้วและเก็บรายชื่อกับรายละเอียดของต้นไม้แต่ละต้น สวนของ Tradescant ที่ Lambeth ในกรุงลอนดอน มีชื่อเสียงมากในยุคนั้น เพราะความสามารถในการเพาะเลี้ยงและปลูกพืชพรรณต่างๆ ได้สำเร็จงดงาม รายชื่อพืชพรรณที่มีที่นั่นรวมกันเป็นบันทึกพืชพรรณเกือบทั้งหมดที่ปลูกขึ้นอย่างองกงามในสภาพภูมิอากาศของยุโรปตอนเหนือ สวนนั้นได้ขึ้นทะเบียนเป็น Musaeum Tradescantianum ในปี 1656 และเป็นพิพิธภัณฑ์แห่งแรกในอังกฤษที่เปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมได้

Dr. Daniel Carl Solander (1733-1782) เป็นลูกศิษย์คนสำคัญของ Carl Linnaeus ที่กล่าวถึงในตอนต้น เขาได้ช่วยจัดระบบพืชพันธุ์และเพิ่มรายการพรรณไม้ต่างๆจากดินแดนขั้วโลก (Lapland และ Norway) ที่เขาไปสำรวจมาเอง ในปี 1759 Solander ได้เดินทางไปนครลอนดอนเพื่อเผยแพร่ระบบการจัดพืชพันธุ์ที่นั่น ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากนักพฤกษศาสตร์ชาวอังกฤษ และได้รับมอบหมายให้เข้าไปจัดระบบใหม่ให้กับคลังสะสมแผนกธรรมชาติวิทยาของ British Museum ปีต่อมาได้รับเลือกเป็นสมาชิกของราชสมาคมของอังกฤษ (The Royal Society) Solander กลายเป็นเพื่อนสนิทของ Joseph Banks (1743-1820) ผู้ชวนเขาให้ร่วมเดินทางไปเก็บพืชพรรณกับเรือ Endeavour ภายใต้การนำของกัปตัน James Cook (1728-1779) ในปี 1768 Banks และ Solander ได้รวบรวมพรรณไม้มากกว่า 1,000 ชนิดจากการเดินทางเหิวนั้น หลังจากนั้นทั้งสองยังได้ออกไปสำรวจที่ Iceland, the Faeroes และ Orkney Island เมื่อกลับมา Solander เข้ารับตำแหน่งเป็นผู้ดูแลประจำ

British Museum เขายังทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์พิเศษให้ห้องสมุดของ Banks ที่สวน Kew และเป็นผู้กำหนดตั้งชื่อพืชทุกต้นที่ส่งเข้าสู่ราชสมาคม

นักสำรวจพืชพรรณคนสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์อังกฤษยุค คริสต์ศตวรรษที่ 18 คงไม่มีใครเกิน Joseph Banks ปรชญาชีวิตกับความ รักพืชพรรณของเขายังหาใครเสมอเหมือนมิได้จนถึงทุกวันนี้ เมื่ออายุเพียง 18 ปี เขาได้รับมรดกตกทอดเป็นที่ดินจำนวนหลายแห่งและเงินทองจาก บิดาผู้สิ้นบุญไป แต่เขาก็มิได้กลายเป็นหนุ่มล่าองเจกเช่นคนรวยอื่นๆ กลับ สนใจใฝ่หาความรู้ Banks เข้าเรียนที่มหาวิทยาลัย Oxford ในเดือน เมษายนปี 1766 ได้ออกไปสำรวจ Newfoundland และ Labrador กับ เพื่อนๆที่เคยเรียนด้วยกันที่ Eaton กลับเข้าอังกฤษในเดือนมกราคมปี 1767 พร้อมด้วยพืชพรรณกว่า 340 ต้น ระหว่างที่เขายังเดินทางอยู่นั้น ได้รับเลือกให้เป็นสมาชิก(ที่อายุน้อยที่สุด)ของราชสมาคม การเดินทาง สำรวจพืชพรรณครั้งสำคัญที่สุดของเขา คือการไปกับเรือของกัปตัน Cook ระหว่างปี 1768-1771 มุ่งสู่ตอนใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก หน้าที่อันดับแรก ของกัปตัน Cook คือพาคณะนักวิทยาศาสตร์สมาชิกของราชสมาคมไป สังเกตเส้นทางโคจรของดาวศุกร์ที่จะโคจรผ่านตรงหน้าดวงอาทิตย์จาก มุมมองบนโลกที่เกาะตาฮีตี เส้นทางโคจรดังกล่าวที่เก็บบันทึกมาได้ในตอน นั้นถือเป็นข้อมูลดาราศาสตร์ที่สำคัญมากที่มีผลต่อการพัฒนาการเดินทางใน ยุคนั้น ปรากฏการณ์ของดาวศุกร์นั้นไม่เกิดซ้ำอีกเลยตลอดร้อยปีต่อมา หน้าที่อันดับสองของกัปตันคือการไปจดบันทึกพืชพรรณและสัตว์ที่พบเห็น ในต่างถิ่นทุกชนิดทุกประเภท ประการนี้แหละที่ทำให้ Banks ตัดสินใจ ควักกระเป๋าจ่ายเงินเพื่อขอร่วมเดินทางไปกับเรือ เป็นมูลค่า 10,000 ปอนด์ (เงินจำนวนนี้มีค่าเท่าใดนั้น ให้คิดเทียบดูง่ายๆ ว่า ค่าต่อเรือ Endeavour คือ 2,840 ปอนด์ ค่าเดินทางทั้งหมดที่คลังหลวงจ่ายให้คือ 5,394 ปอนด์ ค่าใช้จ่ายอื่นๆทุกอย่างทั้งอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ อาหารและเสบียงสำหรับทีม ของ Banks เขาเป็นคนจ่ายทั้งหมด เทียบค่าของเงินในปัจจุบันจะอยู่ในราว หลายสิบล้านปอนด์ทีเดียว) ตอนนั้นเขาอายุ 25 ปี เขาขอให้ Solander

ร่วมคณะสำรวจพืชพรรณของเขาด้วยซึ่ง Solander ก็ยินดียิ่งนัก คณะของ Banks จึงมีนักพฤกษศาสตร์ชั้นยอดของประเทศ และยังมีจิตรกร ศิลปิน คัลยแพทย์ นักดาราศาสตร์กับผู้ช่วย Banks ตระเตรียมการเดินทางอย่างดี มีอุปกรณ์ทุกชนิดพร้อม รวมทั้งนำห้องสมุดธรรมชาติวิทยาส่วนตัวของเขาไปกับเรือด้วย เรือออกเดินทางจาก Plymouth ในวันเสาร์ที่ 26 สิงหาคม มุ่งหน้าสู่เมืองท่า Funchai บนเกาะ Madeira ระหว่างทางเขาและ Solander ได้สังเกตและบันทึกชีวิตทุกรูปทุกแบบที่เห็นในทะเล ตั้งแต่ปลาโลมา นกและปลาอื่นๆ รวมทั้งสาหร่ายทะเลที่กวาดเก็บขึ้นมาจากทะเล และต่อมายังบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับชาวพื้นเมือง วัฒนธรรมและสังคมที่ได้พบเห็นตามจุดต่างๆ เช่นที่ตาฮิติ บทบันทึกของทั้งสองมักมีภาพวาดประกอบด้วย จึงกลายเป็นเอกสารประวัติศาสตร์สำคัญ ที่ทำให้ผู้อ่านเหมือนมีโอกาสดูตามไปกับเรือด้วย เมื่อไปถึงเมืองท่าจุดขึ้นฝั่งจุดแรก สถานกงสุลอังกฤษที่นั่นให้การต้อนรับอย่างดี คณะสำรวจอยู่ที่นั่นหกวัน ทีมของ Banks ได้รวบรวมตัวอย่างพืชพรรณเกือบ 700 ชนิด จากนั้นคณะเดินทางต่อไปยังบราซิล

การเดินทางแต่ละช่วงมิใช่สะดวกปลอดภัยตลอดเวลา บางคนเสียชีวิต ลูกเรือบางคนคิดหนีละทิ้งหน้าที่ นอกจากภัยธรรมชาติ ยังมีภัยการเมืองและความขัดแย้งทางวัฒนธรรมกับคนท้องถิ่น โดยเฉพาะพวกนักการเมืองของประเทศอื่นๆ ไม่เชื่อในความบริสุทธิ์ใจของการเดินเรือสำรวจเพื่อการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามทุกคนพยายามรักษาตัวให้รอดและเดินทางต่อตามเส้นทางที่กำหนดไว้ จากบราซิลไปตาฮิติ อ้อมแหลม Horn ผ่านไปทางหมู่เกาะ Society Islands แล้วต่อไปยังนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย ไปขึ้นฝั่งตะวันออกที่ Cook ตั้งชื่อให้ใหม่ว่า Botany Bay เพราะความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณที่ยังไม่เคยมีชาวยุโรปคนใดจดบันทึกไว้ก่อน กองพืชพรรณที่สะสมไว้บนเรือมีทับถมกันมากขึ้นทุกที Sydney Parkinson (จิตรกรในคณะ) จะบันทึกสิ่งที่เก็บมาเป็นภาพ เขามีงานล้นมือเพราะต้องรีบวาดไว้ก่อนที่ทุกอย่างจะเน่าเปื่อย เขาทำงานไม่ทัน

เพราะสิ่งที่เก็บมามีเพิ่มเข้าไปไม่หยุด ในที่สุดมีเวลาแล้ววาดภาพสเก็ตช์และบันทึกเป็นข้อความว่าคืออะไร เพื่อเพิ่มสีเข้าไปในภายหลัง สิ่งที่เก็บไว้บนเรือบางอย่างตากแห้งไว้ บางชนิดต้องห่อไว้ด้วยผ้าชื้นๆ เพื่อให้มันสดจนกว่าจิตรกรจะบันทึกเป็นภาพไว้ ระหว่างที่อยู่ที่นั่นคณะสำรวจได้รวบรวมพืชพรรณเป็นจำนวนมากกว่าที่ใดๆที่ผ่านมา มีตั้งแต่พืชพรรณตามหนองน้ำถึงต้นยูคาลิปตัสในป่าลึกบนเกาะ Banks ยังเริ่มรวบรวมนก สัตว์และชีวิตในทะเลจากอ่าวที่เรือไปจอด จากฝั่งตะวันออกของออสเตรเลียกับต้นดัตต์สินใจนำเรือล่องขึ้นไปทางเหนือของเกาะด้วยความตั้งใจจะไปให้ถึงฝั่งตะวันตกของออสเตรเลีย เพื่อทำแผนที่ของออสเตรเลียไว้ เรือไปติดวนอยู่ในน่านน้ำปะการัง (Great Barrier Reef ที่ Cook เรียกว่า Insane Labyrinth) ใช้เวลากว่า 23 ชั่วโมงจึงหลุดพ้นออกมาได้ เรือชำรุดเสียหายมาก ทำให้ต้องหยุดอยู่กับที่นานกว่า 2 เดือนเพื่อซ่อมเรือ เมื่อซ่อมเรือเสร็จเดินทางต่อไปได้ไม่ไกลก็ต้องไปติดอยู่ภายในหมู่เกาะใหญ่น้อยท่ามกลางปะการังอีก เมื่อหลุดออกไปสู่ทะเลกว้างได้ มุ่งหน้าไปยัง Batavia บนเกาะชวา ศูนย์การค้าขายของกองเรือ Dutch East Indies (คือเมืองจาการ์ตาในปัจจุบัน) เมือง Batavia นี้ชาวดัตช์ไปสร้างไว้ตามแบบสถาปัตยกรรมของเมืองในฮอลแลนด์ มีลำคลอง อยู่ต่อเรือ ร้านค้าต่างๆ เพื่อบริการเรือที่ไปจอดและลูกเรือ เป็นเมืองที่รวมเชื้อไขและเชื้อโรคเมืองร้อนไว้มากด้วย (เช่นไข้มาเลเรีย โรคบิด โรคปอด ฯลฯ) จากที่นั่นเรือมุ่งข้ามมหาสมุทรอินเดีย อ้อมผ่านแหลมใต้ทวีปแอฟริกา เพื่อเข้าสู่มหาสมุทรแอตแลนติกกว่าจะไปถึงเมือง Cape Town ในแอฟริกา มีผู้เสียชีวิตไปเพราะไข้และเชื้อโรคทั้งหมด 34 คนรวมทั้งจิตรกร นักดาราศาสตร์ ลูกเรือและคนอื่นๆ ในคณะ

ทั้ง Banks และ Solander ต่างล้มป่วยอาการหนักหลายครั้ง ระหว่างเรือข้ามมหาสมุทรอินเดีย หลังจากพักฟื้นที่เมือง Cape Town ก่อนเดินทางต่อทั้ง Banks และ Solander ยังมีโอกาสไปเดินสำรวจพืชพรรณไม้เล็กน้อย แต่ไม่ได้อะไรมามากนักเมื่อเทียบกับปริมาณพืชพรรณที่ได้จาก

ออสเตรเลีย และแม้ว่าจิตวิญญาณนักสู้และนักสำรวจจะยังอยู่ครบ ทุกคนก็อดดีใจไม่ได้เมื่อเรือไปถึงปากแม่น้ำเทมส์ ในวันที่ 12 กรกฎาคม 1771 ดังนั้น Joseph Banks จึงกลายเป็นคนโด่งดัง ยิ่งกว่ากัปตัน Cook เอง การเดินทางครั้งนี้เป็นการเดินทางครั้งยาวนานที่สุดของ Banks ใช้เวลาเกือบ 3 ปีเต็ม

Joseph Banks เป็นผู้ไม่มีความทะเยอทะยานทางการเมือง เขาเป็นพระสหายและที่ปรึกษาส่วนพระองค์ของพระเจ้าจอร์จที่ 3 (George III) ที่ได้ช่วยพัฒนาพื้นที่บูรณะพระราชอุทยานที่ Kew และแปลงเป็นสวนพฤกษศาสตร์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก เขายังมีจดหมายติดต่อกับ Benjamin Franklin และให้ทุนการศึกษาด้านพฤกษศาสตร์แก่นักเรียนทั้งอังกฤษและจากชาติอื่นๆ เมื่อไม่ได้ติดตามกัปตัน Cook ไปในการสำรวจครั้งที่ 2 เขาจัดคณะสำรวจของเขาเอง ขึ้นไปยัง Iceland (กับ Solander เช่นเคย) แต่ไม่ได้อะไรเป็นกอบเป็นกำจากที่นั่น เมื่อกลับมา เขาเริ่มจัดระบบสรรพสิ่งที่เขาสะสมมา ที่มีทั้งอาวุธ เครื่องกลไก ภาชนะเครื่องใช้ เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับของพวกอินเดียแดง วัตถุดิบ ตัวอย่างแมลง ตัวอย่างสาเกในขวดเหล้า ตัวอย่างพืชพรรณที่เก็บมาระหว่างเดินทาง ที่รวมพืชสกุลใหม่ๆ 110 สกุล และอีกราว 1300 สายพันธุ์ที่ยุโรปไม่เคยเห็นหรือรู้จักมาก่อน และที่สำคัญคือสมุดภาพพืชพรรณ 987 ชนิดที่ Parkinson วาดและลงสีไว้อย่างสวยงาม และอีก 1300-1400 ภาพที่จิตรกรได้สเก็ตช์ไว้เช่นกัน เป็นภาพดอกไม้แต่ละดอก ใบไม้แต่ละแบบ ส่วนหนึ่งของลำดับภาพสัตว์ นก ปลา ฯลฯ เกือบทั้งหมดยังคงไปชมได้ในปัจจุบันที่ Natural Museum ในกรุงลอนดอน Banks ได้รับเลือกเป็นประธานราชสมาคมในปี 1778 และดำรงตำแหน่งนั้นนานต่อมาถึง 42 ปี ได้รับพระราชทานฐานันดรศักดิ์เป็นท่านบารอนในปี 1781 เป็นรองประธานสมาคม Linnean Society (ตั้งขึ้นในปี 1788) เป็นกำลังสำคัญในการสถาปนาราชสถาบัน (the Royal Institute, 1800) และเป็น 1 ใน 8 ผู้วางรากฐานและก่อตั้งราชสมาคมพืช

พรรณ (the Royal Horticultural Society, 1804) ให้เงินสนับสนุนนักสำรวจพรรณไม้ออกไปทุกมุมโลก เพื่อเพิ่มจำนวนพืชพรรณของสวน Kew และค้นหาพืชเศรษฐกิจพันธุ์ใหม่ๆ เขายังเป็นตัวตั้งตัวตีให้ทางการอังกฤษจัดตั้งออสเตรเลียให้เป็นอาณานิคมสำหรับนักโทษ เพราะเขาเชื่อว่า นักโทษที่ถูกส่งไปที่นั่น ยังมีโอกาสตั้งต้นชีวิตใหม่ได้ แทนที่จะถูกทรมานภายในเรือนจำอันแออัดไร้มนุษยธรรมของคุกอังกฤษในต้นทศวรรษ 1800 ในปี 1788 Banks อุดหนุนให้ส่งเรือหลวง the Bounty ออกไปขนย้ายต้นสาเก (breadfruit tree) จากเกาะตาฮีตีไปปลูกบนเกาะ Timor ในทะเลคาริบเบียนโดยมี William Bligh เป็นผู้บัญชาเรือ เป็นการทดลองปลูกพืชวิธีหนึ่งที่ Banks สนใจศึกษาอยู่ ความต้องการของเขาคือให้ไปเก็บเมล็ดสาเกที่เกาะตาฮีตี แล้วลงปลูกในกระถาง รอให้ต้นอ่อนงอกเติบโตเพียงพอที่จะเดินทางได้ จึงนำกระถางต้นอ่อนทั้งหมดลงเรือเดินทางไปยังหมู่เกาะในทะเลคาริบเบียนเพื่อไปปลูกลงบนดินที่นั่น เป็นการขนย้ายพืชพรรณไปจากมุมหนึ่งของโลกไปปลูกที่อีกมุมหนึ่งของโลก ซึ่งยังไม่เคยมีใครทำในระดับนี้มาก่อน อีกครั้งหนึ่งให้นำไปปลูกที่เกาะ Jamaica ซึ่ง Bligh สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จ สาเกในที่สุดเป็นพืชเศรษฐกิจที่ใช้เป็นอาหาร นอกจากนี้ยังมีมั่งคุดที่ Banks ช่วยนำเข้าไปให้สวน Kew เมื่อ Banks ถึงแก่อนิจกรรมในปี 1820 ห้องสมุด ห้องเก็บสมุนไพร ตำราสมุนไพร คลังสะสม ภาพวาด ภาพพิมพ์ จิตรกรรมพฤกษศาสตร์ บันทึกทุกอย่างของเขา กลายเป็นสมบัติของ Natural History Museum ที่กรุงลอนดอนตามพินัยกรรมที่เขาทำไว้ สรรพสิ่งของเขาเกือบทั้งหมดยังคงจัดแสดงไว้ที่นั่น จนถึงทุกวันนี้ ชื่อของเขาได้ถูกนำไปใช้เรียกสกุลพืชสกุลหนึ่งว่า Genus Banksia และยังมีพืชพันธุ์อีกหลายชนิดจากทั่วโลกที่ใช้ชื่อเขาประกอบเพื่อเป็นเกียรติแก่เขา รวมทั้งกุหลาบพันธุ์หนึ่งที่ชื่อ Rosa Banksiae เพื่อเป็นเกียรติแก่ภรรยา Lady Dorothea Banks

คริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็เป็นยุคทองของพฤกษศาสตร์ นักสำรวจพืชพรรณไม้ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกชาติ ต่างที่แยกย้ายไปทั่วทั้ง 4 มุมโลกเพื่อ

สำรวจและเอาตัวอย่างเมล็ดกลับมาทดลองปลูก Dr. Nathaniel Wallich (1786-1854) ชาวเดนมาร์กผู้สนใจศึกษาพืชพรรณของอินเดียเป็นพิเศษ เขาไปรับราชการประจำอยู่ที่เมืองกัลกัตตาให้ความช่วยเหลือแก่พรานและนักสำรวจทั้งหลายที่ไปแคว้นที่กัลกัตตา ก่อนขึ้นพิชิตภูเขาหิมาลัย เขายังรับผิดชอบการจัดเก็บ บรรจุหีบห่อตัวอย่างพืชพรรณที่ผ่านเข้ามาในสวนของเขา ก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังอังกฤษ เขาเป็นผู้คิดวิธีป้องกันเมล็ดพืชด้วยการบรรจุใส่ไปในถุงน้ำตาลทรายแดง ซึ่งปรากฏว่าได้ผลดีทีเดียว เพราะฉะนั้นสถิติเมล็ดพืชที่เขาเป็นผู้ดูแลจัดเป็นหีบห่อสำหรับส่งไปอังกฤษและเจริญไต่งอกงามจึงสูงกว่าผู้ใด การขนส่งเมล็ดพืชเป็นปัญหาหนักที่ยังแก้ไม่ตก เพราะร้อยละ 90 ของจำนวนเมล็ดที่ส่งไปตายหมด ผู้ที่มาช่วยแก้ปัญหานี้ เป็นผู้ประดิษฐ์ตู้กระจกเคลื่อนที่สำหรับขนย้ายพืชพรรณ มีผลกระทบต่อนักพฤกษศาสตร์และการพัฒนาเศรษฐกิจของโลกอย่างมากมายในเวลาต่อมา ผู้นั้นคือ Dr. Nathaniel Bagshaw Ward (1791-1868)‘

Sir William Jackson Hooker (1785-1865) ได้ไปสำรวจ Iceland ตามโครงการของ Banks ต่อมาไปรับตำแหน่งของคณบดีคณะพฤกษศาสตร์ที่มหาวิทยาลัย Glasgow ในปี 1820 ได้พัฒนาคณะ สวนพฤกษศาสตร์ของคณะและของเมือง ตั้งแต่ปี 1841 เป็นผู้อำนวยการสวนหลวงที่ Kew และสามารถบริหารงานได้สำเร็จงดงาม ขยายพื้นที่ของสวนออกไปโดยรอบ ให้ก่อสร้างอาคารกระจกหลายหลังรวมทั้งอาคารต้นปาล์ม และจัดปลูกแปลงดอกไม้ต่างๆในสวนให้ดูดีขึ้นมีหลักมีการขึ้น และยังเปิดบริเวณสวนใหญ่ของสวนให้ประชาชนได้เข้าชม เมื่อเขาถึงแก่อนิจกรรม ลูกชาย Sir Joseph Dalton Hooker (1817-1877) ขึ้นเป็นผู้อำนวยการคนต่อไป

นักวิทยาศาสตร์คนสำคัญแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่เป็นนักพฤกษศาสตร์และนักสำรวจพืชพรรณด้วยพร้อมกันคือ Charles Darwin (1809-1882) เขามีโอกาสเดินทางไปกับเรือ HMS Beagle ของกัปตัน

Robert Fitzroy ระหว่างปี 1831-1836 ไป Tenerife, the Cape Verde Island, Brazil, Montevideo, Tierra del Fuego, Buenos Aires, Valparaiso, Chile, the Galapagos, Tahiti, New Zealand, และ Tasmania ตลอดระยะเวลาห้าปี เขาได้สะสมความรู้เกี่ยวกับสัตว์และพืชธรรมชาติ รวบรวมและเขียนบรรยายอย่างละเอียดทุกแบบ ที่เป็นพื้นฐานสำหรับการคิดวิเคราะห์เป็นทฤษฎีต่างๆในเวลาต่อมา ผลงานของเขาเป็นฐานความรู้สำคัญที่ปูทางสู่พฤกษศาสตร์และสัตวศาสตร์ในปัจจุบัน

Sir Joseph Dalton Hooker เป็นนักสำรวจพืชพรรณคนสำคัญที่สุดแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 19 สำเร็จการศึกษาแพทย์จากมหาวิทยาลัย Glasgow เพื่อนของบิดาชื่อ Sir James Clark Ross (1800-1862) ผู้บัญชาการเรือหลวง Erebus และ Terror เสนอให้เขาไปเป็นคัลยแพทย์ประจำเรือที่กำลังจะไปสำรวจทวีป Antarctic ในปี 1839 เป็นโอกาสทองสำหรับหมอหนุ่ม ได้สำรวจพืชพรรณไม้ระหว่างทาง ตามจุดต่างๆที่เรือไปจอด ตั้งแต่เกาะ Madeira หมู่เกาะ Canary, เกาะหิน St. Paul's Rocks, เกาะ Brazilian Trinidade และเกาะ St. Helen ก่อนที่จะถึง Cape of Good Hope และจากที่นั่นเข้าสู่่านน้ำสุดดินแดนขั้วโลกใต้ เขาตั้งอกตั้งใจเก็บรวบรวมพืชพรรณและสัตว์ จัดจำแนกแยกแยะง่วนอยู่ตลอดเวลา สองกล่องจุลทัศน์ ศึกษาและวาดภาพรายละเอียดของพืชพรรณ หน้าที่หนึ่งของเขาคือการจัดส่งสิ่งที่เก็บรวบรวมได้กลับไปอังกฤษ เขาตัดสินใจส่งพืชพันธุ์ไม้เป็นๆ เป็นต้นๆบรรจุภายในตู้กระจก (Wardian cases) ฝากส่งเรือสินค้าไปให้บิดาที่ลอนดอน เป็นคนแรกที่ใช้ตู้กระจกขนส่งพรรณไม้และปรากฏผลดีเกินคาดหมาย ระหว่างการเดินทางอันยาวนานบนเรือ เขาทำแค็ตตาล็อกพืชพันธุ์ทั้งหลายที่เก็บมาอย่างเรียบร้อย กับต้น Ross ได้ล่องเรือเข้าสู่ Antarctic เข้าไปใกล้ขั้วแม่เหล็กโลกมากกว่าที่ผู้ใดเคยไปถึง แม้ในฤดูร้อนขั้วโลกใต้ยังมีภูเขาน้ำแข็งเต็มในทะเลที่เกือบกลมกลบเรือต้องผจญกับพายุ ทั้งคนทั้งเรือถูกผลักไปถึงขีดสุดยอของกำลังและศักยภาพ แต่กับต้น Ross สามารถนำเรือทั้งสองกลับมาถึงฝั่งอังกฤษโดย

ปลอดภัย (1841) ไม่ได้สูญเสียชีวิตผู้คนที่ไปกับเรือแม้แต่คนเดียวตลอดระยะเวลาสี่ปีกว่าของการไปสำรวจทั่วโลกได้ ไปในน่านน้ำที่ยังไม่มีผู้ใดไปถึง *การเดินทางเรือครั้งนี้ได้รับการจารึกเป็นเกียรติประวัติของกองทัพเรืออังกฤษ* ในขณะเดียวกัน Hooker ได้เก็บรวบรวมพันธุ์หม้อสมจากการเดินทางครั้งนั้นจำนวนมาก ที่ดูคล้ายจนเกือบเหมือนกันเลย และตั้งใจให้เขาคิดวิเคราะห์วิจัยเรื่องการกระจายของสายพันธุ์ที่เขาจะศึกษาตลอดชีวิตเขา'

กลับถึงอังกฤษไม่นาน Hooker เตรียมตัวไปสำรวจดินแดนภาคเหนือของอินเดียในเทือกเขาหิมาลัย บิดาช่วยให้เขาได้เงินทุนปีละ 400 ปอนด์ สำหรับใช้จ่ายในการสำรวจและเก็บพืชพรรณมาให้สวนหลวงที่ Kew จนถึงตอนนั้นยังไม่เคยมีนักท่องเที่ยวนหรือนักธรรมชาติวิทยาผู้ใดเดินทางไปถึง เขาออกเดินทางไปกับเรือกลไฟ Sidon (Nov. 1847) จาก Southampton ไปยังเมือง Lisbon, Gibralt, Malta ถึงเมือง Alexandria แล้วเปลี่ยนไปขึ้นเรือ Moozuffer ต่อไปยัง Calcutta (Jan. 1848) ความร้อนชื้นทำให้การเก็บพืชพรรณมาตากแห้งเข้าเล่มเป็นไปได้ เพราะกระดาดหน้าเบื่อยอย่างรวดเร็ว ระหว่างทางสู่ Sikkim ได้แวะที่ Patna ดูการผลิตฝิ่น และได้ตัวอย่างสมบูรณ์เป็นชุดเกี่ยวกับฝิ่น ที่เขาวาดภาพประกอบกระบวนการผลิตฝิ่นทุกขั้นตอนไว้ด้วย ทั้งหมดนี้สำหรับพิพิธภัณฑ์พืชเศรษฐกิจของบิดา (Museum of Economic Botany) ยิ่งขึ้นไปทางเหนือ ใกล้แดนสิกขิม การเปลี่ยนแปลงของอากาศยิ่งรุนแรงขึ้น ระหว่างทางเขาได้บันทึกข้อมูลทุกอย่างไว้ทั้งด้านธรณีวิทยา ด้านภูมิศาสตร์พื้นที่ ด้านสภาพอากาศ ความกดอากาศ และยังทำแผนที่ด้วย แผนที่ของเขายังใช้เป็นคู่มือต่อมาอีกห้าสิบปี เพราะความถูกต้องแม่นยำสูง ในที่สุดไปถึงเมือง Darjeering ในสิกขิม (April 1848) ระหว่างคอยใบอนุญาตให้สำรวจท้องที่จากมหาราชแห่งสิกขิมนานหลายเดือน (ได้พักอยู่ที่บ้านของ Brian Houghton Hodgson นักสัตววิทยามีชื่อคนหนึ่งของอังกฤษ) ได้ค้นพบพันธุ์ใหม่ๆ ของพืชสกุล rhododendrons และได้เขียนรวบรวม

รายละเอียดเกี่ยวกับพืชพันธุ์ต่างๆที่ได้มาจากการสำรวจทั่วโลกได้ที่เขาไม่มีเวลาเขียนเมื่อกลับจากการสำรวจ รวมกันเป็นเล่มชื่อ *Flora Antarctica* กว่าจะได้ใบอนุญาตผู้แทนการเมืองของอังกฤษผู้เดินทางไปด้วย (Dr. Archibald Campbell) ต้องข่มขู่มหาราชว่าหากไม่ยอมจะนำกองทัพอังกฤษเข้ารุกราน (ยุทธวิธีขู่ขวัญแบบนี้ยังคงทำกันในปัจจุบัน ในการต่อรองทางการเมือง) ในที่สุด Hooker และคณะจึงสามารถออกสำรวจพื้นที่ได้ พร้อมด้วยลูกหาบทั้งหมด 56 คน มีทั้งนักสะสมพรรณไม้ พ่อครัว นักสะสมนก และทหารยาม (การสำรวจความจริงแล้วจึงเป็นการสำรวจเพื่อความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาทุกด้านด้วย มิใช่ด้านพฤกษศาสตร์เท่านั้น) แต่ปัญหาทางการเมืองทำให้ไปไม่ถึงธิเบต ในปี 1850 เขาเดินทางกับ Thomas Thomson ไปยังตะวันออกของเบงกอลและกลับเข้าอังกฤษในปี 1851 ทั้งสองร่วมกันเขียน *Flora Indica* (1855) แต่ไม่เสร็จเพราะไม่ได้รับการสนับสนุนจากบริษัท East India อย่างไรก็ดี บทเขียนที่ทิ้งไว้นั้น เป็นเอกสารสำคัญที่สุดทางภูมิศาสตร์พืชพรรณในอินเดีย ต่อมา Hooker เขียน *Flora of British India* (1872-1897) หนังสือสำคัญที่สุดอีกเล่มหนึ่งคือ *Rhododendrons of the Sikkim-Himalaya* (1849-51) โดย William Hooker ผู้พ่อเป็นผู้พิมพ์ และมี Walter Hood Fitch เป็นผู้วาดภาพประกอบ การสำรวจของ Hooker และ Campbell ได้นำพันธุ์ *rhododendrons* พันธุ์ใหม่ๆ มาเพิ่มแก่อังกฤษ การนำเข้าดอกไม้สกุลนี้และการเพาะปลูกที่ขึ้นได้งามในอังกฤษ ทำให้ชาวอังกฤษเกิดความคลั่งไคล้หลงใหลดอกไม้สกุลนี้ตั้งแต่นั้น นอกจากนี้เขายังพิมพ์อนุทินการเดินทางไปในหิมาลัย อุทิศให้แก่ Charles Darwin เมื่อบิดาถึงแก่อนิจกรรม เขาเป็นผู้อำนวยการสวนหลวงที่ Kew ต่อมา หนังสือเล่มสำคัญเล่มสุดท้ายที่เขาเขียนร่วมกับ George Bentham ชื่อ *Genera Plantarum* อธิบายพันธุ์ไม้ถึง 7,569 สกุล เป็นพืชที่มีเมล็ดทั้งหมดกว่า 97,000 พันธุ์จากประสบการณ์ส่วนตัวโดยตรงของเขา

นอกจากนักสำรวจพืชพรรณที่เป็นนักพฤกษศาสตร์ นักธรรมชาติวิทยาหรือแพทย์ส่วนใหญ่ ยังมีกลุ่มนายพรานล่าพรรณไม้ด้วย ที่มีวิญญูณของนักผจญภัยควบคู่กับความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณ ความรู้เกี่ยวกับสัตว์และธรรมชาติ และทักษะความชำนาญด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับด้านอุตุนิยม การเดินเรือ การรู้จักใช้ภาษาเครื่องหมายสื่อสารกับชาวอินเดียแดง บางคนเป็นช่างไม้ ช่างซ่อมปืนด้วย ทั้งหมดนี้รวมกันเป็นปัจจัยส่งเสริมและพัฒนาการล่าพรรณไม้ พรานเหล่านี้มีความสำคัญที่เดียว ที่ทำให้วงการพฤกษศาสตร์ในยุโรปพัฒนาไปในเวลาอันรวดเร็ว เช่น David Douglas (1798-1834) หนึ่งในหมู่ชาวสก๊อตที่ได้นำความรุ่งโรจน์สู่พฤกษศาสตร์บนเวทีนานาชาติ เป็นคนสวนประจำที่สวนพฤกษศาสตร์เมือง Glasgow ต่อมาได้เดินทางไปอเมริกาในฐานะของผู้เก็บพืชพรรณของสวน Kew ไปสำรวจอเมริกาเหนือฝั่งตะวันตก (มลรัฐ Oregon, British Columbia ลงสู่ Hudson Bay ต่อมาไปถึง California แถบลุ่มแม่น้ำ Fraser River) ได้รวบรวมเมล็ดพืชพรรณจำนวนมากที่ยังไม่เคยมีผู้ใดเคยรู้เคยเห็นมาก่อน และนำต้นไม้ต้นใหญ่ๆ และไม้พุ่มกลับมายุโรปประมาณ 50 ต้น (ต้น Douglas fir, the Sitka spruce, the Monterey pine, Garrya elliptica, Ribes sanguineum) กับไม้ดอกประเภทล้มลุกอีกไม่ต่ำกว่าร้อยชนิด **พืชพรรณเหล่านี้ เปลี่ยนโฉมหน้าและสีสันของสวนตะวันตกอย่างถาวร**

ในศตวรรษนี้เช่นกันที่พรานพืชพรรณเดินทางลงต่อไปยังทวีปอเมริกาใต้ สองพี่น้อง William และ Thomas Lobb โด่งดังกว่าเพื่อน เพราะเป็นผู้นำต้น monkey puzzle tree (*Araucaria araucana* และต้นอื่นๆ เช่น the *Berberis darwinii*, the *Escallonia macrantha*) จากถิ่นดั้งเดิมในเทือกเขา Andes เข้ามาในยุโรป โดยเฉพาะชาวอังกฤษพิศวงกับต้น “ปริศนาลิง” (ลิงมีอาจขึ้นต้นไม้ไม่ได้) นี่ยั้งนักจากภาพวาด ได้เริ่มปลูกจากเมล็ดและคอยติดตามดูด้วยความอดทน กว่าจะเติบโตขึ้นจากเมล็ด(ที่มีเปลือกแข็งหนาห่อหุ้ม) ใช้เวลา 60 ปี (ปัจจุบันต้นอ่อนเติบโตขึ้นได้ภายในไม่กี่เดือน) และยิ่งนานเข้านานเข้าก็ยิ่งตะลึงกับขนาดของมันที่พัฒนาเกิน

ความสูงของบ้านหรืออาคาร ดังนั้นจึงยังเป็นปริศนาไม่เสื่อมคลาย (ไปเดินชมได้ที่สวน Kew)

ประเทศที่ดึงดูดความสนใจมากที่สุดได้แก่ประเทศจีน เพราะอุดมการณ์และความสามารถในการปลูกสวนของคนจีนเกือบ 10 ศตวรรษก่อนชาวยุโรป (และที่ชาวยุโรปได้รับรู้เป็นครั้งแรกจากบันทึกการเดินทางของมาร์โคโพล) แต่การไปเก็บพืชพรรณในจีนก็ลำบากมากด้วย เพราะเหล่าบาทหลวงเยซุอิตเป็นชาวต่างชาติกลุ่มเดียวที่ได้รับอนุญาตให้เดินทางภายในประเทศจีน^๖ ฉะนั้นบาทหลวงจึงเป็นผู้ช่วยนักพฤกษศาสตร์ ด้วยการส่งตัวอย่างพืชพรรณกลับไปยังฝรั่งเศสหรืออังกฤษ นักเก็บพรรณไม้อาชีพคนแรกที่เข้าไปอยู่ในประเทศจีนเลยคือ William Kerr เขามีโอกาสส่งพืชพรรณใหม่ๆ กลับไป 283 ต้น การสำรวจอย่างจริงจังบนแผ่นดินจีนเริ่มขึ้นในทศวรรษ 1840 เท่านั้น และตั้งแต่นั้นเป็นที่รู้กันว่า ประเทศจีน ญีปุ่น และเทือกเขาหิมาลัย มีความอุดมสมบูรณ์พันธุ์ไม้ดอก เช่น rhododendrons, azaleas, flowering cherries, ornamental maples, roses, lilies, primulas, poppies, kerrias, และ quinces เป็นต้น

ในปี 1881 Augustine Henry (1857-1930) เพิ่งสำเร็จการศึกษาแพทยได้ไม่กี่ปี เดินทางไปรับงานผู้ช่วยแพทย์ประจำด่านศุลกากรจีนที่เซี่ยงไฮ้ เขาเป็นคนมีทักษะด้านภาษา ภายในเวลาไม่นาน ก็สามารถพูดภาษาจีนสื่อสารกับเจ้าหน้าที่จีน และมีส่วนช่วยให้การดำเนินงานด้านศุลกากรราบรื่นขึ้นมาก ต่อมาถูกย้ายไปอยู่ที่เมือง Ichang ในปี 1882 โดยมีหน้าที่เพิ่มขึ้นคือต้องไปแสวงหาพืชสมุนไพรเพิ่มเติมที่จะเป็นประโยชน์ต่อการแพทย์ เขาตั้งต้นศึกษาพืชพันธุ์ต่างๆ ที่นั่นอย่างจริงจังและทำรายการพืชพรรณหลายร้อยชนิดไว้ ในฐานะนักพฤกษศาสตร์สมัครเล่น นับว่าเขาได้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณแถบจีนและหิมาลัยแก่นักสำรวจรุ่นหลังที่จะตามไปในจีน

ในบรรดานักสำรวจพืชพรรณที่ไปในประเทศจีน คนสำคัญๆ เช่น Robert Fortune (1812-1880) ชาวสก๊อต เคยทำงานให้กับสวนพฤกษศาสตร์ที่เมือง Edinburgh และได้ไปเป็นผู้ดูแลแผนกเรือนกระจก

ของสมาคมพฤกษศาสตร์ที่ Chiswick ในนครลอนดอนในปี 1840 แต่ไม่กี่เดือนต่อมา ถูกส่งไปประเทศจีนในฐานะนักเก็บพรรณไม้ของสมาคม พร้อมด้วยรายการสิ่งที่เขาต้องทำในประเทศจีนอย่างยาวเหยียด สิ่งหนึ่งคือ ไปแสวงหาดอกโบตันสีฟ้า ต้นชา และศึกษาการปลูกต้นพืช (หรือต้นท้อ) ในสวนส่วนพระองค์ของจักรพรรดิเจิ้น เขาเดินทางไปถึงฮ่องกงในปี 1843 และเริ่มต้นเก็บพืชพรรณใส่ตู้กระจกส่งกลับไปอังกฤษ ได้เดินทางไปสำรวจในจังหวัดภาคเหนือของจีนหลายครั้งหลายครา ฝ่าภัยอันตรายทุกรูปแบบบนเส้นทาง นอกจากภัยธรรมชาติ พายุหรือน้ำท่วมบนแม่น้ำแยงซี ยังมีภัยจากความคลุ้มคลั่งของชนบางกลุ่มที่รังเกียจคนต่างผิว เขารอดพ้นภัยเหล่านี้มาได้ และยังทำให้เขาสามารถพูดภาษาจีนกลางได้พอสมควร เขาหันมาแต่งตัวตามแบบคนจีน โกนหัวโล้นและไว้หางเปีย ทำให้เขากลมกลืนไปในหมู่คนจีน และสามารถเข้าไปในเมืองต้องห้ามที่ Souchow ตลอดสามปีที่ไม่อยู่ในจีนเขาทยอยส่งพืชพรรณกลับไปอังกฤษได้อย่างเรียบร้อยโดยที่พืชไม่ตายกลางทาง (พิสูจน์ประสิทธิภาพเลิศของการใช้ตู้กระจกของ Ward) เมื่อเขากลับเข้าอังกฤษได้พิมพ์อนุทินของเขาชื่อ *Three Years Wanderings in the Northern Provinces of China* (1847) การเดินทางไปจีนครั้งที่สองนั้น ไปในนามบริษัท East India Company (บริษัทเดินเรือทะเลขนส่งสินค้าของอังกฤษที่ออกสู่ตะวันออก) เพื่อไปหาพันธุ์ชาที่ดีที่สุดสำหรับนำไปปลูกในอินเดีย เช่นครั้งแรก เขาแต่งตัวแบบคนจีน จ้างล่ามคนหนึ่ง แล้วเดินทางเข้าไปในถิ่นปลูกชาของจีน เขาสามารถนำต้นชาสองหมื่นต้นและเมล็ดสำหรับไปเพาะพันธุ์ ส่งไปถึงแดนทิมาลัยได้อย่างปลอดภัย และทำให้อังกฤษสามารถสร้างไร่ชาขนาดใหญ่ ชากลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่นำความมั่งคั่งสู่อังกฤษ (และอินเดีย) Robert Fortune ยังกลับไปจีนอีกสองครั้ง และไปญี่ปุ่นหนึ่งครั้ง ได้นำพืชพรรณกว่า 120 พันธุ์เข้ายุโรปและกระจายสู่สวนตะวันตก เขาได้เขียนหนังสืออื่นๆ อีกเช่น *A Journey to the Tea Countries of China* (1852). A

Residence Among the Chinese (1857) และ Yedo and Peking (1863. Yedo คือ Edo เมืองโตเกียวในปัจจุบัน)

Ernest Henry Wilson (1876-1930) ชาวอังกฤษ ได้เข้าทำงานที่สวน Kew ในปี 1897 ได้รับเลือกให้ไปเป็นนักเก็บพืชพรรณของบริษัท James Veitch & Sons ที่ประเทศจีน ในตอนนั้นตัวอย่างพรรณไม้ที่กลุ่มบาทหลวงฝรั่งเศสส่งไปที่ปารีส ล่อใจนักพฤกษศาสตร์และนักเพาะพันธุ์พืชยิ่งนัก เจ้าของบริษัทดังกล่าวจึงตัดสินใจจ้างนักเก็บพืชพรรณไปประเทศจีน Wilson เดินทางจากอังกฤษไปเมืองบอสตันในอเมริกา แวะเข้าชมศูนย์สะสมพันธุ์ไม้ Arnold Arboretum เรียนรู้การบรรจุเมล็ดเป็นทิบห่อและการส่งพืชเป็นๆทั้งต้นจากที่นั่น เขานั่งรถไฟข้ามทวีปไปลงเรือที่เมืองซานฟรานซิสโกเพื่อไปฮ่องกง (1899) แล้วต่อไปฮานอย ล่องขึ้นไปตามแม่น้ำแดงจนถึงพรมแดนระหว่างอินโดจีนของฝรั่งเศส (เวียดนาม) และแคว้นยูนนานของจีน และมุ่งหน้าไปทางตะวันตก (Szemao) เขาเริ่มค้นหาด้าน *Davidia involucrata* (Dove Tree) เขามีข้อมูลเกี่ยวกับต้นไม้นี้มาพร้อม พุดกันว่ามันเป็นต้นไม้ต้นที่ทำให้เขาเดินทางข้ามครึ่งโลกไปดู ปรากฏว่าต้นนั้นถูกตัดโค่นลงเพื่อใช้สร้างกระท่อมชาวบ้านหลังหนึ่ง เขาไม่ยอมเสียเวลา เริ่มสำรวจพืชพรรณในบริเวณนั้น และพบต้น *Actinidia deliciosa* (ที่เรารู้จักกันในวันนี้ว่า Kiwi fruit และที่เราเชื่อว่าเป็นพันธุ์พื้นเมืองของนิวซีแลนด์ ความจริงไม่ใช่เลย แต่การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับพืชเศรษฐกิจนี้ทำให้คนเข้าใจผิด) ไม่นานต่อมา เขาไปพบป่าละเมาะต้น *Davidia* ทั้งหมด เก็บเมล็ดจากต้นไว้เป็นจำนวนมาก สรุปได้สั้นๆ ว่า เขาสามารถรวบรวมพืชพรรณต่างๆ ทั้งแบบตากแห้ง และแบบสดที่บรรจุเข้าในตู้กระจก 35 ตู้ (ที่รวมตัวอย่างพืชประเภทหัวและเหง้า ที่แยกแยะเป็น tubers, corms, bulbs, rhizomes) ทั้งหมด 906 ชนิดและเมล็ดพืชพรรณอีก 300 ชนิด เขาได้นิยามว่า Chinese Wilson

George Forrest (1893-1932) ชาวสก๊อตอีกคนหนึ่งที่เป็นนักสำรวจพืชพรรณและพรรณไม้คนสำคัญที่สุดในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้นำ

พืชพรรณหลายร้อยชนิดเข้าสู่วัฒนธรรมยุโรป ฉายาที่คนปัจจุบันตั้งให้คือ Indiana Jones of the the plant world เมื่อเรียนจบและไปเป็นผู้ช่วยของหมอยา ได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของสมุนไพรและการทำสมุดสมุนไพร (herbarium) แต่วิญญานนักผจญภัยทำให้เขาเดินทางไปซูดานในออสเตรเลียอยู่ถึง 10 ปี เมื่อกลับเข้าอังกฤษในปี 1903 ได้ไปทำงานในหอสมุดไพรของสวนพฤกษศาสตร์แห่งเมือง Edinburgh ต่อมาถูกส่งไปหาพืชพรรณไม้ต่างๆ ในแคว้นยูนนานของจีนในปี 1904 เขาไปตั้งศูนย์ปฏิบัติการที่เมือง Talifu ทำความคุ้นเคยกับชาวเมือง ภาษาและวัฒนธรรม ในปี 1905 เขานำคณะสำรวจพืชพรรณ (มีนักสำรวจพื้นเมืองติดตามไปด้วยอีก 17 คน) มุ่งหน้าไปทางตะวันตกเฉียงเหนือของแคว้นยูนนานแถวพรมแดนธิเบต ได้เก็บพืชพรรณจำนวนมาก ทำสมุดสมุนไพร และสะสมเมล็ดพืช แลพบนั้นเป็นป่า rhododendrons ทั้งถิ่น ทำให้เขาได้เห็นพืชพันธุ์ที่อุดมและหลากหลายมากทีเดียว คณะสำรวจมิได้เสียใจเกี่ยวกับการเมืองในแถบนั้น ที่ทำให้พระละมะธิเบตจับและฆ่าชาวต่างชาติและชาวพื้นเมืองที่เข้าไปยุ่งกับคนต่างชาติ ทั้งทีมของเขาถูกจับฆ่าทั้ง เขาเองเกือบเอาชีวิตไม่รอด ต้องหลบๆ ซ่อนๆ เดินทางกลางคืนเพื่อหนีออกจากถิ่นนั้น ได้พวกกลิสซุช่วยและเขาต้องปลอมแปลงตนเป็นชาวธิเบต ในที่สุดสามารถเล็ดลอดกลับไปยังฐานที่ Talifu เขามีได้หนึ่งนอนพักหรือย่อท้อ ร่วมทีมกับ George Litton ผู้ทำงานในสถานกงสุลอังกฤษ ออกสำรวจพืชพรรณและเก็บตัวอย่างต่อในแถบ Tengyueh แล้วขึ้นไปยัง Salween ผ่านสภาพภูมิอากาศตั้งแต่ร้อนจัดในป่าทึบไปจนถึงหนาวจัดในเทือกเขาสูง ต่อสู้กับแมลงชนิดต่างๆ และต้นไม้ที่มีพิษเพื่อให้ได้พืชพรรณที่แปลกที่สุดสมบูรณ์ที่สุด เมื่อกลับถึงฐานไม่นาน Litton ถึงแก่กรรมด้วยโรคมาเลเรีย แต่ยังไม่ทำให้ Forrest ย่อท้อ เขาฝึกคนพื้นเมืองเพื่อให้เป็นผู้ช่วยเขาแล้วพาคณะออกเดินทางไปสำรวจแถบ Likiang เขาเองล้มป่วยด้วยมาเลเรียและทำให้ต้องกลับไปฐาน ส่วนผู้ช่วยของเขายังคงยินดีทำหน้าที่ต่อ เขากลับสู่อังกฤษในปี 1906 พร้อมวัสดุจำนวนมาก มีเมล็ดรวมกันเป็นน้ำหนักร้อยหลาย

ร้อยปอนด์ หัว เหง้า ราก และต้นไม้รวมเป็นจำนวนพันๆ อย่างและสมุดสมุนไพรมหาศาลที่เขาทำเองอีก แม้ว่าประสบการณ์ที่ยุนนานั้นแสนเชื่อง แต่ Forrest มีความรู้สึกผูกพันกับถิ่นนั้น และกลับไปในชีวิตเขาอีกหกครั้ง มักแต่งตัวเหมือนชาวจีนท้องถิ่น แต่ครั้งก็สำรวจไกลออกไปถึงตอนบนของพม่า ตะวันออกของทิเบต แคว้นเสฉวน แม้เขาจะไม่เคยเขียนหนังสืออะไรไว้ แต่สิ่งที่เขานำกลับมาแก่อังกฤษและยุโรปมีค่าเหลือคณาต่อการศึกษาธรรมชาติวิทยาเกี่ยวกับจีน เป็นผู้นำพรรณไม้ใหม่ๆ กว่า 1,200 สายพันธุ์สู่วงการศึกษาวิทยาศาสตร์พืชพรรณ รวมไปถึงพันธุ์นกและสัตว์เลื้อยคลานด้วย นมอีกหลายพันธุ์ ได้รับเหรียญกิตติมศักดิ์ Victoria จากราชสมาคมพฤกษศาสตร์ (1921) และเหรียญเกียรติคุณ the Veitch Memorial Medal (1927) และได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกของสมาคม Linnean Society (1924) ในการเดินทางสำรวจครั้งสุดท้ายที่ยุนนาน เขาบอกว่าต้องการไปสะสมงานที่นั่นและเก็บพืชพรรณที่เขาจะได้ไม่ครบ ปรากฏว่าเขาสามารถรวบรวมมาได้อีกมากมาย เมื่อจัดหีบห่อทุกอย่างพร้อมส่ง เขาล้มลงสิ้นใจเพราะหัวใจล้มเหลวนอกเมือง Tengyueh เมืองที่เขาคุ้นเคย มีรายงานสรุปไว้ว่า Forrest ได้ทำสมุดรวมสมุนไพรมหาศาลแห่งไว้ถึง 3 หมีนชนิด ทุกคนรู้จัก Forrest ในฐานะผู้นำพันธุ์ใหม่ๆ ของ rhododendrons เข้าอังกฤษ รวมทั้งหมดมากกว่า 300 ชนิด รวมทั้งดอกไม้อื่นๆ เช่น camelias, clematis, magnolias, Himalayan poppies, lilies, primulas และ gentians มีพืชหลายพันธุ์ที่ตั้งชื่อเป็นเกียรติแก่ Forrest พืชพรรณต่างๆ ที่เขานำมาเพิ่มแก่วรรณพฤกษศาสตร์ในอังกฤษและโดยเฉพาะที่เมือง Edinburgh ผู้เป็นเจ้าของคลังสะสมพืชพรรณชุดจีน-ทิเบต (ทั้งที่เป็นต้นยังมีชีวิตและที่ตากแห้งเก็บไว้เป็นตัวอย่าง) รวมกันเป็นคลังที่ใหญ่ที่สุดในโลก และเป็นคลังพืชพรรณป่าดั้งเดิมจากจีนที่อยู่นอกแผ่นดินจีนที่ใหญ่ที่สุดในโลกด้วย คลังพืชพรรณนี้ยังคงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายที่ Chinese Hillside ในเมือง Edinburgh

ยังมีพรานพืชพรรณชาวสก็อตอีกหลายคน ต่างเป็นวีรบุรุษในโลกพฤกษศาสตร์ เช่น Francis Masson (1714-1805) ไปสำรวจแอฟริกาได้นำพืชพรรณสักร้อยชนิดมาให้แก่สวน Kew ต่อมา Archibald Menzies (1754-1842) ไปสำรวจยุโรป อเมริกาเหนือและใต้ ชิลีและแคนาดา ถัดมา John Jeffrey (1826-53) ไปสำรวจมลรัฐ Oregon และแคลิฟอร์เนีย และหายไปในทะเลทราย Colorado ส่วน George Sherriff (1898-1967) ชาวสก็อตออกไปสำรวจกับ Frank Ludlow (1895-1972) ชาวอังกฤษ ในแถบหิมาลัยด้านตะวันออก ทิเบตและแคว้นแคชเมียร์ เป็นต้น ส่วนชาวอังกฤษอื่นๆนั้นเช่น Reginald Farrer (1880-1920) ไปสำรวจจีนและพม่า สำหรับ Joseph Rock (1884-1962) ไปสำรวจจีนเช่นกัน และ Frank Kingdon Ward (1885-1958) ไปสำรวจภาคตะวันตกเฉียงใต้ อินเดียและพม่า อย่างไรก็ตาม พรานพืชพรรณชาวสก็อตในปัจจุบันก็มีหลายคน พวกเขาสำคัญและรู้จักพืชพรรณกับรู้จักเลือกเหมือนนักสำรวจหรือพรานรุ่นก่อนๆ เช่น David Long ผู้มุ่งสำรวจพันธุ์ไม้ดอกในแถบภูฏานและเนปาล และโดยเฉพาะเก็บหญ้าอมสทุกพันธุ์จากทั่วโลก George Argent ไปสำรวจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ Tom Miller ไปสำรวจพันธุ์ไม้ดอกในแดนอาหรับ เป็นต้น

ตัวอย่างชีวิตของบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น รวมกันเป็นแรงกระตุ้นมหาศาลที่ทำให้ชาวอังกฤษคลั่งไคล้การทำสวน รักสวน รักความเขียวชอุ่ม สวนอังกฤษเปลี่ยนโฉมหน้าไปโดยสิ้นเชิง เมื่อพันธุ์ไม้ใหม่ๆ เหล่านี้เพาะขึ้นได้สำเร็จงดงามและออกวางขายในท้องตลาด นักสำรวจหรือพรานพืชพรรณทั้งหมดอุทิศและเสี่ยงชีวิตเพื่อนำพันธุ์ไม้ใหม่ๆ มาสู่สวนอังกฤษ และในที่สุดยุโรปโดยมิเคยได้รับการยกย่องเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่ร้อยละ 99 ของจำนวนพืชพรรณที่ปลูกในสวนอังกฤษปัจจุบัน เป็นผลงานของนักสำรวจและพรานพืชพรรณทั้งหมด ความจริงนี้ทำให้เราเข้าใจอย่างสิ้นสงสัยว่า พืชพรรณต่างๆ ได้เปลี่ยนสีสันและโฉมหน้าของสวนตะวันตก ของวัฒนธรรมและวิถีการครองชีวิตอย่างไร และนำความมั่งคั่งมาสู่

ประเทศเพียงใด ธุรกิจพืชพรรณเป็นหนึ่งในธุรกิจที่สำคัญที่สุดของประเทศอังกฤษ ส่วนสวนพฤกษศาสตร์ทั้งหลายในอังกฤษและสวน Kew โดยเฉพาะราชสมาคมพืชพรรณของอังกฤษยังคงเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชพรรณและในที่สุดปลูกฝังความรักพืชพรรณในหมู่ชาวอังกฤษเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ รวมทั้งเป็นสถาบันตัวอย่างสำหรับประเทศอื่นๆ อีกด้วย

ในปัจจุบัน พรานล่าพรรณไม้ก็มีความปรารถนาเหมือนพรานยุคก่อนๆ ที่ต้องการหาพืชพรรณใหม่ๆ ที่มีคุณค่าทางวิทยาศาสตร์ พฤกษศาสตร์หรือความพอใจส่วนตัว พวกเขามีเครื่องมือ มีอุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งการเดินทางที่สะดวกกว่ากันมากนัก ตัวอย่างพืชพรรณที่เก็บมาได้ก็มีวิธีเก็บรักษาได้ดีกว่าเมื่อสองร้อยปีก่อน อย่างไรก็ตาม นายพรานก็ยังเสี่ยงอันตรายอยู่นั่นเอง เป็นภัยแบบใหม่ที่โยงไปถึงการเมืองกับความรังเกียจผิวและศาสนาเป็นต้น พรานยุคปัจจุบันจึงยังคงเสี่ยงชีวิตมากเท่าเดิม บ้างถูกจับ ถูกขโมยหรือริบทรัพย์สิน ถูกนำไปปล่อยในป่าลึกเป็นต้น เพื่อให้ความคุ้มครองทั้งพรานพรานไม้และปกป้องสิทธิของเจ้าของพื้นดิน ในปี 1988 ที่ประชุม The Rio Earth Summit ได้มีมติบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศขึ้นที่ระบุว่า แต่ละประเทศมีสิทธิทางเศรษฐกิจและภูมิปัญญาเหนือพืชพรรณไม้ที่มีในประเทศของตน นั่นคือหากควินิน สำลี น้ำตาล กาแฟหรือชา ฯลฯ เพิ่งค้นพบในวันนี้ ประเทศเจ้าของพืชพรรณเหล่านี้มีสิทธิ์เรียกร้องค่าภาคหลวงหรือค่าลิขสิทธิ์จากการใช้พืชพรรณเหล่านี้ในทุกประเทศ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอำนาจควบคุมการเก็บสะสมพืชพรรณอย่างเคร่งครัด มีกฎหมายของสมาคม The Convention on International Trade in Endangered Species (CITES) ที่คอยจับผู้เก็บหรือทำลายพืชพันธุ์ที่หายากหรือที่กำลังสูญพันธุ์ลงไปในเรื่อยๆ กฎหมายระหว่างประเทศแบบนี้ได้รับด้วยความร่วมมือจากสถาบันพฤกษศาสตร์สำคัญในอังกฤษ เช่นสวน Kew สวนที่ Edinburgh และที่ Reading University สถาบันทั้งสามนี้เป็นผู้อุปถัมภ์การเก็บสะสม

พรรณไม้เพื่อจุดมุ่งหมายทางวิทยาศาสตร์ โดยมีรัฐบาลกลางของอังกฤษเป็นผู้ออกไปประกาศนียบัตรอนุมัติได้แต่ผู้เดียว ให้ใครไปเก็บพืชพรรณที่ไหน การออกเก็บพรรณไม้จากถิ่นต่างๆ ทั่วโลกกลายเป็นความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อการอนุรักษ์พรรณไม้ให้คงอยู่เป็นสำคัญ เพราะระบบนิเวศที่เสื่อมทรามลง ทำให้ต้นไม้สูญพันธุ์ลงไปเรื่อยๆ ข้อมูลจากกระทรวงสิ่งแวดล้อมยืนยันว่าภายในเวลาเพียงห้าสิบปีข้างหน้าโลกจะสูญเสียพืชพรรณไปไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนพืชทั้งหมดที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน ความจริงนี้กระตุ้นให้หน่วยงานจำนวนมากในอังกฤษร่วมมือกัน สร้างมาตรการป้องกันการทุกวิถีทางที่จะทำได้ อย่างไรก็ตามยังมีนักเล่นต้นไม้ที่สะสมพืชพรรณเพื่อชื่นชมความงามของมันในฐานะพืช มิใช่ในฐานะข้อมูลวิทยาศาสตร์ พืชพรรณใหม่ๆ ก็ยังนำเข้าสู่อังกฤษอยู่เรื่อยๆ ส่วนใหญ่ไม่ใช่พันธุ์ใหม่ที่เดียวเพราะเคยมีผู้บันทึกไว้แล้ว แต่ยังไม่เคยมีผู้ใดได้เห็นต้นแท้ๆ ของมันเพราะปลูกไม่เคยขึ้นมาก่อนเป็นต้น ในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 21 นี้ คนส่วนใหญ่อาจคิดว่าไม่น่าจะมีพืชพันธุ์ใหม่ๆ เหลือให้สำรวจแล้ว หรือยังอาจไม่สำนึกว่ามีพืชจำนวนมากที่สูญหายตายจากไปแล้ว พุ่มหญ้าแพรรี (prairie) อันอุดมสมบูรณ์ในภาคเหนือของทวีปอเมริกาที่หายสูญไป ป่าดงดิบหนาที่บในอเมริกาใต้ แอฟริกา และเอเชียบางลง ทุกอย่างชี้ให้เห็นอย่างไรข้อสงสัยว่า นี่กลับเป็นยุคเร่งด่วนของการสำรวจพืชพรรณ มิใช่เพื่อหาพันธุ์ใหม่ๆ ที่สำคัญยิ่งยวดกว่านั้นคือการช่วยชีวิตของพันธุ์เก่าๆ ไว้ให้ได้มากที่สุด

ศิลปินพฤษชาติชาวอังกฤษ

ดังได้กล่าวแล้วว่า การวาดภาพพืชพรรณใหม่ๆ ที่พบในต่างแดน เป็นกิจกรรมสำคัญของการไปสำรวจ ควบคู่กับการทำสมุดพืชพรรณตากแห้ง กิจกรรมทั้งสองรวมกันเป็นเอกสารข้อมูลที่สำคัญที่สุด ที่เป็นพยาน

ของการค้นพบ และเป็นคู่มือสำหรับการจัดจำแนกแยกแยะออกเป็นชุดเป็นระบบรายการพืชพรรณ ภาพวาดสีดีกว่าใบไม้ดอกไม้จริงที่ตากแห้ง ในแง่ที่สืบภาพทันทานานกว่าสีธรรมชาติจากดอกและใบที่เลือนลางหรือเปลี่ยนไป ในยุคที่ยังไม่มีกล้องถ่ายรูป การวาดภาพพฤกษชาติได้พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง อาจจัดเข้าในแบบจิตรกรรมชีวิตนิ่งแบบหนึ่ง (still life) แต่ก็มีผู้ประหลาดว่าภาพพฤกษชาติเหล่านั้นเป็นเพียงภาพประกอบความเข้าใจ มีอาจนับเป็นศิลปะในตัวเองได้ ความจริงแล้วซับซ้อนยิ่งกว่านั้น เพราะนอกจากจะต้องมีรายละเอียดที่เป็นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์แล้ว ยังต้องจับเอกลักษณ์ของพืชแต่ละอย่างไว้ให้ได้ ศิลปินจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณด้วย ภาพพฤกษชาติจึงเป็นภาพที่มีศิลปะที่เป็นเหมือนบทกลอนหรือทำนองเสนาะที่เชื่อมระหว่างวิทยาศาสตร์กับศิลปะ มีจิตรกรน้อยคนที่บรรลุถึงขั้นนั้น และภาพประเภทนี้ก็ยังคงสอน ให้ข้อมูล และแรงบันดาลใจได้เรื่อยมา

Sydney Parkinson (ราว 1745-1771, ชาวสก๊อต) เป็นหนึ่งในจิตรกรพฤกษชาติน้อยคนของอังกฤษ เมื่อสำเร็จการศึกษาและหลังจากได้ฝึกฝนฝีมือในการวาดภาพดอกไม้ต้นไม้ เขาลงไปยังกรุงลอนดอนเพื่อหาโอกาสวาดภาพพืชพรรณใหม่ๆ จึงแวะเวียนไปที่สวนเพาะพันธุ์ไม้ของ James Lee และ Lewis Kennedy ที่ตั้งอยู่แถว Hammersmith สำหรับ James Lee เขียนหนังสืออธิบายระบบการจัดแบ่งพืชพรรณของ Carl Linnaeus ทำให้เขามีชื่อเสียงและสถานเพาะเลี้ยงพืชพันธุ์ของเขาก็มีคนสนใจไปๆ มาๆ เป็นประจำรวมทั้ง Joseph Banks ด้วย เมื่อ Banks เห็นฝีมือของ Parkinson เขาริบจ้างให้ไปวาดภาพประจำที่สวน Kew ทันที ยังไม่ถึงปีต่อมา Banks ว่าจ้าง Parkinson ให้ไปกับคณะสำรวจของเขาที่จะไปกับเรือ Endeavour ของกัปตัน Cook และเพื่อให้ Parkinson สามารถวาดภาพดอกไม้พืชพรรณต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ เขายังว่าจ้างจิตรกรอีกคนหนึ่งคือ Alexander Buchan เพื่อไปบันทึกภาพทิวทัศน์ ภาพเหตุการณ์และการเดินทาง Parkinson ต้องทำงานหนักทีเดียวเพราะทั้ง Banks และ

Solander ให้วาดภาพบันทึกทุกอย่างที่เก็บติดแท็ขึ้นมาจากทะเลทุกวันเมื่อยามไม่ได้ขึ้นไปเก็บจากบนบก แต่ Parkinson ก็ไม่เคยปั่นและทำงานอย่างตั้งอกตั้งใจ จนเป็นที่รักใคร่นับถือของทั้งนายเรือและลูกเรือ ตลอดเส้นทางก่อนที่เรือจะล่องลงสู่มหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้ เขาเนรมิตภาพวาดพฤกษชาติเสร็จอย่างสวยงามน่าทึ่ง แต่พอเรือไปเทียบที่ตาสีติ การทำงานเป็นไปด้วยความยากลำบาก ตามสมุดบันทึกของ Parkinson เล่าถึงจำนวนยุงและแมลงวันที่รุมรอบตัวจิตรกรและลงเกาะบนหน้ากระดาษ รวมทั้งกินสีบนกระดาษทันทีที่จิตรกรป้ายลงไป ต่อมาแม้จะมีการกางตาข่ายกันยุงกันแมลง ลดความรำคาญลงไปได้ แต่ก็ได้ทำให้ปัญหาหมดไป เพราะทั้งยุงและแมลงวันยังคงเกาะเต็มบนตาข่าย ภาระของ Parkinson หนักลงอีกเมื่อ Alexander Buchan จิตรกรอีกคนหนึ่งล้มป่วยและเสียชีวิต ทำให้ Parkinson ต้องรับหน้าที่รับภาระวาดภาพทุกอย่างคนเดียวไม่เฉพาะภาพพืชพรรณเท่านั้น ที่นิวซีแลนด์เมื่อคณะสำรวจไม่ได้พืชพรรณใหม่ๆ นัก Parkinson จึงมีโอกาสดวาดภาพชนเผ่าเมารี และเมื่อไปถึงออสเตรเลีย พืชพรรณทั้งหมดที่นั่นเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่พวกเขายังไม่เคยรู้เห็นมาก่อนเลย จึงพากันเก็บสะสมพืชพรรณทุกอย่างจำนวนมากในแต่ละวัน Parkinson มีงานล้นมือ ในที่สุดต้องสเก็ทซ์เป็นภาพไว้เท่านั้น พร้อมบันทึกข้อมูลสีของแต่ละอย่างเพื่อหาโอกาสแต่งเติมสีเข้าไปทีหลัง จากออสเตรเลียไปยังเกาะชวาที่เมือง Batavia (Jakarta ในปัจจุบัน) ลูกเรือล้มป่วยและเสียชีวิตหลายคนด้วยโรคเมือร่อนประเภทต่างๆ ทั้งไข้มาเลเรีย โรคบิด โรคปอด เชื้อโรคยังคงติดอยู่ในเรือ เมื่อเรือออกจากเมือง Batavia มุ่งสู่ปลายแหลมแอฟริกา Parkinson เองล้มป่วยและเสียชีวิตในเรือกลางมหาสมุทรแปซิฟิกนั่นเอง งานวาดของเขา รวมกันได้เป็นเล่มโตทีเดียว มีภาพวาดพฤกษชาติลงสีเสร็จสมบูรณ์ ที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงทั้งหมด 280 ภาพ กับภาพสเก็ทซ์และภาพลายเส้นอีกมากกว่า 900 ภาพ Banks ได้ซื้อลิขสิทธิ์ของภาพทั้งหมดของ Parkinson และให้จิตรกรอื่นๆ รวมทั้งช่างแกะภาพทำผลงานของ Parkinson ไว้ แต่ไม่มีใครทำได้ดีกว่างานฝีมือของ Parkinson เอง

ด้วยเหตุผลอะไรก็แล้วแต่ ภาพเหล่านั้นมิได้พิมพ์ออกมาจนถึงปี 1900 และผู้ทำก็ได้เอ่ยถึง Parkinson มากนัก ปัจจุบันทุกคนยกย่องอัจฉริยะภาพของ Sydney Parkinson ว่าเป็นศิลปินพฤกษชาติที่แท้จริงของคริสต์ศตวรรษที่ 18 สังคมให้เกียรติด้วยการตั้งชื่อสกุลต้นไม้สกุลหนึ่งว่า *Ficus parkinsonii*

Walter Hood Fitch (1817-1892) ชาวสก๊อต เป็นจิตรกรพฤกษชาติที่สำคัญที่สุดในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในฐานะที่เป็นจิตรกรคนเดียว ที่วาดภาพดอกไม้พืชพรรณประกอบวารสารพฤกษศาสตร์สำคัญๆ ของยุค เช่นวารสาร Botanical Magazine แห่งมหาวิทยาลัย Glasgow ต่อมาเป็นจิตรกรคนเดียวที่วาดภาพให้วารสารและสิ่งตีพิมพ์ทุกอย่างทั้งที่ออกเป็นทางการรวมทั้งของสวน Kew ตั้งแต่ปี 1841 ผลงานของเขาปรากฏอยู่ในหนังสือพฤกษศาสตร์เกือบทุกเล่มที่ออกมาในยุคนั้น และที่เป็นหนังสือของนักพฤกษศาสตร์เกือบทุกคนด้วยเช่นกัน

จิตรกรพฤกษชาติที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่ง ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือ Marianne North (1830-1890) เป็นเอกสตรีที่ไม่มีใครเทียบเท่า เธอเรียนฝึกฝนจิตรกรรมสีน้ำด้วยตนเอง ออกเดินทางสำรวจไปสี่มุมโลกเพื่อหาเนื้อหาสำหรับการวาดภาพ เขียนอัตชีวประวัติและบันทึกการผจญภัย Marianne North เกิดในตระกูลคหบดีผู้ร่ำรวยทั้งเงินทองและฐานะ (บิดาเป็นสมาชิกรัฐสภาแห่ง Hastings) เธอสนใจจิตรกรรมและการเขียน อันเป็นงานอดิเรกของสตรีผู้ดีแบบฉบับยุควิกตอเรีย แต่คงไม่มีสตรีใดที่นำงานอดิเรกมาเป็นงานอาชีพหลักของตนเองอย่างเธอ บิดาของเธอเดินทางบ่อยๆ ไปทั่วยุโรปและตะวันออกกลางเพื่อธุรกิจและความบันเทิงส่วนตัว Marianne ลูกสาวคนโตมักติดตามไปด้วยเสมอ ระหว่างนี้เธอก็พัฒนาความชำนาญในการวาดภาพ กระทั่งวิญญานสำนักของการเป็นศิลปินในตัวเธอมากขึ้นตามลำดับ เมื่อบิดาถึงแก่อนิจกรรม เธอรู้สึกเหมือนถูกปล่อยแพไขว่คว้าหาจุดหมายของตนเอง ในที่สุดตัดสินใจใช้มรดกที่บิดาทิ้งไว้ให้เธอเพื่อบรรลุเป้าหมายที่เธอตั้งไว้ คือการวาดภาพดอกไม้ในสภาพแวดล้อม

ธรรมชาติของมัน การเดินทางไกลคนเดียวครั้งแรกของเธอเริ่มในปี 1871 เธอไปอเมริกาและแคนาดาโดยผ่านไประหว่าง Jamaica เธอนำจดหมายแนะนำจากคนสำคัญที่เกี่ยวข้องและรู้จักเธอติดตัวไปด้วย ทำให้เธอได้รับความสะดวกสบายพอควรทีเดียว ซึ่งจะเป็นเช่นนี้ตลอดชีวิตเธอ นับว่าเป็นคนโชคดีมากที่ชะตาชีวิตส่งเสริมให้เธอได้เป็นอย่างที่ต้องการทุกประการ แต่เธอก็เป็นคนที่มีใจถึงและอดทนทีเดียว ที่พื้นผิวดูสู้กับสภาพพื้นที่เลวร้ายต่างๆ ขนาดต้องนอนกลางดินกินกลางทรายเธอก็ทำ เพื่อไปถึงจุดภูมิประเทศและพืชพรรณที่เธอต้องการวาดให้ได้ ครั้งที่สอง เธอไปในป่าดิบของบราซิลและอยู่ที่นั่น 8 เดือน วาดภาพทั้งหมด 100 ภาพ ในปี 1875 เธอเดินทางข้ามทวีปอเมริกาเพื่อไปยังญี่ปุ่น เกาะซาราวัก ซวา ศรีลังกา แล้วจึงวกกลับเข้าอังกฤษ ไม่ทันได้หยุดพักก็พร้อมที่จะเดินทางต่อไปอินเดีย และไปนานถึง 15 เดือน ได้วาดภาพพืชพรรณต่างๆ ไว้ 200 ภาพ รวมทั้งภาพอาคารสถาปัตยกรรมอินเดียที่เธอชอบด้วย เมื่อกลับมาอังกฤษ เธอจัดนิทรรศการภาพวาดของเธอที่ Conduit Street ได้รับการต้อนรับอย่างดี ทำให้เธอไปจัดแสดงที่สวน Kew อีก ในปี 1879 เธอเขียนจดหมายถึง Sir Joseph Hooker ผู้อำนวยการสวน Kew ในตอนนั้น แสดงความปรารถนาที่จะมอบผลงานทั้งหมดของเธอ กับอาคารที่จะเป็นหอศิลป์แสดงผลงานเหล่านั้นให้เป็นสมบัติของสวน Kew โดยมีข้อแม้ว่า หอศิลป์นี้ต้องเปิดให้ประชาชนเข้าชมหรือเข้าไปนั่งพักได้ แนนอนสวน Kew รับไว้ทันทีตามเงื่อนไขของเธอ James Fergusson เพื่อนของเธอผู้เป็นนักประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม เป็นผู้ออกแบบหอศิลป์ตามโครงสร้างสถาปัตยกรรมยุคอาณานิคมที่เธอเคยเห็นและชื่นชอบในอินเดีย เมื่อหอศิลป์สร้างเสร็จ เธอเองเป็นผู้จัดภาพวาดของเธอทั้งหมดโดยเรียงตามที่ตั้งภูมิศาสตร์ นอกจากนี้เธอยังได้ประดับตกแต่งภายในด้วยแบบดีไซน์ของเธอเอง แต่ก่อนที่หอศิลป์จะเสร็จ เธอเตรียมตัวออกเดินทางไปออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ระหว่างการเดินทางสำรวจภายในออสเตรเลีย ได้พบกับ Marian Ellis Rowan สตรีสาวผู้เป็นศิลปินธรรมชาติวิทยา Rowan สอนให้

North ใช้สีน้ำมัน ซึ่งเธอก็เรียนได้เร็วและเริ่มสร้างสรรค์ภาพสีน้ำมันตั้งแต่นั้น ในบรรดาผลงานของ North มีภาพพืชพันธุ์ใหม่ๆที่ยังไม่เคยมีใครเห็นหรือรู้จัก และได้รับการตั้งชื่อต่อมาเพื่อเป็นเกียรติแก่เธอ เช่น ต้น *Northea seychellana*, พืชกินแมลงที่มีกระเปาะทรงคนโทหรือกรวยสำหรับดักแมลงที่เธอค้นพบในบอร์เนียว เรียกว่า *Nepenthes northiana* ส่วน *Areca northiana* เป็นต้นปาล์มที่มีขนเหมือนปีกนกประเภทเดียวกับหมาก และต้น *Kniphofia northiana* พันธุ์ว่านหางจระเข้จากแอฟริกาใต้เป็นต้น การเดินทางของเธอยังมิได้หยุดอยู่แค่นั้น เพราะยังเหลือทวีปสุดท้ายที่เธอไม่เคยไป นั่นคือแอฟริกา เพราะฉะนั้นในปี 1882 เธอออกเดินทางไปที่ Cape แล้วขึ้นไปทางเหนือถึง Seychelles ก่อนที่จะกลับอังกฤษในปี 1883 ในปีถัดมาเธอเดินทางไปชิลีแม้จะมีโรคธุมมาตีซึมและหุหนวกมากขึ้นทุกที เมื่อกลับเข้าอังกฤษ เธอตระหนักแล้วว่านั้นเป็นการเดินทางครั้งสุดท้ายของเธอ เธอย้ายออกไปอยู่ที่ Alderley ในแคว้น Gloucestershire และถึงแก่กรรมในปี 1890 หอศิลป์ของเธอที่สวน Kew ชื่อ the Marianne North Gallery รวมภาพฝีมือเธอ 832 ภาพ และจนถึงทุกวันนี้ยังคงเป็นอาคารที่ดึงดูดคนไปชมมากที่สุดอาคารหนึ่งในสวน Kew

นอกจากการวาดภาพพฤกษชาติยังมีการแกะบนแผ่นโลหะที่ทำให้สามารถพิมพ์ภาพออกมาเป็นจำนวนมาก ชาวอังกฤษสะสมภาพเหล่านี้ด้วยควบคู่กับการสะสมพืชพรรณไม่จริง ๆ การวาดภาพพฤกษชาติจะน้อยลงไปเรื่อยๆเมื่อกล้องถ่ายรูปและกล้องถ่ายภาพยนต์พัฒนาขึ้นซึ่งรวมไปถึงเทคนิคการถ่ายภาพแบบเร่งความเร็วและการถ่ายภาพแบบยืดเวลาให้ช้าลงไปมาก ยิ่งทำให้เราได้เห็นการเคลื่อนไหวจนถึงการอกเงยของพืชพรรณที่สร้างความพิศวงไม่รู้วาย

ภาพพืชพรรณเป็นเหมือนฉากหลังของทุกชีวิตในอังกฤษ เป็นแบบประดับของเกือบทุกอย่างในบ้าน ตั้งแต่กระดาดะปิดฝาผนัง ลายบนกระจกหน้าต่างหรือประตู ม่าน ผ้าคลุมหรือผ้าปูเตียง ผ้าปูเก้าอี้หรือเครื่องเรือน พรหมและสิ่งทอประดับผนัง แบบเตียง เครื่องเรือนไปจนถึงลาย

ประดับด้วยโกลิโอซาม และในที่สุดลวดลายและสีสันทองเลื้อยผ้า มีใช้เรื่อง บังเอิญที่ William Morris (1834-1896 ชาวลอนดอน) ใช้ภาพเฟิร์น ดอกไม้ กิ่งไม้ และสัตว์ เป็นแบบของงานสร้างสรรค์ทุกอย่างของเขา หรือ การที่เขาแรงจูงใจเพื่อยกระดับนายช่างฝีมือว่าเทียบเท่าช่างศิลป์อื่นๆ หรือ การที่เขากระตุ้นให้ชาวอังกฤษเห็นความน่าเกลียดของสังคมที่เขาเปรียบ คนงาน ที่ฉกฉวยความงามที่ชีวิตมีให้ทุกคนจากพวกเขา Morris มิได้เป็น เพียงศิลปิน แต่เป็นนักเขียนด้วยและในที่สุดเป็นผู้นำกระแสสังคมนิยมใน อังกฤษ ประท้วงสังคมอุตสาหกรรมที่ผิดธรรมชาติ ที่อยู่ดิ้นรนต่อชนชั้น คนงาน มีใช้เรื่องบังเอิญเช่นกันที่ Charles Rennie Mackintosh (1868-1928 ชาวสก๊อต) สร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่ใช้แบบประดับจากธรรมชาติ เลียนแนวเส้นโค้งอันอ่อนช้อยของไม้ดอกและความงามของทัศนียภาพอัน สวยงามน่าทึ่งของสก๊อตแลนด์ที่เขาเคยวาดเคยสเก็ตซ์มานับครั้งไม่ถ้วน ตั้งแต่วัยเด็ก เขาเป็นผู้นำคนสำคัญของกระบวนกรสร้างสรรค์ศิลปะแนว ใหม่หรือ “อาร์-นูโว” (Art Nouveau) ในสก๊อตแลนด์ ที่ยังผลให้มีการสถา ปนกระแส Sezessionstil (หรือ The Secession) ขึ้นในออสเตรียในราวปี 1900 ยิ่งกว่านั้น Glasgow School of Art เป็นหนึ่งในผลงาน สถาปัตยกรรมของ Mackintosh มีใช้เรื่องบังเอิญอีกเช่นกันที่ Arthur Lasenby Liberty (1843-1917) เปิดร้านขายเครื่องตกแต่งบ้าน พรหม ผ้า และศิลปวัตถุจากญี่ปุ่นและจากตะวันออก และในที่สุดผลิตผ้าพิมพ์แบบ ตะวันออกสำหรับใช้ตัดเสื้อผ้าและสำหรับใช้บุเครื่องเรือนหรือตกแต่งบ้าน ต่อมาสั่งเข้าผ้าทอสำเร็จจากชาว อินเดีย อินโดจีนและเปอเซียมาพิมพ์ลาย ในอังกฤษ เรียก “Liberty Art Fabrics” และสร้างสรรค์แฟชั่นผ้าฝ้ายพิมพ์ ดอกไม้ใบไม้ตามกระแสของศิลปะแนวใหม่ เริ่มด้วยผ้าฝ้าย ต่อมาผ้าไหม ผ้ากำมะหยี่ ผ้าขนสัตว์และผ้าใยสังเคราะห์ ในศตวรรษที่ 19 แบบ เลื้อยผ้าในสไตล์ของลิเบอร์ตี้ต้องการสื่อความรักความฝัน การใช้ชีวิตใน ธรรมชาติ วิญญาณอิสระ ชีวิตที่พ้นกรอบรัดหรือหลุดออกจากความ ฉาบฉวยของสังคมในเมืองใหญ่มากกว่า แบบเลื้อยและผ้าของลิเบอร์ตี้ไม่ใช่

แบบที่ชาวเมืองใส่ไปงานสังคมชั้นสูง เป็นแบบเรียบง่าย เลื้อยเลื้อยหรือเลื้อย
ชววย กระโปรงรูปดอกไม้นั้น (ผ้าลิตีเบอติ์ในยุคปัจจุบันยังคงเป็น
ลวดลายดอกไม้ แต่ก็มีลายและแบบทันสมัยตามกระแสนิยมยุคใหม่และ
สีลันแห่งยุค) แนวการสร้างสรรค์ของลิตีเบอติ์เคยสื่อค่านิยมของชาวอังกฤษ
ที่สะท้อนรับกับความฝันอยากมีบ้านและสวนของตนเองนอกเมือง **สวรรค์
ของชาวอังกฤษ** จึงไม่ใช่สถานที่หรูหรา ไม่ใช่วิมานที่มีปราสาทหอคอย
หลังคาทองแสงเป็นประกายระยิบระยับ หรือการได้เสพอาหารทิพย์ เป็น
เจ้าของเครื่องทองและเพชรนิลจินดา ฯลฯ ดังค่านิยมเกี่ยวกับสวรรค์และ
ชีวิตหลังความตายของคนไทยส่วนใหญ่ แต่ **เป็นสนามหญ้าเขียวข่มผืน
ใหญ่ มีดอกไม้ประดับสองข้างทางเดิน มีโต๊ะน้ำชาพร้อมที่นั่งอัน
สบายสำหรับนั่ง ๆ นอน ๆ พักผ่อนในความอบอุ่นของแสงแดด**

ความรักออกเอย เบิกบานเพื่อมนุษยชาติ

ในอังกฤษ ดูเหมือนจะมีสมาคมสำหรับดอกไม้เกือบทุกพันธุ์
เพราะมีจำนวนนับไม่ถ้วนเท่าที่เห็นคร่าวๆ ในรายชื่อสมาคมดอกไม้พันธุ์
ต่างๆ เช่น British Cactus and Succulent Society, British Clematis
Society, British Conifer Society, Carnivorous Plant Society, the
Cyclamen Society, National Sweet Pea Society, National
Vegetable Society, The Magnolia Society, Herb Society, Heather
Society, National Dahlia Society, Peony Society, Violet Society
และอื่นๆ **คงไม่มีประเทศใดที่มีสมาคมเกี่ยวกับพืชพรรณและ
ธรรมชาติที่ตั้งขึ้นเพื่อการกุศลมากเท่าที่มีในสหราชอาณาจักร** ทำให้
นักจินตนาการถึงสมาชิกที่มาพบปะกันในแต่ละสมาคม คอยกันถึงดอกไม้
ของตน เล่าสู่กันฟังระหว่างจิบน้ำชา ดูจะเป็นความสุขอย่างแท้จริง ความสุข
ที่เรียบง่ายของชาวอังกฤษแท้ๆ ที่ไม่ใช่ชาวอังกฤษพื้นเพจากเอเชียหรือจาก

ประเทศอื่นๆ คนกลุ่มหลังนี้มุ่งหวังสร้างฐานะ เก็บเงินมากกว่าสิ่งใด เข้ายึดธุรกิจเกือบทุกชนิดตามเมืองใหญ่ๆ สร้างความผันในความมั่งมีวัตถุ ในขณะที่ชาวอังกฤษเจ้าของเกาะย้ายออกจากเมืองไปในชนบท ไปอยู่กับธรรมชาติ พวกเขาได้ไฝฝั่นอะไรมาไปกว่าการมีบ้านและสวน สามารถเดินชมสวน ปลูกต้นไม้ ไปชมสวนของคนอื่น เมื่อหยุดพักจากการทำสวนของตนเองในบ้าน ก็ไปอาสาสมัครช่วยดูแลสวนของสมาคมในวันที่คนสวนประจำหยุดพัก หรือขับรถพากันไปชมสวนชื่อดังๆ ไม่ไกลจากบ้านที่พวกเขาไปแล้วไปอีกได้ปีละหลายครั้ง เหมือนไปเยี่ยมเพื่อนที่คุ้นเคย ข้าพเจ้าได้พบคนอังกฤษแท้ๆ ตามสวนต่างๆ ทั้งในประเทศอังกฤษและในประเทศอื่นๆ ได้มีโอกาสพูดคุยด้วย ทำให้ข้าพเจ้านึกสรรเสริญความเป็นคนอังกฤษ ความผันที่เป็นความสมถะแบบพอเพียง ไม่ใช่สิ่งฟุ้งเฟ้อหรือฟุ่มเฟือย เป็นความรักที่จรโลงโลก เป็นความผันที่เกื้อกูลโลก พวกเขาเป็นคนสวนที่แท้จริง

ใน 1993 สำนักงานสลากกินแบ่งแห่งชาติได้สถาปนากรรมาธิการเฉพาะกิจคณะหนึ่ง (The Millennium Commission - คณะกรรมาธิการสหัสวรรษ) เพื่อให้ทำหน้าที่แจกจ่ายรายได้จากการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลแก่โครงการต่างๆ ในวาระส่งท้ายสหัสวรรษที่ 2 และต้อนรับสหัสวรรษที่ 3 จุดมุ่งหมายของคณะกรรมการนี้ คือให้เงินทุนสนับสนุนโครงการจากทุกมุมในประเทศ โครงการที่ประชาชนสนใจและตั้งการ จึงต้องเป็นโครงการเพื่อประชาชนในแต่ละถิ่นและในมุมมองระดับประเทศ แต่ละโครงการเป็นเสมือนอนุสาวรีย์ที่สื่อความสำเร็จและจิตสำนึกร่วมกันของประชาชาติอังกฤษ พร้อมๆ กับที่น่านาวาของชาติล่องไปสู่อนาคต โครงการที่ได้รับเลือกมีตั้งแต่โครงการขนาดยักษ์ระดับโลกเพื่อพัฒนาและดึงดูดความสนใจในด้านการศึกษา ไปจนถึงโครงการสำหรับท้องถิ่นและโครงการส่วนบุคคล

โครงการหนึ่งที่ได้รับเงินอนุเคราะห์จากคณะกรรมาธิการสหัสวรรษนี้ คือ The Millennium Seed Bank ที่เป็น ธนาคารเมล็ดพืช ธนาคารสุด

พิเศษนี้ตั้งอยู่ที่ Wakehurst Place, Sussex อยู่ในความดูแลและการบริหารของสวน Kew นับเป็นครั้งแรกในโลกที่มีการจัดตั้งสถาบันแบบนี้ ธนาคารเมล็ดพืชนี้หมายถึงเพื่อ

1) การอนุรักษ์พรรณไม้ 24,000 สายพันธุ์ที่มีในโลกมิให้สูญสิ้นลง ด้วยการเก็บและรักษาร้อยละ 10 ของเมล็ดจากพืชพรรณที่มีกว่า 24,000 พันธุ์ในโลก และโดยเฉพาะจากพืชพรรณในเขตแห้งแล้งให้ได้ภายในปี 2010

2) การเก็บและรักษาเมล็ดพืชพรรณไม้ที่มีในอังกฤษปัจจุบันให้ได้หมด ภายในปี 2000

3) การศึกษา วิจัยและพัฒนากรรมวิธีทุกชนิดที่สามารถช่วยการเก็บเมล็ดให้ได้ผลดีและยาวนานที่สุด

4) การบริการเมล็ดพืชพรรณสำหรับการศึกษาวิจัยและการนำกลับไปปลูกใหม่ในธรรมชาติ

5) การถ่ายทอดเทคโนโลยีการอนุรักษ์พืชพรรณไปทั่วโลก ด้วยการเปิดโอกาสให้เข้าถึงเทคโนโลยีการเก็บเมล็ดพืชของอังกฤษ

6) การรณรงค์และเผยแพร่ความสนใจในการอนุรักษ์พืชพรรณแก่ประชาชน

7) การสร้างสถานที่ทันสมัยและครบวงจร ให้เป็นศูนย์สำหรับกิจกรรมการอนุรักษ์ที่สมบูรณ์ที่สุด

จนถึงวันนี้ การเก็บและรักษาเมล็ดของพืชพื้นเมืองของอังกฤษเอง สำเร็จลุล่วงไปแล้วร้อยละ 94 (เท่ากับจำนวนสามล้านเมล็ดที่ไม่เหมือนกัน) ยังไม่เคยมีประเทศใดในโลกที่ดำเนินการเก็บพืชพื้นเมืองแบบนี้ ตอนนี้ กิจกรรมของธนาคารเมล็ดพืชมุ่งไปที่การเก็บเมล็ดจากเขตแห้งแล้งและกึ่งแห้งแล้งของโลก โดยเข้าไปร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และผู้บริหารของแต่ละประเทศในเขตทรูกันดาร เขตดังกล่าวรวมกันเป็นพื้นที่ถึงหนึ่งใน 3 ของพื้นที่โลก และเป็นที่ตั้งของประเทศที่ยากจนมากที่สุดด้วย ประชาชนในแถบ

นี้รวมกันเป็นหนึ่งในห้าของประชากรโลกด้วย ข้อมูลนี้เพียงพอที่จะย้ำถึงความสำคัญของเขตนี้ ความแห้งแล้งทुरกันดารที่นับวันขยายอาณาเขตออกไป มาจากความผิดพลาดของมวลมนุษย์เอง (ภาคกลางของประเทศไทยเราเอง ในอีกเพียงไม่ถึง 100 ปี ก็จะกลายเป็นทะเลทรายเช่นกัน) อังกฤษได้สถาปนาองค์การเพื่อต่อสู้กับสภาวะที่พื้นที่โลกกลายเป็นทะเลทรายมากขึ้นๆ ทุกที (the Convention to Combat Desertification) การออกไปเก็บเมล็ดในแถบนี้ จึงเป็นสิ่งที่ต้องเร่งรีบทำก่อนถิ่นภูมิอากาศแบบอื่นๆ เพราะพืชพรรณที่สูญสิ้นลงไปเรื่อยๆ เช่นนี้ธนาคารเมล็ดพืชของอังกฤษจึงพัฒนาเป็นโครงการร่วมมือระหว่างประเทศ เช่นกับประเทศออสเตรเลีย อียิปต์ อินเดีย เคนยา มาดากัสการ์ เม็กซิโก แอฟริกาใต้และสหรัฐอเมริกา ความร่วมมือระหว่างประเทศนี้ ยึดหลักการของ The Convention on Biological Diversity (องค์การเพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายแห่งชีวภาพ) โดยเคารพและรักษาสหิทธิประโยชน์ของประเทศเจ้าของพื้นที่และเข้าร่วมมีพัฒนายุทธวิธีเพื่อการอนุรักษ์ดังกล่าว ให้มีการปันผลประโยชน์ในรูปของการเก็บเมล็ดเพิ่มเป็นสองส่วน (คืออนุญาตให้อังกฤษนำไปเก็บรักษาที่ธนาคารเมล็ดพืชด้วยส่วนหนึ่ง) การแลกเปลี่ยนข้อมูล เทคโนโลยีการเก็บเมล็ดและการฝึกผู้เชี่ยวชาญ เช่นนี้เพื่อให้โครงการเมล็ดพืชพรรณสามารถยืนหยัดพัฒนาต่อไปตามเป้าหมายในระยะยาวไกลออกไปจากปี 2010

โครงการธนาคารเมล็ดพืชนี้ได้รับเงินอุดหนุนจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเป็นจำนวน 30 ล้านปอนด์ และได้รับเงินบริจาคอุดหนุนจาก the Wellcome Trust และจากองค์การ Orange PLC เป็นโครงการงบประมาณ 80 ล้านปอนด์ ตัวธนาคารนี้ตั้งอยู่ในตึก the Wellcome Trust Millennium Building (WTMB) ติดกับสวน Kew ที่ Wakehurst Place ในเทศมณฑล Sussex เมล็ดพืชถูกเก็บจำแนกแยกแยะไว้ในส่วนของอาคารที่อยู่ใต้ระดับพื้นดิน ที่สร้างเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ ได้เพดานโค้ง (ระบุไว้ว่าสามารถนำรถบัสแดงสองชั้นของลอนดอนเข้าไปจอดภายในพร้อมกันได้

สามสิบคัน) ปรับอุณหภูมิสม่ำเสมอที่ -20 องศาเซลเซียส ทุกวันนี้มีเมล็ดพืชหลายล้านเม็ดเข้าไปอยู่ในนั้นแล้ว อาคาร WTMB นี้ Stanton Williams เป็นผู้ออกแบบสถาปัตยกรรมที่ไม่ใช่แบบตึกสูงระฟ้า แต่เตี้ยๆ กลมกลืนกับสภาพภูมิประเทศของ Wakehurst ทั้งอาคารออกแบบให้อยู่ได้ด้วยการใช้พลังงานน้อยที่สุด และให้มีสภาพแวดล้อมภายในที่มีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับการเก็บรักษาเมล็ดพืชพรรณ นอกจากนี้ยังยืนยันกันว่า เป็นอาคารนิรภัยทางแรงระเบิดได้ และจะตั้งมั่นอยู่ได้ไม่ต่ำกว่า 500 ปี ส่วน Kew กล่าวด้วยความมั่นใจว่า เมล็ดที่เก็บสะสมในแบบแช่แข็งแห่งนั้น จะสามารถรักษาคุณสมบัติและศักยภาพของชีวิตเมล็ดพืชไว้ได้นาน 200 ปี นอกจากการเก็บรักษาเมล็ดพืชพรรณแล้ว ยังมีอุปกรณ์ที่ให้ความสะดวกครบครันเพื่อการวิเคราะห์วิจัยและการจัดเมล็ดพืชพรรณ ในอาคารชั้นบนมีห้องนิทรรศการเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมล็ดพืช และการสาธิตหน้าที่และจุดมุ่งหมายของธนาคารเมล็ดพืช ห้องปฏิบัติการทดลองอยู่สองปีกของอาคาร เป็นห้องกระจก ทำให้ผู้ไปเยี่ยมชมสามารถติดตามดูการทำงานของเจ้าหน้าที่และนักวิทยาศาสตร์ ส่วนนิทรรศการเมล็ดพืชนั้น มีคำอธิบายทุกขั้นตอนอย่างละเอียดตั้งแต่วิธีการเก็บเมล็ดจากป่าจนมาถึงมือของธนาคาร แล้วที่นั่นทำอะไรกับมัน ดูกระบวนการเก็บ การทนุถนอมเมล็ดแต่ละเมล็ด และทำไมต้องเก็บเมล็ดเหล่านั้นไว้สำหรับอนาคต

อีกโครงการหนึ่งที่อยากจะกล่าวถึงในที่นี้ คือการสร้างสวน Eden ขึ้นในเทศมณฑล Cornwall ภาคใต้ด้านตะวันตกของเกาะอังกฤษ โดยคณะกรรมการ Eden Trust ที่เป็นองค์การกุศลแห่งหนึ่งของอังกฤษ (ขึ้นทะเบียนหมายเลข 1093070) มี Tim Smit เป็นผู้นำบริหารโครงการพร้อมด้วยคณะผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆที่เกี่ยวข้อง โครงการอีเดน ต้องการสร้างตนให้เป็นองค์การเพื่อการพัฒนาสุขภาพทั้งของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม จากระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศและขยายออกไปถึงระดับนานาชาติ ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาเป็นศูนย์ศึกษาวิจัยและการเรียนการสอนด้านวิทยาการสื่อสารควบคู่กันไปด้วย และเป็นศูนย์ศึกษาพืชพรรณที่

พิเศษสุดสำหรับชาวโลก อีเด็นเป็นฐานใหม่สำหรับอนาคต ในฐานะที่เป็น แหล่งศึกษาประเภทหนึ่ง โครงการนี้ทำหน้าที่ของศูนย์ข้อมูล การสื่อสารและ การติดต่อระหว่างทุกคน ระหว่างชีวิตทุกแบบ สร้างระบบการเรียนรู้เพื่อ นักเรียนระดับต่างๆ จนถึงระดับอุดมศึกษา มีนิทรรศการและรายการหลาย ประเภทที่เหมาะสมกับคนทุกวัย เหมาะกับความพร้อมทุกระดับ จุดยืนของ โครงการคือ การพยายามนำคนกลับสู่โลก เชื่อมโยงคนกับสิ่งแวดล้อม รอบตัว สอนหรือฝึกให้คนสามารถดำรงชีวิตได้ในอนาคต เชิญชวนให้ทุกคน เข้าไปมีส่วนร่วม เพื่อทำความเข้าใจถึงฐานะและบทบาทของเราในธรรมชาติ ด้วยการแสดงให้เห็นว่าในโลกนี้ยังมีอะไรเหลือสำหรับเราในอนาคต และ กระตุ้นให้เราหาวัตถุดิบหรือเครื่องปรุงที่จะช่วยจัดรูปแบบชีวิตของเราเอง ชักจูงให้ไปหาคำตอบ ความคิดหรือแรงบันดาลใจใหม่ๆ ตอกย้ำให้รู้ว่า อีเด็นคือโครงการของทุกคน ขอให้เข้าร่วม และคอยดูการเติบโตของมัน

นิทรรศการที่สวนอีเด็นแบ่งออกไปตามทิศทั้งสี่ ใช้พืชพรรณเป็น ฉากหลังประกอบการเล่าเรื่อง โดยมี

ทิศเหนือ (ใช้อักษรย่อว่า N จากคำ Natural) เป็นเรื่องราวของ สิ่งแวดล้อม

ทิศใต้ (ใช้อักษรย่อว่า S จากคำ Social) เรื่องราวของคนและ สังคม

ทิศตะวันออก (ใช้อักษรย่อว่า E จากคำ Economics) เรื่องราว ของการค้าและการทำเงิน

ทิศตะวันตก (ใช้อักษรย่อว่า W จากคำ Who decides?) เรื่องราว ของทางเลือก

ตัวอย่างหัวข้อนิทรรศการ เช่น พื้นโลกวิวัฒนาการอย่างไร ดินคืออะไร มาจากไหน น้ำคืออะไร มันทำอะไรให้โลก อากาศคืออะไร เกิดจากอะไร ใน ที่สุดทุกอย่างนำไปสู่พืชพรรณที่เป็นกลจักรของโลกของเรา พืชพรรณเป็น ผู้ผลิต มันสร้างอาหารด้วยการกักรังสีแสงอาทิตย์ แล้วสังเคราะห์เข้ากับน้ำ

และคาร์บอนไดออกไซด์ เป่าลมชีวิตสู่โลกของเรา พืชพรรณที่เราได้อาศัย
ทั้งดื่มและกิน ที่ทำให้โลกเย็นเมื่อร้อนเกินไป ทำให้อบอุ่นเมื่อหนาวเกินไป
ที่เชื่อมต่อทุกชีวิต พืชพรรณที่ขยายพันธุ์ออกไปโดยมิได้เคลื่อนจากตำแหน่ง
ของมันเลย แล้วคนเราเข้าแทรกในสภาพธรรมชาติดังกล่าวได้อย่างไรจึงจะ
ไม่ทำลายสมดุลธรรมชาติ นิทรรศการหัวข้อหลังนี้ใช้ต้นไม้เป็นฉากหลังเพื่อ
เล่าประวัติของมนุษยชาติ อธิบายวิถีของโลกและวิถีที่โลกควรจะเป็น เล่าถึง
ประโยชน์ของพืชพรรณในฐานะที่เป็นอาหาร ยา เชื้อเพลิง และที่พักอาศัย
และสิ่งคุ้มภัยของคน จากเมล็ดกาแฟถึงกางเกงยีน จากอาหารถึงเชื้อเพลิง
จากของเล่นถึงเครื่องมืออุปกรณ์ทุกประเภท แม้สิ่งที่อยู่ในรถ ในกระเป๋า
แผงข่าว ภาพยนตร์ หนังสือนิตยสาร ทั้งหมดมาจากพืช การปลูกพืชผล เราต้องหา
ความสมดุลระหว่างการใช้และการอนุรักษ์พื้นดิน นิทรรศการยังสื่อให้
เข้าใจว่า พื้นที่ป่าธรรมชาตินั้นมีความสำคัญมากเสมอกัน คนเป็นส่วนหนึ่ง
ของวงจรชีวิต นอกจากแสงแดด ไม่มีอะไรเพิ่มเข้ามาในโลกหรือหลุด
หายไปจากโลก แล้วทำไมเราจึงสูญเสียบางทรัพยากรไปได้ หรือเป็น
เพราะว่าคนใช้มันมากเกินไปหรือเร็วเกินไป เราสร้างขยะมากเกินไปไหม
ขยะที่เราอาจนำกลับมาใช้ใหม่ เราไปรบกวนวงจรอันสมดุลหรือเปล่า ถ้า
อย่างนั้นเราจะช่วยพยุงให้มันฟื้นขึ้นใหม่ได้ไหม แล้วคนเราต้องการอะไร
นิทรรศการที่อีดีนแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพืชพรรณกับคน
สำรวจและสื่อสารความเป็นไปได้สำหรับอนาคตที่ยั่งยืน ทาวิถีการอยู่
ร่วมกันที่ดีที่สุดต่อทั้งคน พืชพรรณและโลก โครงการอีดีนยังมุ่งหาความ
ร่วมมือในระดับท้องถิ่น ชาติและนานาชาติ ด้วยการจัดพื้นที่สำหรับการ
แสดงผลงานของทุกฝ่าย คนเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม จึงต้องทำงาน
ร่วมมือกับอนุภาคทุกส่วนของธรรมชาติ อีดีนเป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นฟู
กลับคืนชีวิตใหม่ (regeneration) สวนอีดีนปลูกขึ้นบนพื้นที่กร่อนเสื่อมไป
แล้ว เป็นพยานที่แสดงให้เห็นว่าคนเรายังสามารถพัฒนาฟื้นฟู
สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้นใหม่ได้ สร้างประกายความหวังใหม่

ตัวอย่างผลงานที่มีมาอย่างสม่ำเสมอและไม่เคยลดละของสวนหลวงที่ Kew. ของราชสมาคมพืชพรรณ หรือของ The National Trust เป็นพยานของความรักพืชพรรณ รักธรรมชาติของชาวอังกฤษ ที่รัฐบาลและองค์กรทุกแบบทุกประเภทได้ยอมรับและในที่สุดยึดเป็นอุดมการณ์การเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้วย การที่ยังมีโครงการใหม่ๆ เกิดขึ้น ดังเช่นกรณีของธนาคารเมล็ดพืชและกรณีของโครงการอื่นที่เกี่ยวกับโครงการอื่นๆอีกจำนวนมากที่พัฒนาขึ้นแล้วหรือที่กำลังเร่งมือทำอยู่ในวาระขึ้นสหัสวรรษที่สามนี้ ยืนยันและจรรโลงค่านิยมอย่างสืบเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบันเพื่ออนาคตของลูกหลานบนแผ่นดินของอังกฤษ ข้าพเจ้าขอคารวะวิญญาน "คนสวน" ของชาวอังกฤษที่ปลูกฝังความรักพืชพรรณที่ออกเงยเบ่งบานเป็นร่มเงาให้มนุษยชาติ กรณีอังกฤษจึงเป็นอุทาหรณ์ที่วิเศษสุด

สิ่งที่เราทำได้

ในสวนอุทยาน El Parque del Retiro กรุงมาดริดในประเทศสเปน ได้จัดทำสวนอนุสรณ์แก่ผู้เสียชีวิตจากระเบิดรถไฟพร้อมกัน 3 แห่งในเหตุก่อการร้ายเมื่อวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.2004 แทนการจัดสร้างรูปแบบประติมากรรมอื่น ทางการจัดให้มีการปลูกต้นไม้สำหรับจำนวนผู้เสียชีวิตรวมกันเป็นหย่อมสวนใหม่ในอุทยานใหญ่ที่สุดของเมืองหลวง นับเป็นอนุสรณ์สถานที่มีความหมายและเหมาะสมกับสมัยปัจจุบันยิ่งนัก นอกจากเป็นการเพิ่มจำนวนต้นไม้บนแผ่นดิน เพิ่มจำนวนออกซิเจนในอากาศหรือสร้างความร่มรื่นแก่แผ่นดิน ต้นไม้แต่ละต้นนั้นเหมือนความหวังของมนุษย์จะมีชีวิตยืนนานหลายร้อยปีจนถึงพันปีด้วยซ้ำ ต้นไม้จึงต่อชีวิตทั้งผู้ตายและผู้อยู่ การสร้างสรรค์แบบนี้ดีกว่าอนุสาวรีย์แบบอื่นใดที่ทรุดโทรมตามกาลเวลา และที่กลายเป็นขอนไม้เกะและเป็นฐานรองรับมูลของนกพิลาปดังที่เห็นตัวอย่างหลายแห่งในอิตาลี

ถึงเวลาที่เรากำลังเปลี่ยนค่านิยมบางอย่างแล้ว ถึงเวลาที่เรากำลังหันมาสนใจสวนและพืชพรรณอย่างจริงจัง **เรามาทำบุญด้วยการปลูกต้นไม้กันเถอะ** โดยเฉพาะปี 2008 นี้ มีโครงการพิเศษเพื่อแผ่นดินไทยของเรานั้นคือโครงการ “ปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติ 80 ล้านเมล็ดเพื่อพ่อ” ซึ่งเริ่มขึ้นแล้วตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม ค.ศ.2008 ต้นไม้ที่จะปลูกบนแผ่นดินไทยครั้งนี้ มาจาก 16 สายพันธุ์ เป็นต้นไม้ยืนต้นที่มีรากแก้ว ทางทำให้ประชาชนเริ่มเพาะต้นกล้าจากเมล็ด แล้วให้ปลูกอย่างถาวรในที่ที่เหมาะสมอย่างพร้อมเพรียงกันในวันที่ 12 สิงหาคมปีเดียวกันนี้

บรรณานุกรม

- AYMES, Michael. *A Glossary of Garden History*. Great Britain, Buckinghamshire: Shire Publications Ltd. 1993.
- BAKER, Margaret. *Discovering the Folklore of Plants*. Buckinghamshire: Shire Publications Ltd. UK.2001.
- BROMLEY, G & MAUNDER M. *Royal Botanic Gardens, Kew*. London: HMSO, Board of Trustees. 2nd Impression 1994.
- BRICKELL, Christopher & ZUK Judith D. Editors-in-chief. *A-Z Encyclopedia of Garden Plants*. The American Horticultural Society. New York: DK Publishing, Inc. 1997.
- HOBHOUSE, Henry. *Seeds of Change. Six Plants That Transformed Mankind*. New York: Shoemaker & Hoard. 2005. (1st publication was in 1985).
- HOBHOUSE, Henry. *Seeds of Wealth. Four Plants That Made Men Rich*. New York: Shoemaker & Hoard. 2004. (1st publication was in 2003).
- HOBHOUSE, Penelope. *Plants in Garden History*. London: Pavilion Books Limited. Paperback edition published in 1997.
- PIETRI, Luce & VENARD, Marc. *Le monde et son histoire, la fin du Moyen Age et les débuts du monde moderne du XIIIe siècle au XVIIe siècle*.
- QUEST-RITSON, Charles. *The English Garden - A Social History*. London:

- Penguin Books. 2001.
- STEVENS, David & BUCHAN Ursula. *The Royal Horticultural Society GARDEN Book*. London: 2001.
- SYMES, Michael. *A Glossary of Garden History*. Buckinghamshire: Shire Publications Ltd. UK. 1993.
- 'ZUYLEN, Gabrielle van. *Tous les jardins du monde*. Paris: Découvertes Gallimard, no. 207. 1994.
- BBC *Gardens through Time*, Royal Horticultural Society. Acorn Video. Twofour Productions Ltd. 2004. 2 tapes, total running time 406 minutes approximately, presented by Diarmuid Gavin and Jane Owen.
- Eden: The inside story*. Parts 1 & 2. The Eden Project Ltd.

รายชื่อเว็บไซต์ต่อไปนี้นี้เป็นเพียงตัวอย่างแหล่งความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณที่สามารถเปิดเข้าไปอ่านรายละเอียดข้อมูลต่างๆ ที่มีมากมาย และเปิดออกไปเป็นเครือข่ายสู่เว็บไซต์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ตั้งแต่ต้นไม้ ดอกไม้ พืชผักจนถึงแมลงหรือหนอนเป็นต้น

www.rhs.org.uk
www.kew.org.uk
www.horticulture.org.uk
www.letsogogardening.co.uk
www.edenproject.com
www.PlantExplorers.com

¹ ในบทเขียนนี้ เราจะจงความแตกต่างในการใช้คำ "พรรณ" ในคำ "พืชพรรณ" และคำ "พันธุ์" เช่นในคำพันธุ์ไม้ เป็นต้น ใช้คำ "พืชพรรณ" ในความหมายกว้างๆ ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตในโลกของพืชไม่ว่าชนิดใดทั้งที่เป็นต้นไม้ ดอกไม้ หรือพืชที่ให้อาหาร หรือหญ้า ทั้งที่ขึ้นในน้ำและที่ขึ้นบนบก เป็นต้น ส่วนคำ "พันธุ์" ต้องการเน้นความหมายแยกแยะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพืชแต่ละตระกูล แต่ละชนิด และความสามารถในการสืบทอดเอกลักษณ์นั้นต่อไป

² สวนดอกไม้ในยุคกลางมีขนาดเล็ก เรียกกันว่า herber สร้างขึ้นเพื่อถ่ายทอดความหมายของ "แม่นยำ" (และในที่สุดความนัยของคำ "ผู้หญิง") ดังที่ปรากฏกล่าวถึงในคัมภีร์เก่าและใหม่ เช่น "แม่นยำเป็นส่วน"

³ ตอนนั้นมีทางเลือกสองทางคือเดินเรืออ้อมทวีปแอฟริกา หรือเดินเรือข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกไปทางตะวันตกเรื่อยๆ ด้วยความหวังจะถึงตะวันออก(ในเมื่อเชื่อแล้วว่าโลกกลมตามทฤษฎีใหม่ของโคเปอร์นิคัส, Nicolaj Kopernik, 1473-1543) เพราะฉะนั้นการค้นพบเส้นทางสู่อินเดียด้วยการอ้อมทวีปแอฟริกาของนักเดินเรือชาวโปรตุเกส Vasco da Gama (1469-1525) กับการค้นพบทวีปใหม่ของ Christopher Columbus (1451-1506) เหมือนเชื่อมกันน้ำที่พังลงสร้างความกระตือรือร้นแก่นักเดินเรือ ทุกประเทศมุ่งส่งกองเรือออกสำรวจเส้นทางสู่โลกกว้างและย้อนกลับไปที่บ้านทันทีที่ความมั่งคั่งของโลกที่มาริโคโปลิเลียนไว้ตั้งแต่ปี 1298 เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า รายละเอียดที่มาริโคโปลิเลียนให้ไว้ มีความถูกต้องแม่นยำทั้งทางภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ศึกษา

⁴ William Turner (นักธรรมชาติวิทยาที่มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 คนละคนกับ Turner ที่เป็นจิตรกรชาวอังกฤษซึ่งเกิดในคริสต์ศตวรรษที่ 18) ได้ไปเรียนวิชาแพทย์ที่อิตาลี ได้รับสมญานามว่าเป็น บิดาแห่งพฤกษศาสตร์อังกฤษ ในหนังสือ A New Herball (sic. 1551) ของเขา มีภาพพิมพ์จากแผ่นไม้แกะของพืชพรรณต่างๆ ประกอบ ให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชพรรณบางอย่างทั้งผลไม้และดอกไม้ในยุคนั้น นอกจากนี้เขายังกล่าวถึงการสะสมตัวอย่างพืชที่นำมาจากต่างประเทศติดแผ่นกระดาษแล้วเข้าเป็นเล่มๆ (herbarium) โยงไปถึงเล่มของ John Falconer ที่เป็นหนึ่งในเล่มแรกๆ ในอังกฤษ

⁵ John Tradescant (1570-1638 ผู้พ่อ, และ 1608-62 ผู้ลูก) ทั้งพ่อและลูกช่วยพัฒนาการปลูกพืชพรรณไม้ในอังกฤษมากกว่าผู้ใดในศตวรรษที่ 17 ตั้งแต่ปี 1630 ผู้พ่อทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลสวนหลวงที่พระราชวัง Oatlands ของพระนางเจ้า Henrietta Maria หนึ่งปีก่อนจะถึงแก่กรรม Tradescant ผู้พ่อกำลังวางแผนสวนพฤกษศาสตร์ของเมือง Oxford อยู่ Tradescant ผู้ลูกรับตำแหน่งดูแลสวนหลวงประจำพระราชวังต่อจากบิดา และได้เพิ่มพูนพืชพรรณในสวนส่วนตัวของเขาด้วยพืชพรรณที่ได้จากบริษัท Virginia Company ในยุคนั้นสวนของ Tradescant เป็นจุดศูนย์กลางของ Ashmolean Museum ในเมือง Oxford ต่อมาในยุคหลังมีการสถาปนา Tradescant Society และบูรณะ St. Mary's Church ที่ตั้งสุสานของตระกูล รวมเข้ากับการก่อตั้ง Museum of Garden History จรรโลงความสำคัญของตระกูล Tradescant ในประวัติศาสตร์ของอังกฤษ

⁶ Dr. Nathaniel Bagshaw Ward (1791-1868) เป็นแพทย์อยู่ที่ลอนดอน ลอนดอนในยุคอุตสาหกรรม (สถิติจากประวัติศาสตร์ระบุว่าประเทศอังกฤษในปี 1800 เป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าที่สุดในโลก และจะเจริญขึ้นอีกเรื่อยๆ ตั้งแต่นั้น) และมีบ้านอยู่ในแถบตะวันออกของลอนดอน ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 17 นครลอนดอนเป็นที่รวมโรงงานโดยเฉพาะโรงงานผลิตผ้า เครื่องเรือน คนงานเกือบทั้งหมดไปรวมอยู่ในแถบตะวันออกของเมือง ในที่สุดจึงกลายเป็นแหล่งที่รวมคนจนและคนตาย (สถิติระบุว่า อายุเฉลี่ยของคนตายคือ 16 และร้อยละ 50 ของคนตายในปี 1840 เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบ) เพราะเป็นหลุมสะสมมลภาวะแบบต่างๆ ด้วย และสภาพชีวิตอันเลวร้ายของชนชั้นกรรมกรที่เป็นหนึ่งในจุดต่างค่าของการปฏิวัติอุตสาหกรรม Ward สนใจก็วิทยา (ศึกษาเกี่ยวกับแมลง) และชอบทำสวนเฉกเช่นคนอังกฤษผู้มีอันจะกิน เขาพยายามปลูกต้นเฟิร์นในสวนของเขา แต่ต้นเฟิร์นตายลงเป็นส่วนใหญ่ เพราะสภาพอันเลวร้ายของอากาศเหนือนครลอนดอน ในราวปี 1829 เขาได้ทดลองนำผักใส่ลงในขวดโหลที่จัดให้มีสภาพธรรมชาติที่ผักแต่ละชนิดเติบโตเป็นผีเสื้อได้แล้วปิดขวดแน่นสนิท ไม่มีบันทึกเล่าถึงตัวผักแต่นั้นว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร แต่เล่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในขวดโหลว่า ไม่นานต่อมา หมอ Ward สังเกตเห็นต้นเฟิร์นเล็กๆ และหญ้าอ่อนๆ โผล่ขึ้นจากดินที่ก้นขวดโหล หมอเกิดความอยากรู้อยากเห็นอย่างจริงจังว่าเฟิร์นอ่อนๆ นั้นจะมีชีวิตรอดนานแค่ไหนในขวดโหลปิดแน่นนั้น และนั่นเป็นการค้นพบที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของศตวรรษที่ 19 เลยทีเดียว เป็นจุดหักเหที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและวิทยาศาสตร์อย่างมากมาตั้งแต่นั้นมา

การปลูกพืชและการขนส่งพืชภายใต้กระจก มิใช่เป็นสิ่งใหม่ แต่การสร้างสภาพแวดล้อมธรรมชาติภายในตู้กระจกปิดแน่น ทำให้สภาพภายในนั้นหลุดพ้นจากอิทธิพลของบรรยากาศภายนอก นี่เป็นก้าวใหม่ที่มาช่วยพัฒนาวิทยาการของการสะสมพืชพรรณและการทำสวน หมอ Ward ได้จ้างช่างไม้สร้างตู้กระจกโครงไม้เนื้อดีที่สามารถปิดได้แน่นสนิท เป็น Terrarium (Wardian case) สองตู้แรกของโลก ในปี 1833 หมอทดลองครั้งสำคัญ ด้วยการปลูกต้นเฟิร์นและหญ้าพื้นเมืองของอังกฤษไว้ข้างใน ปิดตู้แน่นสนิทแล้วส่งไปยัง Sydney ออสเตรเลีย ตู้ทั้งสองตั้งบนคาน้ำเรือเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลอยู่หกเดือนกว่าจึงถึงออสเตรเลีย ปรากฏว่าพืชภายในตู้ทั้งสองยังมีชีวิตและเจริญเติบโตดีด้วย หมอส่งให้คนที่ปลายทางจัดการเอาพืชที่ส่งไปออก ล้างตู้ให้สะอาดแล้วนำพืชพรรณปลูกติดดินของออสเตรเลียใส่เข้าไปแทนแล้วส่งกลับไปยังอังกฤษกับเรือ (1835) เดินทางฝ่าลมพายุและอันตรายทุกรูปแบบในทะเลตลอดแปดเดือนกว่าจึงถึงลอนดอน หมอ Ward ในที่สุดได้เห็นพืชพรรณจากออสเตรเลียที่ขึ้นงาม สดๆเหมือนอยู่ในถิ่นเดิมของมัน ความสำเร็จครั้งนี้เหมือนปาฏิหาริย์

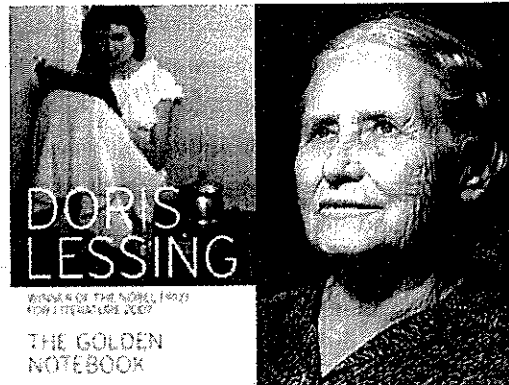
นั่นเป็นครั้งแรกที่พืชพรรณสามารถเดินทางไกลตลอดระยะเวลาอันยาวนานจากมุมหนึ่งของโลกสู่อีกมุมหนึ่งของโลก ก่อนหน้านั้น พืชพรรณที่นำมาจากต่างแดนร้อยละ 90 ตายไปเมื่อไปถึงอังกฤษ กับตู้กระจกแบบนี้ร้อยละ 90 รอดตายและเติบโตใหม่แข็งแรงในอังกฤษ ตั้งแต่นั้นมาทั้งประเทศอังกฤษเริ่มคลั่งไคล้พืชพรรณต่างแดนและโดยเฉพาะพันธุ์พืชที่ขึ้นได้งามภายในร่มที่กำบังลม ตู้กระจกง่าย ๆ แค่นี้เอง สามารถทำให้การขนส่งพืชพันธุ์จากมุมหนึ่งของโลกสู่อีกมุมหนึ่ง ทำให้นักพฤกษศาสตร์มีโอกาสนิยามพืชพรรณจากต่างแดนได้อย่างชัดเจนที่ปลายนิ้วมือ การศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์พืชพรรณพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว อุปกรณ์ง่าย ๆ ขึ้นนำไปสู่การพัฒนาการเพาะปลูกบนเวทินานาชาติ เปลี่ยนโฉมหน้าของการค้าไปทั่วโลกอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ตัวอย่างเช่น Joseph Hooker ผู้เป็นคนแรกๆที่ใช้ตู้กระจกแบบนี้ขนส่งพืชพันธุ์ใหม่ๆ จากออสเตรเลียมาให้สวน Kew อีกทั้ง Robert Fortune (1812-1880) ใช้ตู้แบบนี้ ขนส่งต้นชาสองหมื่นต้นจากเมืองเฉิงไฮ้ ไปยังแคว้นฮัสซัมในอินเดีย สถาปนาอุตสาหกรรมผลิตใบชาในอินเดีย ทุกวันนี้ อินเดียกลายเป็นผู้ผลิตใบชาคุณภาพดีที่สุดในโลกหลายชนิด มีการนำพันธุ์กล้วยจากจีนไปปลูกที่เกาะฟิจิในมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้ พันธุ์ไม้ประดับจำนวนมากที่ชาวอังกฤษปลูกอย่างคุ้นเคยในปัจจุบันและโดยเฉพาะกล้วยไม้ ได้อาศัยตู้กระจกแบบนี้นำพันธุ์เข้าไปในอังกฤษ และเพาะให้เติบโตภายในตู้แบบนี้ ก่อนที่จะสร้างเป็นเรือนกล้วยไม้กระจก ต้นยางจากบราซิล (Pará rubber) เดินทางโดยส่วสัตว์ถึงสวน Kew แล้วยังถูกส่งต่อไปปลูกที่มาเลเซียและที่เกาะลังกา ทำให้อังกฤษสถาปนาอุตสาหกรรมยางบนดินแดนอาณานิคมได้สำเร็จ ที่จะนำผลประโยชน์อย่างยิ่งยวดต่ออังกฤษในระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้ง นอกจากยางยังมีพืชเศรษฐกิจอื่นๆ อีกเช่น กล้วย กาแฟ มะนาว โกโก้ และวานิลลา ที่พัฒนาขึ้นเป็นไร่ขนาดใหญ่ เปลี่ยนโฉมหน้าของโลกไปโดยสิ้นเชิง ตู้กระจกเล็กๆ ง่าย ๆ นั้น จึงเป็นนวัตกรรมสำคัญของมนุษยชาติทีเดียว

⁷ Hooker และ Charles Darwin เป็นเพื่อนสนิทกันตลอดชีวิต มักพบปะเปรียบเทียบการค้นพบความคิดของกันและกันในขณะที่ต่างฝ่ายต่างกำลังค้นหาทฤษฎีเกี่ยวกับพืชพรรณ โดยที่ Hooker ศึกษาในด้านการกระจายของสายพันธุ์ และ Darwin ศึกษาด้านวิวัฒนาการของสายพันธุ์

⁸ ในหมู่บาทหลวงที่เดินทางไปเผยแพร่ศาสนาในประเทศจีน มีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่เป็นนักพฤกษศาสตร์รวมอยู่ด้วย เป็นผู้มีส่วนพัฒนาความรู้ด้านพืชพรรณที่มีในประเทศจีน การเผยแพร่ศาสนาที่นั่นไม่มีผลอะไรมากนัก คณะมิชชันนารีมิได้ประสบความสำเร็จนักในการเผยแพร่คำสอนของพระเจ้า หน้าที่ของบาทหลวงจึงเบนไปสู่การสอนเทคนิคและเลขคณิตที่คนจีนนำไปใช้พัฒนาวิธีการครองชีวิตมากกว่า และเมื่อมีเวลา เหล่าบาทหลวงจึงสำรวจพืชพรรณ

และสัตว์ของท้องถิ่นและส่งกลับไปยังพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาที่ปารีส เปิดศักราชของการสำรวจพืชพรรณไม้ในประเทศจีน บทหลวงสำคัญในบริบทนี้เช่น Père Jean Pierre Armand David (1826-1900), Père Jean Marie Delavay (1834-1895), Père Paul Guillaume Farges (1844-1912) บทหลวงทั้งสามคนนี้มีความรู้ด้านพฤกษศาสตร์อย่างไม่มีใครเทียบเท่าและได้นำพืชพรรณและสายพันธุ์ค้นพบใหม่ๆจากประเทศจีนสู่ฝรั่งเศส ทำให้คลังสะสมในพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาที่ปารีสกลายเป็นศูนย์พรรณไม้ที่สำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งของยุโรป

⁹ The Millennium Commission (คณะกรรมการสหัสวรรษ) รัฐบาลอังกฤษเป็นผู้ตั้งและวางระเบียบการต่างๆของคณะกรรมการ แต่การดำเนินงานและการพิจารณาตัดสินเลือกสนับสนุนโครงการได้นั้นเป็นของคณะกรรมการชุดนี้เท่านั้น มีเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาอีกคณะหนึ่ง (the Commission staff) ที่คอยช่วยเหลือให้การพิจารณาคัดเลือก การมอบหมายเงินทุนแก่โครงการ และการติดตามดูการพัฒนาของโครงการที่ได้รับการคัดเลือก เจ้าหน้าที่ทุกคนและคณะกรรมการจึงติดตามความคืบหน้าของแต่ละโครงการตลอดเวลา เงินทุนของคณะกรรมการสหัสวรรษนั้นเป็นเงินรายได้จากสลากกินแบ่งระหว่างปี 1994-2001 รวมเป็นจำนวนเงินกว่าสองพันล้านปอนด์ การติดตามดูพัฒนาการของโครงการที่ได้รับเงินสนับสนุนยังคงมีต่อมาจนถึงปี 2006 และคณะกรรมการชุดนี้ก็จะสลายตัวลง งานตรวจสอบติดตามโครงการใดที่ยังไม่ลุล่วงแล้วเสร็จ ตกเป็นหน้าที่ของ Big Lottery Fund (สำนักกองทุนใหญ่แห่งการสลากกินแบ่ง) โครงการที่ได้รับเลือกมีตั้งแต่โครงการเพื่อการศึกษาระดับโลก ไปจนถึงโครงการสำหรับท้องถิ่นและโครงการส่วนบุคคล ปรากฏมีโครงการต่างๆสมัครเข้าขอรับเงินสนับสนุนมากกว่า 215 โครงการ กระจายไปตามที่ต่างๆในอังกฤษประมาณ 3000 แห่ง คณะกรรมการสหัสวรรษมิได้มีเงินเพียงพอสำหรับทุกโครงการ เงินสนับสนุนแต่ละโครงการจะได้นั้นจึงเป็นเพียงครึ่งหนึ่งของวงเงิน เจ้าของโครงการจะต้องหาเงินเพิ่มเติมเอง ผลปรากฏว่า เงินช่วยจากสลากกินแบ่งเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้การพัฒนาโครงการก้าวรุดหน้าออกไปอย่างแท้จริง ในมุมมองโดยรวมแล้ว โครงการทั้งหมดที่ได้รับเลือก ได้สร้างสรรค์ของกำนัลอย่างน้อยหนึ่งอย่างสำหรับชาวอังกฤษทุกคนทั้งในด้านคุณภาพชีวิตและคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเปิดเป็นเครือข่ายกิจกรรมอันหลากหลายที่ทุกคนสามารถไปหาความสำคัญตามแนวโปรตแบบวิถีของตนเอง โครงการที่จัดทำขึ้นคลุมแขนงต่างๆ ทั้งหมดแปดสาขา คือ 1) สาขาศิลปะและวัฒนธรรม 2) สาขาสันติภาพ สุนัขและเรือนกระจก 3) สาขาพื้นโลก อวกาศและสิ่งมีชีวิต 4) สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 5) สาขาชีวิตสัตว์ป่า 6) สาขามรดกของอังกฤษ 7) สาขาสเตเดียม (เพื่อการกีฬา) และ 8) สาขาเส้นทางน้ำ ทางเดิน และทางจักรยาน

“The Golden Notebook”

by Doris Lessing

“...มีภูเขาดำขนาดใหญ่หนึ่งลูก
ซึ่งก็คือความใจเฝ้าของมนุษย์
มีคนอยู่กลุ่มหนึ่งคอยพลัดหินก้อนใหญ่ขึ้นภูเขา
พอขึ้นขึ้นไปได้หนึ่งหรือสองนิ้ว ก็เกิดสงคราม เกิดการปฏิวัติ
หินก้อนนั้นก็กลิ้งลงมาแต่ยังอยู่เหนือจุดที่ถูกพลัดขึ้นไปสองสามนิ้ว
แล้วคนกลุ่มนั้นก็พลัดหินขึ้นไปอีก บุรุษผู้ยิ่งใหญ่ที่ยืนอยู่บนยอดเขา
มองลงมา เห็นคนพลัดหินก้อนหินอยู่
ก็วางใจเพราะคนพวกนี้ยังทำหน้าที่ของตนอยู่...”

ปริทัศน์หนังสือ: The Golden Notebook โดย ดอริส เลสซิง นักเขียนรางวัลโนเบล

กฤติยา รัตนกานตะดิลก

เกี่ยวกับผู้ประพันธ์

ดอริส เลสซิง (Doris Lessing) เกิดใน ค.ศ.1919 ที่เปอร์เซีย (ปัจจุบันคือประเทศอิหร่าน) พ่อแม่เป็นชาวอังกฤษ จากนั้นหังครอบครัวได้ย้ายไปพำนักอยู่ประเทศโรดีเซียใต้ (Southern Rhodesia - ปัจจุบันคือประเทศซิมบับเว) ตอนที่ดอริสอายุได้ 5 ขวบ ดอริสเติบโตในฟาร์มกว้างใหญ่ที่นั่น และเดินทางมายังประเทศอังกฤษครั้งแรกใน ค.ศ.1949 และเธอได้นำต้นฉบับนวนิยายเล่มแรกที่มีชื่อว่า *The Grass is Singing* มาด้วย ซึ่งได้ตีพิมพ์ใน ค.ศ.1950 และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีในอังกฤษและประเทศยุโรปอื่นๆ อีก 10 ประเทศ

นวนิยายของดอริสแต่งอิงกับอัตชีวประวัติ ส่วนใหญ่จากประสบการณ์ในแอฟริกา ความทรงจำในวัยเด็กและการเข้าไปพัวพันกับการเมืองและประเด็นสังคมต่างๆ นี่เองที่ทำให้ดอริสเขียนเกี่ยวกับการปะทะกันของวัฒนธรรม ความอยุติธรรมเด่นชัดเรื่องความไม่เท่าเทียมกันทางเชื้อชาติ การต่อสู้ขององค์กรประกอบที่ขัดแย้งกันในบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคล ความขัดแย้งระหว่างความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของปัจเจกบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม เรื่องราวที่ดอริสเขียนเกิดขึ้นในแอฟริกา ได้รับการตีพิมพ์หลัง ค.ศ.1950 โดยเป็นหนังสือวิพากษ์วิจารณ์การกดขี่ขูดรีดชาวแอฟริกันผิวดำโดยนักล่าอาณานิคมผิวขาว และเปิดโปงความไร้สาระของวัฒนธรรมคนผิวขาวในแอฟริกาได้ เพื่อต่อต้านอย่างเปิดเผยเรื่องลัทธิเหยียด

ปริทัศน์หนังสือ: *The Golden Notebook*

ผิว ดอริสกลายเป็นบุคคลต้องห้ามในประเทศโรดิเชียใต้และสหภาพแอฟริกาใต้
ใน ค.ศ.1956

ตั้งแต่ตีพิมพ์ *The Grass is Singing* ชื่อเสียงของดอริสในฐานะ
นักเขียนบันเทิงคดี (fiction) สารคดี (non-fiction) และเรื่องสั้นได้แพร่กระจาย
ไปยังนานาประเทศ หนังสือรวมเรื่องสั้นชื่อ *Five* ได้รับรางวัล Somerset
Maugham Award ใน ค.ศ.1981 ดอริสได้รับรางวัล Austrian State Prize สาขา
วรรณคดียุโรป ใน ค.ศ.1982 ยังได้รับรางวัล German Federal Republic
Shakespeare Prize นวนิยายที่มีชื่อเสียงของดอริส มีดังนี้ *The Golden
Notebook* ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ.1962 ส่วนเรื่องอื่นก็คือ *The Summer
Before Dark* และ *Memoirs of a Survivor*

Shikasta นวนิยายเรื่องแรกของชุด *Canopus in Argos: Archives* ที่มี
ทั้งหมด 5 เล่มได้รับการตีพิมพ์ใน ค.ศ.1979 นวนิยายเรื่อง *The Good Terrorist*
ได้รับรางวัล W.H. Smith Literary Award ใน ค.ศ.1985 และ Mondello Prize
ของอิตาลีในปีเดียวกัน นวนิยายเรื่อง *The Fifth Child* ได้รับรางวัล Grinzane
Cavour Prize ในอิตาลีเช่นกัน ซึ่งเป็นรางวัลที่นักเรียนลงคะแนนให้ในปีสุดท้าย
ของการเรียน *The Making of the Representative for Planet 8* ได้รับการ
สร้างสรรค์เป็นอุปรากรโดยฟิลิป กลาส (Philip Glass)¹ ดอริสเป็นผู้แต่งคำร้อง
เอง และเปิดแสดงรอบปฐมทัศน์ที่เมืองซุสตัน ผลงานที่เพิ่งเขียนเมื่อไม่นานมานี้
ได้แก่ *The Cleft*, *The Story of General Dann and Mara's Daughter, Griot
and the Snow Dog*, *The Sweetest Dream*, *The Grandmothers* และ
อัตชีวประวัติชุด 2 เล่ม คือ *Under My Skin* และ *Walking in the Shade* ดอริส
พูดเรื่องการเขียนอัตชีวประวัติไว้ว่า “ฉันจำต้องขอสรุปว่านิยายพูด ‘ความจริง’ ได้
ดีกว่าการบันทึกข้อเท็จจริง ทำให้ถึงเป็นเช่นนั้นไปได้เป็นประเด็นคำถามที่ใหญ่ยิ่ง
และฉันเองก็ยังไม่อาจเข้าใจได้”

¹ นักแต่งเพลงชาวอเมริกันที่ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ (หรือ Academy Award)
ถึงสามครั้ง และเป็นนักแต่งเพลงที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งในช่วงปลายศตวรรษที่ 20

ดอริส เลสซิง เพิ่งจะได้รับรางวัล David Cohen Memorial Prize สาขา
วรรณกรรมอังกฤษ Prince of Asturias Prize ของสเปน International
Catalunya Award และ S.T. Dupont Golden PEN Award จากการผลิตผล
งานวรรณกรรมดีเด่นมาชั่วชีวิต (Lifetime's Distinguished Service to
Literature) และใน ค.ศ.2007 ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม ปัจจุบันนั้น
ดอริสอาศัยอยู่ทางเหนือของกรุงลอนดอน²

โครงสร้างของนวนิยาย “สมุดปกทอง” (*The Golden Notebook*)

นวนิยายเรื่อง “สมุดปกทอง” วางโครงสร้างของเรื่องไว้ดังนี้

Free Women 1
The Black Book
The Red Book
The Yellow Book
The Blue Book
Free Women 2
The Black Book
The Red Book
The Yellow Book
The Blue Book

² Doris Lessing, "The Golden Notebook," in *P.S. Ideas, Interviews & Features: Biographical Sketch*, (London: Harper Perennial, 2007), 9–10.

Free Women 3
The Black Book
The Red Book
The Yellow Book
The Blue Book

Free Women 4
The Black Book
The Red Book
The Yellow Book
The Blue Book

The Golden Notebook

Free Women 5

สตรีเสรี (Free Women) เป็นเรื่องสั้นความยาวประมาณ 60,000 คำ ซึ่งผู้แต่งกล่าวไว้ในคำนำว่า สามารถแยกเป็นอิสระได้ แบ่งออกเป็น 5 ตอนและค้นด้วยสมุดสีเล่มสี่สี ได้แก่ สีดำ แดง เหลืองและน้ำเงิน อันนา วูลฟ์ ตัวละครหลักเป็นผู้เขียนและเก็บสมุดทั้งสี่เล่มไว้กับตัว เธอเขียนสิ่งต่างๆ ลงในสมุดถึงสี่เล่ม แทนที่จะเป็นเพียงเล่มเดียว เพราะเธอต้องแยกสิ่งต่างๆ ออกจากกันเนื่องจากกลัวความยุ่งเหยิง กลัวความไร้รูปแบบและกลัวว่าเธอจะเสียสติ ความกดดันทั้งภายในและภายนอกทำให้การเขียนสมุดทั้งสี่เล่มต้องยุติลง และเศษเสี้ยวต่างๆ ก็นำไปสู่สิ่งใหม่ ซึ่งก็คือสมุดปกทอง

สมุดทั้ง 4 เล่มเหมือนกันแทบทุกประการ รูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวประมาณ 18 นิ้ว ปกมันวาว แตกต่างกันที่สีเท่านั้น “สมุดปกดำ” บันทึกชีวิตนักเขียนของอันนา “สมุดปกแดง” บันทึกความคิดทางการเมืองของเธอ “สมุดปกเหลือง” บันทึกภาวะอารมณ์ผ่านนวนิยาย และ “สมุดปกน้ำเงิน” บันทึกเหตุการณ์ประจำวัน

ดอริส เลสซิง กล่าวไว้ในย่อหน้าที่ 2 ของคำนำว่า เนื้อของ “สมุดปกทอง” แสดงให้เห็นว่าสิ่งต่างๆ มาอยู่รวมกัน เกิดการหลายปรายการการแบ่งภาคส่วน เกิดการไร้รูปแบบพร้อมกับที่การแตกตัวเป็นเสี่ยงจบลั่นลง ซึ่งเป็นความปราชัยของแก่นเรื่อง ประการที่ต่อมาคือความเป็นหนึ่งเดียว อันนาและซอล กรีน ชาวอเมริกันสลายสภาพ ทั้งคู่บ้า ประสาท เสียดสี ทั้งคู่แตกสลายเป็นกันและกัน เป็นผู้อื่น ก้าวข้ามรูปแบบผิดๆ ที่คิดว่าเป็นอดีตของตน รูปแบบและสูตรต่างๆ ที่ทั้งคู่เคยใช้พยุงตัวเองและกันและกันสลายไป พวกเขาได้ยืมสิ่งที่อีกคนหนึ่งคิดมองเห็นตัวตนของตัวเองในอีกคนหนึ่งซอล กรีน ชายหนุ่มซึ่งอิจฉาและทำลายล้างอันนา ตอนนี้นับสนุนเธอ ให้คำแนะนำแก่เธอ และยังแนะแก่นเรื่องให้เธอ เพื่อที่เธอจะได้เขียนหนังสือเล่มใหม่ที่ชื่อว่า *Free Women* ซึ่งเป็นชื่อเรื่องที่เย้ยหยันประเทศประชัน และอันนาซึ่งหึงหวง ซอล มากถึงขั้นเป็นบ้า ทั้งยังแสดงความเป็นเจ้าเข้าเจ้าของและเรียกร้องความสนใจ ได้ให้สมุดเล่มสวยแก่ ซอลซึ่งก็คือสมุดปกทอง ซึ่งก่อนหน้านี้เธอเคยปฏิเสธไม่ยอมให้ และยังแนะแก่นเรื่องให้เขา เพื่อที่เขาจะได้เขียนหนังสือเล่มต่อไป ทั้งยังเขียนประโยคแรกให้เขาด้วย ในสมุดปกทองซึ่งทั้งคู่เขียนร่วมกันนั้นผู้อ่านไม่สามารถแยกแยะได้ว่าตอนไหนเป็นซอล ตอนไหนเป็นอันนา และตอนไหนเป็นคนอื่นๆ³

³ Doris Lessing, preface to *The Golden Notebook* (London: Harper Perennial, 2007), 7–8.

สตรีเสรี (Free Women)

ในเรื่องสั้นสตรีเสรีทั้ง 5 ตอน อันนา วูลฟ์ ไม่ได้เล่าเรื่องด้วยตัวเอง เธอเป็นบุคคลที่สามเหมือนกับตัวละครอื่นๆ อันนาเป็นเพื่อนกับมอลลี่ ซึ่งอันนาเคยอาศัยอยู่ในห้องชุดของมอลลี่ ร่วมกับลูกชายวัยรุ่นของมอลลี่ ที่ชื่อ ทอมมี่และลูกสาวของเธอเองที่ชื่อว่า เจเน็ต หลังจากนั้น อันนาได้ย้ายออกไปอยู่กันเองกับลูกมอลลี่ ออกไปท่องเที่ยวเป็นเวลา 1 ปีโดยปล่อยให้ลูกชายอยู่ด้วยตัวเอง เมื่อมอลลี่กลับมา อันนาได้แวะไปพูดคุยด้วย จึงทำให้ มอลลี่รู้ว่าสามีเก่าของเธอที่ชื่อ ริชาร์ด (ซึ่งเป็นบิดาของทอมมี่) แวะมาหา อันนาหลายครั้งและเคยพยายามจะมีเพศสัมพันธ์กับอันนาด้วย แต่อันนาปฏิเสธ

พ่อของทอมมี่ เป็นกังวลเรื่องลูกชายที่วันๆ ไม่คิดจะทำอะไรต่อไปกับชีวิต ได้แต่อยู่บ้านและนั่งคิดไปเรื่อยเปื่อย ในขณะที่ภรรยาคนปัจจุบันของริชาร์ดคือ มาเรียน (ซึ่งทั้งคู่มีลูกชายด้วยกัน 3 คน) ก็ดื่มเหล้ามากขึ้น เพราะริชาร์ดไม่ใส่ใจภรรยาตัวเองและนอกใจภรรยาไปโดยตลอด ริชาร์ดไม่เห็นด้วยที่ มอลลี่ทิ้งทอมมี่ไว้ตามลำพังเป็นเวลาถึง 1 ปี และพยายามเสนอทางออกของชีวิตแบบต่างๆ ให้ลูกชาย ริชาร์ดเป็นนักธุรกิจทรงอิทธิพลคนหนึ่ง แต่ครั้งหนึ่งเคยเป็นคอมมิวนิสต์ (เหมือนมอลลี่และอันนา) จึงโดนครอบครัวตัดขาด แต่เมื่อริชาร์ดและมอลลี่เลิกกันไป ริชาร์ดก็แต่งงานใหม่และมาสานต่อธุรกิจของครอบครัว

ริชาร์ดต้องการให้ทอมมี่ ซึ่งมอลลี่เลี้ยงดูมาโดยตลอดตัดสินใจทำอะไรสักอย่างที่ดีกว่าการนั่งครุ่นคิด แต่ทอมมี่กลับไม่เลือกทำอะไรเลย วันหนึ่งทอมมี่ไปหาอันนาที่บ้าน ถามอันนาว่า ทำไมเขียนเรื่องราวต่างๆ ลงในสมุดถึงสี่เล่มแต่กลับไม่ยอมให้ใครอ่าน และทอมมี่เคยแอบเข้าไปอ่านสมุดเหล่านั้นแล้ว จากนั้นทอมมี่กลับไปที่บ้าน แล้วหยิบขึ้นมาจ่อหัวยิงตัวเอง ทอมมี่รอดชีวิตมาได้แต่ตาบอด หลังจากนั้น อันนาเฝ้าตั้งคำถามกับตัวเองตลอดว่า ทอมมี่พยายามฆ่าตัวตายเพราะอะไร เพราะได้อ่านสมุดที่เธอเขียนหรือ เพราะเธอไม่ได้ตอบคำถามของทอมมี่ตามที่เขาต้องการให้เธอตอบ ในคืนที่ทอมมี่มาหาและยิงตัวเอง

อันนาต้องมาอยู่เป็นเพื่อนมอลลี ที่โรงพยาบาล เธอจึงต้องฝากให้ผู้เช่าห้องในบ้านของเธอที่ชื่ออีวอร์ คอยดูแลลูกสาวของเธอ ทอมมีปรับตัวกับการสูญเสียความสามารถในการมองเห็นได้เป็นอย่างดี มาเรียนนารายาคณปัจจุบันของริชาร์ดหยุดดื่มเหล้าตั้งแต่เกิดเหตุการณ์เลวร้าย และแะมาหาทอมมีที่บ้านบ่อยครั้ง จนระยะหลังๆ เลิกใส่ใจสามีและลูกๆ ที่บ้าน ทำให้ริชาร์ดเป็นกังวลอย่างยิ่ง มาเรียนแะมาอ่านหนังสือพิมพ์ให้ทอมมีฟัง และภายหลังมาเรียนก็ย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านของมอลลีด้วย อีวอร์ซึ่งเคยช่วยดูแลเจเน็ตให้อันนา ขอพาเพื่อนชื่อรอนนี่ซึ่งเป็นคู่ขาเกย์ของเขามาอยู่ด้วยกันที่บ้าน อันนาทราบที่อยู่แล้วว่า อีวอร์เป็นเกย์ ภายหลังทั้งอีวอร์และรอนนี่ทำให้อันนาต้องไล่ทั้งคู่ออกจากบ้านไป

ริชาร์ดโทษมอลลีและอันนาเรื่องที่ทอมมีพยายามฆ่าตัวตาย แต่ก็แก้ปัญหาในครอบครัวตัวเองไม่ได้ ริชาร์ดต้องการหย่าขาดกับมาเรียนเพราะเขามีความสัมพันธ์กับเลซาฯ หน้าห้องและเขาอยากแต่งงานใหม่ ในที่สุด มาเรียนก็ยอมหย่าขาดกับริชาร์ด และทอมมีตัดสินใจรับช่วงธุรกิจต่อจากพ่อ ตัวมอลลีเองได้แต่งงานใหม่ เจเน็ตลูกสาวของอันนา ต้องการไปอยู่โรงเรียนกินนอน ทั้งๆ ที่อันนาไม่เห็นด้วย เพราะโรงเรียนประเภทนี้ทำให้ทุกคนใช้ชีวิตเหมือนกัน และคิดเหมือนกัน กัน แต่เจเน็ตกลับอยากใช้ชีวิตเช่นนั้น อันนาจึงต้องยอมตามใจลูก อันนาเองจะหางานทำและเข้าเป็นสมาชิกพรรคแรงงาน

สมุดปกดำ (The Black Notebook)

อันนาจดบันทึกเรื่องราวอาชีพนักเขียนของเธอเองไว้ในสมุดเล่มนี้ เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงนวนิยายเพียงเล่มเดียวของเธอที่ชื่อว่า "พรมแดนสงคราม" (Frontiers of War) ซึ่งได้รับการติดต่อขอซื้อลิขสิทธิ์ไปทำภาพยนตร์ และเมื่ออันนาไปพบเพื่อพูดคุยรายละเอียด ผู้ที่มาขอซื้อลิขสิทธิ์มักจะขอปรับเปลี่ยนเนื้อหาจนทำให้อันนาไม่ยอมขายลิขสิทธิ์

ตัวละครต่างๆ ในเรื่อง "พรมแดนสงคราม" ประกอบไปด้วย ปีเตอร์ คาเรย์ หนุ่มชาวอังกฤษที่ถูกส่งมารับการฝึกเป็นนักบินที่แอฟริกากลางในระหว่าง

โลกครั้งที่ 2 เขาได้เข้าร่วมกับขบวนการฝ่ายซ้ายที่ต่อต้านลัทธิเหยียดผิวที่ปฏิบัติต่อคนผิวดำอย่างไม่เป็นธรรม ปีเตอร์และคนฝ่ายซ้ายกลุ่มนี้มักจะใช้เวลาในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ที่โรงแรมของคู่สามีภรรยาครอบครัวบูทบี ซึ่งลูกสาววัยรุ่นของเจ้าของโรงแรมตกหลุมรักปีเตอร์ และภรรยาของนายบูทบี ซึ่งสามีละเลยไม่เอาใจใส่ก็พึงใจปีเตอร์อยู่เยียบๆ เช่นกัน

ปีเตอร์ได้ติดต่อกับกลุ่มต่อต้านการเหยียดผิวชาวแอฟริกันอย่างลับๆ และหัวหน้ากลุ่มของชาวดำนี้เป็นพ่อครัวของโรงแรมของครอบครัวบูทบี ปีเตอร์เกิดไปหลงรักภรรยาของพ่อครัวเข้า ซึ่งพ่อครัวเองก็มักละเลยไม่เอาใจใส่ภรรยาเพราะมัววุ่นวายกับการเมือง ความรักข้ามสีผิวเป็นเรื่องต้องห้ามและผิดอย่างยิ่งในความรู้สึกของคนผิวขาวที่มาตั้งถิ่นฐานในแอฟริกา ภรรยาของนายบูทบีเกิดความหึงหวงปีเตอร์ จึงรายงานต่อต้านสังกัดของปีเตอร์เพื่อให้มีคำสั่งส่งปีเตอร์ไปประจำการที่อื่น และได้บอกลูกสาวของตัวเอง โดยหารู้ไม่ว่าการกระทำเช่นนี้ทำให้ความภูมิใจในความเป็นหญิงผิวขาวของบุตรสาวลดลง เมื่อบุตรสาวรับรู้ เธอกล่าวว่าจะไม่อยู่ในบ้านนี้อีกต่อไป แม่จึงตะโกนใส่หน้าบุตรสาวว่าไม่มีเสน่ห์ดึงดูดใจปีเตอร์ จึงไปเลือกหญิงสาวผิวดำสกปรก ภรรยาของนายบูทบียังได้บอกแก่พ่อครัวว่าภรณานอกใจ พ่อครัวจึงได้ภรรยาออกจากบ้านให้กลับไปอยู่กับครอบครัวเดิม แต่ด้วยความตระหนงตน ภรรยาพ่อครัวกลับเดินทางไปยังตัวเมืองที่ใกล้ที่สุด ไปเป็นโสเภณีข้างถนน

ในคืนสุดท้ายในอาณานิคมแห่งนี้ ปีเตอร์หัวใจสลาย ดื่มจนเมามายและได้ไปพบกับภรรยาพ่อครัวที่ร้านขายเหล้าผิดกฎหมายโทรมๆ ทั้งสองใช้เวลาคืนสุดท้ายอยู่ในอ้อมแขนกันและกันในห้อง อันเป็นสถานที่เดียวที่คนผิวขาวและผิวดำจะพบเจอกันได้ พวกเขาพูดคุยกันอย่างน่าสมเพชว่าจะได้เจอกันที่อังกฤษหลังสงครามสิ้นสุดลง แต่ทั้งคู่ก็รู้ว่าเป็นแค่เรื่องโกหกพกลม ตอนเช้า ปีเตอร์ไปกล่าวลากลุ่มต่อต้านชาวแอฟริกัน ขณะที่รถไฟจะออกจากชานชาลา ภรรยาพ่อครัวที่ยืนรวมอยู่กับคนผิวดำคนอื่นๆ โบกมือลาเขา แต่ ปีเตอร์ มองไม่เห็น เพราะว่าดวงตาของเขาสะท้อนความคิดเรื่องความตายที่รออยู่เบื้องหน้า เธอกลับไปเป็นโสเภณีหากินตามท้องถนนเช่นเดิม ไปอยู่ในอ้อมแขนของชายอื่น หัวเราะกลบเกลื่อนความอับอายแสนระทมขมขื่น

ตัวละครที่อันนาแต่งขึ้นมาในเรื่อง "พรมแดนสงคราม" มาจากผู้คนในชีวิตของอันนาเอง ใน ค.ศ.1939 อันนาเดินทางมายังอาณานิคมในทวีปแอฟริกา เพราะเลือกที่จะมาเองและรู้ว่าสามารถกลับประเทศอังกฤษตอนไหนก็ได้ อันนาพบสติเวทที่ลอนดอน เมื่ออันนาเดินทางไปยังไร่ยาสูบของสติเวท ก็พบว่าไม่สามารถทนมีชีวิตอยู่เช่นนี้ได้ แต่ไม่ได้เดินทางกลับลอนดอน เธอเข้าไปอยู่ในเมืองและเริ่มทำงานเป็นเลขานุการคนที่อันนาใช้ชีวิตร่วมด้วย คือวิลลี ผู้ลี้ภัยชาวเยอรมัน เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ อันนาไม่ชอบวิลลี และวิลลีก็ไม่ชอบอันนา แต่ทั้งคู่ก็อยู่กินด้วยกันถึงเกือบ 3 ปี แม้ว่าเข้ากันไม่ได้เรื่องเพศสัมพันธ์ คนทั้งสองก็ไม่ได้คบหาผู้อื่นไว้สนองความต้องการทางเพศ วิลลีมีบทบาทเป็นแกนนำของหน่วยคอมมิวนิสต์ของเขา เพราะเป็นผู้มีความมั่นใจสูง เขาวิเคราะห์ปัญหาสังคมได้อย่างชาญฉลาด เชื่อมมั่นในความคิดของตัวเองมาก เขาเติบโตในชนชั้นกลางระดับสูง แต่งตัวดีตลอดเวลา ซึ่งภายหลังสงครามเขาย้ายไปอยู่เยอรมนีตะวันออกและเป็นข้าราชการที่มีอำนาจมากคนหนึ่ง

นักบินหนุ่มสามคน คือพอล จิมมี่ และเท็ด จากกองทัพอากาศอังกฤษประจำการในแอฟริกา ทั้ง 3 คนเป็นเพื่อนกันมาตั้งแต่ตอนเรียนที่อีออกซ์ฟอร์ด และสมัยที่อยู่อีออกซ์ฟอร์ด คนทั้งสามเป็นพวกรักร่วมเพศ พอลกลายเป็นต้นแบบตัวละครหลัก ในฐานะหนุ่มนักบินผู้ซึ่งรุ่มรวยอุดมคติและความกระตือรือร้น แม้ว่าจริงๆ แล้ว พอลไม่มีความกระตือรือร้นใดๆ เลย แต่สร้างภาพให้ผู้อื่นคิดว่าเขาเป็นเช่นนั้น ความเย็นชาของเขาถูกบดบังด้วยเสน่ห์และความสง่างาม พอลสูง หุ่นสมส่วน แข็งแรง ลำสัน หน้ากลม ดวงตากกลมโตสีฟ้า พอลเป็นชาวอังกฤษจากครอบครัวชนชั้นกลางระดับสูง บิดาของเขามีบรรดาศักดิ์เป็น "เซอร์" เขาฉลาดปราดเปรื่องและมีความมั่นใจแบบที่คนจากครอบครัวชั้นสูงรำรวยพึงจะเป็น เขาเสียชีวิตหนึ่งวันก่อนเดินทางออกจากอาณานิคมไปประจำการที่อินเดีย วันสุดท้ายนั้นเขาสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อนจนเมาเมาไม่ได้สติ วิลลีและจิมมี่ต้องพาไปอาบน้ำให้สร้างเมาที่โรงแรม พอรุ่งสางพอลก็เดินทางกลับค่ายไปกล่าวลาเพื่อนฝูง พอลไปยืนอยู่ในลานบิน ยังไม่สร้างเมาดึนนัก เครื่องบินลำหนึ่งแล่นลงจอดห่างจากจุดที่พอลยืนอยู่เล็กน้อย เพราะสายตาพอลพราวแสงอาทิตย์ เขาจึงเดินพุ่งเข้าหาใบพัดท่อนขาของเขาถูกตัดขาดทั้งสองข้างและเขาเสียชีวิตทันที

ในขณะที่ จิมมีเติบโตในครอบครัวชนชั้นกลาง เป็นชาวสกอตแต่ไม่มีอะไรในตัวที่ทำให้เขาดูเป็นคนสกอตเลย พ่อของเขาซึ่งเป็นพันเอกประจำการที่อินเดียเกษียณอายุราชการแล้ว จิมมีเป็นลูกโตน เนื้อแน่น ตัวหนา แต่ก็ติดจะแก้งก้าง เขามีตาสีฟ้าเหมือนกับพอลแต่ทำทางไม่สง่างามเหมือน เขาไม่ทะเยอทะยานสูง แค่อยากเป็นอาจารย์สอนประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยสักแห่งหนึ่ง ซึ่งเขาก็ได้ยึดอาชีพนี้ในภายหลัง จิมมีเป็นพวกรักร่วมเพศอย่างแท้จริง ไม่เหมือนอีกสองคน และเขาหลงรักพอล แต่ภายหลังเขาแต่งงานกับผู้หญิงที่อายุน้อยกว่าเขา 15 ปี และอยู่ด้วยกันจนกระทั่งมีบุตรด้วยกันหนึ่งคน จึงเลิกความสัมพันธ์ต่อกัน

เห็ดมาจากครอบครัวชนชั้นแรงงาน ได้ทุนเรียนตีมาตลอดจนกระทั่งได้ไปเรียนที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ในบรรดาพวกฟองทั้ง 3 คน เขาเป็นนักสังคมนิยมอย่างแท้จริง เห็ดผมดำ ตาสีน้ำตาลออกเหลือง (hazel) อุปลักษณ์แข็งขัน ไม่เคยมีเงินติดตัวเพราะเขาแจกจ่ายจนหมด เวลาเป็นของตัวเองก็ไม่มีเพราะทำให้ผู้อื่นไปจนหมดสิ้นเช่นกัน เห็ดหลงใหลดนตรีและหัดเล่นด้วยตนเอง เขามักชักชวนช่างยนต์ที่เฉลียวฉลาดหรือคนหนุ่มในการประชุมสาธารณะที่มาเข้าร่วมเพราะสนใจจริงๆ แล้วให้คนพวกนั้นอ่านหนังสือสังคมนิยมและชี้แนะเรื่องดนตรี เขามีทัศนะว่า ชีวิตเป็นการผจญภัยที่เพิลิตเพลิน และชอบเปรียบเทียบว่าถ้าคนเราพบเจอผีเสื้อถูกก้อนหินทับอยู่ ก็ต้องช่วยผีเสื้อตัวนั้น เห็ดมักพาคนหนุ่มมาที่โรงแรมที่กลุ่มนัดประชุมหารือกัน และขอให้คนในกลุ่มยอมรับคนหนุ่มเหล่านี้เข้าเป็นสมาชิก ตลอด 2 ปีที่ เห็ดอยู่ในอาณานิคม เขาได้ช่วยผีเสื้อรวมหนึ่งโหล เห็ดหลงรักผีเสื้อหนุ่มทั้งหมด และเข้ามาเปลี่ยนแปลงชีวิตของคนเหล่านี้

หลังสงคราม เห็ดที่กลับไปใช้ชีวิตที่อังกฤษยังติดต่อกับคนหนุ่มเหล่านี้ ได้ช่วยให้พวกเขาได้เรียนหนังสือ และชี้ทางให้พวกเขาเข้าเป็นสมาชิกพรรคแรงงาน เห็ดเองภายหลังก็ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์แล้ว เขาแต่งงานกับหญิงชาวเยอรมัน มีบุตรสามคน สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนสอนเด็กที่มีพัฒนาการช้า แท้ที่จริงแล้วเขาเป็นนักบินที่มีเก่งแต่ตั้งใจสอบไล่ตกเพราะพยายามเปลี่ยนใจเด็กหนุ่มคนหนึ่งซึ่งเห็นว่าฟุตบอลดีกว่าวรรณกรรม เขาคิดว่าการช่วยมนุษย์คนหนึ่ง

ให้หลุดพ้นจากความมิดต่ำสำคัญว่าการเพิ่มจำนวนนักบินเพื่อไปสู้รบในสงครามต่อต้านลัทธิฟาสซิสต์ และชายหนุ่มคนนี้ก็เป็นที่เลื่อมใ้เพียงตัวเดียวที่เขาช่วยไว้ไม่ได้ เท็ดไม่ได้ขึ้นบิน ภายหลังถูกส่งกลับอังกฤษ ไปทำงานในเหมืองถ่านหินจนปอดถูกทำลาย เมื่อถูกปลดออกจากงานในเหมือง เขาจึงไปเยอรมนีในฐานะนักศึกษา เท็ดบ่นอย่างขมขื่นว่าสุขภาพที่ย่ำแย่ของเขาบังคับให้เขาต้องจำศีล แต่ภรรยาชาวเยอรมันก็ดูแลเขาเป็นอย่างดี

แมรีโรสเป็นสาวหน้าตาสะสวย รูปร่างแบบบาง ผมสีน้ำผึ้งเป็นคลื่น ตาสีน้ำตาล เกิดและเติบโตในอาณานิคม เธอเป็นนางแบบและเคยขึ้นปกนิตยสารหลายครั้ง เธอหลงรักน้องชายตัวเองซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว มีผู้ชายมากหน้าหลายตามาติดพันเธอ แต่เธอบอกว่าไม่สามารถรักใคร่ได้อีก จนสุดท้ายได้แต่งงานกับผู้ชายวัยกลางคนซึ่งมีลูกแล้วสามคนโดยปราศจากความรัก

จอร์จชายหนุ่มหน้าตาดี ผู้หญิงมักมาติดพัน อายุราว 40 ปี มากกว่าคนอื่น ๆ ในกลุ่มทั้งหมด และแก่กว่า วิลลีซึ่งอายุมากที่สุดในกลุ่มถึง 12 ปี จอร์จแต่งงานแล้ว มีลูกสามคน และต้องดูแลพ่อแม่ของตัวเองและภรรยา ต้องทำงานหนัก ไม่มีวันหยุดมาหลายปีติดต่อกัน และมักเงินไม่พอใช้ เขาเชื่อมั่นว่าตัวเองไม่ฉลาด

อันนาและวิลลีพักอยู่ที่โรงแรมเกนสโบรธ (Gainsborough) ซึ่งผู้ที่มาพักส่วนใหญ่เป็นผู้ลี้ภัย เสมียน เลขาฯ และคู่สามีภรรยาที่หาบ้านเช่าไม่ได้ สงครามทำให้คนมาอยู่กันเต็มในตัวเมือง ค่าเช่าก็สูงขึ้น ทั้งคู่อยู่ห้องติดกันและรับประทานอาหารร่วมกัน ผู้ลี้ภัยชาวเยอรมันคนอื่น ๆ แสร้งลงนามว่าเป็นชาวออสเตรีย แต่วิลลีลงทะเบียนเข้าพักในนามดร.วิลเฮล์ม จนทำให้คุณนายเจมส์ ผู้ดูแลโรงแรมบนอบเขา เพื่อน ๆ ของทั้งคู่แะมาหาทั้งกลางวันกลางคืน และแม้ว่าห้องอาหารจะปิดเวลาสองทุ่ม แต่กลุ่มของวิลลีก็ถือวิสาสะใช้ห้องอาหารไปจนถึงหลังเที่ยงคืน กฎของโรงแรมคือห้ามผู้อื่นอยู่ในห้องพักหลังสามทุ่ม แต่กลุ่มของอันนาและวิลลีก็ไม่สนใจทำตามกฎ มักใช้ห้องพักโรงแรมเป็นห้องเรียนจนถึงตีสี่ตีห้า

พายุทำให้เครื่องบินขึ้นบินไม่ได้ พอลจึงแะรับประทานมื้อเที่ยงที่โรงแรมมาโชปี (Mashopi) เขากลับมาชักชวนพวกพ้องให้ขับรถไปกันเอง เมื่อถึงโรงแรมก็ได้พบกับเจ้าของโรงแรมที่ดูแลบริหารสถานที่แห่งนี้ คือนายบูทบีที่สูง 6

ฟุต พุงยื่น หลังตรงเหมือนกำแพง หน้าบวมจุเพราะสุรา นายบูทบีเคยเป็นสิบตำรวจเอกสังกัดกองตำรวจบริติช-แอฟริกาใต้ (British South Africa Police) เขาพบภรรยาตอนลาพักไปประเทศอังกฤษ ในขณะนั้นภรรยาทำงานเป็นคนชงเหล้าอยู่ในผับ ครอบครัวบูทบีนี้ดำเนินกิจการโรงแรมมา 11 ปีแล้ว มีบุตรสาวหนึ่งคนอายุ 18 ปี คุณนายบูทบีรูปร่างใหญ่และเนื้อตัวแน่นเต็ม ใบหน้าไม่เด่นผมไร้สี บุตรสาวชื่อจูน รูปร่างสูงใหญ่เหมือนมารดา แขนขาแก้ง่ามเงอะงะ ผมไร้สี จูนมักนั่งหรือเดินเหม่อลอยเหมือนละเมอ ราวกับว่ารอให้มีชายหนุ่มมาพาออกจากวังค์ แต่ไม่ช้านานก็มีชายหนุ่มคนหนึ่งขับรถบรรทุกเข้ามาจอดเพื่อหาอะไรดื่มในบาร์ของโรงแรม หนึ่งเดือนหลังจากนั้น จูน ทุ่มั้นหมายกับชายหนุ่มผู้นี้ ทำทางละเมอหายไปจนหมดสิ้น

ในการเดินทางไปยังโรมแรมมาโซพี ครั้งแรกนี้ คณะของพอลและวิลลีไปถึงกันตอนสามทุ่ม ห้องอาหารปิดไปแล้ว พอลได้ลองเจรจากับนายบูทบี แต่ไม่เป็นผลวิลลี จึงไปพูดกับนายบูทบี และเจ้าของโรงแรมเห็นถึงผลกำไรที่จะได้รับ จึงได้ให้ภรรยาไปจัดหาอาหารมาเสิร์ฟคนกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นอาหารมื้อใหญ่แตกต่างจากที่ได้รับประทานกันที่โรงแรมที่พักอยู่ แต่ค่าอาหารก็นับว่าแพง และเมื่อรับประทานอาหารเสร็จ ทั้งคณะก็ขับรถกลับ

เย็นวันศุกร์ถัดไป ทั้งหมดกลับไปโรงแรมมาโซพีอีก และทุกคนก็เหนื่อยล้ากันมากจากการจัดประชุม อภิปรายและโต้เถียงกัน เมื่อไปถึงโรงแรมมีบริกรรอพาทุกคนไปที่ห้องพักรวมสี่และห้าห้อง พักห้องเดียวกัน อันนาและวิลลีอยู่อีกห้องหนึ่ง พอลและแมรีโรสพักกันคนละห้อง และเดินทางกลับบ่ายวันอาทิตย์ ทุกคนไม่ได้กลับไปพักที่โรงแรมมาโซพี อีกเลยเป็นเวลาหนึ่งเดือนจนกระทั่งมีวันหยุดติดต่อกันยาวตั้งแต่วันพฤหัสบดีถึงวันพุธถัดไป ในคณะมีเด็กหนุ่มของเท็ด คือสแตนลีย์ (ผีเสื้อเพียงตัวเดียวที่เขาช่วยไว้ไม่ได้) และเพื่อนของสแตนลีย์คือจอห์นนี่นักเปียโนไปด้วย เดินทางโดยรถยนต์และรถไฟไปโรงแรม และคณะได้นัดแนะให้จอร์จไปเจอกันที่โรงแรมด้วย

โรงแรมมีคนเข้าพักเต็มทุกห้อง และจะมีการจัดงานแต่งงาน ทั้งกลุ่มไปนั่งรอจอร์จอยู่ใต้ต้นยูคาลิปตัส และเขามาถึงตอนเที่ยงคืน มีการประเพณีสถานการณ์ในโรงแรมมาโซพี และพอลเห็นว่าพ่อครัวของโรงแรมที่ชื่อแจ็คสัน

น่าจะเป็นบุคคลสำคัญในการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและเริ่มปฏิสัมพันธ์กับ แจ็คสัน ทักทาย ตามไถ่ถึงสารทุกข์สุกดิบของคนในครอบครัว คุณนายบูทบี้ไม่ชอบใจการกระทำของพอล เขารู้ดีก็เลยทำต่อไป ปฏิกริยาของแจ็คสันและคุณนายบูทบี้คือ ระแวงระวัง ยั้งงๆ และไม่ค่อยไว้วางใจพอล เพราะคนดำในอาณานิคมเชื่อว่าเป็นไปไม่ได้ที่คนขาวจะปฏิบัติต่อพวกเขาอย่างมนุษย์คนหนึ่งได้ แจ็คสันเป็นชายวัยกลางคน หน้าตาดี ใบหน้าและแววตามีชีวิตชีวา เขาและครอบครัวอาศัยในกระท่อมหลังบ้านครอบครัวบูทบี้ ซึ่งจริงๆ แล้วผิดกฎหมายที่กำหนดไว้ว่าคนดำไม่สามารถอยู่ในบริเวณบ้านของคนขาวได้ สภาพกระท่อมไม่ค่อยดีแต่ก็ดีกว่ากระท่อมคนดำโดยทั่วไป ประตูตกไม้และพืชผักอยู่รอบๆ และเลี้ยงไก่

จอร์จนอกใจภรรยา และเขาชอบผู้หญิงแอฟริกันเป็นพิเศษ ช่วงวันหยุดยาวนี้เองที่เขาเปิดเผยกับวิลลีและอันนาว่า ภรรยาของแจ็คสันที่ชื่อมารี เป็นภรรยาของเขาน้อยของเขา จอร์จเดินทางผ่านมาโซฟิบ่อยครั้งปีที่แล้ว เขาเห็นเด็กผิวดำกลุ่มหนึ่ง แต่มีเด็กคนหนึ่งที่มีสีผิวอ่อนกว่าคนอื่นๆ และเด็กคนนั้นก็หน้าตาเหมือนเขา เขาเลยถามมารี เธอตอบว่าเด็กคนนี้เป็นลูกของเขา แต่ไม่ได้ทำให้เป็นเรื่องใหญ่โตอะไร จอร์จรู้สึกผิดที่ไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ เพราะว่าหาก จอร์จนำเด็กไปอยู่ที่บ้านของเขา พ่อแม่ของเขาและพ่อตาแม่ยายจะตกใจแทบสิ้นสติ และคงไม่มีใครพูดจากับพวกเขาอีก ลูกของเขาทั้งสามคนจะไม่มีเพื่อนฝูงคบที่โรงเรียน ตัวเขาและภรรยาอาจตกงาน แล้วทั้ง 9 ชีวิตก็จะตกกระกำลำบาก กระนั้นก็ดี จอร์จก็ยังคงมีความสัมพันธ์กับภรรยาพ่อครัวต่อไป และเกี่ยวพามารีโรสไปพร้อมๆ กันด้วย และภายหลังทั้งคณะก็รู้เรื่องบุตรชายของจอร์จกับมารี

ระหว่างพักอยู่ที่โรงแรม สแตนลีย์ได้มีความสัมพันธ์กับคุณนายลัตติมอร์ ซึ่งอายุประมาณ 45 ปี รูปร่างค่อนข้างอวบอ้วน แต่ขาเพรียว ผิวขาวละเอียด ตาสีฟ้าอ่อนเจือม่วง สามี่ของคุณนายลัตติมอร์เป็นชายร่างใหญ่ เจ้าอารมณ์ ตีเมียตลอดเวลา และผรุสวาทกับภรรยาเป็นนิจ สามี่ภรรยาคนนี้ไม่มีบุตร แต่คุณนายลัตติมอร์เลี้ยงสุนัขไว้หนึ่งตัวและพาไปไหนมาไหนด้วยตลอด คุณนายลัตติมอร์ไม่สนใจว่าภรรยาตัวเองจะทำอะไร ตีเมียจนเมามายแล้วกลับไปนอนพัก ปล่อยให้ภรรยาเดินร่ำกับสแตนลีย์อย่างที่เธอต้องการ

หลังจากวันหยุดยาวคราวนั้นแล้ว คณะก็กลับไปพักที่โรงแรมมาไซฟ์อีก สี่ถึงห้าครั้ง แต่ไม่ได้ไปทุกสุดสัปดาห์ ประมาณหกเดือนหรือแปดเดือนนับจากวันที่คณะไปพักที่โรงแรมมาไซฟ์ คราวแรกก็เกิดเหตุการณ์วิกฤต ซึ่งการไปพักที่โรงแรมคราวนี้เป็นครั้งสุดท้าย ผู้คนในคณะก็ยังคงเป็นคนเดิม แต่เกิดคณะย่อยขึ้น อีกคณะหนึ่ง อันประกอบไปด้วยสแตนลีย์กับคุณนายลัตติมอร์และจอห์นนี่กับภรรยาชาวนาแควโรงแรมที่สามี่เธอไปรบในสงคราม จากการที่ไปพักที่โรงแรมมาไซฟ์หลายครั้งหลายหน ทำให้คุณนายบูทบีไม่พอใจที่ พอลเดินเข้าไปคุยกับแจ๊คสันในครัวของโรงแรม และแจ้งกับพอลว่าแขกของโรงแรมไม่ควรเข้ามาอยู่ในครัว พอลเลยรพบแจ๊คสัน ทางประตูหลังครัวหลังอาหารเที่ยงซึ่งเป็นเวลาพักของเขา และเดินไปด้วยคุยไปด้วยกับแจ๊คสัน จนถึงกระท่อม

ปัญหาเริ่มก่อตัวขึ้น เมื่อจูนได้ขอร้องให้พอลและอันนาไปช่วยเธอ ทำอาหารเย็น เพราะแจ๊คสันอุ่นเตรียมอาหารสำหรับงานเลี้ยงในวันรุ่งขึ้นพอลและอันนาจึงเข้าไปช่วย ขณะทำอาหารอยู่นั้น พอลก็พูดคุยกับแจ๊คสัน ไปด้วยคุณนายบูทบีเข้ามาในครัว เห็นพอลกับแจ๊คสันจึงตำหนิ จูนเลยรีบปกป้องพอล ว่าเธอเป็นคนขอให้มาช่วยเองและงานในครัวก็มีมาก น่าจะจ้างคนเพิ่มคุณนายบูทบีบอกว่าแจ๊คสันทำงานที่นี่มา 15 ปีแล้ว ไม่เคยมีปัญหาอะไร ทำไมถึงมามีปัญหาเอาตอนนี้ จูน ได้เถียงกับมารดาจนอารมณ์เสียแล้วเดินออกจากครัวไปพอลและอันนาเลยออกไปด้วย

ปกติแจ๊คสันจะพักตั้งแต่บ่ายสามถึงบ่ายห้าโมงเย็น แต่วันนี้มีงานมาก จึงไม่ได้พัก และได้ออกจากครัวตอนห้าโมงและเดินกลับกระท่อมช้าๆ พอล เห็นจึงเดินเข้าไปคุยด้วย ขณะเดียวกันคุณนายบูทบีก็มองดูทั้งคู่จากหน้าต่างห้องครัว จอร์จ ก็มองดูแจ๊คสันอยู่เช่นกันและกล่าวกับอันนา ว่านี่คือพ่อของลูกของเขา และเขาเองเคยถามมารี ว่าสามีของเธอระวังสงสัยอะไรบ้างหรือไม่ เธอตอบว่าเขเป็นสามีที่ดี ใจดีกับเธอและลูกๆ ทุกคน เขายอมรับกับอันนา ว่าเขายังคงมีสัมพันธ์สวาทกับมารี เพราะเขารักเธอ หลังจากนั้นคุณนายบูทบี ก็เดินออกจากครัว ไปหาพอลและแจ๊คสัน ที่ยืนคุยกันอยู่ นอกแจ๊คสัน ว่าให้พัก ไม่ได้ให้มาคุยกับคนผิวขาว

วิลลี่เริ่มไม่พอใจที่อันนาและพอลสนิทสนมกันมากขึ้นอันนา เลยกล่าว
ย้อนว่า วิลลี่เองก็สนิทสนมกับมารีโรสมากพอๆ กัน แต่เหตุการณ์เลวร้ายขึ้นเมื่อ
คุณนายลัตติมอร์ต้องการดื่มกาแฟดำ สแตนลีย์เลยเข้าไปในครัวไปบอกให้
พนักงานชงกาแฟให้ แต่ตู้กาแฟถูกล็อกไว้ สแตนลีย์ เลยไปขอร้องจากแจ๊คสัน
เขามาเปิดตู้และชงกาแฟให้ คุณนายบูทบี้ซึ่งเห็นเหตุการณ์ทั้งหมดบอกแจ๊คสัน
ว่าถ้าทำแบบนี้อีก เธอจะไล่เขาออก แต่เหตุการณ์ที่ทำให้ คุณนายบูทบี้ไม่พอใจ
มาก คือเหตุการณ์ก่อนหน้านั้น ตอนที่จิมมีเมาแล้วกอดและจูบแจ๊คสัน ต่อหน้า
คุณนายบูทบี้

หลังจากนั้นที่โรงแรมจัด จิมมีก็หายตัวไป ทุกคนเป็นห่วงและ
พยายามค้นหาจิมมีให้พบ แล้วแจ๊คสันก็เดินเข้าไปในครัว เปิดไฟแล้วเห็นจิมมี
นอนอยู่บนพื้น แจ๊คสันจึงก้มตัวลงช่วยพยุงจิมมีขึ้นมา คุณนายบูทบี้เดินมาข้าง
หลังแจ๊คสัน แล้วจิมมีตื่นพอดี เขายกแขนขึ้นโอบคอของแจ๊คสันเมามายอยู่
จากนั้นพิมพ์ถามแจ๊คสัน ว่ารักเขาไหม เพราะไม่มีใครรักเขาแล้วคุณนายบูทบี้
ตกใจมาก จึงไล่แจ๊คสันออก สั่งให้เก็บข้าวของออกไปภายในวันพรุ่งนี้ ถ้าไม่ยอม
ไปจะตามตำรวจมาจับ

คืนเดียวกันนั้นอันนาและพอลก็หายตัวไปด้วยกัน รุ่งเช้าไปในทุ่งหญ้า
วิ่งไปเรื่อยๆ จนไม่รู้ตัวตัวเองอยู่ ณ จุดใด จนฝนตกและทั้งคู่ตกอยู่ในความมืด
จึงล้มตัวลงนอนอย่างหนาวสั่น เมื่อแสงจันทร์สว่าง จึงหาทางเดินกลับโรงแรม
เมื่อมาถึงโรงแรมก็เห็น คุณนายลัตติมอร์ร้องไห้ สามีของเธอตำว่าเธออย่างทาบ
กายโดยไม่สนใจใคร อันนาเดินเข้าห้อง วิลลี่จึงมีเพศสัมพันธ์ด้วย เพราะรู้ว่าอัน
นาเพิ่งจะไปหลับนอนกับชายอื่นมา เพศสัมพันธ์ครั้งนี้ทำให้ความสัมพันธ์แบบไร้
เพศสัมพันธ์ของวิลลี่และอันนายุดิลง

วันรุ่งขึ้นทุกคนมารวมตัวกันก่อนมื้อเที่ยง จอร์จบอกว่า แจ๊คสันพา
ครอบครัวออกเดินทางไปแล้วตั้งแต่กลางคืน กระทั่งที่เคยมีชีวิตชีวาตอนนี้ดูเรื่อ
ร้าง แจ๊คสันไปทำงานทำใหม่เป็นพ่อครัวในเมือง และทิ้งให้ครอบครัวอยู่อีกเมือง
หนึ่งเหมือนคนผิวดำครอบครัวอื่นๆ จอร์จ ส่งเงินไปให้บ้าง โดยคาดว่าแจ๊คสัน
และมารี จะคิดว่ามาจากครอบครัวบูทบี้ ที่ส่งเงินมาให้เพราะเสียใจในการกระทำ
ของตน แม้ว่าความเป็นจริงแล้วพวกเขาจะรู้สึกกลัวอะไรเลย

ในสมุดปกดำนี้ อันนาแบ่งครึ่งหน้า ผังซ้ายมีหัวข้อที่มา (Source) และ ผังขวาเป็นหัวข้อเงิน (Money) ผังซ้าย อันนาเก็บจดหมายที่ได้รับจากเพื่อนใน แอฟริกา จดประโยคไม่ประติดประต่อ และฉากที่จำได้ ผังขวามันก็ถูกรุกรมทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย “พรมแดนสงคราม” และการพบปะพูดคุยทางธุรกิจ เมื่อเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันทำให้ อันนารู้ถึงเหตุการณ์ในอาณานิคม อันนาก็ได้บันทึกลงไปด้วย เช่น เหตุการณ์ในลอนดอนที่ชายคนหนึ่งเตะนกพิราบจนลอยสูงจากพื้นแล้วหล่นลงมากกระแทกพื้นตาย อันนาจึงบันทึกเหตุการณ์ที่ คุณนายบูทบี ขอให้พอลไปยังนกพิราบในป่าละแวกเดียวกับโรงแรมมาทำพาย และเมื่อมีสำนักพิมพ์ติดต่อขอตีพิมพ์บันทึกประจำวันของอันนา เธอจึงตอบไปว่าไม่ให้ตีพิมพ์บันทึกส่วนตัว จากนั้นเธอจึงลองแต่งบันทึกประจำวันของหนุ่ม นักเขียนชาวอเมริกัน แล้วอันนาก็ได้รู้จักกับเจมส์ ซาฟเฟอร์ นักเขียนหนุ่มชาวอเมริกัน เขาส่งบันทึกประจำวันที่เขาแต่งส่งไปให้วารสารอเมริกันและได้รับการตีพิมพ์ อันนาก็ได้เก็บสำเนาเรื่องสั้นที่เจมส์แต่งไว้ในสมุดปกดำด้วย พร้อมกันนี้ อันนาก็ได้เก็บปริทัศน์นวนิยาย “พรมแดนสงคราม” ไว้ในสมุดเล่มนี้ด้วย ในช่วงท้ายของสมุดปกดำ อันนาตัดบทความจากหนังสือพิมพ์ช่วง ค.ศ.1955-1957 แปะลงไปในสมุด ข่าวเหล่านี้เกี่ยวกับความรุนแรง ความตาย การก่อจลาจลและความเกลียดชังในแอฟริกา บทส่งท้ายของสมุดปกดำ อันนาก็พูดถึงความฝันของเธอ ว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่โรงแรมมาไซพี จะถูกถ่ายทำสำหรับฉายทางโทรทัศน์ มีคนเขียนบทไว้พร้อมแล้ว และผู้กำกับก็กล่าวต่อกับอันนา ว่าบทโทรทัศน์นี้จะเหมือนกับที่อันนาเขียนเอง แม้ไปถ่ายทำกันในสถานที่จริง แต่เรื่องราวกลับไม่เหมือนเดิม

สมุดปกแดง (The Red Notebook)

สมุดปกแดงเล่มนี้ในบรรดาสมุดทั้งสี่เล่ม อันนาเริ่มโดยเขียนคำว่า “พรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษ” แล้วขีดเส้นใต้สองเส้น และลงวันที่ 3 มกราคม ค.ศ.

1950 จากนั้น อันนา จึงเล่าเหตุการณ์ในพรรค มอลลีเป็นสมาชิกพรรคอยู่แล้ว และอันนาตรึตรองว่าจะเข้าเป็นสมาชิกพรรคดีหรือไม่ กระบวนการเป็นสมาชิกนั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายวัฒนธรรมในพรรคต้องสัมภาษณ์อันนา แรกสุดอันนา ตั้งใจปฏิเสธ แต่กลับตอบตกลงไป คนในพรรคเรียกค่านำหน้าสมาชิกแต่ละคนว่า “สหาย” (Comrade) แล้วตามด้วยชื่อ เช่น สหายบิล ปัญหาภายในพรรคที่อันนารับรู้อยู่แล้วคือ มีผู้บริหารพรรคที่ล้าหลังเฉื่อยชาที่สมาชิกพรรคเรียกว่า “ศูนย์กลางของพรรค” เป็นคนวงใน กุมการตัดสินใจและปิดบังข้อมูลสำคัญมากมาย มอลลีเองมายอมรับกับอันนากายหลังว่าเธอเองไม่ได้ตั้งใจจะเข้าพรรค แต่มาร่วมงานกับกลุ่มทำงานที่เป็นคอมมิวนิสต์ แล้วมีสมาชิกพรรคถามว่าทำไมไม่เข้าพรรค ทั้งยังมีข่าวลือว่าจริงๆ แล้วเธอเป็นสายลับ ด้วยความไม่พอใจเธอจึงตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิก

อันนาค้นพบว่าเธอถูกเอียงเรื่องการเมืองและพูดทุกอย่างจากใจแต่เฉพาะกับคนที่เคยเป็นสมาชิกพรรค แต่พอพูดจาตรงไปตรงมากับสมาชิกพรรคปัจจุบัน คนเหล่านั้นรีบปกป้องสภาพโซเวียตโดยอัตโนมัติ อันนารำคาญ แต่สังเกตเห็นว่าเธอก็กระทำเช่นเดียวกัน และหลายคนเมื่อรู้ว่าเธอเข้าเป็นสมาชิกพรรคก็เปลี่ยนแปลงทัศนคติบางอย่างที่มีต่อตัวเธอ อันนาลังเกตเห็นว่าตัวเธอเองจัดบันทึกในสมุดเล่มนี้น้อยมาก และทุกอย่างที่เขียนก็เป็นการวิพากษ์วิจารณ์พรรคทั้งสิ้น แต่เธอก็ยังเป็นสมาชิกพรรคอยู่ รวมทั้งมอลลีด้วย

เพื่อนของไมเคิล (คูรักของอันนา) ถูกแขวนคอในกรุงปราก ประเทศเชคโกสโลวะเกียด้วยข้อหาทรยศ ไมเคิลไม่เชื่อว่าเพื่อนทั้งสามคนนั้นทรยศต่อพรรคคอมมิวนิสต์จริง แต่คงทำให้ตัวเองตกอยู่ในสถานะต่อต้านการปฏิบัติโดยไม่ตั้งใจ อันนารับรู้ถึงเหตุการณ์ดังกล่าวเพื่อกำจัดคนในประเทศคอมมิวนิสต์หลายครั้ง หลายหนจนเบื่อ อันนาอ่านเจอว่าคนจากโลกตะวันตกที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาระยะหนึ่งแล้วยังอยู่ต่อไปเพราะมีมายาคติส่วนตัว อันนาจึงถามตัวเองว่าแล้วมายาคติส่วนตัวของเธอคืออะไร เธอรู้ว่าข้อวิพากษ์วิจารณ์สหภาพโซเวียตส่วนใหญ่เป็นเรื่องจริง แต่น่าจะมีสมาชิกพรรคบางคนรอเวลาเพื่อเปลี่ยนกระบวนการกลับไปเป็นสังคมนิยมที่แท้จริง อันนาตั้งใจว่าจะออกจากพรรคแต่ไม่แน่ใจว่าเมื่อไหร่และด้วยสาเหตุอะไร

อันนาขบคิดแล้วเห็นว่าตอนที่เธอเข้าเป็นสมาชิกพรรคนั้น ในส่วนลึกของจิตใจ เธออยากยุติวิถีชีวิตที่แปลกแยกอันไม่น่าพึงใจ เธอต้องการได้ความสมบูรณ์ แต่การเข้าเป็นสมาชิกกลับทำให้เธอแปลกแยกยิ่งกว่าเดิม ในช่วงที่อันนาเป็นสมาชิกพรรคนั้น สตาลินผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตก็เสียชีวิตลง ทั้งอันนาและมอสลีไม่สบายใจ ความเชื่อความหวังเริ่มคลอนแคลน

ช่วงการเลือกตั้งซ่อมเพื่อหาผู้แทนฯ แทนที่ตำแหน่งที่ว่างลงในอังกฤษ สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์หารือเรื่องผลักดันตัวแทนของพรรคแรงงาน เข้าไปในสภาดีกว่าให้ตัวแทนพรรคอนุรักษนิยมได้ที่นั่งไป เพราะอย่างไรก็ตามตัวแทนพรรคคอมมิวนิสต์ไม่มีทางเข้าไปนั่งในสภาได้ อันนา ต้องทำหน้าที่เป็นหัวคะแนนไปสอบถามแม่บ้านจำนวน 24 คน ที่ยังไม่แน่ใจว่าจะลงคะแนนเสียงให้พรรคไหน สอบถามว่าจะลงคะแนนให้พรรคคอมมิวนิสต์หรือไม่ อันนาเข้าไปสอบถามตามที่ได้รับมอบหมายมา อันนาพบว่าแม่บ้านหลายคนเปล่าเปลี่ยว เสียสติอยู่เสียบๆ ในบ้านที่มีทั้งสามีและลูกๆ หรือไม่ก็เสียสติเพราะสามีและลูก แม่บ้านเหล่านี้ยุ่งกับเรอนานสองนาน และตอบไปส่งๆ ว่าจะลงคะแนนเสียงให้พรรคคอมมิวนิสต์ อันนาเปรยเรื่องนี้กับผู้หญิงในพรรค เธอตอบกลับมาว่าเมื่อก่อนเธอก็เป็นเช่นนั้น จนกระทั่งเธอได้มาเป็นสมาชิกพรรค เธอจึงพบจุดมุ่งหมายของชีวิต อันนาสำนึกได้ว่าเธอใส่ใจเรื่องผู้หญิงพวกนี้มากกว่าการหาเสียง เธอยังค้นพบด้วยว่าคนในพรรคส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นคนที่สนใจการเมืองจริงๆ แต่มาเข้าพรรคเพราะอยากทำงานเพื่อสังคม บางส่วนก็เปล่าเปลี่ยวเลยเห็นพรรคเป็นเสมือนครอบครัว

อันนาเก็บแผ่นกระดาษที่จดด้วยลายมือเป็นระเบียบสวยงามไว้ในสมุดเล่มนี้ เป็นเรื่องของสหายเท็ด เขาภูมิใจมากที่รู้ว่าได้รับเลือกให้ไปสหภาพโซเวียตในฐานะตัวแทนครู คีนแรกในกรุงมอสโก ขณะที่เท็ดนั่งจดบันทึกประจำวันอยู่ในห้องพัก มีเจ้าหน้าที่สองคนมาตามเขาให้ไปพบสตาลิน เขาภูมิใจมากที่ได้พบชายผู้เหน็ดเหนื่อยเพื่อชาวโลก สตาลินถามเขาถึงนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ในอังกฤษ เท็ดเห็นว่าสตาลินเป็นผู้นำคอมมิวนิสต์ตัวจริง เป็นผู้ที่พร้อมจะรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกพรรคธรรมดาสามัญ สตาลินยังกระตุ้นให้เขาพูดอย่างตั้งใจต้องการ เท็ดจึงกระทำได้ว่า เมื่อเขาพูดจบ เท็ดกล่าวลาสตาลินพร้อมหลั่งน้ำตา

กลับไปห้องพัก ตั้งใจจดบันทึกสิ่งที่เขาประสบมา ระลึกถึงชายผู้ยิ่งใหญ่ที่กุมชะตาชีวิตของทุกคนไว้ อันนาได้อ่านเรื่องนี้ให้สมาชิกพรรคฟัง ต่างคนต่างก็แสดงความเห็นส่วนตัวที่แตกต่างกัน ทำให้ไม่ชอบหน้ากันมากขึ้นไปอีก

อันนาจดบันทึกลงวันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ.1955 ไว้ว่าเธอออกจากพรรคมาได้ปีหนึ่งแล้ว และคนในพรรคและอดีตสมาชิกนัดพูดคุยกันว่าเกิดอะไรขึ้นในพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียและอังกฤษ สมาชิกเก่าไม่มีใครถูกมองว่าเป็นคนทรยศแล้ว ทุกคนมาพบกันเพราะเป็นนักสังคมนิยมที่ไว้ใจซึ่งกันและกัน จากนั้นอันนาก็ตัดข่าวเกี่ยวกับการประชุมสมัชชาครั้งที่ 20 ของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียเก็บไว้ในสมุด ทั้งยังเก็บจดหมายเกี่ยวกับการเมืองของคนหลายประเภทและการประชุมมัดรวมกันไว้ สุดท้ายแล้ว อันนาพบว่าการพยายามปฏิรูปพรรคคอมมิวนิสต์เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

มอลลิโตร์ศัพท์มาหาอันนาและบอกว่า ทอมมีบุตรชายเข้าร่วมกลุ่มสังคมนิยมซึ่งเป็นคนในวัยเดียวกัน มอลลินั่งฟังคนกลุ่มนี้พูดคุยกันว่า จะเปลี่ยนแปลงอังกฤษให้เป็นประเทศสังคมนิยมให้ได้อย่างช้าที่สุดภายในสิบปี มอลลิเห็นว่าคนพวกนี้เสียสติ เหมือนเธอและอันนา เมื่อก่อนเธอได้แต่หวังว่าคนพวกนี้จะชาญฉลาดกว่าพวกเธอ

ในช่วงท้ายของสมุดปกแดง อันนาตัดข่าวตั้งแต่ ค.ศ.1956-1957 มาติดไว้ในสมุด (เหมือนสมุดปกดำ) ข่าวเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความรุนแรงในยุโรป สหภาพโซเวียต จีนและสหรัฐอเมริกา เมื่อพบคำว่า “เสรีภาพ” ในข่าว อันนา ก็ขีดเส้นใต้ด้วยดินสอสีแดง ตอนท้ายข่าวทั้งหมด เธอเขียนข้อความอ้างอิงถึงคำว่า “เสรีภาพ” ไว้ทั้งหมด 679 ข้อความ

อันนาจดบันทึกต่อว่า จิมมีเพื่อนร่วมพรรคที่เพิ่งกลับมาจากสหภาพโซเวียตเล่าให้อันนาฟังว่า แฮร์เคยเป็นครูแต่เลิกสอนเพื่อไปสู้รบในสเปน แล้วได้รับบาดเจ็บ ระหว่างพักฟื้นได้นอนคิดจึงเกิดหาวดระแวงสตาลินจึงออกจากพรรคคอมมิวนิสต์ไป เขากลายไปเป็นพวกนิยมทรอตสกี (Trotskyist) ทะเลาะกับพรรคพวก เลยออกจากกลุ่มอีก ตอนนั้นสอนหนังสือให้เด็กที่มีพัฒนาการช้าและคอยช่วยเหลือคนที่ประสบอุบัติเหตุ แฮร์ย้ายมาอยู่กับหญิงม่ายและลูกของเธออีก 3 คน เขาเรียนภาษารัสเซียและสนใจประวัติศาสตร์สหภาพโซเวียต จิมมีและแฮร์

เคยไม่ถูกกัน แต่กลับมาพูดคุยกันได้เหมือนเดิม จิมมีชวนแฮร์รี่ไปสหภาพโซเวียต เพราะเขาเป็นคนจัดการเรื่องนี้เอง แฮร์รี่ถามว่าใครเป็นคนเสนอชื่อเขา จิมมีไม่กล้าบอกว่าเขาคิดใส่ชื่อแฮร์รี่เดี๋ยวนั้นเอง แฮร์รี่เชื่อว่ามีคำสั่งจากมอสโกโดยตรงให้เขาร่วมคณะไปสหภาพโซเวียต จากนั้นคณะครู 30 คนก็ออกเดินทางไปกรุงมอสโก เยี่ยมชมโรงงาน โรงเรียน พระราชวัง และมหาวิทยาลัย เข้าร่วมงานเลี้ยงรับรองต่างๆ คืนสุดท้ายมีงานเลี้ยงที่ต้องเข้าร่วม แฮร์รี่บอกจิมมี ว่าไม่ไป จิมมีจึงแะไปหาที่ห้องพัก ตอนนั้นเองที่จิมมีบอก แฮร์รี่ ไปตรงๆ ว่าเขาเป็นคนใส่ชื่อแฮร์รี่มาร่วมคณะด้วยตอนที่ได้พบหน้ากันอีกครั้ง และล่ำมก็แะมากล่าวลา แฮร์รี่สโอกาสเลยรั้งตัวล่ำมไว้ จิมมีพยายามตัดทอนแต่ไม่เป็นผล เขาเลยเดินออกจากห้องไป แฮร์รี่บรรยายให้ล่ำมฟังเรื่องประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียหลายชั่วโมงติดต่อกันจนล่ำมหลับคาที่นั่ง แฮร์รี่เลยปลุกล่ำม ล่ำมขอโทษขอโพยที่เผลอหลับ รุ่งเช้าทั้งคณะก็บินกลับ แฮร์รี่เย็บเย็บและดูเหมือนไม่ค่อยสบาย เขากล่าวขอบคุณ จิมมีที่ใส่ชื่อเขาร่วมคณะมาด้วย

สมุดปกเหลือง (The Yellow Notebook)

สมุดเล่มนี้เหมือนเป็นต้นฉบับนวนิยาย มีชื่อเรื่องว่า “เงาที่สาม” (The Shadow of the Third) มีแอลลาเป็นตัวละครเอก เธอมีลูกชายกับจอร์จหนึ่งคน ชื่อไมเคิล เธอเหนื่อยล้ากับการตามตื้อเกี่ยวพาอยู่เกือบปีจึงค่อยยอมแต่งงานกับจอร์จ หลังจากนั้นเธอรังเกียจการร่วมเพศกับเขา เขาเลยไปนอนกับผู้หญิงคนอื่น แล้วบอกให้เธอรู้ เธอแยกทางกับสามีโดยใช้ข้ออ้างว่าเขานอกใจเธอ ซึ่งจริงๆ แล้วเธอไม่ได้ต่อต้านการนอกใจ แต่เธอไม่ต้องการอยู่กินกับสามีอีกต่อไปจึงหาทางหย่าขาด ช่วงสงครามโลก แอลลาทำงานในโรงอาหารของโรงงานที่พวกผู้หญิงทำงานอยู่ หลังสงครามเธอติดวัณโรคและต้องนอนพักรักษาตัวอยู่ถึงหกเดือน

แอลลาอาศัยอยู่กับจูเลีย และจูเลียก็ช่วยดูแลไมเคิลเป็นครั้งคราว แอลลาทำงานกับนิตยสารผู้หญิงฉบับหนึ่ง มีหน้าที่ช่วย หมอเวสต์ตอบจดหมายที่ผู้อ่านเขียนส่งมาปรึกษาปัญหาสุขภาพ นายแพทย์เวสต์เลือกตอบจดหมายที่เขา

ช่วยเหลือได้ทางการแพทย์เท่านั้น ส่วนจดหมายที่ต้องการคำปลอบโยนหรือคำแนะนำทางใจหรือทางสังคมนั้น แอลลาต้องเป็นคนรับผิดชอบ และแอลลาเป็นนักเขียนด้วยและผลงานของเธอก็ได้รับการตีพิมพ์

แอลลาเจอหมอที่แต่งงานแล้ว มีลูกสามคนชื่อพอล ที่งานเลี้ยงบ้านหมอเวสต์ตอนแรก แอลลาไม่ได้ตั้งใจหมอพอล แต่ทั้งคู่ค่อยๆ พัฒนาความสัมพันธ์ไปจนพอลมาค้างคืนกับแอลลาที่บ้านของจูเลียแทบจะทุกคืน และกลับบ้านต้องรุ่งสางไปเปลี่ยนเสื้อผ้า พอลมาจากครอบครัวชนชั้นแรงงาน ส่วนแอลลา มาจากครอบครัวชนชั้นกลาง พ่อเป็นทหารที่เกษียณอายุราชการแล้ว แม่ของแอลลาเสียชีวิตตั้งแต่เธอยังเด็ก ส่วนพอลนั้นก็ได้ทุนเรียนมาโดยตลอด และเป็นหมอที่ทำงานหนักมาก พอลพยายามไม่สนิทสนมกับไมเคิลเหมือนจะเป็นการเตือนแอลลากล่าวๆ ว่าทำเช่นนี้ดีแล้ว จะได้ไม่มีผลกระทบต่อไมเคิลมากนักเมื่อทั้งคู่เลิกรากันไป แอลลาคบกับพอลนานถึง 5 ปี หลังๆ พอลแะมาค้างคืนด้วยน้อยลงและแอลลาคิดว่า พอลมีผู้หญิงคนอื่นด้วยนอกจากเธอ ซึ่งก็คือผู้หญิงที่ทำงานอยู่ในโรงพยาบาลชื่อ สเตฟานี

พอลมักกล่าวร้ายว่า แอลลาคบคนอื่นด้วยไปในเวลาเดียวกัน และแนะนำ แอลลาให้ตัดผมให้ทันสมัยและสวมใส่เสื้อผ้าที่เปิดเผยเนื้อตัวกว่าที่เธอใส่อยู่ แต่แอลลาไม่ยอมกระทำตาม แอลลาคิดว่า พอลต้องการให้เธอมีภาพลักษณ์เหมือนเมียเก็บโดยทั่วไป เมื่อพอลมีภรรยาตามแบบฉบับอยู่ที่บ้านแล้ว เขาก็ต้องมีเมียเก็บตามแบบฉบับอยู่นอกบ้านเช่นกัน พอลแต่งงานกับภรรยาเมื่อตอนเขาและภรรยาอายุ 20 ปี ต่อมาเขาไปสงครามกลับมา แล้วรู้สึกว่ภรรยาเป็นคนแปลกหน้า แต่ก็ยังทนอยู่กันไปเพื่อรักษาหน้าตาในสังคม แม้ว่าพอลจะค้างที่อื่นตลอด แต่เขาก็เป็นสามีที่รับผิดชอบในเรื่องการเงินและการศึกษาของบุตร ภรรยาของเขาพอใจชีวิตที่เป็นอยู่แล้ว

ช่วงท้ายของความสัมพันธ์ พอลบอกแอลลาว่า เขาจะย้ายไปทำงานที่ประเทศไนจีเรีย แต่ไม่พาครอบครัวไปด้วย แอลลาจึงเริ่มวางแผนว่าจะพาลูกชายไปอยู่ด้วยกันกับพอลที่นั่น แล้วพอลก็จากไป แอลลาเขียนจดหมายไปหา พอลตอบกลับมาว่าไม่เห็นช่องทางที่แอลลาและลูกชายจะมาอยู่ด้วยกันที่นี่ได้ หลังจากนั้น แอลลาก็ยังเขียนจดหมายไปหาพอล แต่พอลไม่เคยตอบเลย แอลลารู้ว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับพอลจบสิ้นลงแล้ว แต่เธอก็ยังรอคอยให้เขากลับมาหาเธอ

นายแพทย์เวสต์เปรยกับแอลลาว่า ก่อนพอลไปไนจีเรีย พอลเล่าให้ฟังว่าได้พบกับผู้หญิงคนหนึ่งถึงขั้นลึกซึ้ง แต่ผู้หญิงคนนั้นต้องการให้เขาแต่งงานด้วย หมอเวสต์เลยแนะนำไปว่า พอลควรร้ายไปอยู่ประเทศอื่น เพราะเรื่องแบบนี้ตัดขาดกันยาก แอลลาคิดว่า หมอเวสต์ไม่รู้ว่าผู้หญิงคนนั้นคือเธอ แต่พูดกับเธอเรื่องพอลเพราะเห็นว่าเธอเองก็รู้จักพอล

แอลลาคิดจิตใจหาที่อยู่อุณหภูมิใหม่เพราะไม่สามารถทนอยู่ในบ้านของจูเลีย ได้ เพราะเป็นที่ๆ เธอมีความสุขกับพอล แล้วเธอก็ได้ยืนยันว่า พอลกลับมาอังกฤษได้สองสัปดาห์แล้ว แอลลาแต่งตัวรอพอลทุกวันทั้งที่รู้ว่า พอลจะไม่กลับมาหาเธออีก แต่เธอก็ยังยืนรอ เหมือนที่แอลลารู้ตั้งแต่ต้นว่าคบกับพอลไป วันที่เลิกราและเจ็บปวดก็ต้องมาถึง แต่เธอก็คบกับเขาแล้วตกหลุมรักเขาอยู่ดี หมอเวสต์เป็นคนบอกกับเธอว่า พอลกลับไปไนจีเรียแล้วและภรรยากับลูกๆ จะไม่ย้ายตามไปด้วย

บรรณาธิการนิตยสารที่แอลลาทำงานให้ชักชวนให้แอลลาไปปารีสเพื่อติดต่อขอซื้อลิขสิทธิ์นวนิยายกับนิตยสารฝรั่งเศสฉบับหนึ่ง แอลลาฝากจูเลียให้ดูแลไม่เคล็ดให้ เมื่อทำงานเสร็จ แทนที่แอลลาจะอยู่พักผ่อน เธอรีบบินกลับอังกฤษทันที บนเครื่องบินเธอได้รู้จักนายแพทย์ชาวอเมริกันคนหนึ่ง แล้วเธอกับเขาก็มีเพศสัมพันธ์กัน เธอมอบความสุขทางเพศให้เขา แต่เขาไม่สามารถทำให้เธอสุขสมได้ แต่แอลลาไม่ได้ถือสา เขาแต่งงานแล้ว ภรรยาของเขาเป็นผู้หญิงสวยที่ไม่ชอบมีเพศสัมพันธ์ มีลูกชายห้าคน ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เขาตั้งใจว่าวันหนึ่งจะต้องเป็นสมาชิกวุฒิสภาให้ได้ ทั้งคู่ก็จากกันด้วยดี

หลังจากที่ย้ายออกมาอยู่กันเองกับลูกชาย แอลลาถึงได้รู้ว่าการอยู่กับ จูเลียเป็นเกราะป้องกันอย่างดี หมอเวสต์เคยโทรมาชวนแอลลาไปกินข้าวเย็นที่บ้านเขา เพราะว่าภรรยาเขาไปท่องเที่ยว แอลลาคิดว่า หมอเวสต์ต้องการพูดคุยเรื่องการทำงาน จึงไปทานข้าวด้วย แต่กลับกลายเป็นว่าเขาต้องการมีเพศสัมพันธ์กับเธอ ทำให้เธอรู้ว่าการที่เขาพูดเรื่องพอลกับเธอนั้น เขาเล็งไว้แล้วว่าเมื่อโอกาสมาถึงเมื่อไหร่ เขาจะต้องหาทางทาบหามเธอ แอลลาปฏิเสธ หมอเวสต์จึงไปคบกับบรรณาธิการนิตยสารที่ทั้งคู่ทำงานให้

เพื่อนร่วมงานอีกคนหนึ่งที่ แอลลามีความสัมพันธ์ด้วยแค่ครั้งเดียว คือ ผู้ช่วยบรรณาธิการชื่อแจ็ค เธอชอบแจ็คจึงยอมมีอะไรด้วย แต่แจ็คอ้างว่าภรรยาไม่เคยรู้เลยเรื่องเขานอกใจเธอ และเขาจะไม่ให้ภรรยารู้ แอลลา คิดในใจว่าเมื่อเขากลับถึงบ้าน หน้าตาทำทางกระหม่อมของเขาจะทำให้ภรรยาทราบทันทีว่าเขาเพิ่งนอกใจเธอมา ไม่นานนัก แอลลาได้พบนักเขียนบทชาวแคนาดาที่งานเลี้ยง เธอมีเพศสัมพันธ์กับเขา แต่เขาก็แต่งงานแล้ว เขายอมรับกับเธอว่าภรรยาหน้าตาสวย แต่ไม่สามารถปรนเปรอความสุขทางเพศให้เขาได้ เขาจึงต้องมาแสวงหาเอานอกบ้าน

แอลลากลับไปเยี่ยมพ่อของเธอ เธอจึงถามเขาเรื่องแม่ พ่อบอกว่าเขาไม่คิดถึงหรือนึกถึงแม่ของเธอ และกลับมานึกถึงต่อเมื่อเธอแวะเวียนมาหาเท่านั้น พ่อเธอเล่าว่าแม่เธอไม่ประสีประสาเรื่องบนเตียง เขาจึงต้องใช้เงินซื้อความสุขทางเพศจากผู้หญิงคนอื่น และเคยคบกับหญิงที่มีสามีแล้ว เธอเพิ่งรู้ว่าพ่อเธอแต่งงานและได้อ่านบทกลอนของพ่อเป็นครั้งแรก และพ่อเธอเคยอ่านงานเขียนของเธอเกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย แต่ไม่เห็นสาเหตุการฆ่าตัวตายของตัวละครเอก

อันนาเขียนเรื่อง “เงาที่สาม” โดยแทรกความรู้สึกของเธอเป็นระยะ ความยาวประมาณย่อหน้าถึงสองย่อหน้ายาวๆ ทำให้ผู้อ่านต้องแยกแยะว่าตอนไหนเป็นอันนา ตอนไหนเป็นแอลลาเพราะตัวละครมีความคล้ายคลึงกันมากกับชีวิตของอันนา ตัวละครเอกแอลลามีบุตรชายชื่อไมเคิล ซึ่งไมเคิลก็คือคนรักของอันนาที่เลิกรากันไปแล้ว ส่วนจูเลียก็เหมือนมอลลีแตกต่างกันตรงที่ว่า จูเลียไม่มีบุตร อันนาเลือกตั้งชื่อตัวละครว่า แอลลาเพราะเธอพบกับผู้หญิงคนหนึ่งทำงานเลี้ยงชื่อแอลลา ตัวเล็ก ผอม ผิวคล้ำเหมือนเธอ ในขณะที่คนอื่นๆ ในงานเลี้ยงดื่มกันเต็มที่ แอลลากลับควบคุมปริมาณแอลกอฮอล์อย่างเคร่งครัด ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่อันนาจะกระทำเลย

อันนาจบท้ายสมุดปกเหลืองด้วยเรื่องแต่ง 19 เรื่อง เป็นเรื่องสั้น 17 เรื่อง เรื่องที่ 13 อันนาเขียนไว้ว่าเป็นนวนิยายสั้น จะให้ชื่อเรื่องว่า “บุรุษผู้เป็นอิสระจากสตรี” และเรื่องที่ 19 ไม่ได้ระบุว่าเป็นเรื่องสั้นหรือว่านวนิยาย แต่เขียนหัวเรื่องไว้ว่า “สำนักนักเขียนโรแมนติก” เรื่องแต่งบางเรื่องเกี่ยวพันกับสิ่งที่อันนา

ปริทัศน์หนังสือ: *The Golden Notebook*

ประสพในชีวิต โดยที่ผู้อ่านจะมองเห็นความคล้ายคลึงของโครงเรื่องและและชีวิต
อันหาได้ไม่ยากนัก

สมุดปกน้ำเงิน (The Blue Notebook)

เริ่มแรก อันนาจดบันทึกประจำวันโดยไม่ลงวันที่ ครั้งที่สองเป็นต้นไปจึง
ลงวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1950 อันนา เล่าเรื่องในบ้านที่อาศัยอยู่ร่วมกันกับมอลลี
ว่าลูกชายของมอลลีต่อต้านมอลลีอย่างไร มอลลีและสามีเก่าของเธอที่ชื่อริชาร์ด
ทำให้อันนารู้สึกถึงสามีเก่าของเธอที่ชื่อแมกซ์ เพราะเธอและแมกซ์อยู่ด้วยกันถึง 3
ปีจึงได้ตัดสินใจมีลูก เมื่อมีลูกด้วยกันถึงได้แต่งงานกันเพื่อไม่ให้เจเน็ต เป็นบุตร
นอกสมรส หนึ่งปีหลังจากนั้นก็หย่าขาดจากกัน อันนาจดบันทึกสิ่งที่เธอเล่าให้
คุณนายมาร์กส์จิตแพทย์ของเธอฟังและสิ่งที่คุณนายมาร์กส์พูดได้ตอบกับเธอไว้
ในสมุดปกน้ำเงิน อันนามักนำความฝันไปเล่าให้ คุณนายมาร์กส์ฟังเธอบอกว่าเธอ
ไม่อยากเขียนผลงานอะไรอีก และถึงแม้ว่าเธอจะเขียนงานไม่ได้อีกต่อไป เธอก็ไม่
สนใจ

อันนาตัดข่าวจากหนังสือพิมพ์มาแปะไว้ในสมุดแทนการจดบันทึกตั้งแต่
มีนาคม ค.ศ.1950 – มีนาคม ค.ศ.1954 ข่าวที่ตัดมาเป็นหัวข้อข่าว บางครั้งก็เป็น
เนื้อข่าวสั้นๆ เกี่ยวกับสงคราม ฆาตกรรม ความวุ่นวายและทุกข์ยาก ซึ่ง
เป็นสิ่งที่เธอเห็นว่าสำคัญ เธอคิดว่าเธอช่างโชคดีที่ไม่ถูกทรมาณ ฆ่า อดอยากจนตาย
หรือตายในคุกไปเสีย เธอยอมรับกับคุณนายมาร์กส์ว่าตัดข่าวมาเก็บไว้ในสมุด
เพื่อชี้แจงความฝันของเธอ

คุณนายมาร์กส์ถามว่าเมื่อไหร่ อันนาจะเขียนงานออกมาอีก ถึงแม้ว่า
นิยายที่ได้รับการตีพิมพ์ประสบความสำเร็จดีจนทำให้ อันนามีเงินมีใช้จนถึงทุก
วันนี้ แต่อันนาคงจะเริ่มเขียนผลงานชิ้นใหม่ได้แล้ว อันนาบอกคุณนายมาร์กส์ว่า
เธอหยิบหนังสือพิมพ์ขึ้นมาทุกเช้า อ่านเจอแต่เรื่องเลวร้ายจนกระทั่งอะไรก็ตามที่
เธอเขียนก็ไม่มีค่าสำคัญอีกต่อไปแล้ว

วันที่ 23 เมษายน ค.ศ.1953 อันนาพบกับคุณนายมาร์กส์เป็นครั้งสุดท้าย เธอเล่าความฝันของเธอให้ฟังว่าเธอเดินถือตลับเข้าไปในห้องแสดงงานศิลปะ คนที่อยู่ในสถานที่แห่งนั้นรอรับตลับจากเธออยู่ เมื่อเธอเข้าไปใกล้ พบว่าคนเหล่านั้นกลายเป็นนักธุรกิจและนายหน้า เธอยื่นตลับให้ คนพวกนั้นยื่นเงินจำนวนมากให้เธอแต่ไม่ยอมเปิดตลับ เธอร้องไห้ ตะโกนให้คนพวกนั้นเปิดตลับ แล้วคว้าตลับมาเปิดเสียเอง แทนที่จะเป็นของสวยงาม สิ่งที่อยู่ในตลับกลับเป็นเศษชิ้นส่วนนำเกลียดจากภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก เธอปิดกล่องแล้วยืนกลับคืนไป คนพวกนั้นเปิดตลับ เธอเหลียวไปเห็นจระเข้สีเขียวยืนจมูกอย่างเหยียหย่นอยู่ในตลับ จระเข้ร้องไห้ น้ำตาไหลออกมาเป็นเพชร เธอหัวเราะชอบใจที่หลอกหลวงนักธุรกิจได้ แล้วเธอก็ตื่น คุณนายมาร์กส์ไม่มีท่าทีสนใจฟังสิ่งที่เธอเล่า ทั้งคู่จึงบอกลากัน อันนาเดินผ่านกระจกหน้าร้าน เห็นสีหน้าของตัวเองในกระจก ตระหนักได้ว่าเหมือนสีหน้าของจระเข้ตัวนั้นในฝันของเธอ

วันที่ 17 กันยายน ค.ศ.1954 อันนากับทีกัไว้ว่าเธอตัดสินใจออกจากพรรคคอมมิวนิสต์ อันนาทำงานให้พรรคโดยไม่ได้รับเงินตอบแทน หน้าที่ของอันนา คือ อ่านสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในประเทศคอมมิวนิสต์ เพื่อดูว่าบทความใดบ้างเหมาะสมจะนำมาตีพิมพ์ และเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคส่งงานเขียนมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ให้ต่อไป หลังอ่านผลงานแล้ว อันนายยังออกไปพบปะเจ้าของผลงานด้วย อันนาตัดสินใจออกจากพรรคเพราะไม่ว่ามีการปรึกษาหารืออะไรกันภายในพรรค มีผู้ตัดสินใจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมาแล้ว สิ่งที่คุณพูดแย้งไปมีความหมายแค่ว่ามี การถกเถียงอภิปรายกันก่อนตีพิมพ์ผลงานฉบับนั้นๆ วันนี้เป็นวันที่ อันนาารู้ตัวว่า ไม่เคิลจะเลิกกับเธอ เธอไม่ได้พูดตรงๆ บอกเธอแค่ว่าจะแวะมาหาตอนเย็น อันนา ทำอาหารเย็นรอ ไม่เคิลรู้ทั้งรู้ว่าเขาจะไม่มาแล้ว และเธอก็รู้ด้วยว่าเขามีผู้หญิงคนอื่นอีก เพราะเขาไม่ได้มาค้างคืนกับเธอบ่อยๆ เหมือนก่อน ไม่เคิลแต่งงานมีลูกแล้ว

อันนาจดบันทึกลงวันที่ 17 กันยายน ค.ศ.1954 เช่นกันว่า อันนา ฟรีแมน เกิด 10 พฤศจิกายน ค.ศ.1922 บุตรสาวของ พันเอกแฟรงค์ ฟรีแมน และ เมย์ ฟอर्टเตสคิวอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 23 ถนนแบกเกอร์ เรียนจบมัธยมปลายจากโรงเรียนหญิงล้วนย่านฮัมส์เตดใช้ชีวิตในทวีปแอฟริกา 6 ปี ตั้งแต่ ค.ศ.1939-

1945 แต่งงานกับแมกซ์ วูลฟ์ ค.ศ.1945 มีบุตรสาวด้วยกันหนึ่งคนเกิด ค.ศ. 1946 หย่าขาดกับแมกซ์ วูลฟ์ ค.ศ.1947 เข้าพรรคคอมมิวนิสต์ ค.ศ.1950 ออกจากพรรค ค.ศ.1954

อันนาจดบันทึกสิ่งที่ประสบกับคุณนายมาร์กส์เพิ่มเติมและ อันนาเรียกคุณนายมาร์กส์ในสมุดว่า "คุณแม่น้ำตาล" เธอเคยไปพบ คุณนายมาร์กส์อาทิตย์ละ 3 ครั้งและ คุณนายมาร์กส์บอกว่า อันนาขีดเขียนเพื่อตัวเองเท่านั้น แต่อันนาแย้งว่ามีคนทำแบบนี้อยู่ทั่วโลก เขียนผลงานเก็บไว้เพราะกลัวสิ่งที่ตัวเองคิด

อันนาไปร่วมประชุมทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการที่บ้านของมอลลี สมาชิกพรรคที่นับได้ว่าเป็นปัญญาชนชื่อ สหายแฮร์ เฟิงกลับมาจากรัสเซียเพื่อไปสืบหาข้อมูลว่าชาวยิวประสบชะตากรรมอย่างไรในช่วงปีทมิฬ (black years) ก่อนสตาลินจะเสียชีวิต จนเขาได้ค้นพบความจริงเรื่องวิธีทรมาณคนยิว อันนา ได้รู้จักกับเนลสันชายอายุ 40 ปี ชาวยิวอเมริกัน หน้าตาดี แต่งงานแล้ว อันนาและเนลสันมีเพศสัมพันธ์กัน แล้วอันนาค้นพบว่าเขาไม่สามารถให้ความสุขทางเพศกับเธอได้ เขาหาว่าภรรยาของเขานั้นเหมือนนกทูแคน แต่แท้จริงแล้วเขาเผลอที่ไม่ได้เรื่องบนเตียง เขาและภรรยาต้องย้ายมาอยู่อังกฤษเพราะเขาถูกขึ้นบัญชีดำ เขาเขียนบทละครเวที และสมัยที่ยังอยู่ในสหรัฐฯ ครั้งหนึ่งเขาได้เขียนบทละครเวทีสำหรับแสดงที่บรอดเวย์ อันนาได้รับเชิญไปร่วมงานเลี้ยงที่บ้านของเนลสัน เธอได้พบกับภรรยาของเขาและทั้งคู่ก็โต้เถียงกันต่อหน้าแขกเหรื่อในงานซึ่งเป็นชาวอเมริกัน เธอไม่พอใจที่สามีไม่ยอมผลิตผลงานอีกและหวาดระแวงว่าชีวิตจะตกต่ำแล้วลงเอยในย่านเสื่อมโทรมเบาเวอรี⁴ พร่ำโทษสามีจนทำให้มีปัญหาครอบครัว

อันนารู้จักชายอีกคนหนึ่งที่บ้านของมอลลีเป็นชายชาวซีลอน (คือประเทศศรีลังกาในปัจจุบัน) ชื่อเดอ ซีลวา เขาเป็นเพื่อนของมอลลี และแต่งงานแล้วกับผู้หญิงอังกฤษ ทำงานเป็นนักข่าวแต่รายได้ไม่พอใช้ จึงพาภรรยาและลูก

⁴ ถนนเส้นหนึ่งในเมืองนิวยอร์ก ช่วงทศวรรษ 1820 ย่านนี้ได้กลายเป็นเขตโรงละคร แต่ภายหลังเสื่อมโทรมกลายเป็นเขตสลัมและที่พักพิงของคนเร่ร่อน ข้อมูลจาก "Bowery, The." *Grolier Multimedia Encyclopedia*. 2008. Grolier Online. 1 April 2008 <<http://gme.grolier.com/cgi-bin/article?assetid=0040240-0>>.

ย้ายกลับไปอยู่ประเทศบ้านเกิดเมืองนอน ครอบครัวของเขาซึ่งเป็นชนชั้นสูงไม่พอใจที่เขาแต่งงานกับผู้หญิงผิวขาว เขาจึงต้องแยกอยู่สองบ้าน เขาโน้มน้าวใจให้ภรรยาที่มีบุตรอีกคน แล้วก็หนีมาประเทศอังกฤษ อันนาพบเขาที่บ้านของมอลลี เขาพยายามเข้าหาอันนา แต่เธอปฏิเสธ เมื่อเธอพบหน้าเขาอีกครั้ง เธอจึงชวนเขาให้มาทานอาหารเย็นที่บ้านของเธอ เขาเล่าให้เธอฟังว่าสองสามคืนก่อนเขาเมากัญชา ไปเดินถนน พบเห็นหญิงสาวคนหนึ่งจึงชักชวนให้ร่วมเพศกับเขา และเขาจะทำเหมือนว่ารักเธอแต่เธอห้ามตอบสนอง เมื่อทั้งคู่ร่วมเพศกัน เธอกลับลืมหยาบว่าต้องไม่ตอบสนอง เขาเลยหยุด เธอโกรธและตำหนิเขา และเขายังเล่าอีกด้วยว่าเขามีเพื่อนเป็นจิตรกรชื่อ นายบีผู้ซึ่งไม่ได้รับความพึงพอใจทางเพศจากภรรยา เขาไปหานายบีที่บ้านในชนบท นายบีมีเพศสัมพันธ์กับคนทำความสะอาดบ้านบนพื้นครัวทุกเช้าในขณะที่ภรรยาของเขายืนบน เขาแวะไปหานายบี แต่ไม่มีใครอยู่บ้าน เขาจึงร่วมเพศกับคนทำความสะอาดเพียงเพราะว่า นายบีเคยกระทำเช่นนั้นมาแล้ว เมื่อภรรยาของนายบีกลับมา เขาจึงเล่าให้ภรรยาของนายบีฟังว่า นายบีร่วมเพศกับคนทำความสะอาดและกล่าวอีกด้วยว่าที่เขากระทำไปไม่ได้มีความหมายอะไรเลย ภรรยาของ นายบีโกรธเคืองมาก และเขาบอกเธอเพียงเพราะว่าเขาอยากรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นเมื่อบอกไปแล้ว

อันนาร่วมเพศกับเดอ ซิลวา เพราะเธอถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ได้มีความหมายอะไรเลย ก่อนออกจากบ้านเธอในตอนเช้า เขาบอกเธอว่าเขาจะโทรศัพท์มาหา เธอจึงบอกเขาว่าเธอจะไม่หลับนอนกับเขาอีก สิ้นสุดเขาเปลี่ยนเป็นโกรธซึ่ง แล้วรีบฉวยด้วยรอยยิ้มถามเธอว่าทำไม เธอตอบว่าเขาไม่ได้ใส่ใจจะหลับนอนกับเธอ ถึงแม้ว่าจริงๆ แล้วเธอก็ไม่ใส่ใจเช่นกัน เขาแก้ตัวว่าไม่จริง อันนาจึงบอกเขาว่าเธอและเขายังคงเป็นเพื่อนกันต่อไปได้ แล้วเขาก็จากไป ตอนบ่ายเขาโทรศัพท์มาหาเธอ บอกเธอว่าขอให้เพื่อนเขาค้างที่บ้านเธอได้ไหม อันนาสอบถามเขาเพิ่มเติม เขาบอกว่าจริงๆ แล้วเขาจะพาโสเภณีมาหลับนอนกันในห้องที่อยู่เหนือห้องนอนเธอเพื่อให้เธอได้ยิน แล้วถามเธอว่าโกรธไหม เธอจึงย้อนไปว่าถ้าเขาไม่ต้องการทำให้เธอโกรธ ก็คงไม่คิดทำเช่นนี้

เจนเน็ตบุตรสาวของอันนา ตอนนี้อายุ 12 ขวบแล้ว เธอต้องการไปอยู่โรงเรียนประจำ อันนาไม่เห็นด้วยแต่ต้องทำตามความต้องการของลูกสาว เจเน็ต

เลือกสวมเครื่องแบบ ถึงแม้ว่าจริงๆ แล้วสามารถเลือกได้ว่าจะใส่เครื่องแบบหรือไม่ อันนาพินิจลูกสาวตัวเองแล้วพบว่า เจเน็ตคงเติบโตมาเหมือนเด็กปกติทั่วไป ถ้าไม่นับว่าลูกเป็นผลผลิตของครอบครัวแตกแยกและการใช้ชีวิตของอันนา เมื่อเจเน็ตไปอยู่โรงเรียนประจำ อันนาจึงอยู่ในบ้านคนเดียว เธอรู้สึกเหมือนกับว่าตั้งแต่มีเจเน็ต เธอต้องตื่นเป็นเวลาเพื่อจัดหาอาหารให้ลูก พาลูกไปส่งที่โรงเรียน ไปรับลูก ฯลฯ เธอทำอย่างนี้มาตลอด อันนารู้สึกว่าตอน เจเน็ตคลอดออกมา อันนาเหมือนตายจากโลกนี้ไป เมื่อเจเน็ตไปอยู่โรงเรียนประจำอันนาอีกคนหนึ่งได้กลับมาเกิดใหม่

ซอล กรีนนักเขียนชาวอเมริกัน เคยทำงานในฮอลลีวูดถูกไล่ออกเพราะบรรยายกาศต่อต้านคอมมิวนิสต์ในสหรัฐฯ มอลลีบอกอันนา ว่าตอนนี้เขาตกงาน กำลังหาที่อยู่ใหม่ อันนาจึงยอมให้ซอลมาอยู่ด้วย แต่แจ้งให้ ซอลรู้ว่าถ้าคิดจะอยู่นานคงไม่ได้ อันนากำลังมองหาแฟลตใหม่ เพราะที่อยู่ตอนนี้กว้างเกินไป ซอลมีหลายบุคลิกและคบหาผู้หญิงหลายคนในเวลาเดียวกัน อันนาหลงรักซอล และมีความสัมพันธ์กับซอล ทั้งๆ ที่มอลลี เตือนหลายๆ ว่าไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว

อันนาชอบพูดคุยเรื่องการเมืองกับซอล และคุยกันได้นานหลายๆ ชั่วโมง อันนาคิดว่าคนที่เป็นคอมมิวนิสต์หลอกหลวงตัวเองและผู้อื่น ส่วนพวกเสรีนิยมก็ต่อต้านกลุ่มที่มีความคิดแหวกแนวหรือต่อต้านกระแสสังคม คนส่วนน้อยใส่ใจเรื่องเสรีภาพ เสรีธรรม หรือความจริง คนส่วนน้อยที่มีความกล้าหาญ และปราศจากคนกล้าหาญ มีใจอยู่แล้ว สังคมเสรีก็ตายหรือสังคมเสรีเกิดไม่ได้

อันนาคิดว่า ซอลควรไปพบจิตแพทย์ ซอลสะดุ้งตลอดเวลาแม้ยามหลับ เขาโกหกอันนาหลายๆ เรื่อง อันนาแอบอ่านบันทึกของ ซอลจึงรู้ว่าเขามักคบผู้หญิงจนถึงจุดที่รู้ว่าผู้หญิงเริ่มจริงจังกับเขา เขาก็ทิ้งพวกเธอไป เขาทำอย่างนี้มาเรื่อยๆ ตั้งแต่สมัยอยู่ในสหรัฐฯ เขามั่นใจไว้ว่าไม่ชอบร่วมเพศกับอันนาและออกไปหลับนอนกับผู้หญิงอื่นเป็นประจำ อันนาบอกซอล ว่าเธอแอบอ่านบันทึกของเขา อันนาทิ้งหวงแต่ไม่หัดทานเขา ในขณะเดียวกัน อันนารู้สึกว่าความตื่นตระหนกของซอลทำให้เธอตกใจ ครั้นซอลเดินออกจากแฟลตของเธอไป ความรู้สึกตื่นตระหนกก็หายไปด้วย บางคราวเธอรู้สึกเหมือนครองสติไม่อยู่ ล่องลอยไปในอากาศ จินตนาการว่าเธอเป็นคนโน้นคนนี้ เธอรู้สึกว่าเธอและซอล

ลายเป็นคณฯ เดียวกัน แต่เธอก็รู้ว่าเมื่อ เจเน็ตกลับมา เธอต้องกลับไปเป็นปกติ อันนาซื้อสมุดบันทึกเล่มใหม่ หน้าปกสีทองด้าน ซอลขอสมุดเล่มนี้แต่ อันนาไม่ยอมให้ ซอลเลยเขียนในสมุดด้วยดินสอว่าสมุดเล่มนี้เป็นของเธอ

ช่วงท้ายของสมุดปกน้ำเงิน อันนาแบ่งความโดยใช้หมายเลขและสัญลักษณ์ (*1) ซึ่งใช้แทรกกลางประโยค เชื่อมประโยค อยู่ระหว่างประธานและกริยา หรือจบประโยคด้วยหมายเลขและสัญลักษณ์นี้ บางครั้งก็ใช้หมายเลขและสัญลักษณ์นำประโยคสุดท้ายของย่อหน้าแล้วขึ้นย่อหน้าใหม่ อันนา ใช้หัวข้อและสัญลักษณ์ (*1) – (*19) จนจบย่อหน้าสุดท้ายของสมุดปกน้ำเงิน แล้วขีดเส้นใต้ได้หนาๆ สีดำสองเส้นเช่นเดียวกับการจบสมุดบันทึกเล่มอื่นๆ

สมุดปกทอง (The Golden Notebook)

อันนาฝันว่ามีคนฉายหนังให้ดูเหตุการณ์ที่โรงแรมมาโซพี เป็นเรื่องราวว่า พอลเดินนำคนในกลุ่ม (เพื่อนของอันนาที่อยู่ในแอฟริกากลาง) ไป เมื่อทุกคนหันมามองก็เห็นปีกผีเสื้อสีขาวรอบๆ โรงแรม แต่แท้จริงแล้วคือระเบิด จากนั้นก็ผ่นถึงพอล นายแพทย์ที่เติบโตในครอบครัวชนชั้นแรงงาน (ตัวละครในสมุดปกเหลือง) และไมเคิล (คู่รักของอันนา) สองคนนี้รวมเป็นคนเดียวกัน จากนั้นบุรุษที่หลอมรวมกันเป็นคนเดียวกันก็กล่าวว่า เราทุกคนเป็นผู้ผลักดันก้อนใหญ่ขึ้นภูเขา เราต่อสู้เพื่อให้คนโง่น้อยลงและยอมรับความจริงที่บุรุษผู้ยิ่งใหญ่หลายคนรู้มานานแล้ว และบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ก็ปล่อยให้คนอย่างเราๆ ผลักหินขึ้นเขาต่อไป เราจึงไม่ได้เป็นบุคคลไร้ประโยชน์

คนฉายหนังยังได้ฉายหนังเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพอลกับแอลลา ไมเคิลกับอันนา แอลลากับจูเลีย และอันนากับมอลลี ให้อันนาดู เมื่อหนังจบ อันนาจึงเห็นว่ามี การให้เครดิตว่ากำกับโดยอันนา วูล์ฟ เธอไม่ยอมรับว่าเธอกำกับหนังเหล่านี้ ในภาวะนี้เธอไม่สามารถแยกแยะระหว่างสิ่งที่เธอคิดขึ้นมาเองและสิ่งที่เธอรู้ แต่เธอรู้ว่าสิ่งที่เธอคิดขึ้นมาเองนั้นผิดทั้งเพ แล้ว อันนาก็ตื่น เธอตื่นเพราะเธอรู้ว่า ซอลกลับมาแล้ว เธอรู้เลยว่าคนฉายหนังในฝันของเธอ คือซอล

อรรณอบอกซอลว่า อยู่ด้วยกันก็มีแต่แย่ง ครั้นพอเมื่อเจเน็ตกลับมา ซอลต้องย้ายออกไป เพราะว่าอรรณามีลูกสาว ถ้าซอลยังอยู่ในบ้าน ซอลต้องเห็นผู้หญิงทั้งสองคนซึ่งก็คือเธอและลูกเป็นศัตรู แต่ถ้าเธอมีลูกชาย เขาและเธออาจพัฒนาความสัมพันธ์ได้ อรรณอบอกซอล ว่ามีภูเขาดำขนาดใหญ่หนึ่งลูก ซึ่งก็คือความโง่เง่าของมนุษย์ มีคนอยู่กลุ่มหนึ่งคอยผลักดันก้อนใหญ่ขึ้นภูเขา พอเข็นขึ้นไปได้หนึ่งหรือสองนิ้ว ก็เกิดสงคราม เกิดการปฏิวัติ หินก้อนนั้นก็กลิ้งลงมาแต่ยังอยู่เหนือจุดที่ถูกผลักขึ้นไปสองสามนิ้ว แล้วคนกลุ่มนั้นก็ผลักหินขึ้นไปอีก บุรุษผู้ยิ่งใหญ่ที่ยืนอยู่บนยอดเขามองลงมา เห็นคนผลักก้อนหินอยู่ ก็วางใจเพราะคนพวกนี้ยังทำหน้าที่ของตนเองอยู่ ซอลบอกว่าเธออยากเป็นบุรุษผู้ยิ่งใหญ่อยู่บนยอดเขา แต่อรรณาแย้งว่าทั้งเธอและเธอเป็นคนผลักดันก้อนหินก้อนนั้นขึ้นภูเขา

ซอลออกจากบ้านบอกอรรณา ว่าจะไปเดินเล่น อรรณาตัดสินใจว่าจะไม่อ่านบันทึกของซอลอีก เธอกลับแล้วฝันว่าคนฉายหนังบอกเธอด้วยเสียงของซอลว่าจะฉายหนังให้อรรณาดูอีกครั้ง อรรณาพบว่าสิ่งที่เธอให้ความสำคัญในชีวิตตอนนี้ เลื่อนหายไปอย่างรวดเร็วเหมือนเป็นสิ่งที่ไม่มีความสำคัญ เธอได้สังเกตเห็นสิ่งต่างๆ ที่เธอไม่เคยสังเกตมาก่อนในชีวิตตอนดูหนังอีกครั้งหนึ่งอย่างช้าๆ

เธอตื่นมาแล้วนึกโคร่งเรื่องสั้นได้ ผู้หญิงคนหนึ่งตั้งใจจะปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระ เธอจงใจมีคนรักสองคน มีเพศสัมพันธ์สลับคืนกัน เธอสุขสมทางเพศกับทั้งคู่พอๆ กัน ชายทั้งสองคนรู้ว่าเธอคบคนทั้งคู่ไปพร้อมๆ กัน ชายคนหนึ่งหึงหวงและตกหลุมรักเธอรุนแรง ชายอีกคนยังสงบนิ่งและระมัดระวังตัว เธอหักห้ามใจตัวเองแล้ว แต่กลับตกหลุมรักชายที่รักเธอและเย็นชากับชายที่ระมัดระวังตัว เธอรู้สึกไม่เป็นอิสระอย่างยิ่ง แต่เธอบอกชายทั้งคู่ว่าตอนนี้เธอหลุดพ้นแล้ว เธอตัดทวงความสุขทางเพศและทางอารมณ์จากผู้ชายสองคนได้พร้อมๆ กัน ชายที่ระมัดระวังตัวชอบใจสิ่งที่เธอพูด ชายที่รักเธอเจ็บปวดและตกใจจึงไปจากเธอ ตอนนี้เธอจึงต้องอยู่กับชายที่เธอไม่ได้รักและเขาก็ไม่รักเธอ

ซอลกลับมาที่บ้านของอรรณา และบอกให้เธอเริ่มเขียนงานอีกครั้งหนึ่ง เธอสามารถนำโครงเรื่องสั้นที่เธอคิดขึ้นมาได้มาเขียนเป็นนวนิยาย จากนั้นอรรณาจึงเขียนประโยค "บนยอดเนินแห่งผาในอัลจีเรีย ทหารมองแสงจันทร์สะท้อนบนปิ่นไรเฟิล" ให้ซอล เขาบอกว่าเขาจะเขียนต่อแต่ อรรณาต้องให้สมุดปกทองแก่

เขา อันนาตกลองยกให้ ซอลจึงย้ายออกไป และเรื่องสั้นที่ซอลเขียนได้รับการตีพิมพ์ เรื่องสั้นมีเนื้อเรื่องว่าทหารอัลจีเรียคนหนึ่งเป็นชาวนา เคยถูกฝรั่งเศสจับไปทรมาน หนีมาได้จึงมาร่วมพรรคการเมืองสังคมนิยม (แนวร่วมแห่งชาติอัลจีเรีย) และเขาได้รับคำสั่งให้ทรมานชาวฝรั่งเศสที่ถูกจับมาขังคุก วันหนึ่งเขาคุยกับนักโทษชาวฝรั่งเศสว่าความรู้สึกระหว่างทำการทรมานผู้อื่นนั้น กลับไม่ใช่ความรู้สึกที่เขาคาดคิดไว้ นักโทษชาวฝรั่งเศสเป็นนิสิตด้านปรัชญาบอกว่าเขาถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำในฐานะ ความคิดความรู้สึกของเขาถูกหมายไว้ว่าเป็นมาร์กซ์หรือฟรอยด์ เขาอยากให้สักครั้งหนึ่งความคิดความรู้สึกของเขาเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่มีใครมาชี้นำ ชายทั้งคู่จ้องกันและกัน ผู้คุมได้ยินทั้งคู่คุยกันและคิดว่าฝรั่งเศสส่งทหารแอลจีเรียมาเป็นสายลับ จึงยิงชายชาวแอลจีเรียและชายชาวฝรั่งเศสพร้อมกันบนเนินเขา

บทส่งท้าย: ประมวลความคิด

ดอริส เลสซิงกล่าวไว้ในคำนำที่เขียนขึ้นเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ.1971 ว่า

1) แก่นกลางของเรื่อง คือ ความป่วยทางจิตใจ (breakdown) การที่คนเราเครียดจนจะเป็นโรคประสาท (crack up) ก็เป็นหนทางหนึ่งในการรักษาตัวเอง รักษาอัตตา (inner self) เนื่องจากภาวะแบ่งแยกภายใน

2) นวนิยายเล่มนี้ไม่ได้เป็นปากเสียงของขบวนการปลดปล่อยสตรี (Women's Liberation) แต่นวนิยายเล่มนี้เขียนขึ้นมาราวกับว่ามีบรรยากาศและทัศนคติของการเคลื่อนไหวเพื่อปลดปล่อยสตรีแล้ว

3) ไม่มีนวนิยายที่บรรยายบรรยากาศความเป็นปฏิกุณและศีลธรรม ช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ในประเทศอังกฤษ ดอริสจึงตัดสินใจสร้างบรรยากาศของอุดมการณ์ช่วงกลางศตวรรษที่ 20 และกำหนดฉากท่ามกลางพวกสังคมนิยมและผู้นิยมลัทธิมาร์กซ์ เพราะลัทธิมาร์กซ์และกิ่งก้านสาขาของลัทธินี้ได้กระตุ้นความคิดไปทั่วทุกหัวระแหง

4) ราวหนึ่งร้อยปีก่อนที่จะมีการตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ นักประพันธ์ในช่วงนั้นมักไม่สร้างตัวละครที่เป็นนักเขียนหรือศิลปินให้เป็นตัวเอกในงานเขียน แต่ตัวละครหลักในเรื่องนี้ ดอริสต้องการให้เป็นศิลปิน ทั้งยังเป็นศิลปินที่ตกอยู่ในภาวะผลิตงานเขียนไม่ได้ จากนั้นจึงกล่าวถึงเหตุผลที่ทำให้ศิลปินตกอยู่ในภาวะนี้ ครั้นเมื่อแก่นเรื่อง คือ “ความเป็นศิลปิน” จึงนำไปสู่แนวคิดเรื่องอัตวิสัย เพราะโดยทั่วไปในสมัยนั้นนักประพันธ์จะถูกกดดันว่าไม่ควรมียัตวิสัยในงานเขียน แต่นักประพันธ์ไม่สามารถแต่งหนังสือเกี่ยวกับการสร้างสะพานหรือเขื่อนและไม่พัฒนาความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่สร้างสถานที่เหล่านี้ เมื่อเราเขียนเรื่องตัวเองก็เท่ากับเราเขียนถึงผู้อื่นด้วย เพราะปัญหา ความเจ็บปวด ความสุขสม อารมณ์ ความคิดปราดเปรื่องของเราไม่ได้เป็นของเราคนเดียว

ดอริสกล่าวสรุปในคำนำว่า หนังสือเล่มหนึ่งๆ จะทรงอานุภาพ ยังประโยชน์และสามารถเผยแพร่ความคิดและการถกเถียงก็ต่อเมื่อผู้อ่านไม่เข้าใจผังเรื่อง โครงเรื่องและเจตนาของหนังสือ ในชั่วเวลาหนึ่งๆ ถ้าผู้อ่านเข้าใจผังเรื่อง โครงเรื่องและเจตนา ก็หมายความว่าไม่มีเนื้อหาสาระอื่นใดแล้วที่ผู้อ่านจะดักดวงเอาจากหนังสือเล่มนั้นได้

การส่งบทความหรืองานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารยุโรปศึกษา

ท่านที่ประสงค์จะส่งบทความหรืองานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารยุโรปศึกษา สามารถส่งต้นฉบับบทความเกี่ยวกับยุโรปในสาขาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ความยาว 10-20 หน้ากระดาษ A4 และบทความความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4 ทั้งภาษาไทย (Cordia New ขนาด 16 point) หรือภาษาอังกฤษ (Times New Roman ขนาด 12 point) ส่งผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์มาที่ publication@ces.in.th พร้อมทั้งส่งประวัติการศึกษา การทำงานและตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันมา หรือส่งทางไปรษณีย์มาที่

รองผู้อำนวยการฝ่ายสิ่งพิมพ์

ศูนย์ยุโรปศึกษา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชั้น 3 อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ 0-2218-3922-3 โทรสาร 0-2215-3580 หรือ ces@chula.ac.th

ARTICLE TO BE PUBLISHED IN THE JOURNAL OF EUROPEAN STUDIES

Should you be interested in having your article or research paper focusing on European Studies in the field of History, Culture, Economics, Law, and Political Science, published in Journal of European Studies, Chulalongkorn University, please send your work and CV via e-mail address (publication@ces.in.th) in Microsoft Word, or to the address given below. Please make sure that your article or research paper, including its one-page-long abstract, lasts approximately 10-20 A4 pages, using Cordia New 16 point in Thai and Times News Roman 12 point in English.

Deputy Director of Publication Affairs

Centre for European Studies, Chulalongkorn University

3rd Floor, Vidyabadhna Building, Chulalongkorn University,

Phya Thai Road, Bangkok, 10330, Thailand

Tel: +662-218-3922-3 Fax: +662-215-3580 or ces@chula.ac.th

Subscription Form for Journal of European Studies
Centre for European Studies at Chulalongkorn University

Name (Mr./Mrs./Ms.) _____

Company Name _____

Address _____

Tel. No. _____ Fax No. _____

I subscribe to the Journal of European Studies for

☐ 1 year 180 baht for 2 Issues (bi-annually)

☐ 2 years 340 baht for 4 Issues

Cost of Postage* excluded (Asia: 4\$, Europe: 5\$, America: 7\$, Australia: 5\$)

Payment

☐ I would like to pay by cash in person.

☐ I enclose a money order for 180 Baht (Hundred and Eighty).

☐ I enclose a money order for 340 Baht (Three Hundred and Forty)

pay to the order of "Centre for European Studies at Chulalongkorn University"
via Chulalongkorn University Post Office

Signature _____

Date ____/____/____

